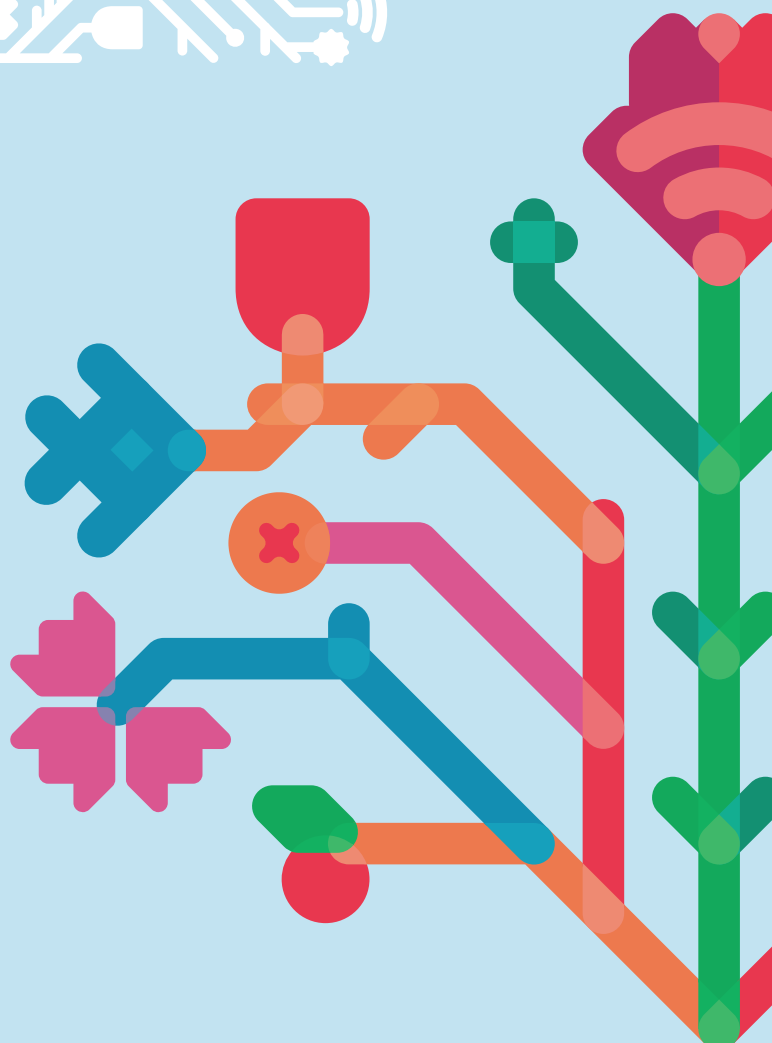

GUVERNUL
REPUBLICII MOLDOVA

Raportul de Evaluare
NAȚIONALĂ VOLUNTARĂ
A PROGRESULUI PRIVIND
IMPLEMENTAREA
AGENDEI 2030

Mulțumiri:

Guvernul Republicii Moldova își exprimă recunoștința pentru opiniile, comentariile și contribuțiile aduse primei Evaluări Naționale Voluntare tuturor participanților în acest proces: lideri de opinie, reprezentanți ai organizațiilor societății civile, ai mediului academic, sectorului asociativ etc. Aducem deosebite mulțumiri membrilor Comitetului de Coordonare a procesului ENV pentru munca și efortul depus, precum și tuturor Agențiilor ONU din Republica Moldova pentru sprijinul valoros acordat pe parcursul întregului proces.

Cuprins

Cuvânt înainte.....	5
Sumar executiv.....	7
Abordări metodologice.....	20
Integrarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă în sistemul național de politici.....	22
Mijloace de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă	23
Aplicarea principiului „nu lăsa pe nimeni în urmă” în cadrul ENV	29
Capitolul I. POPULAȚIE	33
Capitolul II. PROSPERITATE	60
Capitolul III. PLANETA	100
Capitolul IV. PACEA	110
Capitolul V. PARTENERIATELE	122
Capitolul VI. REALIZAREA Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă naționalizate în perioada crizei cauzate de pandemia COVID-19	152

Abrevieri

- ANOFM** – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
- AEE** – Agenția pentru Eficiență Energetică
- UTAG** – Unitatea Teritorial-Administrativă Găgăuzia
- OSC** – Organizația Societății Civile
- UE** – Uniunea Europeană
- PIB** – Produsul Intern Brut
- MAPS** – Integrarea, accelerarea și sprijinirea politicilor
- MDL** – Leu moldovenesc, moneda națională
- BNS** – Biroul Național de Statistică
- NEET** – Tineri care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează careva cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație
- BNT** – Bugetul Public Național
- EIR** – Evaluare Integrată Rapidă
- ODD** – Obiectiv de Dezvoltare Durabilă
- OIM** – Organizația Internațională pentru Migrație
- ÎMM** – Întreprinderi Mici și Mijlocii
- ENV** – Evaluare Națională Voluntară

Cuvânt înainte

Având drept scop atingerea Obiectivelor de dezvoltare durabilă, Republica Moldova își exprimă angajamentul ferm de a sprijini eforturile globale pentru implementarea Agendei 2030 - o agendă universală, integrată, transformatoare și incluzivă, cu obiective clare: echilibrarea prosperității umane, protejarea planetei și asigurarea că nimeni nu este exclus.

Îndemnând toate țările la acțiune, Obiectivele de dezvoltare durabilă și țintele conexe vizează un parteneriat global, care consolidează modul în care comunitatea internațională colaborează, bazat pe principii directe ale responsabilității comune și răspunderii reciproce, precum și o abordare multilaterală.

Recunoscând natura globală și aplicabilitatea universală, ținând cont de realitățile naționale și luând în considerare capacitățile respective și nivelurile de dezvoltare, guvernele preiau și stabilesc cadre naționale și locale pentru implementarea Obiectivelor de dezvoltare durabilă, cu abordarea provocărilor interdependente ale eradicării sărăciei și dezvoltării durabile, dar și contracararea noilor provocări și crize emergente, care au impact la scară globală și regională.

Ne confruntăm la nivel global cu crize de lungă durată în continuă creștere, care au consecințe de anvergură, declanșate de schimbările climatice și degradarea mediului, de consumul în exces al resurselor naturale, dezechilibre economice globale, migrație, crize și conflicte umanitare, care reprezintă o amenințare reală la întemeierea unei lumi prospere și pașnice.

Anul 2030 este la doar un deceniu distanță și este regretabil că sărăcia, foamea în continuă creștere, inegalitățile persistente și excluderea socială afectează în continuare viața oamenilor și întreaga planetă.

Pandemia de Coronavirus COVID-19 - o criză fără precedent și una dintre cele mai mari încercări la care am fost supuși cu toții în prezent - pune presiune constantă asupra sistemelor de sănătate și protecție socială și provoacă perturbări majore ale proceselor economice și limitări la viața socială. Această pandemie a demonstrat cât suntem vulnerabili și, totodată, a clarificat un lucru: provocările globale necesită eforturi coordonate, solidaritate și soluții la nivel internațional.

Pentru a aborda provocări complexe și a profita din plin de situație, este nevoie și de un angajament politic puternic, parteneriate durabile și acțiuni determinate la toate nivelurile și din partea tuturor actorilor interesați.

Având în vedere Agenda 2030, Guvernul Republicii Moldova a elaborat un cadru național incluziv și cuprinzător, bazat pe un mare proces participativ - Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, care este pe deplin aliniată atât la angajamentele internaționale ale Republicii Moldova, precum și la angajamentele noastre asumate în cadrul Acordului de asociere cu Uniunea Europeană.

Principalele priorități naționale defnitorii ale strategiei de dezvoltare vizează bunăstarea și drepturile omului, educația și sănătatea, promovarea unei economii circulare, protecția mediului și construirea unei societăți incluzive.

Ca parte a noii abordări integrate, având în vedere complexitatea Agendei 2030, Republica Moldova este dedicată accelerării implementării Obiectivelor de dezvoltare durabilă prin depunerea de eforturi substanțiale pentru promovarea și implementarea de proiecte și programe naționale ambițioase, precum și prin urmărirea de noi inițiative care să corespundă viziunii noastre pentru dezvoltare durabilă, lucrând în strânsă cooperare și parteneriat cu partenerii noștri de dezvoltare, inclusiv cu Organizația Națiunilor Unite.

Prin promovarea continuă a agendei de reformă internă și alinierea la standardele europene, ghidate atât de calea noastră de integrare europeană, cât și de îndeplinire a angajamentelor țării asumate în baza Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova este ferm angajată să asigure un proces complex de transformare și modernizare, care vizează consolidarea dezvoltării durabile a țării în beneficiul cetățenilor săi.

Evaluarea națională voluntară privind punerea în aplicare a Agendei 2030 ne-a oferit oportunitatea de a cartografia progresul obținut până acum în implementarea Agendei pentru dezvoltare durabilă, precum și de a evalua impactul acțiunilor întreprinse. Acest exercițiu complex de participare și munca extraordinară care a constat în consultări ample cu societatea și parteneri și donatori dedicați oferă perspective asupra provocărilor principale care vor urma, precum și o înțelegere clară a faptului că trebuie să acționăm rapid, să întreprindem noi pași prospectivi într-o manieră cooperativă, susținută de o abordare cuprinzătoare și de suportul tuturor părților interesate.

Recunoscând responsabilitatea comună pe care o au toate țările în realizarea Obiectivelor de dezvoltare durabilă, precum și provocările comune cu care ne confruntăm într-o realitate globală în continuă schimbare, suntem ferm convinși că toți avem roluri semnificative de îndeplinit - atât la nivel național, cât și la nivel global - în contribuirea în comun la atingerea obiectivelor de dezvoltare convenite la nivel internațional.

Ion CHICU,

Prim-ministrul Republicii Moldova

Sumar executiv

În septembrie 2015, Republica Moldova, împreună cu alte 192 de state membre ale Organizației Națiunilor Unite, s-a angajat să implementeze Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă, anunțând că până în 2030 actorii cheie ai societății vor elimina de comun acord toate formele de sărăcie, vor combate inegalitățile și vor soluționa problemele legate de mediu și schimbările climatice, asigurându-se că nimeni nu este lăsat în urmă.

În 2016, la scurt timp după adoptarea Agendei 2030, pentru a crea cadrul instituțional adecvat și pentru a asigura un proces participativ și transparent pentru adaptarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD) și implementarea acestora la nivel național, a fost înființat Consiliul Național de Coordonare pentru Dezvoltare Durabilă, condus de prim-ministru.

Ulterior, obiectivele, țintele și indicatorii Agendei Globale 2030 au fost ajustate la specificul Republicii Moldova. Acest proces a implicat toate părțile interesate: autoritățile publice naționale și locale, sectorul privat, societatea civilă, mediul academic și partenerii de dezvoltare.

În același timp, a fost evaluată la nivel intern Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”, care este în curs de implementare. S-a confirmat că această strategie nu acoperă toate angajamentele internaționale ale Republicii Moldova, și anume: Agenda 2030 și Acordul de asociere dintre Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte (semnat în 2014).

În consecință, în septembrie 2017, Guvernul Republicii Moldova a inițiat elaborarea unei noi strategii naționale pe termen lung până în 2030: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care este în prezent în curs de aprobare, document bazat pe principiul ciclului de viață al omului, drepturile omului și calitatea vieții, întocmit, în mare măsură, în jurul țăintelor și obiectivelor Agendei 2030. Astfel, viziunea de dezvoltare a Republicii Moldova pentru următorul deceniu a avut la bază următorii piloni:

- **economie durabilă și incluzivă;**
- **capital uman și social solid;**
- **instituții fidele și eficiente; și**
- **mediu sănătos.**

În plus, concentrându-se pe îndeplinirea angajamentelor asumate în baza Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, Republica Moldova a înregistrat progrese notabile odată cu asumarea angajamentului de a implementa Agenda 2030. S-au înregistrat progrese semnificative pentru atingerea ODD 1, 8, 13 și 17, însă rezultatele preconizate din atingerea ODD 2, 3, 5, 7, 9 și 11 sunt moderate. În pofida faptului că s-au întreprins eforturi pentru dezvoltarea tuturor domeniilor sociale, impactul asupra ODD 4, 6, 10, 12, 15 și 16 rămâne nesemnificativ.

PROGRESUL ȘI OBSTACOLELE ÎN IMPLEMENTAREA AGENDEI 2030

POPULAȚIE

Republica Moldova recunoaște că o societate inclusivă și unită implică bunăstarea tuturor membrilor săi și exclude orice formă de polarizare și disparități semnificative. Combaterea sărăciei și excluziunii sociale sunt prioritățile politice de bază ale Republicii Moldova. Cadrul național de politici include măsuri pentru îmbunătățirea calității vieții populației, inclusiv, a grupurilor defavorizate ale populației. Deși în ultimii ani, Republica Moldova a implementat mai multe reforme în domeniul protecției sociale, sistemul de protecție socială este în continuare în proces de transformare și rămâne centralizat, în principal receptiv și redistributiv.

Datorită politicilor sociale și economice implementate în Republica Moldova a scăzut rata sărăciei, iar veniturile celor mai săraci continuă să crească. Astfel, procentul populației cu venit sub 5,50 USD pe zi (ajustat la paritatea puterii de cumpărare) a scăzut de la 29% în 2010 la 13,3% în 2018. Rata sărăciei absolute, estimată la populația cu reședință obișnuită a avut o tendință relativ descendentă, de la 29,5% în 2014 la 23,0% în 2018. Venitul real (ajustat la inflație) al celor mai sărace 20% din gospodăria a crescut cu 38% între 2010 și 2018.

Cu toate acestea, reducerea sărăciei s-a bazat atât pe politicile implementate (reforma compensațiilor nominative, introducerea mijloacelor de testare a programului de beneficii în numerar „Ajutor Social”, cât și pe creșterea/indexarea pensiilor) și pe sistemul de remitență, care nu este unul durabil. În termeni reali, cea mai spectaculoasă creștere a surselor de venit au fost remitențele, care au crescut cu 157 la sută între 2010 și 2017. În 2010, remitențele au reprezentat 9 la sută din veniturile celor mai sărace 20 la sută din gospodăria, iar în 2017, au constituit 18%. Din 2015, pensiile au devenit o sursă de venit mai semnificativă. Aceasta este o caracteristică specifică sărăciei din Republica Moldova - o mare parte a gospodăriilor sărace sunt gospodării cu persoane în vârstă. Având în vedere tendințele puternice de îmbătrânire a populației, acest model de reducere a sărăciei va fi destul de greu de întreținut, mai ales dacă scade contribuția remitențelor și a altor tipuri de venit. Impactul COVID-19 nu a fost încă estimat, dar va fi negativ. Inegalitățile potențiale vor crește, atât din punctul de vedere al dimensiunii monetare, cât și al celei nemonetare și al oportunităților.

Republica Moldova a înregistrat progrese între anii 2010 și 2018 în atingerea majorității țintelor ODD 3. Astfel, rata mortalității cauzate de bolile netransmisibile a scăzut cu 18%, numărul cazurilor de suicid s-a redus cu 27%, iar incidența tuberculozei a scăzut cu 34 la sută.

Cu toate acestea, încă mai există inegalități și probleme privind accesul la serviciile de sănătate. Acestea sunt cauzate în principal de plățile informale, pentru populație, grupurile vulnerabile și populația rurală. Există inegalități de gen semnificative în ceea ce privește mortalitatea pentru diferite tipuri de boli și afecțiuni. Pentru unele boli, rata mortalității populației cu vârste cuprinse între 35 și 59 de ani este de 9 ori mai mare în cazul leziunilor autoprovocate sau de 6 ori mai mare în cazul accidentelor, pneumoniei și infarctului acut. Deși proporția populației cu asigurări de sănătate a crescut, plățile informale sunt în continuare semnificative (în 2017, plățile directe au reprezentat aproximativ 43,6 la sută din totalul cheltuielilor de sănătate).

S-a îmbunătățit accesul la educație pentru copii și adolescenți. Ratele brute de înscriere în învățământul primar și secundar au rămas la același nivel de peste 100. Ratele de înscriere în învățământul secundar și terțiar s-au îmbunătățit între anii 2014 și 2018 de la 66 la 76% pentru învățământul secundar și de la 51 la 55% pentru învățământul terțiar. S-a îmbunătățit și accesul copiilor din grupurile vulnerabile.

Cu toate acestea, sunt încă semnificative inegalitățile educaționale între studenți. În raportul Programului de Evaluare Internațională a Studenților (PISA) se concluzionează că, în ceea ce privește lecturarea, 12% din variațiile performanței studenților din fiecare țară au fost asociate cu statutul socio-economic. În Republica Moldova, procentul variațiilor performanțelor la lecturarea, explicate de statutul socio-economic, constituie aproximativ 18 la sută: cu 6% mai mare decât media Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) și cu 5% mai mare decât media UE. Inegalitățile de gen sunt la fel de semnificative. Ponderea celor mai săraci studenți care doresc să se înscrie la universitate este de 22%, în timp ce ponderea studenților din medii cu venituri mai mari care au drept scop finalizarea studiilor universitare este de 77%. Un număr semnificativ de tineri nu au acces la învățământul postliceal. Aproximativ 21% dintre tinerii cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani cu nivel de învățământ elementar (scăzut) nu urmăresc nicio formă de instruire. Această rată nu s-a schimbat față de 2010. Chiar dacă proporția studenților cu nevoi educaționale speciale și cu dizabilități înscriși în instituțiile de învățământ general a crescut de la 83,3% în 2014 la 93,1% în 2018, majoritatea instituțiilor de învățământ nu sunt adaptate la standardele de educație incluzivă.

Nivelul de reprezentare a femeilor în posturile de conducere este în creștere și se așteaptă ca această tendință să nu se oprească aici. Acest lucru se datorează măsurilor adoptate pentru alegerile parlamentare din 2019 (cota minimă de reprezentare de 40%) și pentru alegerile locale din 2019 (cota de 40% și poziționarea pe listă). În cazul ambelor tipuri de alegeri, a crescut ponderea femeilor care au candidat și au fost alese. În 2019, a fost cel mai mare procentaj de candidate pentru funcția de consilier (34,9%) și alese în această funcție (25,7%) din ultimele 4 alegeri.

Chiar și așa, rămâne semnificativă inegalitatea de gen pe piața muncii, la fel și violența bazată pe gen. Rata de ocupare a femeilor, care au vârsta cuprinsă între 25 și 49 de ani și au cel puțin un copil de vârstă preșcolară cu 20% mai mică decât rata de ocupare a femeilor din aceeași grupă de vârstă, dar care nu au copii de vârstă preșcolară. Ponderea femeilor care au raportat violență bazată pe criteriu de gen este estimată a fi de cel puțin 40 la sută, rămânând aceeași pe parcursul ultimului deceniu.

De la declararea independenței Republicii Moldova în anul 1991, dezvoltarea umană a fost determinată în mare măsură de o serie de factori demografici, sociali, economici, climatici și de guvernare. Republica Moldova se confruntă cu un declin demografic critic. Emigrația, în special a tinerilor și a persoanelor de vârstă reproductivă, incluzând profesioniști calificați, fertilitatea scăzută, speranța de viață scăzută și îmbătrânirea populației sunt principalii factori, care, în mod cumulativ, duc la scăderea demografică cu mai mult de 1,7% pe an și, respectiv, a forței de muncă, ceea ce poate dăuna potențialului de dezvoltare economică a țării și „rezistenței” sistemului de sănătate și protecție socială. Conform prognozelor Fondului Național pentru Populație, până în 2035, populația țării ar putea scădea la două milioane de oameni și fiecare a treia persoană ar avea peste 60 de ani.

PROSPERITATE

Obiectivele principale ale Republicii Moldova includ promovarea consecventă a politicilor de dezvoltare economică pentru a asigura o viață prosperă pentru toți cetățenii, contribuind astfel la reducerea sărăciei și asigurarea incluziunii sociale a tuturor oamenilor, inclusiv a celor din grupurile defavorizate; precum și oferirea de oportunități de obținere a venitului necesar pentru o viață decentă, prin asigurarea locurilor de muncă sigure și bine plătite.

În ultimii trei ani, Republica Moldova a menținut o creștere economică, produsul intern brut (PIB) crescând cu aproximativ 4% pe cap de locuitor. Creșterea economică a fost influențată, în special, de sectoarele construcțiilor, agriculturii și industriei alimentare. Sectorul tehnologiilor informaționale și comunicațiilor (TIC) devine din ce în ce mai valoros. S-au înregistrat îmbunătățiri majore în comerțul exterior, întrucât soldul negativ al exporturilor nete în PIB s-a redus de la aproximativ 32 la sută în 2010 la 26 la sută în 2018. În pofida proporției consumului final al gospodăriilor încă ridicat (83,4 la sută din PIB în 2018), s-a obținut un trend descendent stabil. Dependența economiei naționale de remitențe a scăzut de la 30,2% din PIB în 2010 la 12,4% în 2018.

Rata de creștere a industriei de prelucrare a rămas aceeași, constituind la moment aproximativ 83% din producția din sectorul industrial. În 2014-2018, valoarea adăugată brută din industria de prelucrare, ca pondere din PIB (USD, prețuri constante), a constituit aproximativ 12%.

În pofida evoluțiilor pozitive ale PIB, ponderea comerțului intern de bunuri și servicii continuă să fie mare (aproape jumătate din PIB), ceea ce indică faptul că dezvoltarea economică se bazează mai mult pe consum decât pe producție. Dependența Republicii Moldova de resursele energetice externe este o provocare majoră, întrucât peste 75% din energia consumată de țară este importată.

Se îmbunătățesc indicatorii pieței muncii, inclusiv rata activității și rata de ocupare a forței de muncă. Programele de dezvoltare a afacerilor, inclusiv cele pentru susținerea tinerilor și a femeilor, au potențial de includere și dezvoltare de noi locuri de muncă. Întreprinderile mici și mijlocii se dezvoltă constant; contribuția lor la valoarea adăugată brută totală este de 34 la sută, acest lucru înregistrând o ușoară creștere în ultimii ani.

Totuși, piața muncii se confruntă cu o serie de provocări, atât din perspectiva cererii cât și a ofertei de muncă. Acestea includ calitatea scăzută a ocupării, nivelul redus al productivității muncii și al salariilor și migrația internațională a forței de muncă, în special a tinerilor. Ocuparea informală rămâne a fi una din provocările înregistrate pe piața muncii din țară.

Chiar dacă procentul tinerilor care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează cursuri sau alte instruirii este în diminuare, totuși, rămâne a fi mare, aproape dublu față de media Uniunii Europene.¹ Chiar dacă la nivel național funcționează o serie de programe care vin să sprijine tinerii în dezvoltarea afacerilor, cererea pentru astfel de programe este mult mai mare. Accesul la finanțare rămâne unul dintre barierele importante în dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, acordându-se împrumuturi doar unei treimi dintre acestea, în proporție de 12%.

1 EUROSTAT. Tineri șomeri, fără studii și instruire, pe categorii de sex, vârstă și statut profesional (rata NEET)
<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTabelulAction.do>

Deși salariile cresc în fiecare an, sistemul salarial al țării se caracterizează prin disparități salariale semnificative între sectoarele economice și există în continuare discrepanțe de remunerare destul de puternice între femei și bărbați.

Tehnologiile informaționale au avansat considerabil în ultimii ani, iar ratele de acoperire cu rețelele de comunicații electronice mobile sunt de aproximativ 100 la sută, 4G ajungând la 97 la sută, iar rata de penetrare a serviciilor de acces la internet mobil în 2018 a constituit 83%. Cu toate acestea, grupurile de persoane defavorizate în special tineri, încă au acces limitat la serviciile TIC.

Rețeaua de infrastructură de transport este suficient de dezvoltată și acoperă întreaga țară. În ultimii ani au fost finalizate mai multe proiecte de reabilitare a infrastructurii rutiere, inclusiv prin finanțare externă sub formă de subvenții și împrumuturi. Cu toate acestea, este nevoie de îmbunătățiri majore la acest capitol. În plus, infrastructura stradală și clădirile publice din țară, precum și transportul public interurban, rămân în mare parte neadaptate la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

S-au efectuat unele intervenții majore pentru a reduce sărăcia și a promova incluziunea socială a persoanelor din grupurile defavorizate. Au fost dezvoltate rețele multifuncționale de servicii sociale, care au contribuit la îmbunătățirea accesului grupurilor defavorizate la serviciile relevante bazate pe nevoi. S-au depus eforturi pentru eficientizarea accesului la locuințe prin implementarea programelor „Prima Casă” și a mai multor proiecte destinate finanțării locuințelor sociale pentru familiile vulnerabile.

Cu toate acestea, rămâne problematic accesul la locuințe pentru grupurile cele mai vulnerabile, inclusiv tinerii și familiile tinere, în special în zonele urbane, din cauza capacității limitate de a plăti pentru prima tranșă, care este destul de mare. Închirierea unei locuințe este și ea dificilă din punct de vedere financiar și duce adesea la ocuparea de către mai multe persoane, generând astfel supraaglomerarea.

Pentru a asigura acces eficient al beneficiarilor de origine romă la serviciile sociale și publice, în 44 de localități din Republica Moldova locuite exclusiv de persoane de origine romă sau alături de alte etnii, au fost deschise 48 de posturi de mediator comunitar, pentru a asigura comunicarea cu instituțiile locale relevante. Cu toate acestea, populația romă continuă să fie discriminată în mai multe domenii (sănătate, angajare, educație și servicii sociale). Mai mult decât atât, populația romă este slab reprezentată în cadrul autorităților publice, iar resurse financiare adecvate pentru remunerarea mediatorului comunitar sunt deseori insuficiente. În același timp, întrucât tradițiile și cultura romilor nu sunt promovate suficient, acestea sunt pe cale de dispariție.

Republica Moldova are mecanisme eficiente de protejare a migranților care lucrează în țară și resortisanților săi care lucrează în străinătate. În conformitate cu legislația în vigoare, statul asigură protecția lucrătorilor migranți indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Guvernul face schimb de informații și cooperează cu sindicatele și angajatorii în mod regulat pentru a proteja drepturile lucrătorilor migranți, care, prin Constituția Republicii Moldova, sunt protejați și împotriva muncii forțate.

PLANETA

În perioada 2014 - 2018, accesul populației la sursele de apă a crescut treptat cu 9 puncte procentuale, până la 82,1% în 2018. Proporția populației rurale care se bucură de acces la sursele de aprovizionare cu apă a crescut de la 56,9% în 2014 la 71,2% în 2018.

Accesul la salubritate a crescut mai lent decât accesul la aprovizionarea cu apă până în momentul când a sărit cu 6,2 puncte procentuale între 2017 și 2018, în principal din motivul extinderii sistemului de canalizare în zonele urbane. Astfel, la nivel național, 29,3% din populația stabilă a Republicii Moldova este conectată la un sistem centralizat de canalizare, din care 64,1% în zonele urbane și doar 2,8% în zonele rurale.

Dinamica zonelor acoperite de păduri și a zonelor protejate rămâne aceeași. În total, 11,2% din teritoriul Republicii Moldova este acoperită de păduri. Programele de finanțare pentru anii 2014-2016 au condus la împădurirea a 2.180 ha de suprafețe degradate. Volumul de cherestea tăiat în fiecare an este compensat de plantare. În total, 5,61% din teritoriul țării este format din arii protejate.

Domeniul ce ține de protecția mediului se confruntă cu un deficit de capacități instituționale și finanțare de la bugetul de stat, întrucât resursele financiare disponibile în fiecare an pentru protecția mediului sunt în mai mici decât cele necesare pentru a face față provocărilor existente; strategiile și programele sectoriale estimează costul la sute de milioane de euro. Prin urmare, este destul de importantă reevaluarea finanțării acestui domeniu și optimizarea alocărilor bugetare, astfel încât resursele financiare să fie utilizate în mod transparent și cu respectarea priorităților stabilite în documentele de politici pentru protecția mediului și promovarea economiei ecologice.

Investițiile insuficiente în gestionarea apelor uzate, a deșeurilor și a substanțelor chimice sunt în egală măsură bariere în îmbunătățirea calității mediului. Sistemul integrat de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova ar trebui construit într-un mod care face posibilă prevenirea poluării și creșterea volumului de deșeuri reciclate sau valorificate pentru producția de energie. Apa uzată este un factor poluant important al apelor de suprafață, care este sursa de apă pentru o parte din populația țării și este principala sursă de apă pentru irigații. Apa interioară de suprafață este foarte poluată și nu poate fi folosită pentru irigare sau adăparea animalelor; acesta este un impediment major pentru agricultori și populația rurală. Utilizarea excesivă a produselor fitosanitare în agricultură a dus la poluarea apelor de suprafață și subterane, care este principala sursă de aprovizionare cu apă a populației din zonele rurale. 54 la sută din probele de apă potabilă prelevate nu corespund normelor sanitare și chimice pentru calitatea apei potabile.

PACEA

Republica Moldova recunoaște că dezvoltarea durabilă nu poate fi realizată fără respectarea drepturilor omului și fără asigurarea păcii, stabilității, guvernării efective și a statului de drept. Astfel, prioritățile Guvernului Republicii Moldova prevăd și promovarea statului de drept și accesul egal

la justiție; combaterea tuturor formelor de corupție; dezvoltarea unor instituții eficiente, responsabile și transparente la toate nivelurile; asigurarea unui proces decizional responsabil, inclusiv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile; și asigurarea accesului la informații.

Măsurile luate de autorități arată că, după o perioadă de creștere, nivelul criminalității scade. Nivelul general al infracțiunilor înregistrate a crescut cu 26% între 2010 și 2016, dar a fost cu 4% mai mic în 2018 decât în 2010. Aproximativ 80% dintre cetățeni se consideră în siguranță în propriile comunități. Cu toate acestea, tot mai multe femei și copii sunt afectați de rata criminalității. Conform datelor oficiale, numărul victimelor violenței domestice și al agresiunii sexuale (infracțiuni care afectează în special femeile) a crescut cu 13% și, respectiv, cu 137% între 2013 și 2018. Crimele împotriva copiilor au crescut cu aproximativ 130% între 2010 și 2018.

Barierele birocratice și reglementările administrative afectează sectorul privat (întreprinderile) mai puțin decât în ultimii ani. În 2013, 23% dintre companii au considerat corupția un obstacol major în activitatea lor, dar această cifră a scăzut la 8,3% până în 2019. Lupta împotriva corupției a fost un proces continuu de la declarația independenței Republicii Moldova și, în special, o prioritate în ultimii ani odată cu negocierea și semnarea Acordului de Asocierie între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Cu toate acestea, multe sondaje efectuate arată că, la toate nivelurile din societate, corupția este una dintre preocupările majore ale populației, alături de șomaj, sărăcie și prețuri ridicate.

Deși încrederea populației în sistemul de justiție a crescut de la 8% în 2016 la 26,1% în 2019, societatea continua să perceapă metodele de justiție existente drept un mecanism de represiune și ineficiente pentru protejarea intereselor oamenilor.

În 2019, aproximativ 65% dintre cetățeni au declarat că au obținut în mod regulat informații din surse de internet. Majoritatea cetățenilor și companiilor care au solicitat informații de interes public de la autorități (peste 70 la sută) au primit răspunsuri, care au fost în mare parte pozitive (estimate cu un scor mediu de la 7,4 la 8 puncte din maxim 10 puncte).

Conform Indicelui privind Situația Presei, elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent al Republicii Moldova, presa moldovenească se confruntă cu probleme majore. Utilizând o scală de puncte de la 0 (negativ) la 60 (pozitiv), scorul în 2018 a constituit 23,78, mai mic decât în 2016. Instituțiile media din țară se confruntă cu probleme semnificative pentru a-și menține independența financiară și editorială.

Conflictul transnistrean rămâne principala provocare pentru integritatea teritorială a țării și o barieră majoră în implementarea deplină a reformelor structurale asumate de Republica Moldova pentru dezvoltarea durabilă. Autoritățile de la Chișinău s-au angajat ferm să soluționeze conflictul în mod pașnic, durabil și complex, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova în cadrul frontierelor sale recunoscute internațional și acordarea unui statut juridic special regiunii transnistrene.

Pentru a atinge acest obiectiv, este asigurată dinamica proactivă în formatele de negociere existente, în special în formatul 5 + 2, eforturile partenerilor externi sunt mobilizate pentru a sprijini

procesul de soluționare, sunt implementate proiecte pentru promovarea măsurilor de consolidare a încrederii și reintegrare a activităților țării, se iau măsuri comune pentru a asigura respectarea drepturilor omului și rezolvarea viabilă a problemelor derivate din conflictele nerezolvate.

PARTENERIATE

Obiectivul prioritar al Guvernului Republicii Moldova este să reunească eforturile și resursele umane și financiare pentru a implementa Agenda 2030, al cărei impact ar putea fi resimțit de fiecare cetățean până în 2030, prin îmbunătățirea bunăstării și prosperității, asigurarea reintegrării teritoriale a țării, consolidarea statului de drept și dezvoltarea infrastructurii sociale și economice pentru a oferi mai multe oportunități de abilitare și participare fiecărui cetățean.

Pentru a atinge acest obiectiv, în ultimii ani, Republica Moldova a modernizat sistemul fiscal național și a consolidat semnificativ capacitatea națională de colectare a impozitelor și a veniturilor. A fost eficientizat sistemul de administrare a impozitelor și au fost create servicii fiscale electronice, care au contribuit direct la creșterea veniturilor bugetare. Ponderea bugetului public național (BPN) din impozite și taxe a crescut de la 83 la sută în 2015 la 92 la sută în 2018. Acest lucru a fost satisfăcător, dar oferă o flexibilitate limitată autorităților în implementarea programelor de investiții pe scară largă, întrucât resursele mobilizate rămân a fi limitate.

Pentru punerea în aplicare a reformelor în diverse domenii, pe lângă resursele naționale, au fost alocate resurse suplimentare. Între 2015 și 2017, Guvernul Republicii Moldova a asigurat țării 3% din volumul total de ajutor extern pentru dezvoltare alocat regiunii.²

Au fost alocate resurse considerabile dezvoltării capacităților sectorului public pentru o bună guvernare; pentru reforma sistemului educațional, a sistemului de sănătate necesară elaborării și implementării de politici și programe care asigură accesul universal la servicii medicale specializate; pentru Centrul Național Anticorupție în vederea prevenirii și analizei corupției; pentru sistemul de asigurare a ordinii publice cu scopul aplicării mecanismului poliției comunitare; pentru protecția Copilului, precum și pentru asigurarea egalității de gen etc.

Asistența oferită de parteneri continuă să stimuleze dezvoltarea economiei naționale și constituie o sursă importantă pentru implementarea proiectelor de infrastructură prioritare și sprijinirea dezvoltării politicii sectoriale în contextul armonizării cu acquis-ul Uniunii Europene, dar și o oportunitate de consolidare a capacităților instituționale ale autorităților publice.

Cu toate acestea, capacitățile naționale de a absorbi asistența externă oferită de partenerii externi nu sunt pe deplin dezvoltate. Acest lucru este demonstrat de faptul că în 2018 a fost utilizată doar 34% din alocarea planificată în BPN pentru proiectele finanțate din surse externe.

Valorificarea redusă a inovației și a cercetării pentru soluționarea problemelor societale limitează competitivitatea și capacitatea statului de a răspunde numeroaselor probleme care împiedică dezvoltarea durabilă. În următorii ani vor fi realizate investițiile în acest domeniu pentru a asigura că cercetările sunt efectuate pentru identificarea soluțiilor optime cu un plus de valoare pentru societate. În plus, pentru a îmbunătăți productivitatea și competitivitatea întreprinderilor mici și

² Europa Centrală și de Sud-Est, Balcani.

mijlocii, atât pe piața internă a bunurilor și serviciilor, cât și pe piața externă, acestea vor fi încurajate și sprijinite pentru aplicarea eco-inovării în procesele de producție. În ultimii ani, doar o cincime din toate întreprinderile au raportat activități de inovare.

Accesul la internet fără fir este una dintre cele mai dinamice piețe din sectorul comunicațiilor electronice, cu abonarea a 30,5% dintre cei cu vârste cuprinse între 16 și 61 de ani sau a 24,5% din totalul populației cu reședință obișnuită în Republica Moldova. În 2019, rata de penetrare a fost de 24,5% pentru serviciile de acces la internet la puncte fixe și 90,6% pentru serviciile de acces la internet la puncte mobile.

Exporturile de mărfuri din Republica Moldova au crescut cu aproximativ 41% în termeni nominali între 2015 și 2019, în parte datorită oportunităților oferite de acordurile internaționale de cooperare și, în special, de Acordul de Asociere cu Uniunea Europeană. Ponderea exporturilor de mărfuri moldovenești la nivel mondial crește constant (de la 0,012 la sută în 2015 la 0,014 la sută în 2018), chiar dacă cifrele sunt destul de ne semnificative.

Reforma administrației publice realizată în 2017 și 2018 a necesitat modernizarea procesului de planificare și elaborare a politicilor. În plus, a fost importantă consolidarea capacităților instituționale și sensibilizarea cu privire la importanța consolidării coerenței politicilor publice naționale. Cu toate acestea, instabilitatea politică din 2019 a marginalizat direct procesul de dezvoltare și perfecționare a mecanismelor care ar asigura coerența politicilor de dezvoltare durabilă și a tergiversat ajustarea politicilor naționale la Agenda 2030.

Există câteva cadre, proceduri și instrumente de politici adecvate pentru promovarea dezvoltării durabile, dar acestea trebuie suplimentate, utilizate în mod regulat, îmbunătățite și adaptate în funcție de experiența acumulată. Calitatea procesului de elaborare a politicilor bazate pe dovezi nu este încă complet dezvoltată, deoarece sistemul de monitorizare și evaluare a punerii în aplicare a politicilor publice nu oferă în mod constant informații complete cu privire la rezultate, iar analizele care justifică politicile publice necesită îmbunătățiri. În același timp, organizațiile societății civile și tinerii nu sunt implicați suficient în procesul de elaborare a politicilor.

În 2017, peste 60 la sută dintre partenerii de dezvoltare au utilizat cadrele privind rezultatele ale Republicii Moldova. Guvernul nu avea nicio predictibilitate pe termen mediu privind cooperarea pentru dezvoltare pentru 2015 și 2018. Procentul de finanțare estimat pentru cooperarea pentru dezvoltare acoperit din cheltuielile viitoare estimate sau pentru planurile de implementare comune între partenerul de dezvoltare și Guvern la nivel de țară, pentru un an, doi sau trei înainte a constituit 0%. În același timp, predictibilitatea anuală a cooperării pentru dezvoltare pentru 2017 a fost de 53,8%.

Guvernul și-a îmbunătățit mecanismul de coordonare a asistenței externe prin implementarea Regulamentului privind cadrul instituțional și mecanismul de coordonare și gestionare a asistenței externe și înființarea consiliilor sectoriale în domeniul asistenței externe. Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM) este utilizat drept instrument pentru programarea asistenței externe și confirmă faptul că Guvernul respectă angajamentele internaționale în domeniul eficientizării asistenței externe, precum Declarația de la Paris, Agenda de acțiune de la Accra, Angajamentele de la Busan și Comunicatul de la Mexico.

Mai mult de două treimi din asistența externă acordată în perioada 2017 și 2018 a fost posibilă datorită parteneriatelor multilaterale. Astfel, în 2017, 77% din asistența externă înregistrată pe platforma online pentru gestionarea asistenței externe a fost asigurată în cadrul unor parteneriate multilaterale; această pondere a crescut în 2018 la 85% din totalul asistenței înregistrate. În cele mai multe cazuri, au fost stabilite parteneriate multilaterale pentru priorități complexe, cum ar fi modernizarea serviciilor publice, sporirea competitivității și dezvoltarea capitalului uman, eficiențizarea sistemului energetic, modernizarea sistemului de energie termică, reabilitarea rețelelor de transport a energiei electrice, sprijinirea dezvoltării afacerilor, reabilitarea infrastructurii feroviare și rutiere și consolidarea sistemului de ordine publică. Partenerii de dezvoltare care s-au angajat în cadrul parteneriatelor multilaterale să acorde sprijin Republicii Moldova să mobilizeze resursele necesare implementării ODD sunt Uniunea Europeană, Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională, Guvernul Suediei, Guvernul Regatului Unit, Guvernul României, Guvernul Germaniei, Guvernul Poloniei, Elveția, Parteneriatului Europei de Est pentru Eficiență Energetică și Mediu, Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare și agențiile Națiunilor Unite.

Dialogul dintre autoritățile publice și sectorul privat, partenerii sociali și societatea civilă a avansat continuu între 2015 și 2018. Parteneriatele cu organizațiile societății civile (OSC-uri) au fost axate pe promovarea diverselor forme de implicare a OSC-urilor în dezvoltarea, implementarea și evaluarea politicilor sectorului public, iar mediul pentru participarea societății civile în cooperarea pentru dezvoltare este suficient de complex, așa cum demonstrează datele Parteneriatului Global privind cooperarea eficientă pentru dezvoltare pentru 2018. Între 2015 și 2019, dialogul Guvernului cu societatea civilă a fost menținut în mare parte prin intermediul mai multor platforme precum Consiliul Național pentru Participare, Consiliul Național al ONG-urilor, Platforma pentru Egalitate de Gen, Consiliul Național al Tineretului, Platforma Națională a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic și Platforma societății civile Uniunea Europeană-Republica Moldova. Finanțarea bugetată a proiectelor OSC-urilor în 2017-2019 a crescut cu 180%, de la 2.226.387 USD în 2017 la 4.012.566 USD în 2019, iar alocările și subvențiile de stat oferite asociațiilor care lucrează cu persoane cu diferite tipuri de dizabilități au crescut cu 214 la sută în 2015 și 2019.

În cursul implementării Agendei 2030, Republica Moldova a fost una dintre primele țări care a naționalizat, apoi a revizuit, setul național de indicatori ODD, jumătate dintre care sunt indicatori globali propuși de Grupul Inter-agenție și Grupul de experți ODD ale Națiunilor Unite. Sistemul de monitorizare și evaluare a implementării ODD este amenințat de lipsa de date pentru aproximativ un sfert din indicatorii ODD naționalizați și de deficiența de date dezagregate pentru mai mult de 30% dintre indicatori. Colectarea și prelucrarea în timp util a datelor dezagregate pentru întregul set de indicatori ODD naționali este tergiversată de capacitățile limitate ale instituțiilor naționale și teritoriale (surse de date) de a pregăti date de calitate și de reticența de a le furniza Biroului Național de Statistică pentru validare. Este nevoie de întreprinderea unei serii de acțiuni pentru acoperirea datelor lipsă, unele cu sprijinul partenerilor de dezvoltare.

OPORTUNITĂȚI/ANGAJAMENTE

Pentru a accelera implementarea obiectivelor Agendei 2030, Guvernul Republicii Moldova își propune să îndeplinească următoarele angajamente pe termen mediu:

Popor:

- reformarea și optimizarea serviciilor de sănătate, modernizarea instituțiilor medicale și îmbunătățirea accesului la medicamente și vaccinuri sigure, de calitate și accesibile pentru a asigura accesul universal la servicii medicale de bază pentru întreaga populație a Republicii Moldova. COVID 19 a scos la iveală punctele vulnerabile ale sistemelor de sănătate atât din Republica Moldova, cât și din alte țări din întreaga lume;
- îmbunătățirea politicilor care să asigure accesul universal la sisteme de protecție socială și asigurări eficiente și durabile;
- valorificarea progreselor înregistrate în educația copiilor și adolescenților;
- implementarea adecvată a politicilor de control al tutunului, pentru a reduce mortalitatea și inegalitățile de gen în clasele principale de boli. Implementarea completă a prevederilor Convenției-cadru a Organizației Mondiale a Sănătății privind controlul tutunului ar reduce prevalența fumatului cu aproximativ 37% în 5 ani, 47% în 15 ani și 56% în 40 ani. Aceasta ar reduce decesele premature cu 224.000 în următorii 40 de ani (88% sunt bărbați).

Prosperitate:

- promovarea eficienței energetice și valorificarea surselor de energie regenerabile disponibile, care este o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a economiei și contribuie la reducerea dependenței de sursele externe;
- sporirea incluziunii pe piața muncii prin promovarea și diversificarea programelor de sprijin în dezvoltarea afacerilor, cu accent pe zonele rurale, tineri și femei;
- promovarea și implementarea pregătirii profesionale accesibile tuturor celor care ar satisface nevoile pieței muncii;
- îmbunătățirea productivității muncii și a competitivității produselor și adaptarea la nevoile pieței în continuă schimbare, prin îmbunătățirea accesului întreprinderilor mici și mijlocii la finanțare la costuri rezonabile, inclusiv cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, pentru a investi în echipamente, capacități de inovare și alte active;
- asigurarea creșterilor salariale de durată, reducerea decalajelor salariale în sectoarele economice, asigurarea creșterii competitivității economice și a productivității muncii și reducerea dezechilibrelor economice între și în interiorul regiunilor de dezvoltare;
- mobilizarea resurselor din diverse surse, inclusiv cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, pentru a continua reabilitarea și modernizarea infrastructurii rutiere, inclusiv creșterea accesibilității transportului public pentru persoanele din grupurile vulnerabile;
- asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la transportul public și la clădirile publice, în special la instituțiile de învățământ, ca o condiție prealabilă a reducerii inegalităților de accesibilitate;

- asigurarea accesului la capital pentru achiziționarea de locuințe pentru populație, în special pentru tineri și familii tinere;
- implementarea de politici pentru reducerea fluxului migrațional, sporirea ocupării legale în străinătate, promovarea migrației circulare, reglementarea imigrației legale a cetățenilor străini în scopul de a lucra în Republica Moldova și monitorizarea revenirii și reintegrării migraților moldoveni.

Planeta:

- implementarea prevederilor Acordului de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, care vizează și protecția mediului și schimbările climatice. În cadrul angajamentelor respective, Republica Moldova se angajează să armonizeze legislația națională cu mai multe directive ale Uniunii Europene în domeniul resurselor acvatice, gestionării deșeurilor și a substanțelor chimice, gestionării poluării industriale, protecției aerului ș.a. Dezvoltarea și implementarea acestor politici va duce la un mediu mai sănătos și implicit la o calitate mai bună a vieții pentru populație;
- valorificarea asistenței tehnice și financiare oferite de Uniunea Europeană și țările partenere în domeniul protecției mediului, importantă și necesară pentru progresul în domeniu. Asistența oferită de Uniunea Europeană și de țările partenere prin finanțare și schimb de programe de experiență în domeniul protecției mediului a favorizat dezvoltarea mai multor acte de reglementare pentru gestionarea în domeniu. De asemenea, s-au acordat finanțări importante pentru construcția sistemelor de aprovizionare cu apă și canalizare. În 2019, a fost semnat un acord important cu Banca Europeană de Investiții pentru construcția infrastructurii de gestionare a deșeurilor.

Pacea:

- continuarea și intensificarea eforturilor pentru finalizarea reformei sistemului de justiție, care va deveni ulterior de natură restauratoare (restabilirea drepturilor și a intereselor încălcate), re-socializarea persoanelor aflate în conflict cu legea și numai atunci, dacă este necesar, de natură represivă (sanționarea persoanelor vinovate);
- asigurarea unei tranziții la activitatea polițienească comunitară care poate contribui la reducerea criminalității. Experiența altor state arată că activitatea polițienească comunitară crește încrederea populației în poliție și reduce nivelul criminalității. Reforma poliției și introducerea activității polițienești comunitare în Republica Moldova sunt susținute de partenerii de dezvoltare și urmează a fi finalizate în următorii ani;
- digitalizarea serviciilor și informațiilor publice poate contribui la implicarea publicului în procesul de guvernare. Datele disponibile arată că aproximativ 25% din populație ar fi dispusă să se implice în procesul decizional aferent dezvoltării comunității/orașului. Acest lucru relevă un potențial care ar putea fi exploatat prin introducerea și utilizarea unor instrumente simple de guvernare electronică.
- punerea în aplicare a principiilor democratizării și demilitarizării regiunii transnistrene sub supravegherea actorilor internaționali relevanți, pentru a asigura stabilitatea regională, pacea și securitatea globală;

Parteneriate

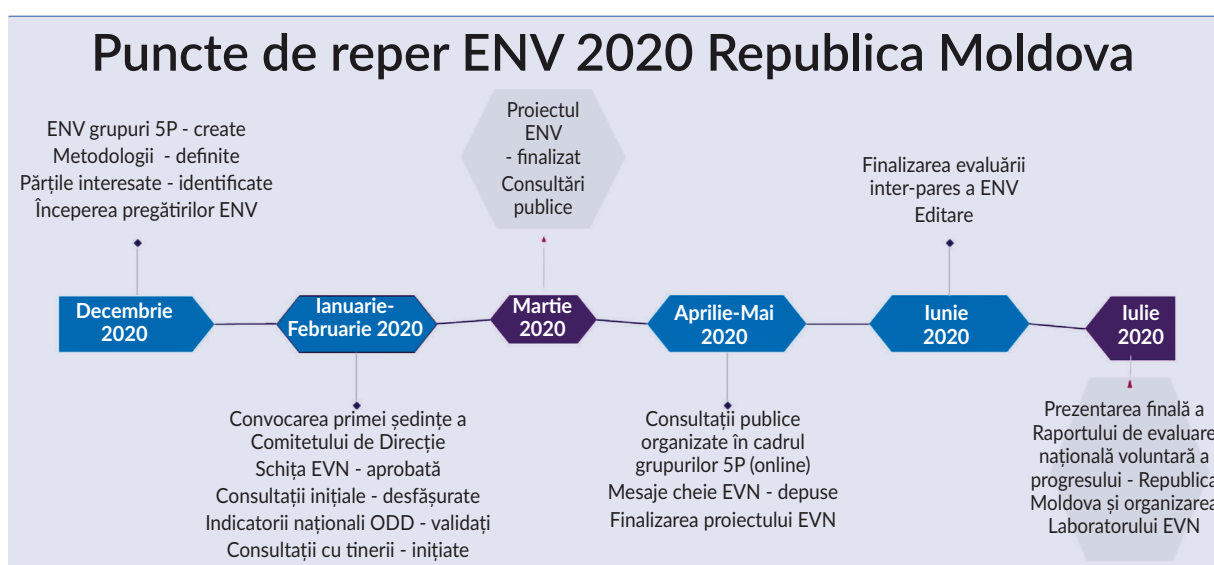
- optimizarea și operaționalizarea unui sistem de planificare strategică dezvoltat în funcție de resursele financiare naționale și externe și alinierea procesului de planificare a politicilor la Cadrul bugetar pe termen mediu, în special a celor relevante procesului de integrare europeană și Agendei 2030.
- schimbarea modului de coordonare și de armonizare a politicilor la diferite niveluri și în sectoare diferite și alinierea acestora la cadrul bugetar, pentru a îmbunătăți în mod semnificativ coerența și eficacitatea politicilor naționale de dezvoltare durabilă;
- asigurarea faptului că politicile publice elaborate și implementate integrează dimensiunea de gen, construind astfel un mediu favorabil și echitabil pentru emanciparea socială, politică și economică a tuturor femeilor și bărbaților din Republica Moldova;
- sporirea capacităților naționale de negociere și stabilire a parteneriatelor cu actori internaționali și naționali întru colectarea de fonduri pentru dezvoltarea durabilă și pentru a implementa Agenda 2030. De asemenea, întreprinderea de acțiuni pentru creșterea capacității de absorbție și utilizare eficientă a asistenței oferite de partenerii de dezvoltare;
- menținerea și extinderea dialogului suplimentar cu sectorul privat și OSC-uri pentru implicarea completă a acestora în procesele de dezvoltare durabilă, cu accent pe îmbunătățirea implicării tinerilor și pe includerea grupurilor subreprezentate în procesele de dezvoltare durabilă;
- dezvoltarea unor mecanisme care să încurajeze comunitatea de afaceri să investească în cercetare și inovare;
- menținerea și extinderea parteneriatelor economice internaționale pentru creșterea și diversificarea exporturilor de produse și servicii moldovenești;
- creșterea investițiilor în dezvoltarea sistemului național de producere, colectare și analiză a datelor de calitate dezagregate în funcție de venituri, sex, vârstă, rasă, etnie, statutul migrației, dizabilitate, locație geografică și alte caracteristici relevante pentru contextul moldovenesc, pentru a permite direcționarea cât mai eficientă a eforturilor de rezolvare a problemelor complexe ce țin de dezvoltarea durabilă și eradicarea sărăciei;
- colectarea și analizarea datelor aferente grupurilor sărace și vulnerabile, inclusiv aferente populație rome și familiilor cu mulți copii, pentru a dezvolta și implementa în mod eficient politici publice bazate pe nevoile lor și respectând principiul „Nu lăsa pe nimeni în urmă”.

Abordări metodologice

În prima sa **Evaluare Națională Voluntară**, Republica Moldova a avut drept scop cartografierea progresului, provocărilor și oportunităților cu privire la implementarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă (ODD). În același timp, evaluarea nivelului de implementare a ODD va permite identificarea unor soluții posibile, accelerând astfel progresul în domeniile care au rămas în urmă.

Evaluarea națională voluntară a fost realizată în urma unui plan de acțiune aprobat de Guvernul Republicii Moldova, sub supravegherea unui Comitet de coordonare mixt, care include reprezentanți ai Președinției, Parlamentului, Guvernului, autorităților publice centrale și locale, societății civile, sectorului privat, presei și mediului academic.

Raportul a fost întocmit cu sprijinul analitic și informațional al ministerelor și al altor autorități publice, al agențiilor Națiunilor Unite și al Biroului Național de Statistică, acesta din urmă furnizând statisticile necesare pentru evaluarea progresului. Procesul a fost coordonat de Cancelaria de Stat.

De asemenea, Republica Moldova a realizat o evaluare integrată rapidă (EIR) sumară a documentelor sale de politici (strategii, programe, planuri etc.). Acest exercițiu a vizat identificarea lacunelor și a punctelor slabe din cadrul politicilor naționale în ceea ce privește implementarea ODD. Rezultatele acestui exercițiu sunt prezentate în secțiunea Integrarea ODD în sistemul național de politici al prezentului raport.

EIR³ ajută țările să-și evalueze nivelul de pregătire și capacitatea instituțională de a integra obiectivele de dezvoltare durabilă ODD în sistemul național de politici. Instrumentul EIR a fost conceput ca un pas pregător pentru misiunile de integrare, accelerare și sprijinire a politicilor (MAPS), care oferă expertiză tehnică și sfaturi statelor membre în identificarea lacunelor și impedimentelor în implementarea dezvoltării durabile și le ajută să identifice platforme de accelerare a ODD - domenii pentru politici naționale și locale efective, eficiente și transparente, care pot impulsi

3 <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/sustainable-development-goals/rapid-integrated-assessment---mainstreaming-ODDs-into-national-a.html>. Procentajul este calculat ca proporție din numărul de ținte aliniate față de numărul total de ținte naționale la un obiectiv anumit. De exemplu, obiectivul 5 (gen), unde avem șapte ținte. Șase dintre ele sunt aliniate, ceea ce ne oferă 86% aliniere. Chiar dacă o țintă este acoperită doar parțial, în această evaluare ea este tratată ca fiind „alinată”.

progresul unuia sau mai multor ODD combinate - și definirea unei foi de parcurs pentru ODD specifică pentru fiecare țară care să se încadreze în planificarea dezvoltării durabile a țării.

În ciuda inconvenientelor induse de pandemia COVID-19 și carantină, au fost asigurate o serie de inițiative în conformitate cu principiul „a nu lăsa pe nimeni în urmă” pentru a garanta că raportul a fost elaborat în mod participativ, interactiv și incluziv. Procesul consultativ general al părților interesate a inclus consultări online și offline cu toți actorii relevanți ai societății civile (tineret, organizații pentru drepturile omului), comunitatea de afaceri, mediul academic, partenerii de dezvoltare și toate nivelurile guvernamentale.

Consultarea publică a proiectului Raportului național voluntar a fost asigurată online, prin organizarea a 5 sesiuni de prezentare a principalelor componente ale raportului prin intermediul platformei electronice ZOOM. Societatea civilă, reprezentanții sectorului privat, mediul academic au fost informați despre organizarea consultărilor publice prin trimiterea unei invitații în acest sens, precum și prin plasarea unui anunț pe pagina web a Cancelariei de Stat. În timpul sesiunilor, părțile interesate au avut ocazia să își comunice opinia cu privire la concluziile raportului, dar și să vină, ulterior, cu propuneri și recomandări de îmbunătățire. De asemenea, a fost organizată o sesiune de consultare publică a proiectului de raport cu toți partenerii de dezvoltare din Republica Moldova.

Au fost organizate consultări finale pentru a discuta și valida principalele constatări, recomandări și calea de urmat. În paralel, Consiliul Național pentru Tineret din Moldova a desfășurat campania națională „**Tinerii din Moldova pentru #ObiectiveleGlobale**”, care a rezultat într-un **Raport Complementar**⁴ în care sunt prezentate opiniile tinerilor cu privire la implementarea ODD. Titlul de Ambasador al Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă a fost acordat celor 17 câștigători ai unui concurs de fotografie, organizat în cadrul campaniei de informare, care vizează promovarea importanței Agendei 2030 în toată Republica Moldova.⁵

Complementar consultărilor incluzive și participative, abordarea a **nu lăsa pe nimeni în urmă**, a presupus efectuarea analizei din perspectivele mai multor grupuri (sex, vârstă, grupuri de venituri, rural/urban, dizabilitate, etnie) pentru a înțelege inegalitățile și diferitele forme de excludere și marginalizare.

4 http://cntm.md/ro/publication/raport-privind-situa%C8%9Bia-tinerilor-din-moldova-%C8%99i-interac%C8%9Biunea-acestora-cu-obiectivele?fbclid=IwAR0bY_NcPXzJ2fzR2Jpc504nNqf-7EsFFXN4hfkG9fHbD20RDbLIHHqrDLI

5 http://cntm.md/ro/publication/raport-privind-situa%C8%9Bia-tinerilor-din-moldova-%C8%99i-interac%C8%9Biunea-acestora-cu-obiectivele?fbclid=IwAR0bY_NcPXzJ2fzR2Jpc504nNqf-7EsFFXN4hfkG9fHbD20RDbLIHHqrDLI

Integrarea Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă în sistemul național de politici

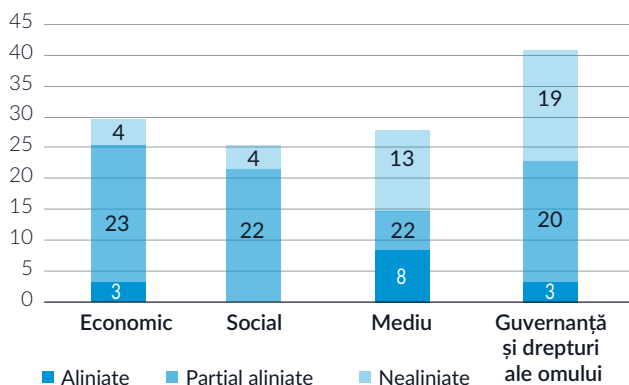
De asemenea, Republica Moldova a realizat o evaluare integrată rapidă (EIR) a documentelor sale de politică națională (cum ar fi strategii, programe și planuri). Acest exercițiu a fost menit să contribuie la identificarea lacunelor și a punctelor slabe din cadrul politicilor naționale privind implementarea ODD.

EIR a arătat că, în general, agenda politică națională este doar parțial aliniată la ODD și că o treime din țintele ODD nu sunt incluse în niciun document de politică națională. Au fost analizate în total 169 de ținte ODD și s-a pus accentul pe 126 de ținte cantitative. După cartografierea agendei de politică națională și compararea acestora cu ODD, s-a constatat că doar 11 la sută din țintele ODD au fost aliniată la documentele de politică națională, prin urmare, acestea nu necesită ajustări în ceea ce privește alinierea ODD. În plus, majoritatea obiectivelor ODD (57%) sunt aliniată doar parțial la documentele de politică ale Republicii Moldova - sunt incluse doar câteva componente ale acestor ținte, prin urmare, strategiile naționale relevante trebuie ajustate pentru a reflecta mai bine spiritul și detaliile obiectivelor ODD. În același timp, documentele de politică națională nu reflectă nici o treime din obiectivele ODD.

ODD-urile au fost împărțite în patru sectoare: **economic** (ODD 8, 9, 11 și 12), **social** (ODD 1, 2, 3 și 4), **mediu** (ODD 6, 7, 13, 14 și 15) și **governanță și drepturi ale omului** (ODD 5, 10, 16 și 17). În urma EIR s-a constatat că cel mai înalt nivel de aliniere a fost în dreptul obiectivelor „de mediu”: 8 din 28 ODD-uri cu obiective cantitative sunt aliniată la strategiile naționale relevante, dar 7 dintre acestea sunt parțial aliniată. Numărul de obiective nealiniată este mare (13), dar 7 dintre acestea se referă la ODD 14 „Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă”, care din motive evidente nu au fost reflectate în documentele de politică internă. Majoritatea obiectivelor nealiniată vizează sectorul „Governanță și drepturile omului”: la fel ca în cazul ODD 14, multe dintre aceste ținte nu sunt reflectate în documentele de politică internă, deoarece privesc statele dezvoltate care sunt furnizori neți de asistență externă și joacă un rol ac-

tiv pe arena internațională (de exemplu, ținta 17.12 privind dezvoltarea unui sistem de tranzacționare multilateral sub auspiciile Organizației Mondiale a Comerțului sau ținta 17.9 privind sporirea sprijinului instituțional pentru îmbunătățirea capacităților în țările în curs de dezvoltare. În schimb, majoritatea țintelor economice și sociale ale ODD sunt doar parțial aliniată la documentele de planificare a politicilor naționale. Anume în aceste domenii este necesară concentrarea celor mai multe eforturi orientate spre integrarea ODD-urilor în societatea moldovenească (figura 01).

Figura: 01 GRADUL DE ALINIARE A ȚINTELOR ODD LA DOCUMENTELE DE PLANIFICARE STRATEGICĂ ALE REPUBLICII MOLDOVA, PE DOMENII ODD

Mijloace de implementare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă

Naționalizarea obiectivelor de dezvoltare durabilă

În Republica Moldova, prima etapă a naționalizării Agendei 2030 a avut loc între iulie 2016 și martie 2017. Aceasta a inclus:

- a. stabilirea relevanței obiectivelor individuale de dezvoltare durabilă (obiective și ținte) și analiza corelației dintre Agenda 2030 și prioritățile politicii naționale;
- b. adaptarea (formularea) obiectivelor și țăintelor Agendei 2030 pe baza priorităților și nevoilor naționale și identificarea documentelor de politici care trebuie ajustate;
- c. definirea ecosistemului de date necesar pentru monitorizarea și evaluarea implementării ODD.

Ulterior, obiectivele de dezvoltare durabilă și țintele aferente adaptate la nivel național au fost integrate în documentul de viziune națională pe termen lung al țării: Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care este în prezent în curs de aprobare și care va fi transpusă în strategiile sectoriale pentru a putea implementată, monitorizată și evaluată.. Acesta este un exercițiu complex și iterativ, care implică diverse părți interesate din cadrul administrației publice și care va dura o perioadă semnificativă de timp.

Mecanismul de coordonare a Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă

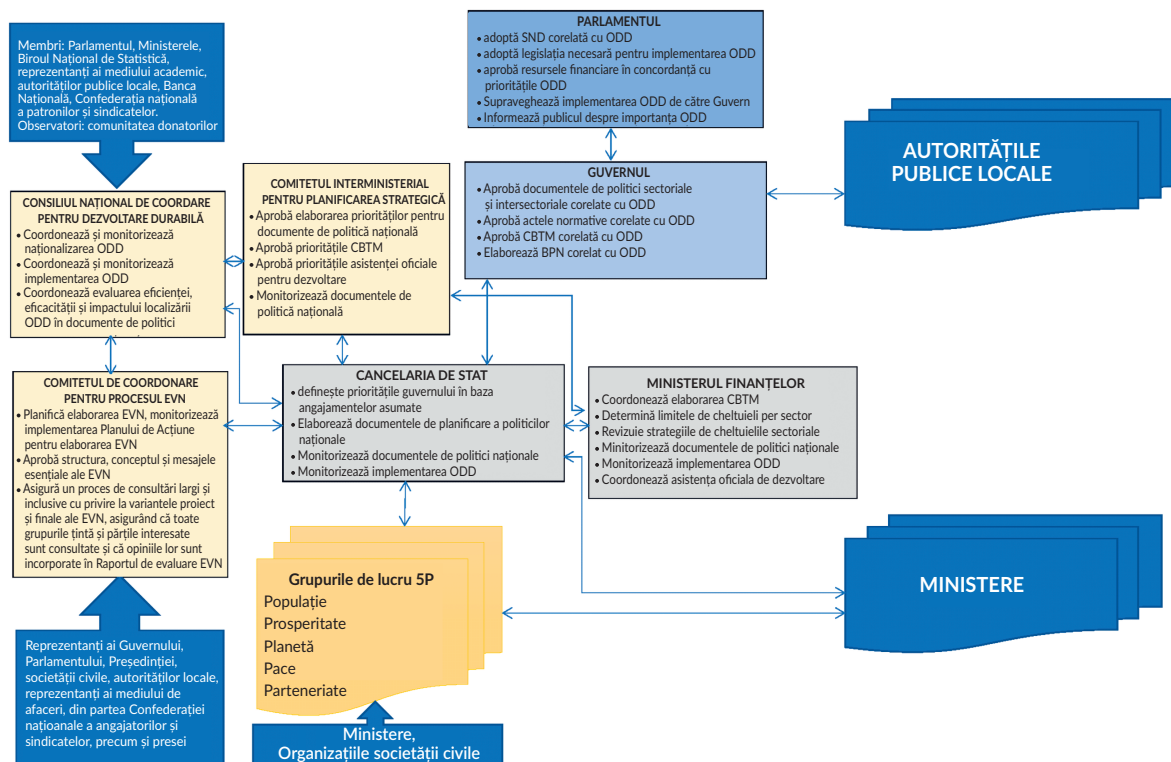
În 2016, la scurt timp după adoptarea Agendei 2030, a fost instituit Consiliul Național pentru Coordonarea Dezvoltării Durabile pentru a crea cadrul instituțional adecvat în vederea asigurării procesului participativ și transparent pentru a adapta ODD și pentru a le implementa la nivel național. Acesta este condus de Prim-ministrul Republicii Moldova.

Pentru a asigura un proces participativ și incluziv în timpul elaborării primei evaluări naționale voluntare, a fost creat un Comitet de coordonare mixt, care include reprezentanți ai Președinției, Parlamentului, Guvernului, autorităților publice centrale și locale, societății civile, sectorului privat, presei și mediului academic.

Interacțiunea dintre instituțiile implicate direct și indirect în coordonarea, implementarea și evaluarea ODD este prezentată schematic în figura 02:

Figura: 02 CADRUL INSTITUȚIONAL PENTRU OBIECTIVELE DE DEZVOLTARE DURABILĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Naționalizarea indicatorilor Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă

În cursul implementării Agendei 2030, Republica Moldova a fost una dintre primele țări care a naționalizat (în 2016⁶) și apoi a revizuit (în 2019) **setul național de indicatori ODD**. Ambele procese au fost concepute pentru a evalua relevanța fiecărui indicator, apoi pentru a le clasifica.

Criteriile luate în considerare la cartografierea indicatorilor globali și la identificarea celor naționali relevanți pentru țintele ODD naționalizate includ:

- relevanța indicatorului în contextul țintei naționalizate
- existența unei surse de date primare fiabile
- indicatorul este clar formulat și nu creează ambiguități
- indicatorul îndeplinește criteriile de calitate, cum ar fi coerența, accesibilitatea, exactitatea și disponibilitatea metodologiei de calcul.

În 2019, pentru a evalua gradul de disponibilitate al indicatorilor ODD naționalizați și nivelul lor de conformitate cu lista globală a indicatorilor ODD și metodologiile de calcul internaționale propuse,⁷ specialiștii Biroului Național de Statistică au revizuit indicatorii ODD în consultare cu furnizorii naționali de date.

⁶ <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/nationalizarea-indicatorilor-pentru-monitorizarea-obiectivelor-de-dezvoltare-durabila>

⁷ <https://unstats.un.org/ODDs/metadatas/>

Revizuirea din 2019 a indicatorilor ODD naționalizați a fost condiționată de astfel de factori precum: (i) cea mai recentă dezvoltare a **metadatelor și a metodologiilor pentru indicatorii ODD globali de nivel II și nivel III**⁸; (ii) impactul reformei Administrației Publice Centrale din 2017, care nu numai că a optimizat instituțiile, dar a și fuzionat, împărțit și transferat competențele și atribuțiile funcționale, inclusiv unele legate de monitorizarea ODD naționalizate la nivel de sector; (iii) obiectivele strategice de dezvoltare durabilă stabilite în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”; și (iv) necesitatea respectării angajamentelor asumate de țară pentru monitorizarea și raportarea progreselor realizate în implementarea Agendei Globale 2030, prin efectuarea evaluării naționale voluntare în 2020.

Pe parcursul procesului de evaluare, 19 dintre cei 232 de indicatori globali individuali au fost considerați total irelevanți pentru Republica Moldova și 213 considerați relevanți (chiar dacă numai pentru comparare la nivel internațional) - o creștere de 41 de indicatori (sau aproximativ 23,8 la sută) comparativ cu numărul de indicatori globali naționalizați în 2016 (172 de indicatori).

Deoarece indicatorii globali au fost formulați pentru a permite compararea datelor la nivel global, nu toți indicatorii stabiliți ca fiind relevanți în timpul exercițiului de evaluare ar fi putut fi adoptați în mod egal; aceștia au fost **ajustați și divizați**, precum și suplimentați, dacă este cazul, cu indicatori **proxy naționali**, pentru a permite o acoperire mai cuprinzătoare a contextului național. Drept urmare, au fost obținuți 338 de indicatori relevanți: dintre care 300 sunt indicatori independenți, 13 se repetă în diferite ținte de mai multe ori (sau 21 de indicatori individuali), iar 17 vor fi revizuiți după finalizarea metadatelor globale. Setul actual de indicatori revizuiți conține cu 112 indicatori mai mult decât setul finalizat național din 2016, cu o creștere de 49,6 la sută.

Dintre indicatorii analizați, 121 sunt indicatori globali (sau 35,8%), 53 sunt indicatori globali ajustați (15,7%), 77 sunt indicatori divizați la nivel global (22,8%) și 87 sunt indicatori proxy naționali (aproximativ 25,7%).

Tabelul 01. SINTEZA NAȚIONALIZĂRII (2017) ȘI EVALUĂRII (2019) INDICATORILOR ODD

Tipul indicatorului	Naționalizare	2017		Evaluare	2019	
		Nr.	%		Nr.	%
Global		162	72		121	36
Global ajustat sau defalcat		10	4		130	38
Indirect național		54	24		87	26
TOTAL		226	100		338	100

8 <https://unstats.un.org/ODDs/indicators/indicators-list/>

Rubrica. **TIPOLOGIA INDICATORILOR ODD NAȚIONALIZAȚI.**

Atunci când indicatorul global a fost considerat relevant în ansamblu, dar a fost utilizată o altă sursă la nivel național pentru producția sa, s-au utilizat unele componente sau o altă unitate de măsură, aceștia au fost **ajustați** la contextul național. Întrucât unii dintre indicatorii globali sunt formulați în general sau într-o manieră foarte complexă, integrând mai multe elemente, în unele cazuri, indicatorii au fost **divizați** într-un număr de indicatori unitari pentru a minimaliza natura lor generalistă și pentru a stabili o unitate de măsură separată pentru fiecare indicator.

Categoria de **indicatori proxi naționali** este formată din indicatori care nu au la bază o **metodologie de calcul** la nivel global (nivelul III) sau care se bazează pe particularitățile metodologiilor utilizate pentru calcularea lor, care permit măsurarea indirectă a indicatorilor globali sau indicatori care au fost identificați ca fiind necesari pentru completarea datelor pentru anumiți indicatori globali. În funcție de sursele existente, acești indicatori au fost înlocuiți cu alternative similare în baza metodologiilor internaționale existente sau alternativ în baza metodologiilor naționale. O condiție esențială pentru formularea indicatorilor a fost conformitatea acestora cu contextul general al indicatorului țintă și global.

O atenție deosebită a fost acordată în timpul procesului de revizuire evaluării **disponibilității indicatorilor și dezagregării acestora**. Astfel, din perspectiva disponibilității indicatorilor ODD: 157 indicatori (46,4 la sută) sunt disponibili integral; 104 indicatori (30,8%) sunt parțial disponibili, cu posibilitatea de a estima cu ușurință elementele care lipsesc; și 77 de indicatori (22,8%) lipsesc și necesită o serie de acțiuni pentru a-i produce, unii cu sprijin extern. Mai mult, dezagregarea în conformitate cu cerințele metadatelor globale este pe deplin posibilă pentru 194 de indicatori (57,4%); parțial posibil pentru 60 de indicatori (17,8%), cu posibilitatea de a calcula cu ușurință; și lipsesc pentru 84 de indicatori (aproximativ 25 la sută) cu anumite acțiuni necesare pentru calcularea lor.

Disponibilitatea integrală este confirmată pentru 58 (47,9%) din cei 121 de indicatori globali, 20 (37,7%) din cei 53 de indicatori globali ajustați și 32 (41,6%) din cei 77 de indicatori globali defalcați. În plus, 47 (54%) din cei 87 de indicatori indirecti naționali sunt disponibili integral.

Tabelul 02. DISPONIBILITATEA INDICATORILOR ODD NAȚIONALIZAȚI SUPUȘI EVALUĂRII (2019)

Disponibilitatea indicatorilor	Globali				Globali ajustați				Globali divizați				Naționali proxi				Total
	Integral	Parțial	Lipsește	Total	Integral	Parțial	Lipsește	Total	Integral	Parțial	Lipsește	Total	Integral	Parțial	Lipsește	Total	
Total	58	22	41	121	20	25	8	53	32	28	17	77	47	29	11	87	338

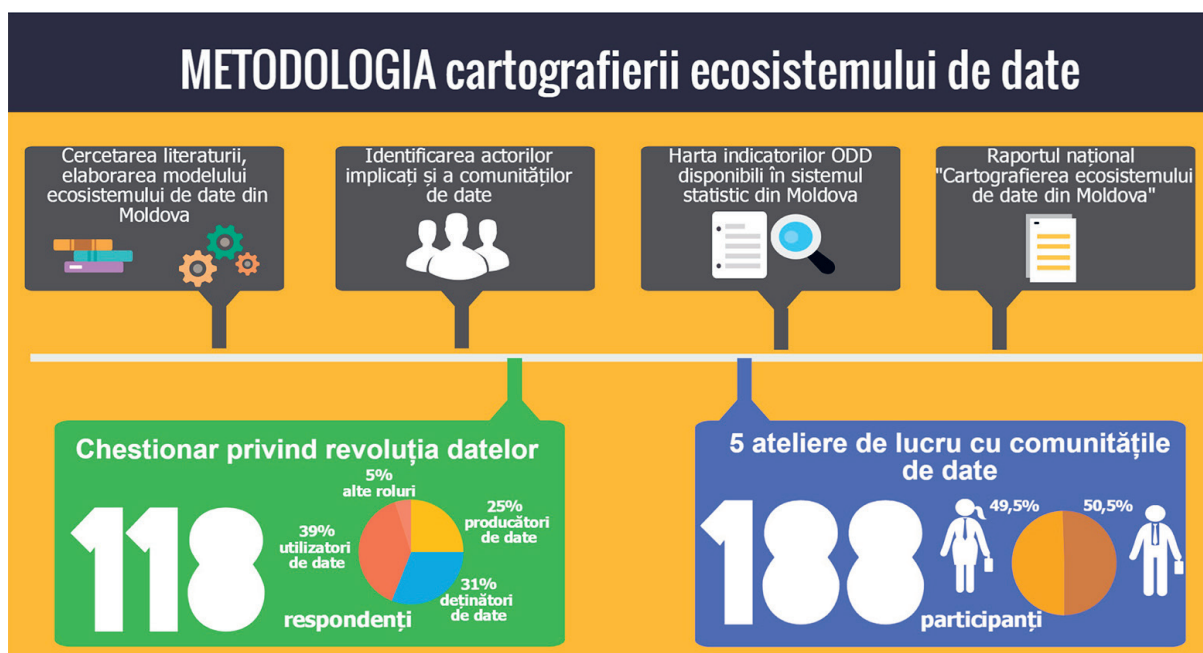

Astfel, sistemul de monitorizare și evaluare a implementării ODD nu dispune de date pentru aproximativ un sfert din indicatorii ODD naționali și de date dezagregate pentru mai mult de 40% din indicatori.

Colectarea și prelucrarea în timp util a datelor dezagregate pentru întregul set de indicatori ODD naționali este tergiversată de capacitățile limitate ale instituțiilor naționale și teritoriale (surse de date) de a pregăti date de calitate și de reticenta de a le furniza Biroului Național de Statistică pentru validare. Este necesară o serie de acțiuni pentru colectarea datelor care lipsesc, inclusiv cu sprijinul partenerilor de dezvoltare.

Ecosistemul statistic

În 2018, după o serie de consultări complexe cu factorii de decizie, ministerele de resort, instituțiile publice, organizațiile private, societatea civilă și partenerii de dezvoltare și un chestionar online, a fost elaborat un raport național **pentru a inventaria sistemul de date din țară**. Obiectivul general a constat în **evaluarea disponibilității datelor** și a **capacității de modernizare instituțională** necesare punerii în aplicare a Agendei de dezvoltare pentru 2030.

Evaluarea a vizat capacitatea statistică oficială, capacitatea la nivelul instituțiilor (cadru de reglementare și politici privind datele, resursele umane, informațiile și logistica financiară), premisele și obstacolele care stau în calea implicării mai multor părți interesate la capitolul date pentru implementarea și monitorizarea ODD, rolul inovației și al noilor tehnologii, cerințele de infrastructură pentru colectarea, difuzarea și utilizarea îmbunătățită a datelor și eforturile de a sprijini crearea unui cadru legislativ național pentru monitorizarea și responsabilitatea asigurării dezvoltării.

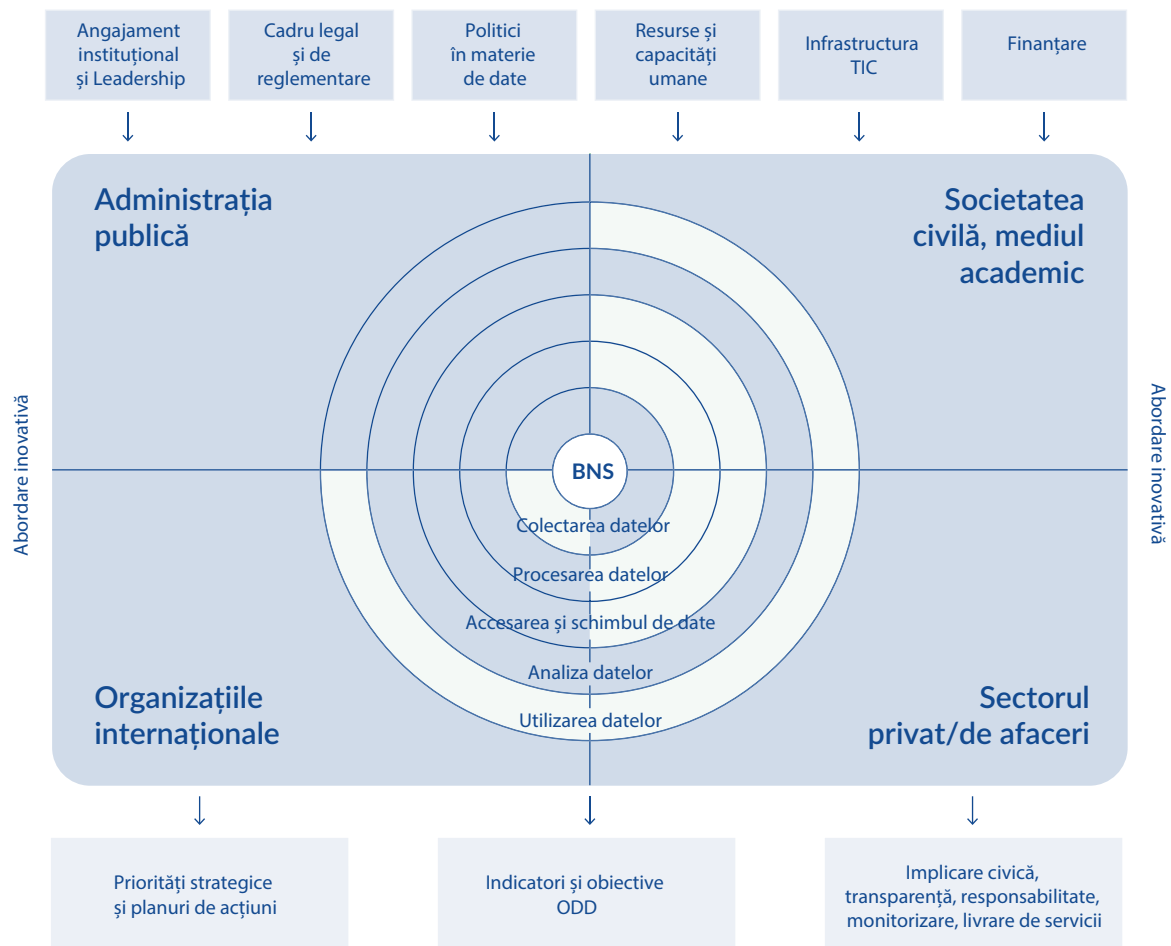
Elementele cheie ale unui **ecosistem de date** incluziv includ.

- **Implicare la nivel de proces decizional** (de la guvern la OSC și sectorul privat)
- **Resurse necesare** (de la instituții la resurse umane și infrastructură)

- **Ciclul de generare și utilizare a datelor** pentru **monitorizarea și evaluarea implementării politicii**
- Implementare prin **transparență și parteneriat**.

Figura: 03 MODEL DE ECOSISTEM DE DATE ÎN MOLDOVA

Pe de altă parte, documentul produs⁹ recomandă să se întreprindă acțiuni la nivel național pentru a realiza revoluția datelor. Cetățenii și societatea civilă trebuie să aibă mai multe responsabilități și să fie implicați în procesele de luare a deciziilor. În plus, ar trebui crescut numărul de producători de date statistice oficiale. În același timp, sunt absolut necesare educația formală și profesională și alfabetizarea în domeniul datelor pentru a asigura dezvoltarea competențelor și a permite utilizarea eficientă și completă a datelor.

Documentul a fost realizat în cadrul unei inițiative globale susținute de PNUD,¹⁰ și a fost implementat în Moldova și alte șase țări diferite pentru cartografierea/inventarierea sistemului de date din fiecare țară, după cum este necesar pentru măsurarea progresului dezvoltării durabile.

9 <https://www.md.undp.org/content/moldova/en/home/library/ODD/cartografierea-ecosistemelor-pentru-revoluia-datelor-in-republic.html>

10 <https://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/poverty-reduction/data-ecosystems-for-sustainable-development.html>

Aplicarea principiului „nu lăsa pe nimeni în urmă” în cadrul ENV

De la declararea independenței Republicii Moldova în anul 1991, dezvoltarea umană a fost determinată în mare măsură de o serie de factori demografici, sociali, economici, climatici și de guvernare. Republica Moldova se confruntă cu un declin demografic critic. Emigrația, în special a tinerilor și a persoanelor de vârstă reproductivă, incluzând profesioniști calificați, fertilitatea scăzută, speranța de viață scăzută și îmbătrânirea populației sunt principalii factori, care, în mod cumulativ, duc la scăderea demografică cu mai mult de 1,7% pe an și, respectiv, a forței de muncă care poate dăuna potențialului de dezvoltare economică a țării și „rezistenței” sistemului de sănătate și protecție sociale. Conform prognozelor Fondului Național pentru Populație, până în 2035, populația țării ar putea scădea la două milioane de oameni și fiecare a treia persoană ar avea peste 60 de ani.

În 2019, Republica Moldova a instituit un nou set de servicii de angajare și formare care vizează, în special, grupurile vulnerabile. Aceste programe au fost concepute pe baza celor mai bune practici regionale. Multe dintre aceste programe sunt puse în aplicare cu implicarea societății civile și a organizațiilor din sectorul privat. Consolidarea și extinderea acestor programe vor contribui și vor valorifica rezultatele obținute în învățământul primar și secundar.

Au fost luate o serie de decizii majore pentru a reduce sărăcia și promova incluziunea socială a persoanelor din grupurile defavorizate. Au fost dezvoltate rețele multifuncționale de servicii sociale, care au contribuit la îmbunătățirea accesului grupurilor defavorizate la serviciile relevante bazate pe nevoi. S-au depus eforturi pentru creșterea accesului la locuințe prin implementarea programelor „Prima Casă” și a mai multor proiecte destinate finanțării locuințelor sociale pentru familiile vulnerabile.

TINERET: În zonele urbane, accesul la locuințe pentru grupurile cele mai vulnerabile, inclusiv tinerii și familiile tinere, este o provocare în plus din cauza capacității limitate a acestora de a plăti prima tranșă, care este destul de mare. Plata chiriei în cazul apartamentelor este, de asemenea, o provocare care duce la închirierea unei locuințe de către mai multe persoane.

Tinerii se confruntă cu probleme de angajare, chiar dacă procentul tinerilor care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație (NEET) este în diminuare. În 2018 aceștia au constituit aproape ¼ dintre tinerii cu vârsta de 15-29 ani și circa 16% printre cei de 15-24 ani. Aceste cifre sunt mult mai mari decât media UE (12,9% dintre cei cu vârsta cuprinsă între 15 și 29 de ani și 10,5% dintre cei cu vârsta cuprinsă între 15 și 24 de ani), dar sunt, de asemenea, comparabile cu unele țări din UE.

Accesul tinerilor pe piața muncii este limitat de mai multe bariere, precum: (i) tranziții mai lungi și mai nesigure de la școală la muncă; (ii) incapacitatea de a satisface cerințele angajatorilor care, într-un mediu cu economie de piață, optează pentru forțe de muncă calificate și cu experiență;

(iii) corelația insuficientă între oferta educațională și cerințele de pe piața forței de muncă, ceea ce duce la angajarea tinerilor în locuri de muncă de calitate mai mică decât calificările pe care le dețin; (iv) nivelul salariilor oferite de angajatori fiind sub nivelul scontat; și (v) comportamentul migrator asumat care s-a format în societatea moldovenească în ultimele două decenii.

POPULAȚIA ROMĂ: Pentru a asigura acces eficient al beneficiarilor de origine romă la serviciile sociale și publice, în 44 de localități din Republica Moldova locuite exclusiv de persoane de origine romă sau alături de alte etnii, au fost deschise 48 de posturi de mediator comunitar, pentru a asigura comunicarea cu instituțiile locale relevante. Cu toate acestea, populația romă continuă să fie discriminată în mai multe domenii (sănătate, angajare, educație și servicii sociale). De exemplu, 80% din populația romă nu are specialități care să le ofere o calificare minimă, ceea ce face foarte dificilă angajarea acestora într-un mod formal și productiv.

Mai mult decât atât, populația romă este slab reprezentată în cadrul autorităților publice, iar resurse financiare adecvate pentru remunerarea mediatorului comunitar. În același timp, întrucât tradițiile și cultura romilor nu sunt promovate suficient, acestea sunt pe cale de dispariție.

Istorie de succes: FEMEI DE ORIGINE ROMĂ CARE AU ADUS BENEFICIILE ISTORICE

Gribova, Republica Moldova - Prima confruntare a Angelei Radita cu o situație de discriminare a fost bruscă și dureroasă. O studentă zeloasă, care rămânea până târziu să citească la lumina lumânărilor înainte ca energia electrică să devină disponibilă, a terminat facultatea și a candidat pentru un post de bibliotecar, dar a fost respinsă pentru că aparținea minorității rome.

„Dacă apare ceva nou, vă voi anunța”, mi-a spus managerul pe recrutări. „Dar acum nu avem locuri disponibile.” Nu am lucrat niciodată ca bibliotecar. Și aceasta este cea mai mare durere din viața mea. Am studiat și am muncit din greu, dar nu a fost suficient”, spune Radita. „Am plâns. Pentru prima dată, cineva nu mi-a acordat încredere doar din cauza numelui meu, care mi-a dezvăluit etnia.”

Dincolo de propria dezamăgire, s-a temut că experiența ei va descuraja alte fete rome de a-și continua visurile. Dacă ea - primul copil de etnie romă care a părăsit acest mic sat din nord pentru a urma facultatea - nu ar putea găsi de un loc de muncă în domeniul ales, de ce ar trebui să mai încerce?

Radita, acum 49 de ani, a petrecut următorul deceniu lucrând pământul din sat alături de mama ei, Olimpiada, și bunica ei, Maria.

În 2004, o rudă a mamei Raditei s-a întors din capitală, Chișinău, la o distanță de 200 km, cu ideea de a înființa o organizație non-guvernamentală locală (ONG) care să sprijine minoritatea romă din Gribova. Raditei i-a plăcut ideea, a înființat un ONG și au început ani de consiliere, participare la training-uri și alte evenimente organizate de organizații internaționale și ONG-uri. A devenit o activistă civică și cu cât a aflat mai multe despre propriile drepturi, cu atât a devenit mai ambițioasă cu privire la schimbarea vieții în comunitatea sa.

În 2013, a devenit mediator comunitar pentru primăria din Gribova. În acest rol, a oferit consiliere cetățenilor despre rezolvarea problemelor și interacțiunea cu autoritățile - ajutându-i să completeze cererile de angajare și împrumut, de exemplu, sau să acceseze asistență medicală.

În 2018, Radita a făcut voluntariat în cadrul unei campanii PNUD de educare a alegătorilor înainte de alegerile parlamentare din februarie 2019. Au participat peste 11.000 de romi de toate vârstele, inclusiv 6.350 de femei și fete.

Radita a mers din ușă în ușă și i-a informat pe sătenii din Gribova cu privire la dreptul lor de vot și i-a încurajat să se implice și să voteze.

După alegerile locale din octombrie 2019, Radita a devenit unul dintre cei 12 romi aleși în Moldova în calitate de consilieri locali - șase femei și șase bărbați. În satul ei mic, Gribova, consiliul local este format din cinci bărbați și șase femei. Radita este singurul consilier rom.

„Problemele de fiecare zi mă determină să vreau să aduc schimbări pozitive în viața femeilor rome și non-rome. În Moldova, provocările cu care ne confruntăm și soarta noastră, sunt aproape aceleași”, spune ea. „Planific să mă implic în proiecte sociale în beneficiul tuturor oamenilor. Pentru că tot ceea ce fac, fac pentru satul meu, pentru comunitatea mea, pentru oamenii care locuiesc în acest sat, indiferent de etnie.”

După ce a refuzat oferta mamei sale de a se căsători la 14 ani, Radita s-a căsătorit mai târziu, la 35 de ani Fiica sa adolescentă, Romanita, va avea sprijinul părinților săi în orice cale pe care ar alege-o, spune Radita.

Anume atunci a observat o deconectare fundamentală între candidați și romi - și a decis să participe la alegeri în calitate de candidat independent. „Am vrut să văd, din interior, ce poate fi făcut pentru a rezolva problemele oamenilor”, spune ea.

Sursa: PNUD Moldova

FEMEI ȘI COPII: Rămâne semnificativă inegalitatea de gen pe piața muncii, la fel și violența bazată pe gen. Rata de ocupare a femeilor care au vârsta cuprinsă între 25 și 49 de ani și au cel puțin un copil de vârstă preșcolară este cu 20% mai mică decât rata de ocupare a femeilor din aceeași grupă de vârstă, dar care nu au copii de vârstă preșcolară. Tot mai multe femei și copii sunt afectați de criminalitate. Conform datelor oficiale, numărul victimelor violenței domestice și al agresiunii sexuale (infracțiuni care afectează în special femeile) a crescut cu 13%, respectiv cu 137 la sută între 2013 și 2018. Crimele împotriva copiilor au crescut cu aproximativ 130% între 2010 și 2018.

Multe școli nu au blocuri sanitare bine echipate, în timp ce toaletele sunt de obicei amplasate în afara clădirii și nu au condiții sigure sau sensibile la gen (în sate). Mai mult, situația creată de COVID-19 a relevat faptul că sistemul de învățământ nu este suficient de pregătit ca să asigure studii de calitate de la distanță. Studenții fără acces la tehnologie și copiii și adolescenții cu dizabilități sunt cei mai expuși riscului de a rămâne în urmă.

Există inegalități de gen semnificative în ceea ce privește mortalitatea pentru diferite tipuri de boli și afecțiuni. Pentru unele boli, rata mortalității în cazul bărbaților cu vârste cuprinse între 35 și 59 de ani este de 9 ori mai mare în cazul leziunilor autoprovocate sau de 6 ori mai mare în cazul accidentelor, pneumoniei și infarctului acut decât în cazul femeilor din aceeași categorie de vârstă.

MIGRANȚI: Mulți migranți în procesul de recrutare sunt abuzați și exploatați de către agențiile private de recrutare, care pot percepe taxe de recrutare exorbitante. Ulterior, la începerea lucrului, mulți nu au acces la mecanisme eficiente de depunere și soluționare a plângerilor atunci când întâmpină cazuri de exploatare și de accidente la locul de muncă.

Republica Moldova are mecanisme eficiente de protejare a migranților care lucrează în țară și resortisanților săi care lucrează în străinătate. În conformitate cu legislația în vigoare, statul asigură protecția lucrătorilor migranți indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Guvernul face schimb de informații și cooperează cu sindicatele și angajatorii în mod regulat pentru a proteja drepturile lucrătorilor migranți, care, prin Constituția Republicii Moldova, sunt protejați și împotriva muncii forțate.

PERSOANELE ÎN VÂRSTĂ: În Republica Moldova, discriminarea pe criteriu de vârstă pe piața muncii este destul de frecventă, afectați fiind nu doar cei mai tineri, nou-veniții pe piața muncii, dar și cei mai în vârstă, cu vârste peste 50 de ani. Principala formă de discriminare pe care o resimt angajații vârstnici este cea privind dreptul de muncă (incitare la plecare voluntară, acces mai limitat la formare, dificultăți în găsirea unui loc de muncă, etc.).¹¹

Rezultatele testării locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor în cadrul a 30 de instituții/companii din sectorul public și privat din Republica Moldova,¹² rezultă că 2/3 din organizațiile testate nu satisfac deloc sau aproape deloc necesitățile vârstnicilor și doar 1/3 din organizațiile testate au un mediu oarecum prietenos vârstei. Este nevoie de îmbunătățiri la nivel de aspecte de planificare a resurselor umane, recrutare, formare și dezvoltare profesională, menținerea la locul de muncă. Este necesară organizarea campaniilor de informare și sensibilizare a societății și angajatorilor cu privire la integrarea pe piața muncii a vârstnicilor, dar și instruirea managerilor de resurse umane privind creșterea/adaptarea locurilor de muncă pentru vârstnici.

STATISTICI AFERENTE PRINCIPIULUI „A NU LĂSA PE NIMENI ÎN URMĂ”: Republica Moldova se angajează să sporească investițiile în dezvoltarea unui sistem național de producție, colectare și analiză a datelor de calitate dezagregate în funcție de venituri, sex, vârstă, rasă, etnie, migrație, dizabilități, locație geografică și alte caracteristici relevante pentru contextul național, pentru a putea direcționa cât mai eficient eforturile de rezolvare a problemelor complexe de dezvoltare durabilă și de eradicare a sărăciei.

Țara va investi în colectarea și analizarea datelor aferente grupurilor sărace și vulnerabile, inclusiv aferente populației rome și familiilor cu mulți copii, pentru a dezvolta și implementa în mod eficient politici publice bazate pe nevoile lor și respectând principiul „A nu lăsa pe nimeni în urmă”.

11 HELP AGE internațional Moldova, Secretariat al Platformei pentru Îmbătrânire activă

12 Ministerul Muncii, Sănătății și Protecției Sociale, HelpAge International Moldova, rezultatele testării practicilor locurilor de munca prietenoase vârstnicilor în 30 companii/instituții din Republica Moldova

Consiliul Național
al Tineretului din Moldova

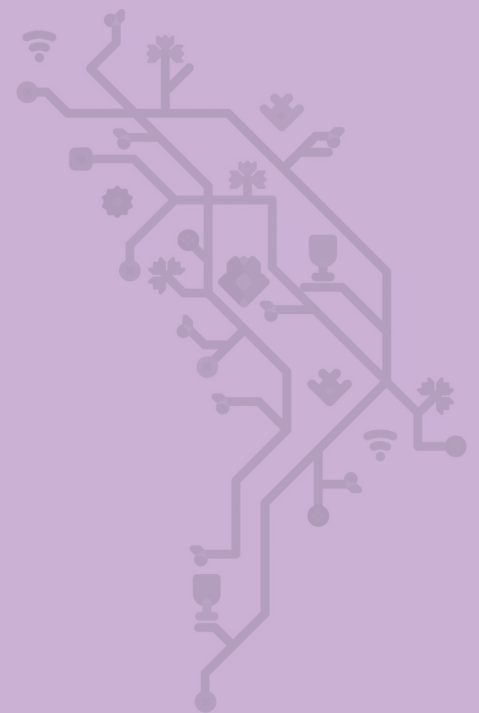

UNITED NATIONS
MOLDOVA

Capitolul I: POPULAȚIE

Suntem hotărâți să punem capăt sărăciei și foametei, în toate formele și dimensiunile lor, și să asigurăm că toate ființele umane pot să-și valorifice potențialul în demnitate și egalitate, și într-un mediu sănătos.

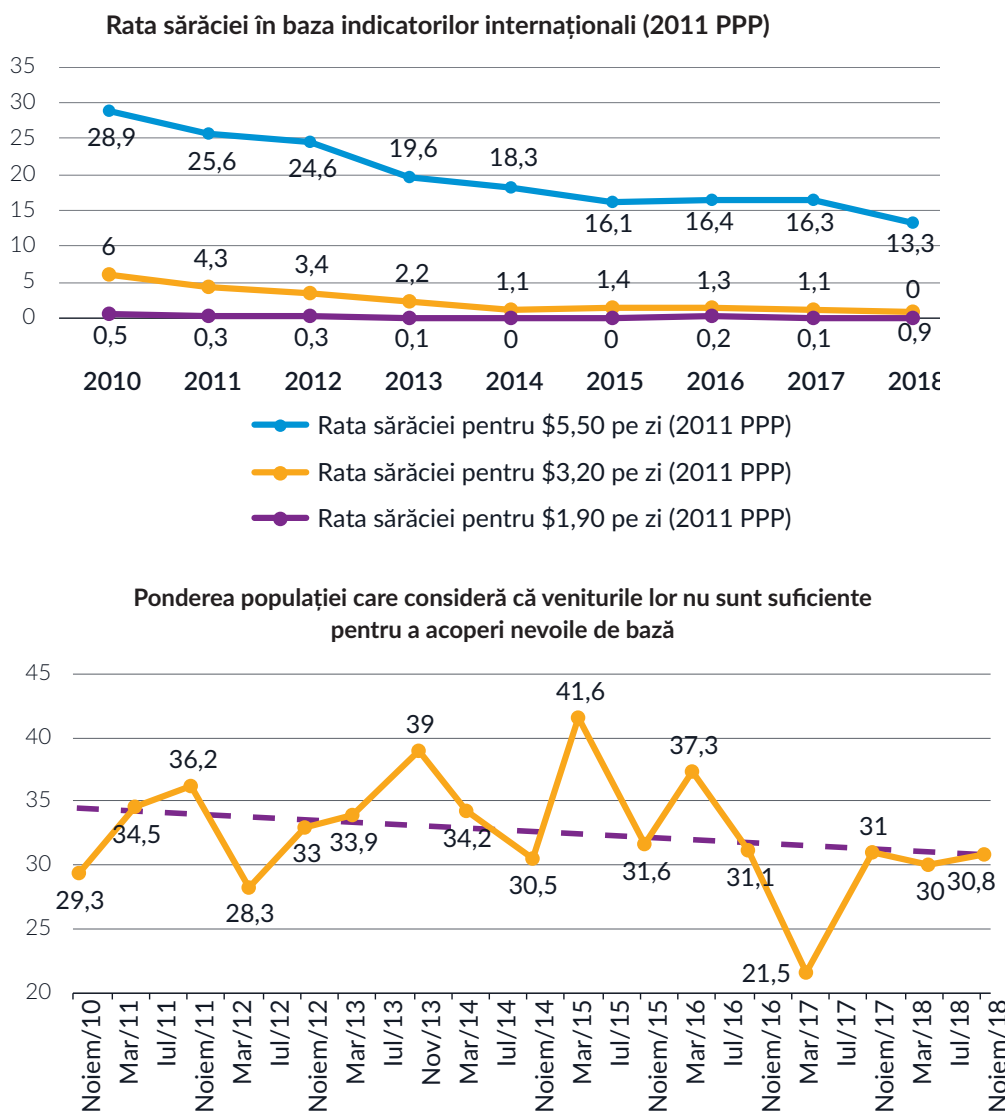

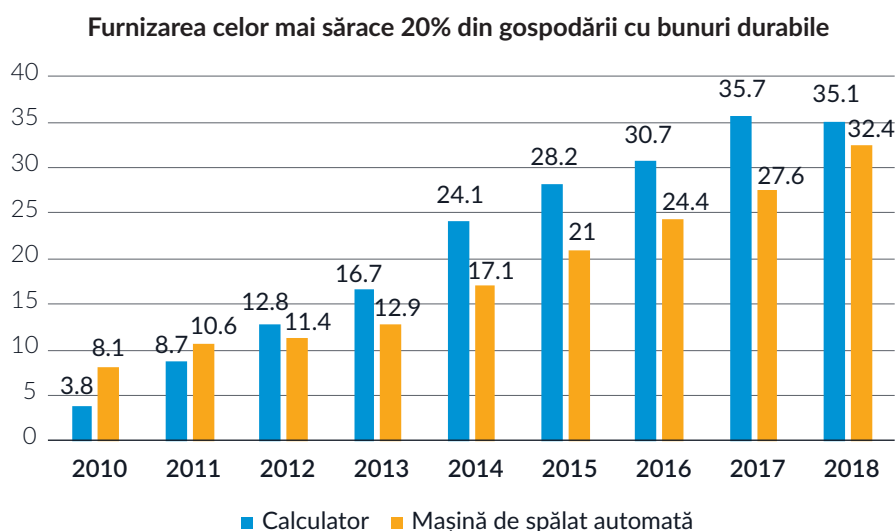
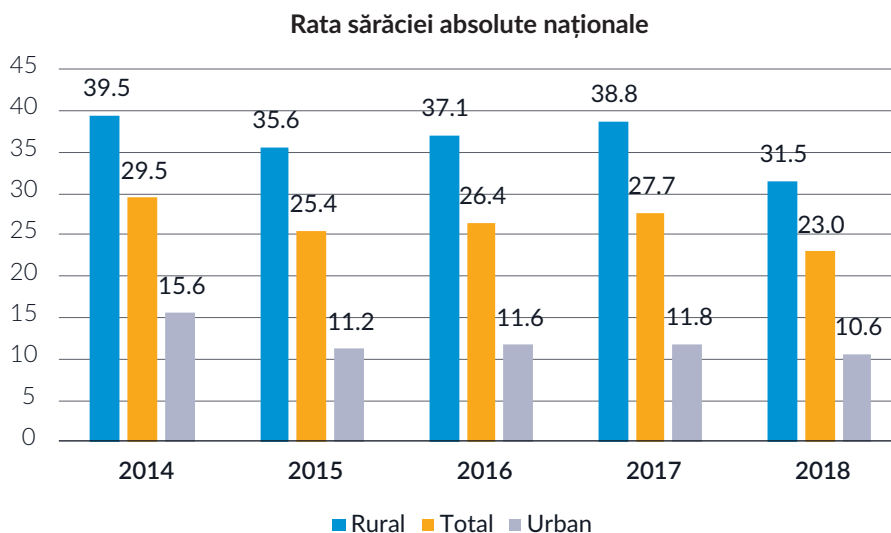
FĂRĂ SĂRĂCIE

Reducerea sărăciei și promovarea bunăstării incluzive sunt principalele obiective ale autorităților naționale. Realizarea acestora a precedat asumarea primului ODD din cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030. Aceste obiective sunt realizate de către autorități atât printr-un sistem de protecție socială tot mai puternic, cât și prin integrarea unei perspective de dezvoltare incluzivă în toate politicile sectoriale.

Sărăcia este în scădere. Cel mai frecvent instrument de măsurarea sărăciei este rata sărăciei, care măsoară proporția populației care se află sub nivelul resurselor economice necesare pentru o viață decentă, raportată la numărul total al populației. Indicatorii internaționali de sărăcie (utilizați de către Banca Mondială) cât și cei naționali indică asupra unei tendințe de descreștere (vezi figura de mai jos). Procentul populației cu un venit sub 5,50 USD pe zi (ajustat la paritatea puterii de cumpărare) a scăzut de la 29% în 2010 la 13,3% în 2018. Rata sărăciei absolute, estimată la populația cu reședință obișnuită, a avut o tendință relativă de scădere, de la 29,5% în 2014 la 23,0% în 2018. Venitul real (ajustat la inflație) al celor mai sărace 20% din gospodării a crescut cu 38% între 2010 și 2018.

Figura: 04 INDICATORII CU PRIVIRE LA DINAMICA SĂRĂCIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

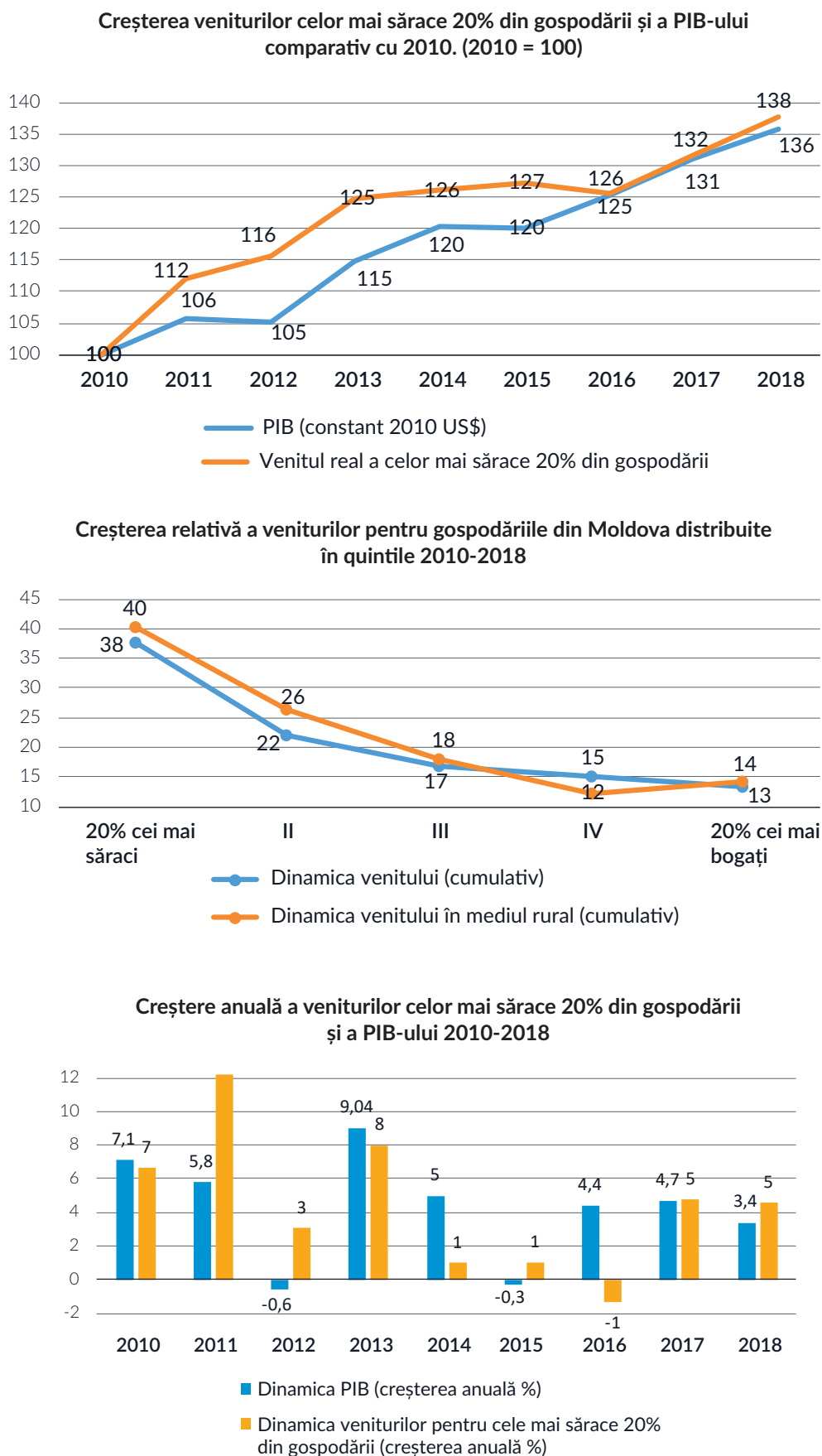
Sursa: Portalul de date privind sărăcia și echitatea, Banca Mondială, BNS, IPS/POB

Veniturile celor mai sărace gospodării sunt în creștere. Venitul real (ajustat la inflație) al celor mai sărace 20% din gospodării a crescut cu 38% în 2018 comparativ cu anul 2010. Nivelul și rata de creștere a veniturilor pentru cele mai sărace gospodării a urmat relativ fidel, modul în care a crescut economia națională (creșterea PIB). Acest lucru indică faptul că în ultimii ani chiar și cele mai sărace gospodării s-au bucurat de o creștere economică. În plus, rata de creștere a gospodăriilor sărace din Moldova, în procente, a fost mai mare decât cea a gospodăriilor mai bogate. De exemplu, pentru cele mai sărace 10% din gospodării, veniturile au crescut cu 37% între 2017 și 2010, în timp ce veniturile celor mai bogate 10% din gospodării au crescut cu 12% în aceeași perioadă. Cu toate acestea, creșterea relativ mică a veniturilor gospodăriilor bogate ar trebui tratată cu scepticism,¹³ deoarece venitul gospodăriilor bogate poate fi subestimat în Cercetarea Bugetelor Gospodăriilor Casnice (CBGC) realizat de Biroul Național de Statistică. Deși venitul gospodăriilor sărace a crescut, ritmul de creștere a acestora s-a temperat începând cu anul 2015.

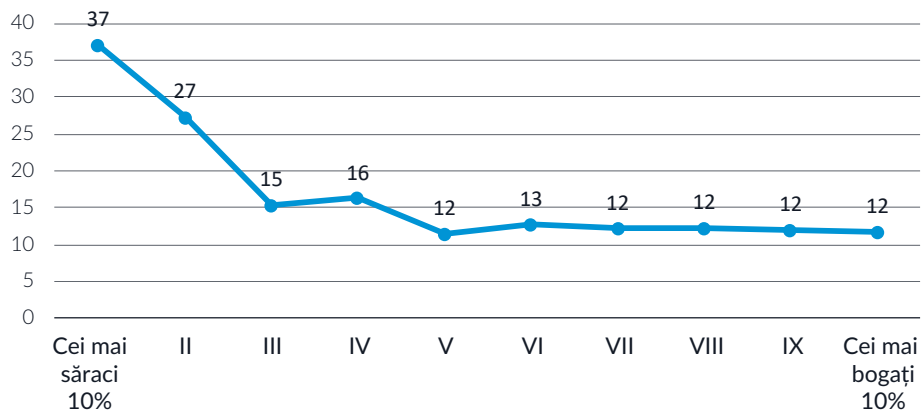
13 A se vedea World Inequality Report, pag. 29 <https://wir2018.wid.world/files/download/wir2018-full-report-english.pdf>

Figura: 05 TENDINȚE ÎN CREȘTEREA VENITURILOR PENTRU GOSPODĂRIILE DIN REPUBLICA MOLDOVA 2010-2018

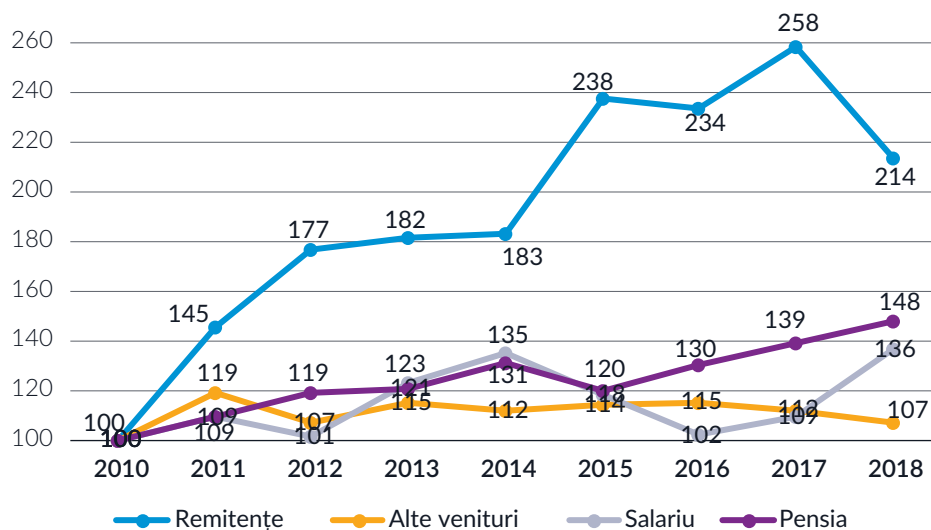
Creșterea relativă a veniturilor gospodăriilor din Moldova distribuite în decile 2010-2017

Sursa: BNS, Banca Mondială

Veniturile celor mai sărace gospodării au crescut datorită remitențelor și pensiilor. Figura de mai jos arată cum au crescut cele mai importante surse de venit pentru cele mai sărace 20 la sută din gospodării din 2010. În termeni reali, cea mai spectaculoasă creștere a surselor de venit a fost cea a remitențelor, care au crescut cu 157 la sută între 2010 și 2017. În 2010, remitențele constituiau 9% din veniturile celor mai sărace 20% din gospodării, în timp ce în 2017 acestea constituiau 18%. Începând cu anul 2015, pensiile au devenit o sursă de venit mai semnificativă. Aceasta relevă o caracteristică specifică sărăciei din Republica Moldova - o mare parte din gospodăriile sărace sunt gospodării cu persoane vârstnice/pensionari, ceea ce le face și mai vulnerabile.

Figura: 06 CREȘTERE CUMULATIVĂ A SURSELOR DE VENIT PENTRU CELE MAI SĂRACE 20% DIN GOSPODĂRIILE DIN REPUBLICA MOLDOVA 2010-2018

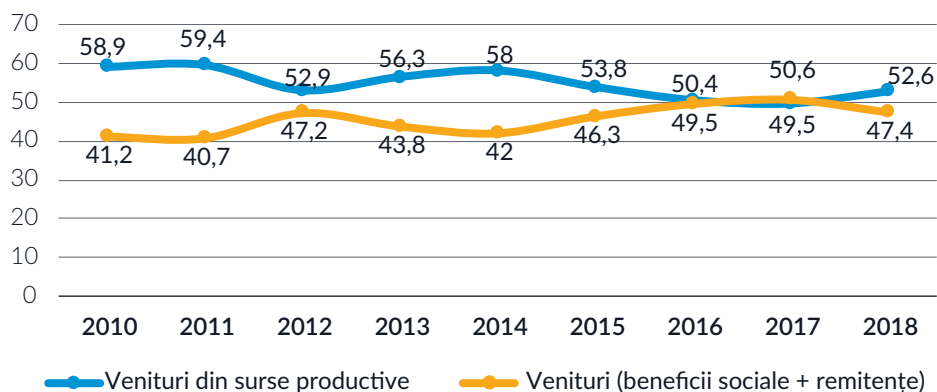

Sursa: BNS

Sursele productive de venit tind să scadă. Proportia veniturilor gospodăriilor din salarii, agricultură și alte surse productive este în scădere. La fel, în ultimii ani, sunt în scădere și remitențele în calitate de sursă de venit. Plățile sociale (pensii, ajutor social și asistență acordată pentru perioada rece a anului) au crescut în termeni relativi. Dacă aceste tendințe continuă se vor păstra și amplifica în viitor, modelul de reducere a sărăciei din ultimii 15 ani (bazat pe remitențe) va fi înlocuit cu un model bazat pe plățile sociale.

Figura: 07 PONDERRA SURSELOR DE VENIT A CELOR MAI SĂRACE 20% GOSPODĂRII DIN REPUBLICA MOLDOVA 2010-2018

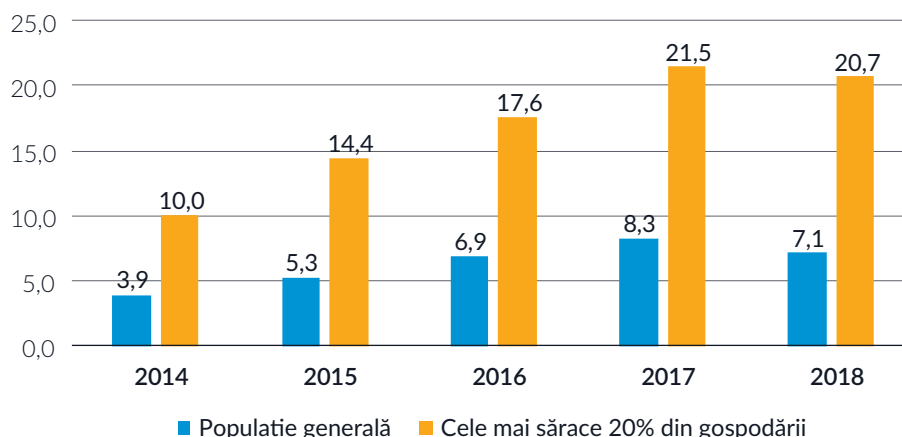

Sursa: BNS

Prestația de ajutor social devine mai țintită și eficientă. O țintă relevantă, în cadrul ODD 1, se referă la implementarea unui sistem de protecție socială, care să ofere suport celor mai vulnerabile și sărace persoane și grupuri. În ultimii ani, acoperirea populației celei mai sărace (cele care aparțin celor mai sărace 20% din gospodării) cu prestații de Ajutor Social a fost în creștere permanentă, de la 10% în 2014 la 20,7% în 2018. O analiză recentă¹⁴ a constatat că sistemul fiscal, inclusiv cel al prestațiilor sociale din Moldova, este destul de pro-sărac și are un efect semnificativ în reducerea sărăciei.

Figura: 08 INDICATORI CU PRIVIRE LA ȚINTIREA ȘI EFICIENȚA PRESTAȚIILOR DE AJUTOR SOCIAL

Acoperirea populației celei mai sărace (cei mai săraci 20%) cu prestații de Ajutor social

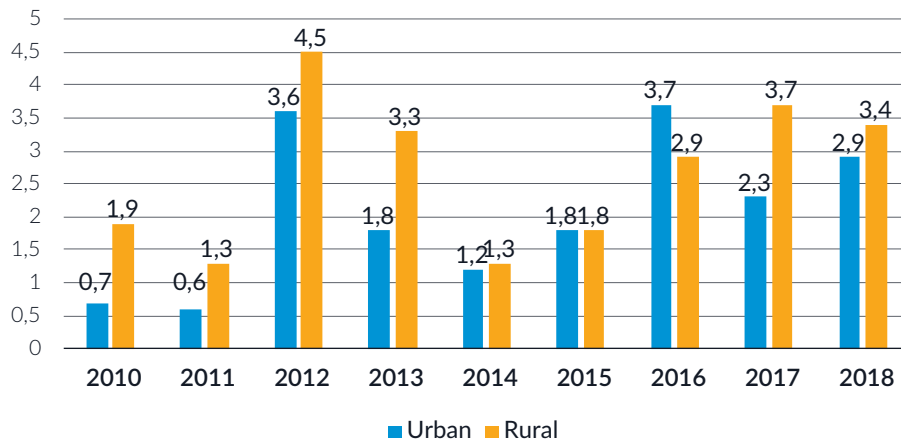

Copiii și vârstnicii sunt mai afectați de sărăcie. Rata sărăciei este mai mare pentru copii și în

14 Cojocaru, Alexandru; Matytsin, Mikhail; Prohnițchi, Valeriu. 2019. Fiscal Incidence in Moldova: A Commitment to Equity Analysis

Ponderele prestațiilor de ajutor social în venitul total al celor mai sărace 20% din gospodării

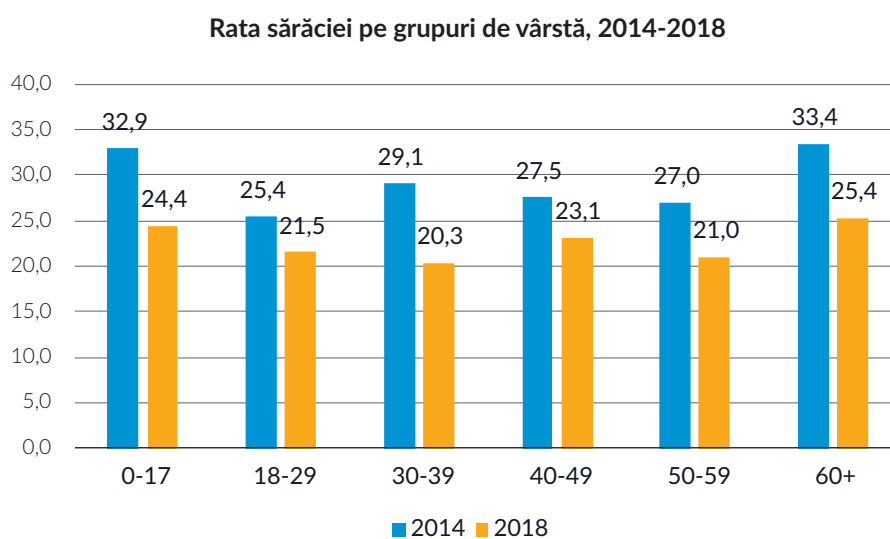

Sursa: BNS

special pentru vârstnici. Deși în ultimii ani, a crescut proporția veniturilor din pensii a gospodăriilor cu membri în vârstă, pentru unele dintre aceste gospodării, pensiile sunt insuficiente pentru a-și asigura un trai decent.¹⁵ Acest lucru indică necesitatea consolidării reformei sistemului de pensii inițiat de autorități în 2016 și promovarea politicilor active de angajare pentru persoanele în vârstă. Dimensiunea de gen a sărăciei necesită studii suplimentare. Datele oficiale privind rata sărăciei arată un nivel mai mare de sărăcie în rândul bărbaților. În același timp, nivelul subiectiv de apreciere a sărăciei arată o situație opusă (vezi figura de mai jos).

(English). Policy Research working paper; no. WPS 9010. Washington, D.C.: World Bank Group. <http://documents.worldbank.org/curated/>

Figura: 09 RATA SĂRĂCIEI ȘI NIVELUL DE AUTO-APRECIERE A SĂRĂCIEI PE GRUPURI DE VÂRSTĂ ȘI GEN, 2014-2018

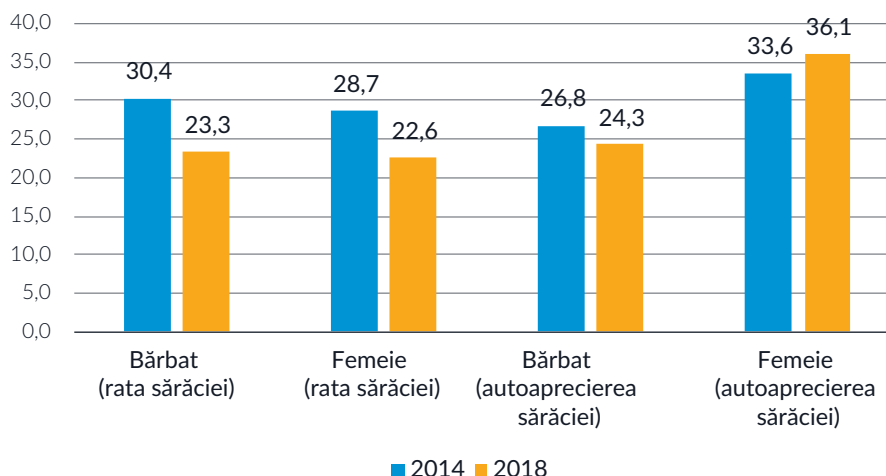

en/903391568378086835/Fiscal-Incidence-in-Moldova-A-Commitment-to-Equity-Analysis

15 Din 1 aprilie 2020, valoarea pensiei minime pentru limită de vârstă este de 1.131,46 lei și acoperă doar 70% din minimul de subzistență pentru pensionari.

Rata sărăciei și autoaprecierea sărăciei pe grupuri de gen, 2014-2018

Sursa: BNS, PPI/POB

Vocea tinerilor

„Cetățenii Republicii Moldova, adesea tineri capabili să lucreze, pleacă în străinătate, fie din cauza sărăciei, fie din lipsa de perspective, în căutarea unei vieți mai bune și a unui loc de muncă mai bun”, Fată, 19 ani, regiunea Cimișlia.

Nivelurile ridicate de sărăcie determină tinerii să părăsească țara în căutarea unor oportunități mai bune în alte țări. Aceasta duce la o scădere dramatică a populației tinere, care a scăzut cu 20% de la 924.000 în 2014 la 743.000 în 2019.

Sursa: Raport asupra situației tinerilor din Republica Moldova și a interacțiunii acestora cu obiectivele de dezvoltare durabilă

Pentru realizarea angajamentelor din cadrul Agendei de Dezvoltare Durabilă 2030 cu privire la reducerea sărăciei și asigurarea unei bunăstări incluzive, autoritățile își propun o abordare mai comprehensivă. Aceasta se va baza, pe lângă oferirea prestațiilor sociale, pe împuternicirea și impulsivarea acumulării de venituri din surse durabile - activitatea salarială și cea economică. În acest sens, politicile publice vor încuraja oamenii, în special categoriile vulnerabile, să își realizeze aspirațiile profesionale atât în calitate de angajați, cât și în calitate de angajatori, ceea ce va duce la dezvoltarea unei economii robuste, incluzive și prospere. Un exemplu în acest sens este aprobarea Legii cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. Prevederile noii Legi se aplică fără discriminare față de religie, sex, origine sau oricare alt criteriu de discriminare (art.2, alin 4 al Legii menționate) și au drept scop prevenirea șomajului, creșterea șanselor de ocupare a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, stimularea angajatorilor pentru încadrarea în muncă a șomerilor și crearea de noi locuri de muncă și asigurarea unui nivel ridicat al ocupării și adaptării forței de muncă la cerințele pieței muncii. Legea prevede noi măsuri care amplifică implicarea, deschiderea și participarea persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă, șomerilor și a angajatorilor la implementarea măsurilor de ocupare a forței de muncă.

SĂNĂTATE ȘI BUNĂSTARE

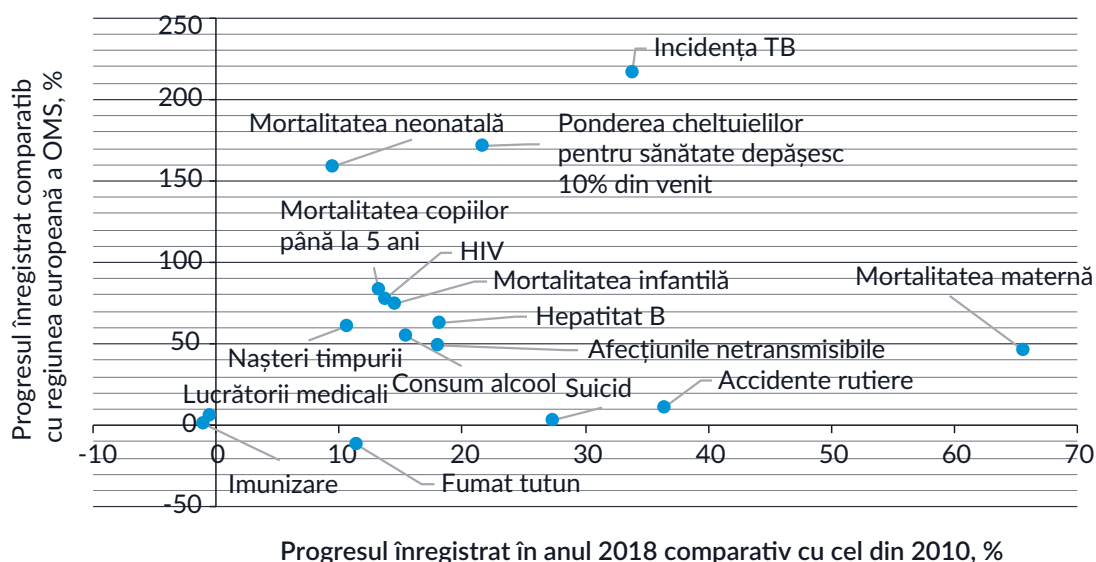
Domeniul sănătății publice este unul de interes social major, astfel acțiunile Guvernului sunt orientate spre asigurarea cetățenilor cu servicii medicale de calitate înaltă și medicamente ief-

tine de înaltă calitate și eficiente. Pornind de la acest deziderat, dar și prin asumarea angajamentelor din cadrul ODD3, autoritățile au inițiat mai multe reforme și intervenții menite să realizeze aceste obiective. Politica Națională de Sănătate a Republicii Moldova 2007-2021 își propune îmbunătățirea sănătății populației și reducerea inechităților dintre diferitele grupuri sociale și regiuni ale țării.

Progresul din ultimii ani în realizarea angajamentelor din cadrul ODD3 a fost unul pozitiv, dar insuficient în context regional. Graficul de mai jos ilustrează aceste două situații. Pe axa orizontală sunt poziționate progresele (procentuale) din anul 2018 față de anul 2010, poziționarea în partea dreaptă indicând un progres mai semnificativ. Pe axa verticală, indicatorii pentru valorile medii ale regiunii OMS europene¹⁶ cu cifre mai mari care indică faptul că țara este departe de a atinge media regională. Putem concluziona următoarele: (a) Comparativ cu 2010, Moldova a realizat progrese în 2018 la marea majoritate a țintelor parte a ODD 3,¹⁷ au fost înregistrate progrese de reducere cu 20% a ratei de mortalitate a bolilor netransmisibile, progrese relevante în reducerea suicidului, accidentelor rutiere, incidenței tuberculozei; (b) totodată, nu au fost atinse ratele medii europene, chiar dacă, în Moldova s-a redus incidența prin tuberculoză cu 30%, totuși, în comparație cu media regională Europeană, acest indicator este cu 217% mai mare în Moldova. Acoperirea vaccinală a copiilor cu vaccinuri de rutină nu s-a modificat semnificativ (procentul copiilor vaccinați cu DTP 3 a fost de 89,5% în 2010 și 91% în 2019) și nu a atins obiectivul de 95%. Aceasta indică necesitatea unui răspuns puternic și cuprinzător al politicii publice.

Figura: 10 PROGRESUL ÎNREGISTRAT ÎN ANUL 2018 COMPARATIV CU CEL DIN 2010 ȘI RAPORTAT LA MEDIA ȚĂRILOR OMS EUROPENE

Sursa: BNS, OMS, Banca Mondială

16 <http://www.euro.who.int/en/countries>

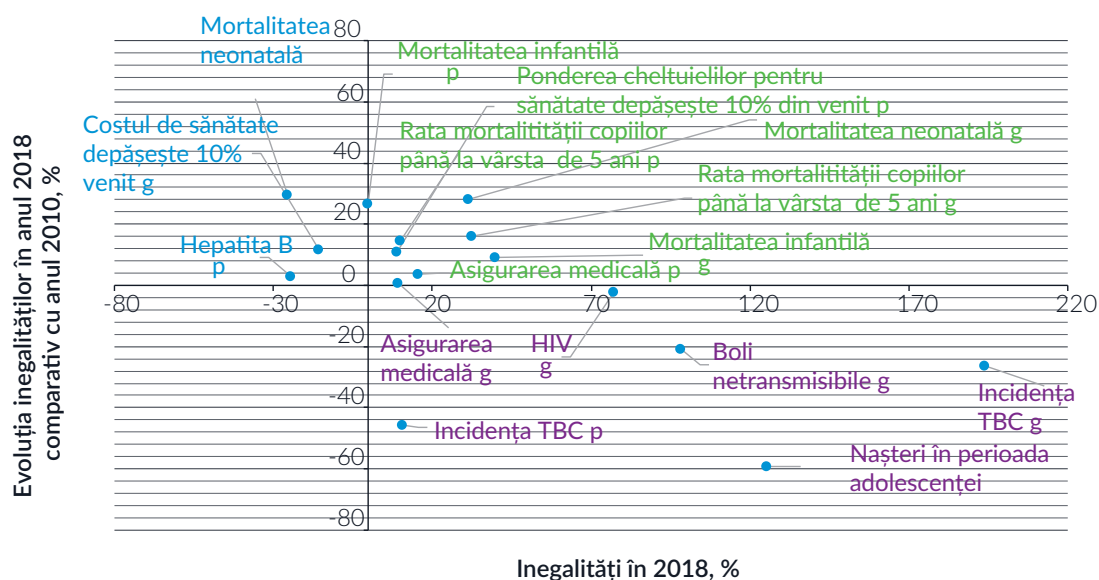
17 Progresele legate de mortalitatea maternă trebuie interpretate cu atenție, deoarece 2010 a fost un an destul de atipic, acest indicator (destul de volatil pentru Moldova) fiind foarte mare.

În contextul unui ciclu nou de răspuns al politicilor de sănătate, ancorate în Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030, scopul strategic este ca politicile și intervențiile în domeniul sănătății să pună, în primul rând, accent pe promovarea unui mod de viață sănătos și activ, precum și pe profilaxia/prevenirea, diagnosticarea de calitate și intervenția timpurie și continuă, astfel diminuând inechitățile în sănătate, în special în ceea ce privește accesul la serviciile de sănătate în mediul rural și acoperirea cu asigurări medicale. Totodată, pentru a obține un impact pozitiv, sistemul de sănătate, în colaborare cu instituțiile din afara sistemului, va diminua influența factorilor de risc și va crea cele mai bune mecanisme de reacție la influențele acestora asupra stării de sănătate a populației.

O parte a inechităților din sănătate s-au atenuat. Pentru a înțelege mai bine care a fost dinamica cu privire la inegalitățile pe principalele ținte ale ODD3, vom încerca să corelăm nivelul inegalităților din 2018 (axa orizontală) cu modul în care inegalitățile au evoluat din 2010, comparativ cu 2018 (axa verticală). În rezultat, pe grafic avem ilustrate trei tipuri de situații – acestea sunt marcate cu diferite culori. Astfel, avem situația în care inegalitățile sunt marcate cu verde, acestea reprezintă inegalitățile care în 2018 s-au atenuat comparativ cu anul 2010. Acestea sunt majoritatea inegalităților (8 la număr) pentru care datele de bază sunt disponibile. Inegalitățile marcate cu roșu reprezintă acele care în anul 2018 au devenit mai pronunțate, comparativ cu anul 2010. Acestea sunt patru la număr, printre care și inegalitățile legate de gen în ceea ce privește rata de mortalitate în baza bolilor netransmisibile. Ambele inegalități (de gen și pe medii rural/urban), în ce privește incidența tuberculozei, au crescut. Al treilea grup de inegalități, marcat cu albastru, reprezintă inegalitățile care s-au inversat în anul 2018 comparativ cu anul 2010.

Figura: 11 EVOLUȚIA INEGALITĂȚILOR DE SĂNĂTATE 2010-2018

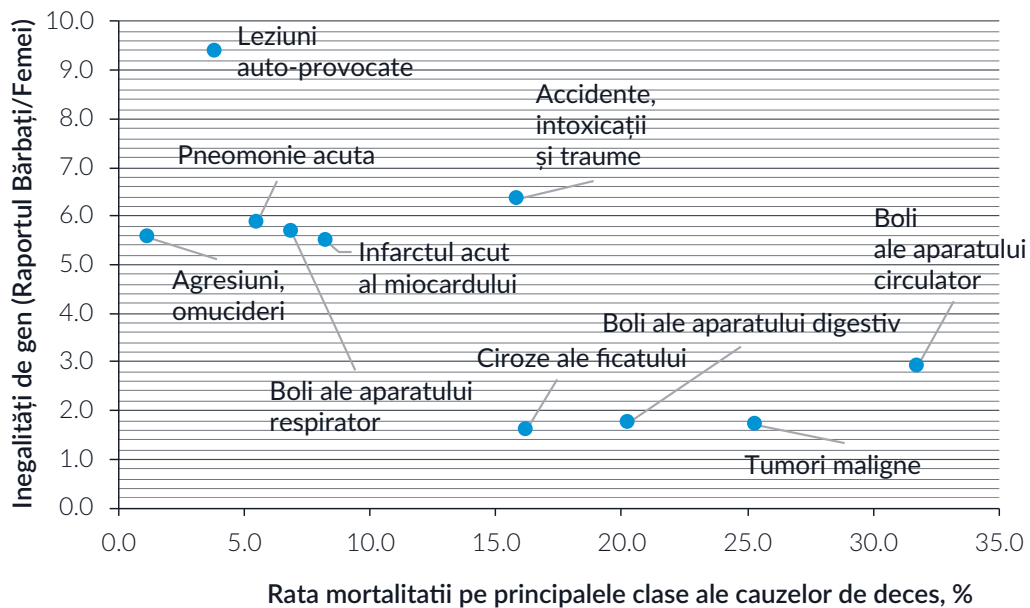
Notă: p - inegalitate în mediul rural/urban, reflectată în figura
g- Inegalitatea de gen Bărbați/femei, reflectată în figura

Sursa: BNS

Inegalitățile de gen în ceea ce privește mortalitatea pe principalele cauze de decese sunt destul de pronunțate. Bolile netransmisibile constituie principala cauză a deceselor în rândul populației în vârstă aptă de muncă. Pentru a înțelege nivelul de inegalitate de gen în ceea ce privește rata mortalității pentru diferite cauze de boli, analizăm acești indicatori pentru grupul de vârstă 35-59

Figura: 12 RATA MORTALITĂȚII PE PRINCIPALELE CLASE ALE CAUZELOR DE DECES, 2018

Sursa: BNS, ANSP

de ani, pentru a normaliza, oarecum, efectele diferențelor în ceea ce privește speranța de viață a bărbaților și a femeilor. Graficul de mai jos ilustrează inegalitatea de gen pentru zece clase de deces. Axa verticală ilustrează nivelul de inegalitate de gen care indică de câte ori rata mortalității bărbaților este mai mare comparativ cu cea a femeilor. Iar pe axa orizontală ilustrăm (în procente) ponderea fiecărei clase de afecțiuni în rata generală de mortalitate. Acest lucru îl facem pentru a înțelege dacă inegalitatea de gen este mai mare sau mai mică în cazul afecțiunilor cu o rată de mortalitate mare. Constatăm că există afecțiuni unde rata mortalității este de 9 ori mai mare în rândul bărbaților comparativ cu rata în rândul femeilor (cum ar fi în cazul leziunilor auto-provocate) sau de 6 ori mai mare (cum ar fi în cazul accidentelor, pneumoniei și a infarctului acut). Constatăm că o bună parte din acestea au determinanți comportamentali legați de consumul de alcool, tutun și alte substanțe nocive, dar și predilecția mai mare a bărbaților pentru comportament riscant.

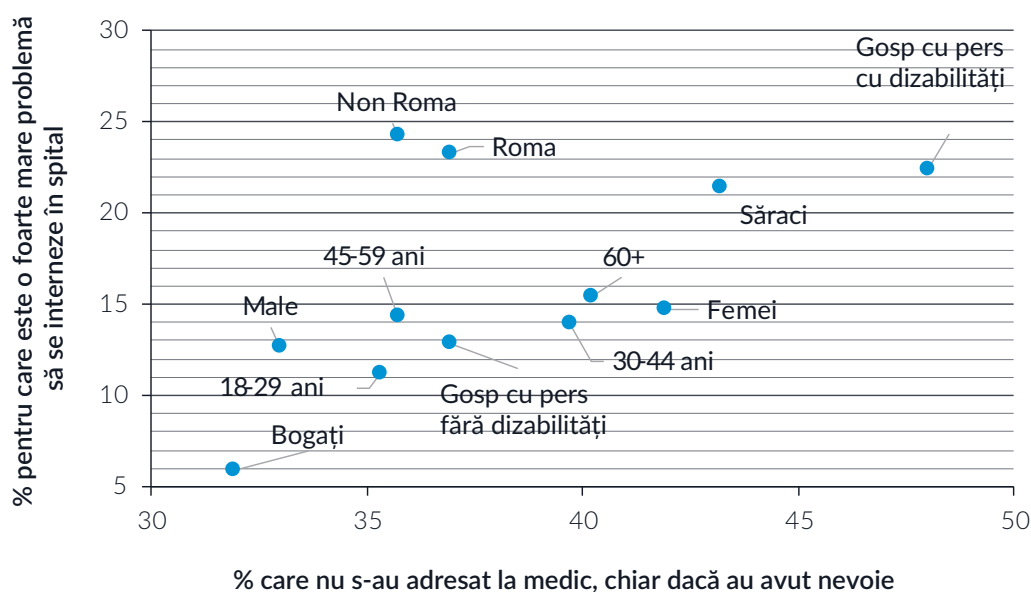
Până în 2030, autoritățile intenționează să reducă cu 30% mortalitatea prematură, cauzată de boli netransmisibile prin prevenire și tratare (ținta de dezvoltare durabilă 3.4). O parte componentă a intervențiilor se va concentra pe integrarea perspectivei egalității de gen și incluziunea în implementarea unei abordări holistice la nivelul politicilor de ocrotire a sănătății, care vor include intervenții în toate domeniile de politici cu impact asupra stării de sănătate a populației, în special în învățământul preșcolar, primar și secundar, în asistența grupurilor vulnerabile, în condițiile de trai și de muncă, în producerea, comercializarea și consumul produselor alimentare, băuturilor alcoolice și produselor din tutun, în mediu și transportul public.

Deși accesibilitatea financiară la servicii medicale se îmbunătățește, există grupuri sociale pentru care cererea necoperită de servicii medicale este destul de semnificativă. Fiecare a doua persoană în vârstă este limitată în oportunitățile lor de a trăi o viață independentă, sănătoasă și sigură, în timp ce

în țările UE doar o treime dintre persoanele în vârstă se află într-o astfel de situație.¹⁸ Pentru populația generală, datele arată că ponderea celor cu asigurare medicală este într-o ușoară creștere, de la 76.4% în 2014 la 80% în 2018, iar ponderea celor care beneficiază de medicamente esențiale compensate a crescut, la fel, de la 19.5% în 2015 la 29.4 în 2018. În anul 2018, datorită intervențiilor din partea Guvernului, s-a reușit reducerea, cu 16%, a prețurilor la cele mai solicitate medicamente, s-a extins lista medicamentelor compensate cu 59 de denumiri comune internaționale și s-a mărit, cu 120 mii de persoane, numărul beneficiarilor de medicamente compensate. Ponderea gospodăriilor pentru care cheltuielile de sănătate au fost mai mari de 10% în totalul cheltuielilor gospodăriilor a scăzut de la 15.4% în 2014 la 13.1% în 2018. Cu toate acestea, mai multe grupuri de cetățeni ezită să se adreseze la medic, chiar dacă au această necesitate. Graficul de mai jos încearcă să stabilească nivelul acestui fenomen – cererea neacoperită de servicii medicale. Putem observa că aceasta este cea mai mare pentru persoanele cu dizabilități, persoanele cu venituri mici și femei. Cea mai semnificativă barieră o constituie necesitatea de a achita plăți informale pentru serviciile medicale. Plățile informale au o prevalență destul de ridicată în sistemul medical. Tinerii, bogații și femeile sunt grupurile cu ponderea cea mai mare care au achitat plăți informale. Ponderea grupurilor vulnerabile, care au recurs la plăți informale, a ajuns la 20%.

Figura: 13 CEREREA NEACOPERITĂ DE SERVICII MEDICALE

Sursa: CPD/EEF 2019

Pentru a consolida nivelul de integritate în sistemul de sănătate și, implicit, pentru a reduce plățile informale, autoritățile au aprobat Codul deontologic al lucrătorilor din domeniul sănătății și al farmacistului (Hotărârea Guvernului 192/2017), care reglementează comportamentul și comunicarea dintre medic și pacient, precum și Planul sectorial pentru acțiuni anticorupție în domeniul sănătății și asigurărilor obligatorii de sănătate pentru perioada 2018-2020 (Hotărârea Guvernului 892/2018), care are drept scop consolidarea capacităților comitetelor de etică (bioetică) instituite în instituțiile medicale și farmaceutice.

Migrația a provocat deja o penurie majoră de profesioniști în sectoarele esențiale, în special în sistemul de sănătate. Sectorul asistenței medicale este afectat de două fenomene conexe: i) em-

18 Indexul Îmbătrânirii active în Republica Moldova, UNFPA, CCD https://moldova.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Policy%20Paper_Indicele%20imbatranirii%20active_2015.pdf

igrarea specialiștilor medicali; și ii) deficitul de tineri profesioniști din domeniul sănătății pentru a acoperi deficiențele de personal. Doar 8 la sută dintre profesioniștii medicali care au emigrat își exercită profesia în străinătate, ceea ce duce la pierderea în mare măsură a instruirii acestora. În 2017, peste 4.300 de cadre medicale au părăsit sistemul medical, inclusiv pentru a găsi locuri de muncă în străinătate. Potrivit Sindicatului din Sistemul de Sănătate, aproximativ 28,5 la sută dintre medicii angajați în unitățile de asistență medicală în 2017 au vârsta de pensionare. Ultimele date arată că migrația medicilor a crescut drastic începând cu anul 2017.

Accesul la servicii de sănătate sexual-reproductivă este în creștere (ținta de dezvoltare durabilă 3.7). Una dintre realizările cheie ale sectorului de sănătate în domeniul protecției sănătății tinerilor a fost crearea și extinderea în perioada 2011-2018 a rețelei centrelor de sănătate prietenoase tinerilor. În prezent, în sistemul de asistență medicală primară activează 41 Centre de Sănătate Prietenoase Tinerilor (Youth Klinik) în toate raioanele și municipiile țării. Tinerii cu vârste cuprinse între 10 și 24 de ani pot utiliza gratuit servicii de sănătate reproductivă, inclusiv contraceptive. În 2018, rețeaua Youth Klinik a acoperit aproximativ 27 la sută dintre tinerii cu vârste cuprinse între 10 și 24 de ani cu servicii, comparativ cu 5 la sută în 2011. Cu toate acestea, tinerii din zonele rurale încă se confruntă cu bariere în accesarea serviciilor de sănătate reproductivă din cauza surselor financiare limitate pentru a ajunge în centrul raional,¹⁹ și pentru că problemele de sănătate reproductivă sunt încă tabu în familie, școală și comunitate.²⁰

Vocea tinerilor

În timp ce politicile și programele de sănătate care vizează adolescenții, inclusiv accesul gratuit la serviciile de sănătate generală și reproductivă sunt în vigoare, rata sarcinii în rândul adolescentelor din Republica Moldova rămâne de trei ori mai mare decât media europeană. Provocările sunt și mai mari în zonele rurale. În afară de consolidarea politicilor, este necesară creșterea investițiilor pentru a asigura acoperirea și calitatea acestor servicii, precum și o mai bună informare și comunicare pentru activitățile de schimbare comportamentală.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Fertilitatea este în scădere la femeile cu vârsta cuprinsă între 15-19 ani, dar în același timp este semnificativă pentru contextul regional. Rata natalității în rândul adolescentelor, deși a scăzut în ultimii ani, rămâne de trei ori mai mare decât media europeană, la 31,45 la 1.000 de fete și femei în 2018.²¹ Astfel, în ciuda extinderii acoperirii serviciilor de sănătate pentru adolescenți și tineri, este mare nevoie de extinderea accesului tinerilor din zonele rurale, în special a celor din grupurile vulnerabile, inclusiv la serviciile de planificare familială, pentru a reduce riscul de sarcini neplanificate și infecții cu transmitere sexuală, inclusiv HIV. În prezent, în Republica Moldova fetele și femeile cu dizabilități se confruntă cu multe obstacole în realizarea drepturilor lor sexuale și de reproducere.²² Accesul la serviciile de sănătate sexuală și reproductivă (SSSR) este considerat dificil de către femeile cu dizabilități, întrucât nu toate instituțiile care furnizează SSSR asigură acces

¹⁹ Analiza segmentării pieței contraceptivelor modern din Republica Moldova, UNFPA 2017

²⁰ Cercetarea calitativă 'Sarcina în adolescență în Republica Moldova', UNFPA 2019

²¹ Biroul Național de Statistică, 2018.

²² Analiza situațională a problemelor cu care se confruntă femeile și fetele cu dizabilități ale aparatului locomotor din Moldova în exercitarea drepturilor sexuale și reproductive RAPORT, 2016 https://www.cidrs.md/wp-content/uploads/2018/03/Raport_Evaluare-DSR-persoane-cu-dizabilitati_FINAL_27.02.17.pdf

fizic (lipsesc rampe de acces, bare de sprijin, ascensoare (dacă cabinetul medicului este la etaj) și altele). Cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, autoritățile au aprobat Programul național privind sănătatea și drepturile sexuale și reproductive pentru 2018-2022, obiectivul principal fiind acela de a asigura accesul echitabil pentru toate grupurile de beneficiari la serviciile de sănătate sexuală reproductivă. În plus, au fost mobilizate mai multe resurse pentru a asigura ajustarea rezonabilă a mai multor furnizori de SSSR, astfel încât să devină mai accesibili pentru fete și femei cu dizabilități.

În Republica Moldova, rata de utilizare a metodelor contraceptive moderne este încă scăzută (42%, comparativ cu media țărilor din Europa de Est de 52%). Una dintre realizările cheie este furnizarea de contraceptive gratuite anumitor grupuri de populație prin intermediul medicilor de familie care utilizează fonduri de la bugetul de stat (a se vedea caseta de mai jos). De asemenea, din 2017, pentru a asigura accesul public, procedurile de fertilizare in vitro sunt finanțate din fonduri de asigurări obligatorii de sănătate, astfel trei instituții medicale au fost contractate pentru un total de 951.900 MDL pentru a oferi aceste servicii pentru 30 de cupluri. Numărul procedurilor de fertilizare in vitro a crescut de la 30 în 2017 la 60 în 2018, întrucât suma alocată din fondurile de asigurări obligatorii de sănătate în acest scop a crescut la 1,8 milioane lei.

Republica Moldova a înregistrat unele progrese în combaterea cancerului de col uterin și cancerului de sân. Cu toate acestea, estimările pentru anul 2018 arată că Republica Moldova se numără printre țările cu cea mai mare rată de incidență a cancerului de col uterin, la 30,4 la 100 000 de femei, comparativ cu media de 16,0 la 100 000 în Europa de Est.²³

Este crucial de a consolida și mai mult capacitatea la nivel național de a răspunde prompt la nevoile populației în situațiile de urgență de sănătate publică (cum ar fi crize și pandemii), inclusiv prin asigurarea continuității serviciilor de sănătate sexuală și reproductivă, în special pentru femei, tinere și alte grupuri vulnerabile.

Durabilitatea financiară în furnizarea serviciilor de sănătate reproductivă: Republica Moldova a înregistrat progrese în furnizarea de servicii de sănătate reproductivă, în special acces la metode moderne de contracepție, trecând de la primirea donațiilor de contraceptive de la donatori la achiziționarea acestora de la bugetul de stat. Cu sprijinul UNFPA, Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) a analizat nevoile populației și a elaborat un cadru de reglementare pentru distribuirea mijloacelor moderne de planificare familială. În prezent, șapte grupuri de persoane beneficiază de contracepție gratuită achiziționată de la bugetul de stat și distribuită prin sistemul de asistență medicală primară: persoane cu venituri mici; persoane care trăiesc cu HIV; tinere; persoanele care abuzează de alcool, consumă droguri sau consumă alte substanțe psihotrope ilegal; persoane cu tulburări psihice; victime ale abuzurilor sexuale; și femeile care au avut avorturi în anul precedent.

23 ECIS - Sistemul european de informații cu privire la cancer [https://ecis.jrc.ec.europa.eu/explorer.php?\\$0-0\\$1-MD\\$4-1.2\\$3-All\\$6-0,14\\$5-2008,2008\\$7-7\\$2-All\\$CEstByCancer\\$X0_8-3\\$CEstRelativeCanc\\$X1_8-3\\$X1_9-AE28](https://ecis.jrc.ec.europa.eu/explorer.php?$0-0$1-MD$4-1.2$3-All$6-0,14$5-2008,2008$7-7$2-All$CEstByCancer$X0_8-3$CEstRelativeCanc$X1_8-3$X1_9-AE28)

În vederea realizării depline a angajamentelor din cadrul ODD3, autoritățile urmează să realizeze următoarele obiective:

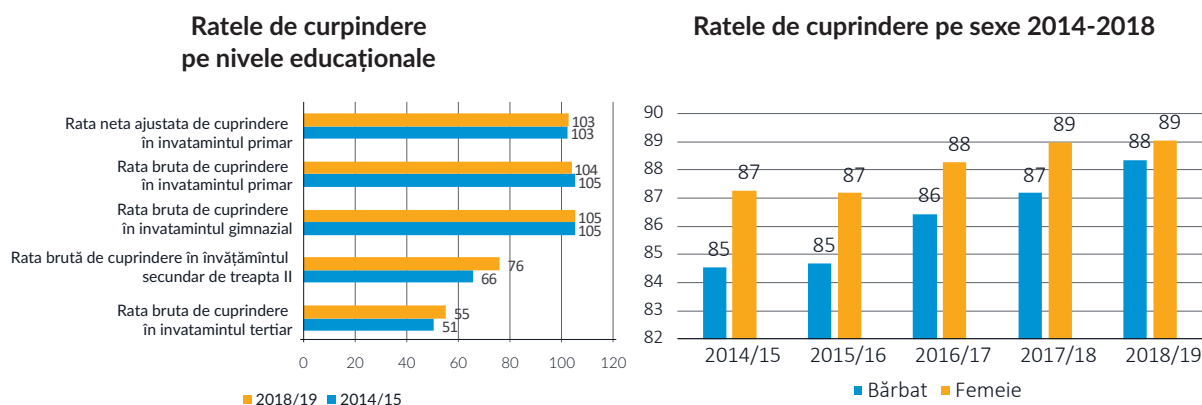
- până în 2030, va fi redusă, cu 30%, mortalitatea prematură, cauzată de boli netransmisibile prin prevenire și tratare (ținta de dezvoltare durabilă 3.4);
- va fi fortificată prevenirea și tratamentul abuzului de substanțe, inclusiv abuzul de stupefiante și consumul de alcool (ținta de dezvoltare durabilă 3.5);
- până în 2030, va fi asigurat accesul universal la serviciile de sănătate sexuală și reproductivă, inclusiv pentru planificarea familiei, informare și educație, suport continuu și specializat (ținta de dezvoltare durabilă 3.7) și urmează a fi îndeplinite angajamentele țării asumate în cadrul Planului de acțiune al Conferinței internaționale privind populația și dezvoltarea;
- urmează a fi consolidate programele de îmbătrânire activă și dialogul intergenerațional;
- va fi realizată acoperirea universală în sănătate, inclusiv protecția riscurilor financiare, accesul la servicii esențiale de sănătate de calitate și accesul la medicamente de bază și vaccinuri sigure, eficiente, de calitate și la prețuri accesibile pentru toți (ținta de dezvoltare durabilă 3.8)

EDUCAȚIE DE CALITATE

Capitalul uman reprezintă, pentru Republica Moldova, resursa de bază a dezvoltării pe termen lung. Angajamentul țării, în contextul ODD 4, reprezintă înțelegerea că educația trebuie considerată o prioritate absolută și o precondiție, pe termen lung, pentru avansarea în toate sectoarele social-economice ale țării.

Accesul la educație s-a îmbunătățit. Pentru a înțelege tendințele din ultimii ani cu privire la accesul la educație, vom recurge la un set de indicatori consacrați din domeniul vizat.²⁴ În primul rând, ne referim la rata brută de cuprindere.²⁵ Cu cât acest indicator se apropie de 100 (sau chiar îl depășește în unele cazuri), cu atât putem presupune că accesul la acel nivel de învățământ este mai mare. Figura de mai jos (partea de sus) ilustrează tendințele de cuprindere pentru toate nivelurile de învățământ. Observăm (în graficul de sus-stânga) că rata de cuprindere pentru învăț-

Figura: 14 INDICATORI CU PRIVIRE LA ACCESUL DE BAZĂ LA EDUCAȚIE A COPIILOR ȘI ADOLESCENȚILOR

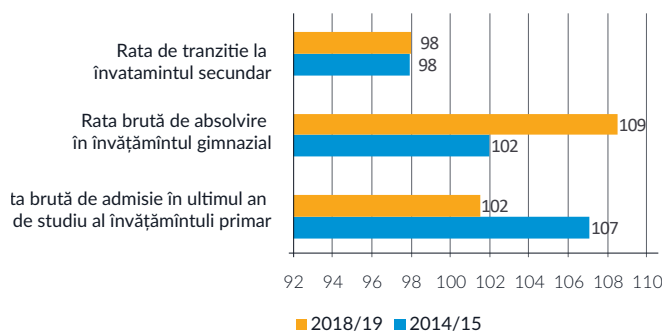

24 Vezi EDUCAȚIA ÎN REPUBLICA MOLDOVA PUBLICAȚIE STATISTICĂ 2017/2018 pentru definirea specific a tuturor indicatorilor https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Educatia/Educatie_RM_2018.pdf

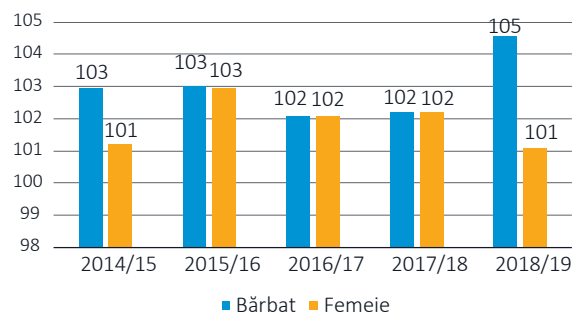
25 Numărul total de copii/elevi/studenți dintr-un anumit nivel educațional, indiferent de vârstă de o anumită vârstă/grupă de vârstă, exprimat ca raport procentual față de populația de vârstă școlară teoretică corespunzătoare nivelului dat.

Ratele de admitie, tranziție și absolvire pentru învățământul primar, gimnazial și secundar

Ratele medii de tranziție după sex 2014-2018

Sursa: BNS

țământul secundar și cel terțiar s-a îmbunătățit în perioada 2018-2019 comparativ cu perioada 2014-2015. Graficul de sus-dreapta, pentru simplitate, ilustrează media generală a ratei brute de cuprindere pentru toate nivelurile de învățământ, din perspectiva de gen – observăm o dinamică pozitivă pentru ambele genuri.

Vocea tinerilor

„Începe sau se termină educația de calitate cu programul Pascal?! Hai să punem toate cărțile pe masă! Să spunem adevărul, în loc să ne prefacem orbi (întrucât... oricum suntem orbi la multe lucruri).

Am trecut de la programe precum Kangaroo și Ant la Pascal. Mă întreb de ce!, „Aici începe și se termină educația de calitate?

Haideți să fim realiști. Câți dintre noi au studiat cum să creăm o adresă de e-mail și cum să o folosim la liceu sau facultate?! Dar Word, Excel, Power Point ... - le-am studiat pe scurt, nu?! De ce Pascal?! Unde și când o vom folosi?!” Fată, Vârsta: 17 ani, Orhei

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Accesibilitatea școlilor din țară a crescut recent. Cu toate acestea, mulți copii, adolescenți și tineri cu dizabilități încă se confruntă cu probleme și bariere considerabile în accesarea educației (inclusiv inaccesibilitatea fizică a instalațiilor și infrastructurii, capacități limitate ale cadrelor didactice pentru a lucra cu tineri cu nevoi speciale, stigmatizare și intimidare în rândul colegilor).

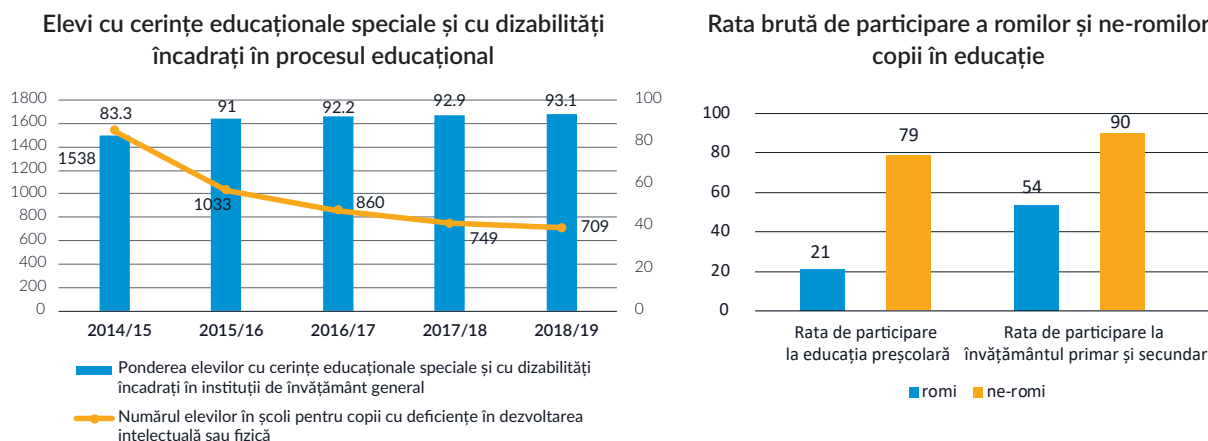
Accesul la educație, pentru copiii din grupurile vulnerabile, s-a îmbunătățit. Ponderea elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități, încadrați în instituții de învățământ cu destinație generală, este în creștere (vezi figura de mai jos). Acesta este rezultatul implementării unor reforme semnificative cu privire la educația incluzivă a copiilor. Pe fundalul acestor succese mai persistă probleme sistemice. Spre exemplu, un studiu recent²⁶ arată că 40% din profesorii chestionați consideră că accesul elevilor cu dizabilități fizice la școală este limitat, deoarece: clădirea școlii nu are rampe, funcționează sistemul de cabinete și nu este posibilitatea de a urca la etaj,

26 Implementarea educației incluzive în Republica Moldova, APSCF

spațiile auxiliare nu sunt adaptate, etc. Incluziunea copiilor de etnie romă rămâne a fi o problemă persistentă. În acest context, Guvernul, a aprobat Planul de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020, care are drept obiectiv promovarea sistemului educațional incluziv și eficient, bazat pe principiile echității, nediscriminării și respectului diversității, care va contribui la integrarea populației de etnie romă.

Figura: 15 INCLUZIUNEA COPIILOR CU CES, CU DIZABILITĂȚI ȘI A COPIILOR DE ETNIE ROMĂ ÎN EDUCAȚIE

Sursa: BNS, PNUD

Vocea tinerilor

Multe școli nu au blocuri sanitare bine echipate. În zonele rurale, toaletele sunt de obicei amplasate în afara clădirii și nu sunt suficient de sigure sau sensibile la gen. Mai mult, pandemia COVID-19 a scos în evidență pregătirea insuficientă a sistemului de învățământ pentru a continua educația de calitate de la distanță. Studenții fără acces la tehnologii și copiii și adolescenții cu dizabilități sunt cel mai expuși riscului de a rămâne în urmă.

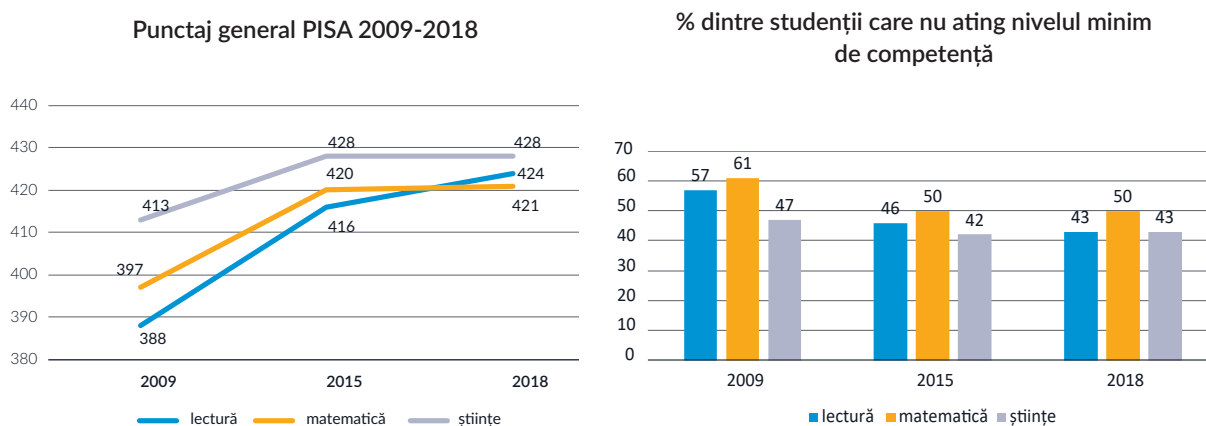
Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Calitatea studiilor pare a fi în creștere. În baza datelor oferite de Programul pentru Evaluarea Internațională a Studenților (PISA), se observă o tendință ușoară de îmbunătățire a performanțelor – crește punctajul pentru toate disciplinele și scade ponderea elevilor care nu au atins nivelul minim de competență.

Inegalitățile dintre elevi sunt semnificative. Rezultatele PISA²⁷ permit analiza magnitudinii inegalităților după, cel puțin, trei criterii: gen, reședință și statut socio-economic. Pentru toate aceste dimensiuni, inegalitățile pentru anul 2018 sunt destul de semnificative. La capitolul lectură, 12% din variațiile în performanțele elevilor, în fiecare țară, au fost asociate cu statutul social-economic. În Republica Moldova, procentajul constituie aproape 18%, ceea ce este cu 6 procente mai mult decât media OECD și cu 5 procente mai mult decât media UE. Fetele din Republica Moldova au

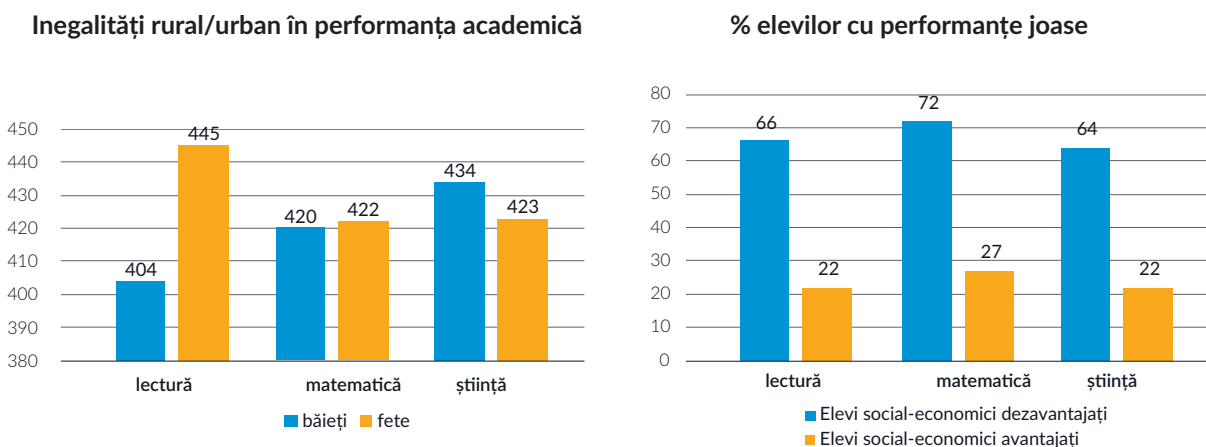
27 Republica Moldova în PISA 2018, http://aee.edu.md/sites/default/files/raport_pisa2018.pdf

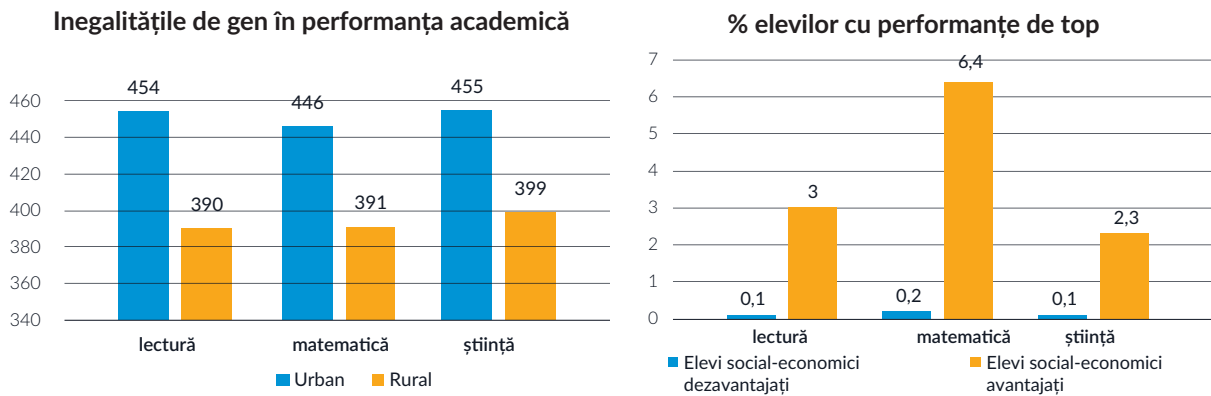

Figura: 16 REZULTATELE PISA 2009,2015,2018

Sursa: Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare

performanțe mai bune decât băieții la cele trei domenii PISA (lectură, matematică, știință). Cea mai mare diferență între performanțele fetelor și băieților este lectura, cu o diferență de 9,2% (aproximativ 42 din punctajele PISA). Mai mult, elevii socio-economic dezavantajați au aspirații educaționale limitate. Datele PISA indică o corelație puternică între veniturile gospodăriei elevului și aspirația acestuia de a absolvi o universitate. Ponderea celor mai săraci studenți, care urmăresc să meargă la universitate, este de doar 22%, în timp ce ponderea elevilor cu venituri mai mari, care vizează absolvirea universității, este de 77%. Aspirațiile academice inferioare duc la un ciclu vicios, care se auto-perpetuează, unde elevii săraci au aspirații academice mai mici și, deoarece au aspirații academice mai scăzute, performanțele academice reale sunt, de asemenea, scăzute. Elevii din mediul rural sunt și ei mai puțin ambițioși în ceea ce privește educația lor ulterioară, în comparație cu colegii lor din oraș. Doar 35% dintre elevii din mediul rural intenționează să absolva o universitate, comparativ cu 60% dintre studenții din mediul urban. Mai mulți elevi din mediul rural intenționează să absolva un colegiu (21% față de 15% în zonele urbane) și o școală profesională (19% și 7% în mediul urban).

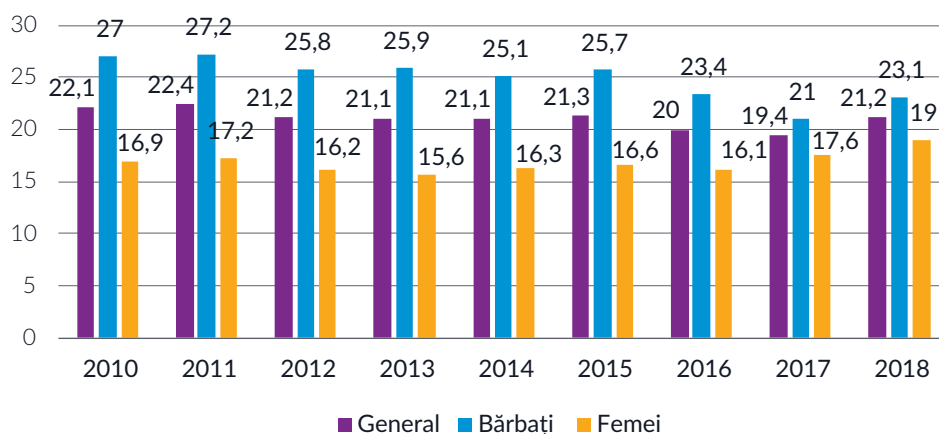
Figura: 17 INEGALITĂȚI LEGATE DE GEN, REȘEDINȚĂ ȘI STATUT SOCIO-ECONOMIC ALE ELEVILOR, 2018

Sursa: Agenția Națională pentru Curriculum și Evaluare

O parte semnificativă a tinerilor nu au acces la studii post gimnaziale. Aproximativ 21% din tineri cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani, cu nivel de educație elementar (scăzut), părăsesc timpuriu sistemul educațional. Această pondere a rămas neschimbată comparativ cu anul 2010. În ultimii ani, ponderea bărbaților din această grupă este în ușoară scădere, iar ponderea femeilor este în ușoară creștere. Această tendință este confirmată și de ponderea grupului NEET (tineri care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează careva cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație), care este mai mare pentru femei, inclusiv și din cauza că bărbații de această vârstă sunt ocupați (fie și informal) sau intenționează să migreze într-o proporție mult mai mare. Pentru a preveni acest fenomen, este important ca răspunsul de politici să fie unul adecvat și să se plieze pe nevoile specifice ale tinerilor bărbați și femei, inclusiv ai celor din zonele rurale și urbane. Partea de jos a graficului ilustrează faptul că aceste grupuri renunță la studii din motive diferite. Spre exemplu: fetele tind să părăsească studiile din motive legate de responsabilitățile familiale și lipsa banilor, iar bărbații - din cauza dorinței mult mai scăzute de a învăța și a dificultăților de învățare.

Figura: 18 INDICATORI CU PRIVIRE LA ACCESUL TINERILOR LA STUDII POST GIMNAZIALE ȘI CAUZELE CARE AU DETERMINAT

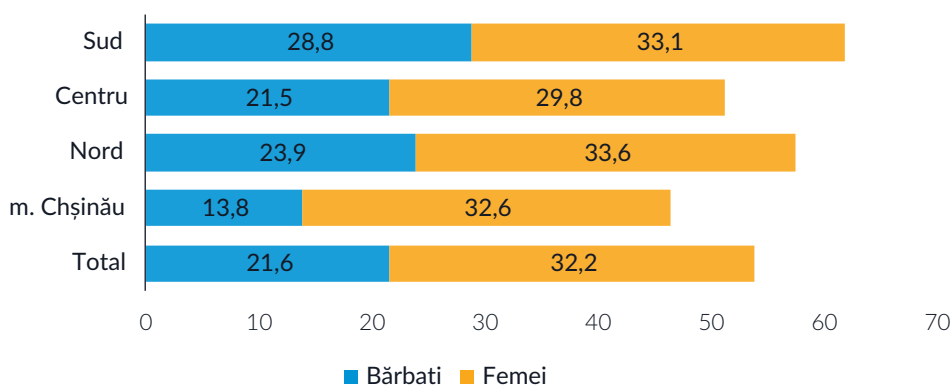
Sursa: BNS

Participarea la studii a populației mature este în scădere. Rata de participare la studii este în scădere atât pentru bărbați și femei, cât și pentru cei din zonele urbe și rurale (vezi figura de mai jos). Rata de participare a adulților, și în special a persoanelor în vârstă, la studii este încă destul de mică. Doar 0,3 la sută dintre persoanele cu vârste cuprinse între 55 și 74 de ani sunt implicați în activități de învățare continuă.²⁸

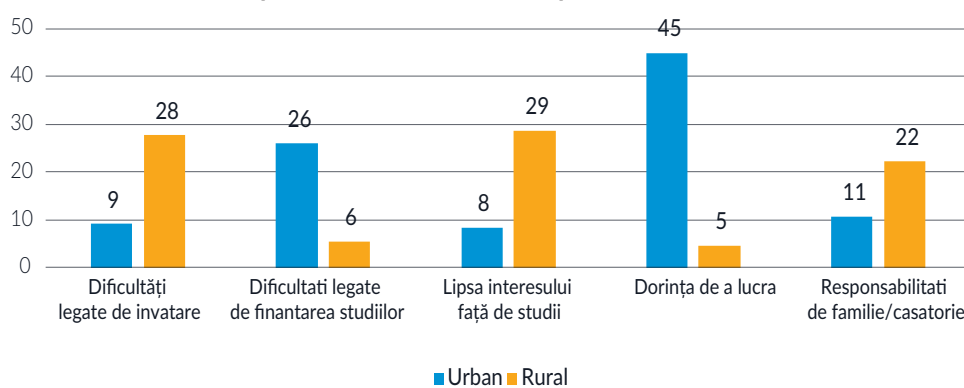
28 Indexul Îmbătrânirii Active în Republica Moldova, UNFPA, CCD.

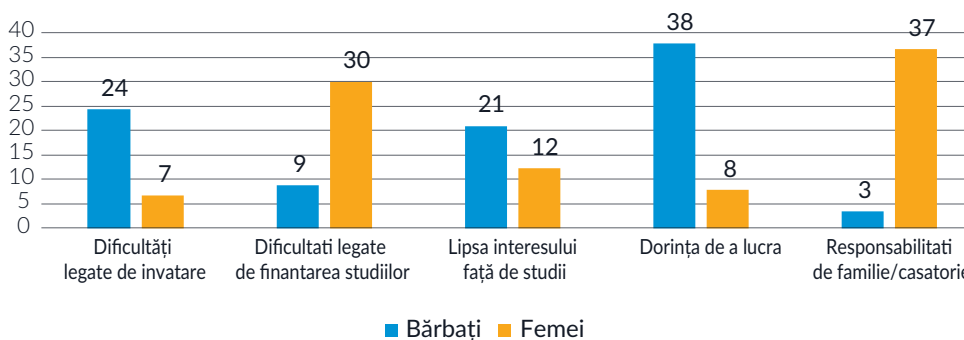
Persoane cu vârste cuprinse între 15 și 29 de ani din grupul NEET, Republica Moldova

Distribuția tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15-29 ani după motivul pentru care au fost întrerupte studiile

Distribuția tinerilor cu vârsta cuprinsă între 15- 29 ani după motivul pentru care au fost întrerupte studiile

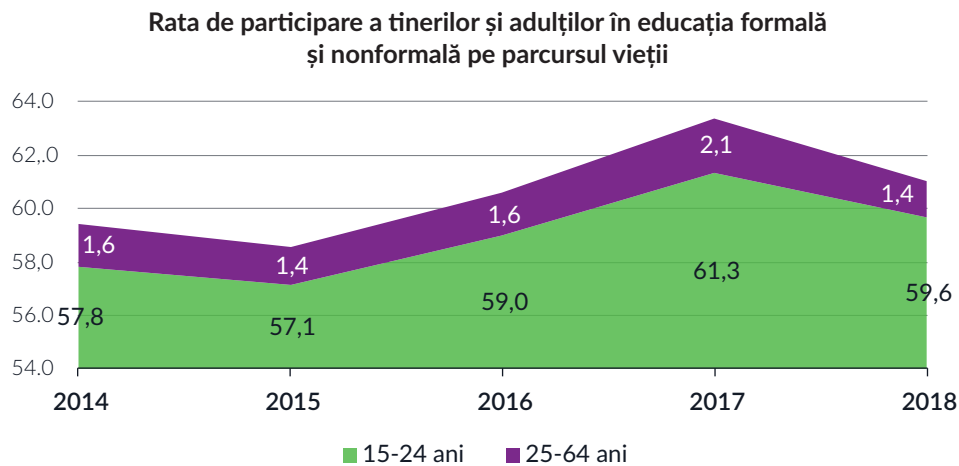
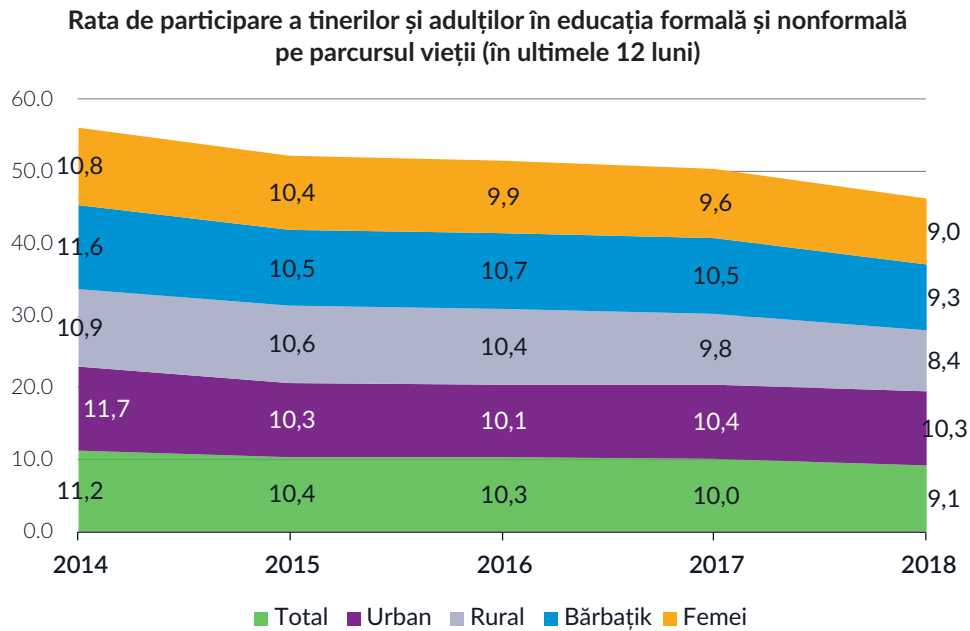

Sursa: BNS

Responsabilitățile familiale și costurile financiare limitează accesul la educația pe tot parcursul vieții. Acest lucru devine mai pronunțat în cazul femeilor – mai mult de jumătate dintre ele se confruntă cu această problemă. Bariera legată de responsabilitățile familiale este mai conturată în mediul rural (52,3% față de 28% în mediul urban). În același timp, observăm că intenția de a urma studii formale este influențată și de o serie de factori externi, cum ar fi capacitatea financiară redusă, accesul din perspectiva geografică sau bariere legate de locul de muncă (fie nu coincide programul, fie angajatorul nu încuraja asemenea activități).

Figura: 19 RATA DE PARTICIPARE A TINERILOR ȘI ADULȚILOR ÎN EDUCAȚIA FORMALĂ ȘI NON-FORMALĂ PE PARCURSUL VIEȚII

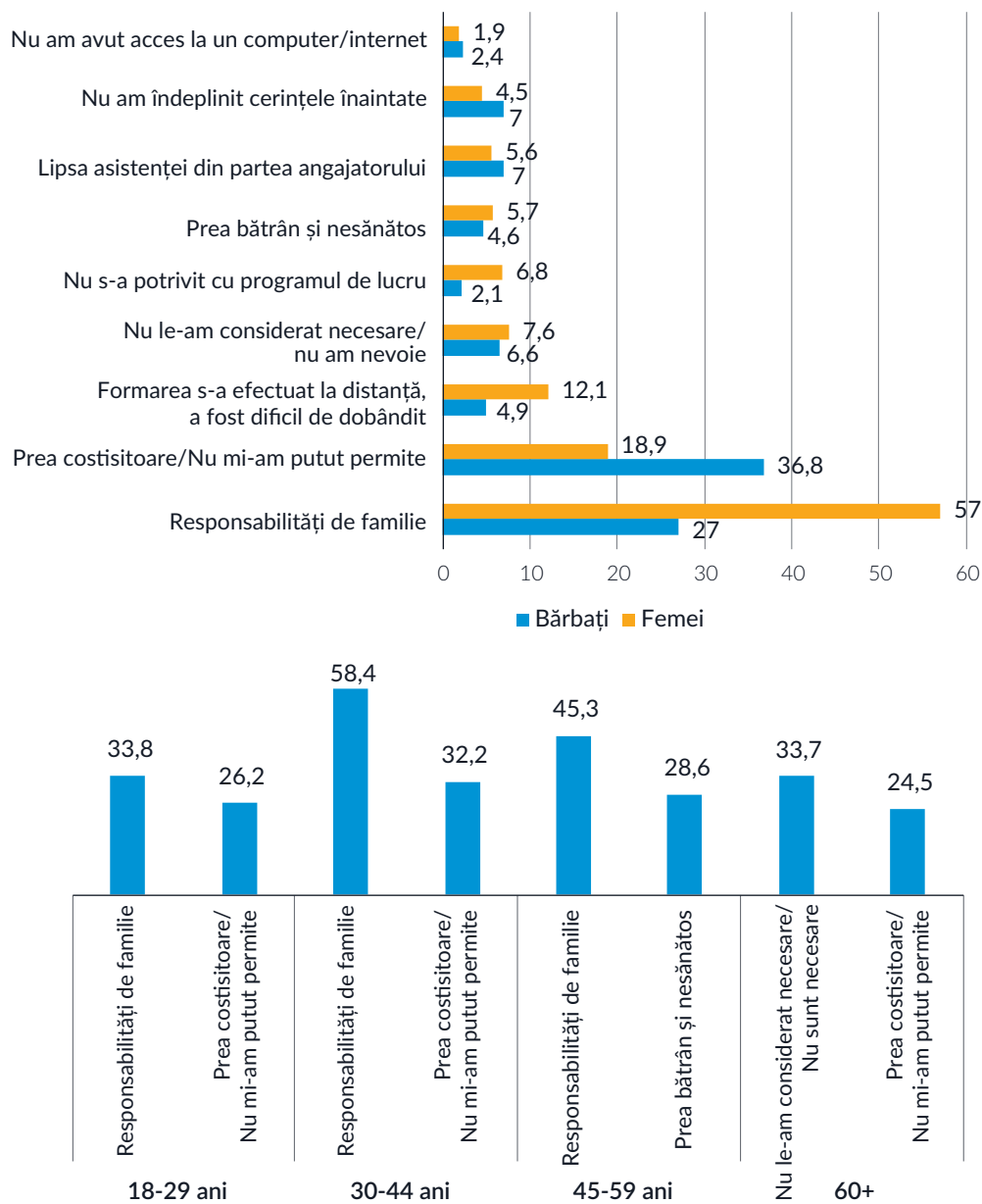
Sursa: BNS

Grupurile vulnerabile de adulți, inclusive persoanele cu dizabilități și de etnie romă au acces la educație mult mai limitat. Optzeci la sută din populația de etnie romă nu are o specialitate pentru a permite o minimă calificare, lucru care face foarte dificilă încadrarea în câmpul muncii într-un mod formal și productiv.

În contextul ODD4, autoritățile naționale își sumă o viziune destul de ambițioasă. Aceasta vizează oferirea oportunităților tuturor oamenilor de a-și dezvolta, de la vârstă fragedă și pe tot parcursul vieții, cunoștințe, abilități și competențe necesare pentru a-și valorifica cât mai bine potențialul atât în viața personală, cât și în cea profesională, precum și pentru a se adapta cât mai ușor la imperati-vele timpului, în special la cele ce țin de dezvoltarea durabilă. În acest sens, vor fi implementate următoarele ținte ale Agendei 2030:

Figura: 20 NIVELUL DE ACCES ȘI BARIERELE DE A CONTINUA/ URMA STUDIILOR FORMALE; TOP BARIERE PE GRUPURI DE VÂRSTĂ

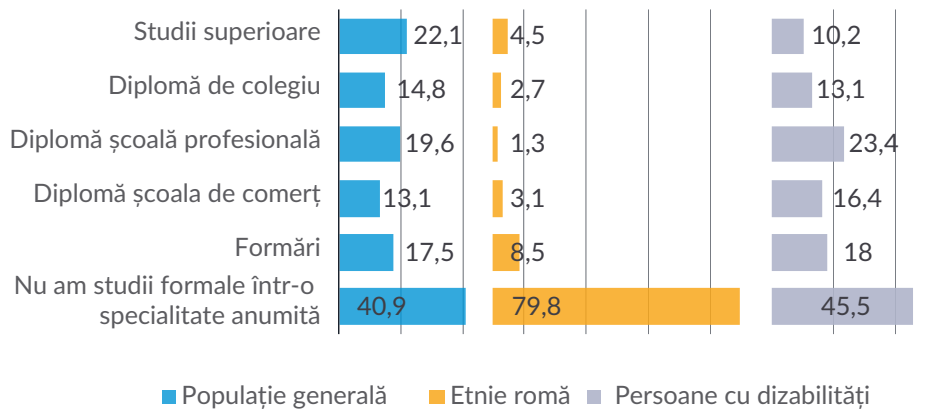

Sursa: CPD/EFF, 2019

- până în 2030, vor fi asigurate condițiile necesare pentru ca toate fetele și băieții să absolve învățământul primar și secundar gratuit, echitabil și de calitate, care să conducă la rezultate relevante și eficiente ale învățării (ținta de dezvoltare durabilă 4.1);
- până în 2030, va crește înrolarea în învățământul profesional tehnic și superior accesibil și de calitate (ținta de dezvoltare durabilă 4.3);
- până în 2030, va crește substanțial numărul de tineri și adulți ce dețin competențe relevante pentru angajare (ținta de dezvoltare durabilă 4.4);

Figura: 21 NIVELUL DE EDUCAȚIE AL GRUPURILOR VENERABILE

Sursa: CPD/EFF, 2019

- până în 2030, va fi asigurat accesul egal la toate nivelurile de învățământ și formare profesională a persoanelor vulnerabile, inclusiv persoanelor cu dizabilități, copiilor în situații vulnerabile și copiilor de etnie romă (ținta de dezvoltare durabilă 4.5)
- toți elevii/studentii vor obține cunoștințe și competențe necesare pentru promovarea dezvoltării durabile și a stilurilor de viață durabile, protecției mediului, modului sănătos de viață, drepturilor omului, egalității de gen, culturii păcii și nonviolentei, cetățeniei globale și aprecierii diversității culturale, precum și a contribuției culturii la dezvoltarea durabilă (ținta de dezvoltare durabilă 4.7).

EGALITATEA DE GEN

Promovarea egalității de gen și împuternicirea femeilor reprezintă o prioritate de politică a autorităților. În acest sens, autoritățile au elaborat și aprobat mai multe documente de politici. Printre acestea se numără: Strategia pentru asigurarea egalității între femei și bărbați pe anii 2017-2021, Strategia națională cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței în familie pentru perioada 2018-2023, Strategia națională pentru prevenirea și combaterea traficului de ființe umane pentru perioada 2018-2023, precum și alte strategii sectoriale (sănătate, ocuparea forței de muncă, protecția socială, securitate, protecția copilului, etc.). Începând cu anul 2018, Guvernul implementează Programul Național de Implementare a Rezoluției 1325 a Consiliului de Securitate al ONU privind Femeile, Pacea și Securitatea pentru anii 2018-2021. În ultimii cinci ani, cu sprijinul societății civile și ai partenerilor de dezvoltare externă, au fost operate mai multe modificări legislative importate, menite să promoveze egalitatea de gen. Printre acestea se numără: introducerea concediului de paternitate de 14 zile; interzicerea limbajului și publicității sexiste; introducerea cotei de 40% dintre femei și bărbați în procesul de elaborare a listelor de candidați pentru toate alegerile; prevederi ce țin de finanțarea partidelor politice în funcție de modul în care asigură egalitatea de gen, cât și pentru promovarea egalității de gen.

Vocea tinerilor

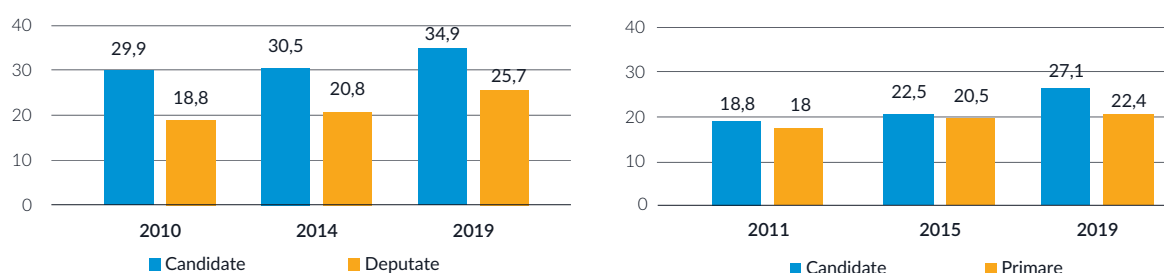
„Stereotipurile și prejudecățile sunt principalele probleme care afectează viața de zi cu zi atât a bărbaților, cât și a femeilor. De fiecare dată, ele creează bariere în propria afirmare, comunicare, cunoaștere, acceptare a propriei personalități și a persoanelor din jurul lor”, Anna Maria Pșenicinii 16 ani, regiunea Soroca, 2020.

Fetele și femeile de până la 19 sau 20 de ani sunt mult mai active decât băieții în ceea ce privește participarea la procesele de luare a deciziilor și la activitățile de educație informală. Cu toate acestea, fetele care se căsătoresc dispar de pe arena participării civice în această etapă a vieții, din cauza obligațiilor de a avea grijă de casă și/sau de copii. Participarea politică și publică a fetelor aparținând grupurilor defavorizate este, de asemenea, foarte scăzută.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Nivelul de reprezentare a femeilor în organele electivă este în creștere și va crește în următoarea perioadă. Acest lucru s-a datorat, în primul rând, adoptării măsurilor speciale pentru alegerile parlamentare din 2019 (aplicarea cotei minime de reprezentare de 40%), precum și pentru alegerile locale din 2019 (aplicarea cotei de 40% și a măsurilor de poziționare pe listă). În ambele scrutine ponderea candidadelor și a celor alese a crescut. În 2019 s-a înregistrat cea mai mare pondere a

Figura: 22 PONDERRA FEMEILOR CANDIDATE ȘI ALESE ÎN CADRUL ALEGERILOR PARLAMENTARE ȘI LOCALE ANII 2010-2019

Sursa: CEC

Exemple de programe de împuternicire a femeilor candidate: Programul „Femeile în politică” implementat prin Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare/UN Women a asigurat o rată de participare mai mare pentru femeile din grupurile defavorizate. Femeile care candidează la alegerile locale și parlamentare au participat la instruirii cu privire la abilitarea politică. În cadrul programelor, 39 de femei rome și 43 de femei cu dizabilități au fost încurajate să candideze. Ca urmare: 6 femei cu dizabilități și 7 femei rome au fost alese în consiliile locale. În cadrul Academiei de Leadership pentru Femei (Women 4 Leadership), au fost instruite 120 de femei, dintre care 86 au fost înregistrate în procesul electoral. În cadrul proiectului „Participarea echilibrată la procesul de luare a deciziilor” (Gender-Centru, Clubul Politic al Femeilor 50/50 cu sprijinul UN Women Moldova/ Suedia), din 1676 participante la pregătirea electorală, 640 au candidat la alegeri și 288 – au fost alese (50 de primare și 238 de consiliere).

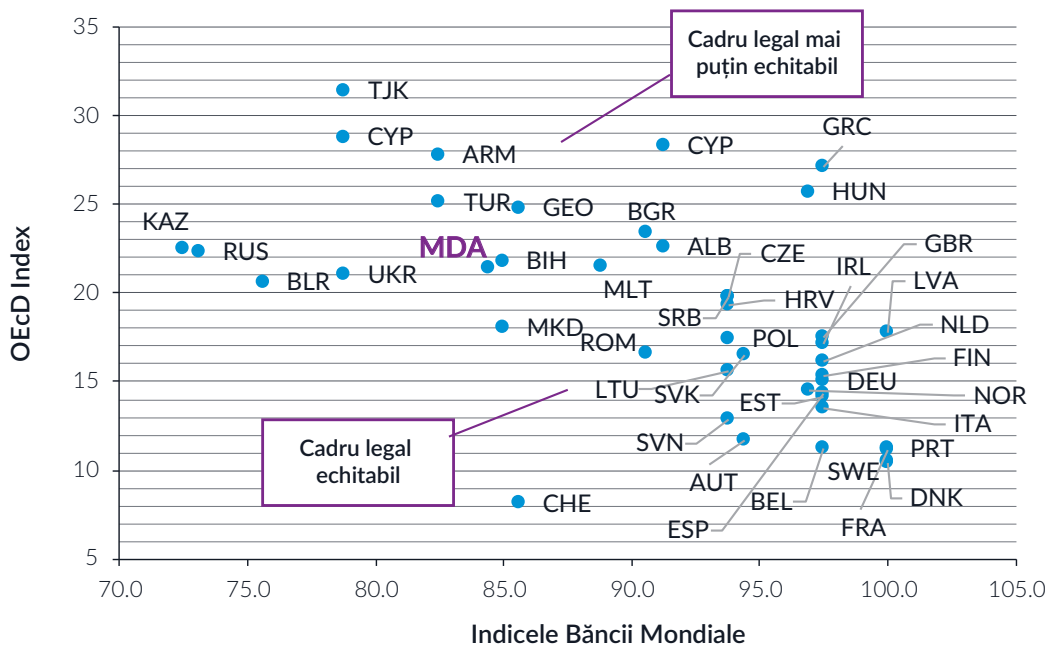
Sursa: Platforma pentru Egalitate de Gen

femeilor candidate și a celor alese la funcția de consilieră din ultimele 4 scrutine electorale. În al doilea rând, ponderea femeilor alese a crescut și datorită programelor de împuternicire, realizate de către organizațiile societății civile pentru a susține și dezvolta capacitățile potențialelor candidate femei (vezi Figura 22).

În context internațional, cadrul legal din Moldova este relativ echitabil. Dincolo de cadrul legal specific de promovare și asigurare a egalității de gen, este important să înțelegem modul în care legislația generală asigură șanse și oportunități egale pentru femei și bărbați. În acest sens, se recurge la două instrumente internaționale, care măsoară cadrul legal din această perspectivă. Primul este Femeile, Afacerile și Legea²⁹ elaborat de către Banca Mondială și care se referă la analiza cadrului legal pe 8 dimensiuni (printre care piața muncii, remunerare, maternitatea, inițierea unei afaceri, accesul la active). În baza acestui instrument, Moldova a fost punctată cu 84.38 puncte din maximum 100 posibile. Moldova a primit un punctaj mai mic la capitolul remunerare (doar 25 de puncte, obținerea unui loc de muncă cu 75 de puncte și pensii cu 75 de puncte). Acestea se explică prin prevederi legale, care impun restricții la locul de muncă femeilor însărcinate sau lăuze, prevederi legale, care defavorizează remunerarea echitabilă a femeilor, precum și prin faptul că, la moment, femeile și bărbații se pensionează în condiții diferite.³⁰ Al doilea instrument internațional de analiză se referă la Indicele de Gen și al Instituțiilor Sociale, elaborat de către OECD,³¹ și care măsoară discriminarea împotriva femeilor din instituțiile sociale din 180 de țări, luând în considerare legile, normele și practicile sociale. Un punctaj mic în cadrul acestui index semnifică un nivel mic de discriminare și inegalitate. Corelând datele în baza acestor doi Indici Internaționali, putem analiza modul în care este poziționată Republica Moldova în raport cu alte țări din regiune. Gra-

Figura: 23 CADRUL LEGAL DIN REPUBLICA MOLDOVA DIN PERSPECTIVA ECHITĂȚII ÎN PROFIL INTERNAȚIONAL

Sursa: Banca Mondială, OECD

29 Vezi <https://datacatalog.worldbank.org/dataset/women-business-and-law>

30 Moldova își propune să realizeze egalitatea la pensionare până în 2028 <https://cnas.md/tabview.php?l=ro&idc=534&t=/Pensii/Pensie-pentru-limita-de-virsta>

31 Vezi <https://www.genderindex.org/data/>

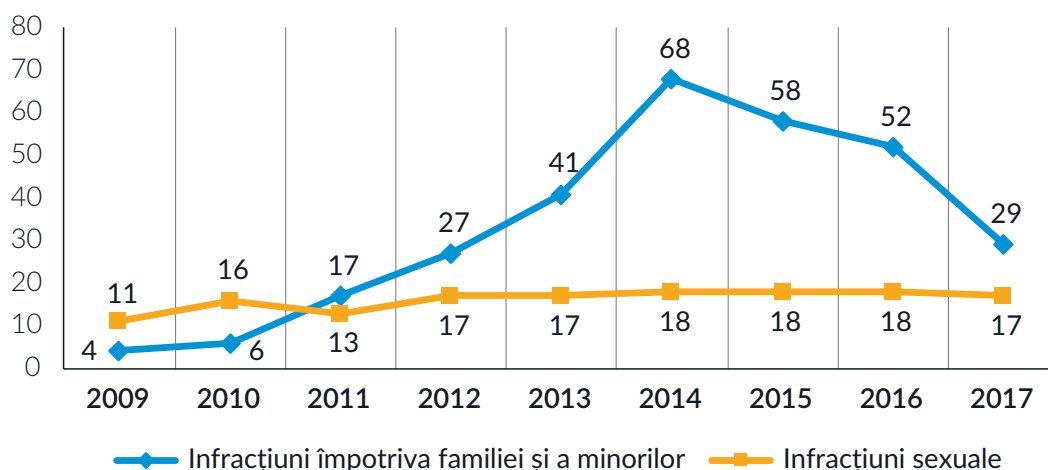

ficul din Figura 23 a grupat țările, în mare parte, în două cadrane opuse. Primul se referă la țările în care cadrul legal este considerat a fi relativ echitabil. Din acest cadran fac parte țările din UE în frunte cu țările nordice. Republica Moldova face parte din cadranul opus, cel cu un cadru legal mai puțin echitabil, din care fac parte țări precum Ucraina, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Malta.

Incidența violenței de gen continuă să fie larg răspândită. La nivel național, nu există studii și cercetări realizate periodic pentru a ne ajuta să înțelegem incidența și prevalența acestui fenomen, în dinamică. O cercetare a BNS din 2010 indică asupra a 43% de femei, cu vârsta cuprinsă între 15-49 ani, care au suferit în urma violenței fizice sau sexuale pe parcursul vieții din partea soțului/partenerului. Un studiu mai recent al OSCE³² arată că 40% din femei au experimentat violență fizică sau sexuală de la vârsta de 15 ani din partea unui partener sau unui bărbat necunoscut. Datele administrative (vezi figura de mai jos) prezintă că, în cazul infracțiunilor privind viața sexuală, ponderea acestora a rămas practic neschimbată pentru perioada 2009-2017, iar în cazul infracțiunilor contra familiei și minorilor, volatilitatea acestora este explicată, în primul rând, prin efortul organelor de poliție de a documenta și combate asemenea infracțiuni. Un alt studiu³³ relevă că 28,6% dintre persoanele în vârstă au fost victime ale violenței sau abuzurilor, dintre care două treimi erau femei. UNFPA colaborează cu Guvernul Republicii Moldova pentru îmbunătățirea colecției de date administrative cu privire la violența bazată pe gen în sistemul de sănătate. În anul 2019, Guvernul a aprobat proiectul Hotărârii Guvernului pentru aprobarea proiectului de lege cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul). Aceasta urmează a fi ratificată de Parlament în anul 2020.

Figura: 24 INDICATORI OFICIALI CU PRIVIRE LA INFRAȚIUNILE LEGATE DE VIOLENȚA DE GEN

Infrațțiuni privind violența de gen 2009-2017

Sursa: BNS/MAI

32 OSCE prezintă rezultatele studiului privind bunăstarea și siguranța femeilor în Moldova <https://www.osce.org/ro/mission-to-moldova/424838>

33 Studiu realizat de HelpAge International Moldova și Centrul de Cercetări Demografice al Institutului Național de Cercetări Economice, cu sprijinul UNFPA din Republica Moldova: http://ccd.ucoz.com/_ld/0/40_Monografie_DISC.pdf

Chiar dacă s-au înregistrat progrese la capitolul abilitarea femeilor, unele grupuri de femei sunt încă supuse riscului de discriminare și excludere. Incidența violenței de gen este mai mare pentru femeile cu dizabilități, femeile rome și femeile în vârstă. Participarea lor la procesul decizional, educația și piața muncii și accesul acestora la servicii de sănătate este mai mic decât cea a femeilor din publicul larg sau a bărbaților din aceleași grupuri.

Combinarea vieții de familie cu cea profesională pentru femei și bărbați rămâne a fi o provocare. Femeile, în continuare, sunt responsabile de majoritatea treburilor casnice și de îngrijirea copiilor. Cele mai recente estimări³⁴ arată că „ziua de activitate” a unei femei durează cu circa două ore mai mult (9 ore la bărbați și 11 ore la femei). Acest fapt le împiedică să se implice mult mai activ pe piața muncii – rata de ocupare a femeilor (25-49 de ani) cu cel puțin un copil de vârstă preșcolară era, în anul 2018, de 39,1%, iar rata de ocupare pentru femeile (25-49 de ani) fără copil de vârstă preșcolară a fost cu 20% mai mare (59,5%). Mai mult, analizele de la moment³⁵ indică că responsabilitățile de familie împiedică femeile să participe, să inițieze afaceri și să învețe (vezi analiza ODD 4), precum și să aibă numărul dorit de copii. Un motiv ar fi accesul redus la educația timpurie (0-3 ani). Rata înscrierii copiilor de până la trei ani în instituțiile de educație timpurie este scăzută, în anul 2018 doar 11 la sută dintre copiii de această vârstă au beneficiat de acest tip de servicii.

Autoritățile consideră că în vederea realizării viziunii strategice, politicile trebuie, pe de o parte, să faciliteze o reconciliere mai eficientă a timpului pentru viața personală și cea profesională, iar pe de altă parte, să încurajeze alocarea timpului pentru activități de dezvoltare personală.

Aceasta va permite atingerea țintelor din obiectivul de dezvoltare durabilă 5 (Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor), în special a țintei 5.4 (Recunoașterea și aprecierea îngrijirii și lucrului casnic neplătit prin furnizarea de servicii publice, infrastructurii și politicilor de protecție socială). Pentru a îmbunătăți calitatea datelor și pentru a analiza procesele demografice, Guvernul efectuează în premieră un studiu despre Generații și Gen.

În vederea reconcilierii mai eficiente a timpului pentru viața personală și cea profesională, autoritățile își propun să realizeze următoarele intervenții:

- introducerea și promovarea conceptului de reconciliere mai bună a timpului dedicat vieții personale și profesionale în sectoarele public și privat, la nivelul politicilor publice;
- asigurarea accesului tuturor familiilor la serviciile de educație și îngrijire timpurie a copiilor și la educația preșcolară (în conformitate cu ODD 4);
- reforma profundă a concediului de îngrijire a copilului, care trebuie să fie optimal ca durată, mai bine plătit și să încurajeze ambii părinți să beneficieze de concediul de îngrijire a copilului;
- flexibilizarea legislației muncii, pentru a permite angajatorilor și angajaților să agreeze condițiile flexibile de muncă, care ar facilita angajarea populației vârstnice, în funcție de necesitățile și interesele ambelor părți (în conformitate cu ODD 3);
- adaptarea infrastructurii fizice și a serviciilor publice la necesitățile grupurilor vulnerabile, în special ale persoanelor cu dizabilități și ale vârstnicilor.

34 BAROMETRUL DE GEN. Cum participă femeile și bărbații în politică și în procesele decizionale http://progen.md/files/8393_final_barometrul_de_gen_rom.pdf

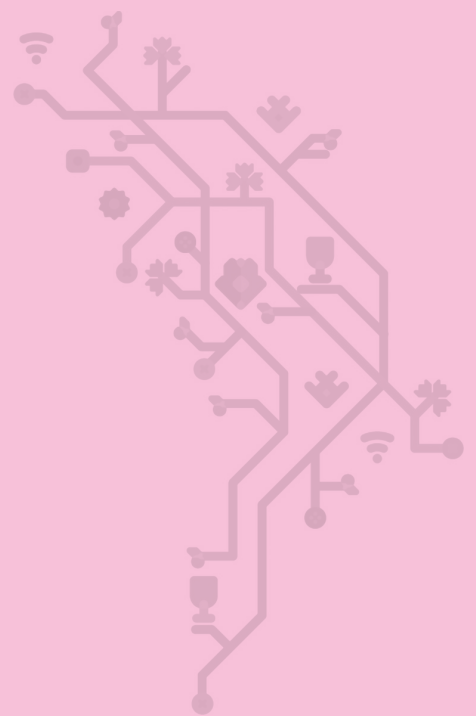
35 ibidem

Capitolul **II**: PROSPERITATE

Suntem hotărâți să ne asigurăm că toate ființele umane se pot bucura de vieți prospere și că progresul economic, social și tehnologic are loc în armonie cu natura.

ENERGIE ACCESIBILĂ ȘI CURATĂ

Republica Moldova depinde în mare măsură de resursele energetice externe, peste 75% din energia utilizată în economia națională fiind importată.³⁶

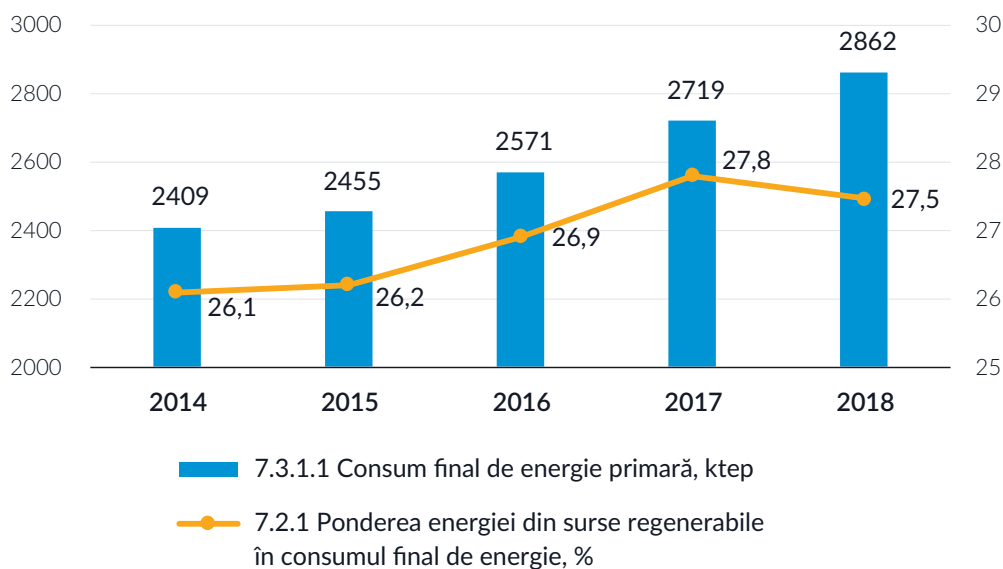
În lipsa de resurse energetice proprii, promovarea eficienței energetice și valorificarea surselor disponibile de energie regenerabilă contribuie la reducerea dependenței de sursele externe, precum și constituie o condiție esențială pentru dezvoltarea durabilă a economiei.

Angajamentele asumate în domeniu sunt, în mare parte, respectate. În conformitate cu ținta națională ODD 7.2, pentru 2020 a fost preconizată o pondere a energiei din sursele regenerabile în mărime de nu mai puțin de 17%, de facto în 2018 aceasta a constituit 27,5%.

Se menține puțin sub quantumul prognozat și consumul de energie finală, acesta în 2018 fiind de 2.786 ktep în raport cu 2.796 ktep, preconizat pentru 2020 (ODD 7.3.1.2).

În același timp, consumul de energie primară a crescut cu 15,7% între 2014 și 2018. Trebuie menționat că producția de energie regenerabilă în bilanțul energetic a înregistrat progrese mai rapide, cu o creștere de 25,1% în aceeași perioadă (629 ktoe în 2014, comparativ cu 787 ktoe în 2018), ceea ce înseamnă că consumul de energie regenerabilă a reprezentat cu 1,4 puncte procentuale mai mult din consumul final brut de energie în 2018 decât în 2014.

Figura: 25 DINAMICA CONSUMULUI DE ENERGIE PRIMARĂ (CONSUM NAȚIONAL BRUT), 2014-2018

Sursa: AEE

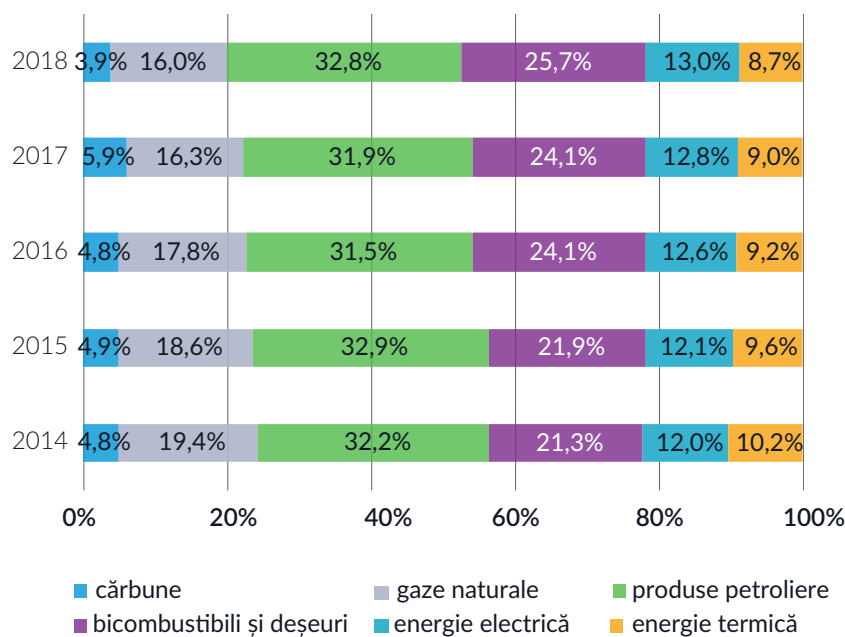
În structura consumului de energie primară, circa 1/3 sunt produsele petroliere, menținându-se aproximativ la același nivel pe parcursul perioadei de referință. În același timp, se observă o evoluție pozitivă a ponderii energiei primare provenite din biocombustibil și deșeuri, în raport cu anul 2014, această creștere a fost de 4.4 puncte procentuale pe întreaga perioadă analizată.

36 https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/balanta_energetica/BE_2019_RO.pdf

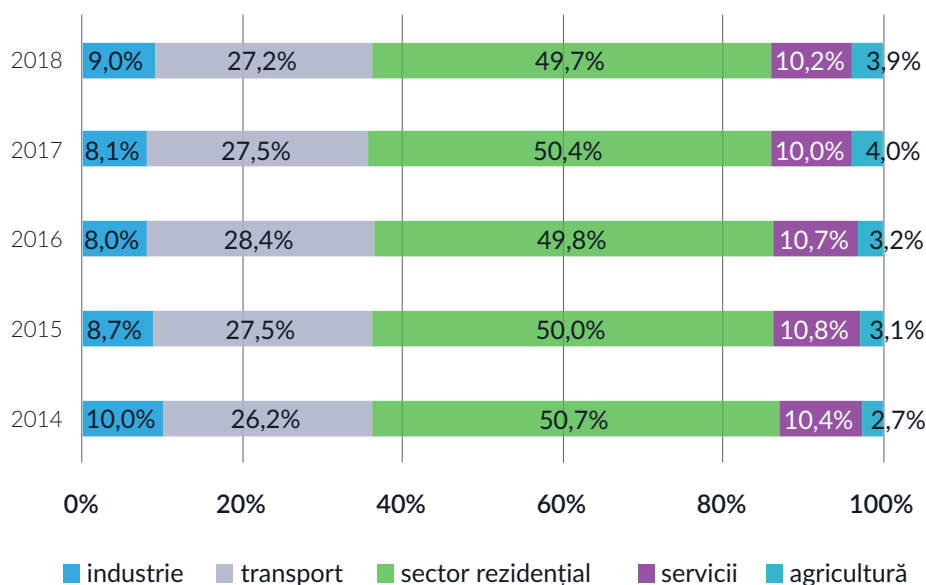

Figura: 26 ANALIZA COMPARATIVĂ A STRUCTURII CONSUMULUI DE ENERGIE PRIMARĂ, PE TIPURI DE RESURSE, ȘI A CONSUMULUI DE ENERGIE FINALĂ, PE SECTOARE DE CONSUM, 2014-2018

7.3.1.1 Structura consumului de energie primară, pe tipuri de resurse %

7.3.1.2 Structura consumului de energie finală pe sectoare de consum, %

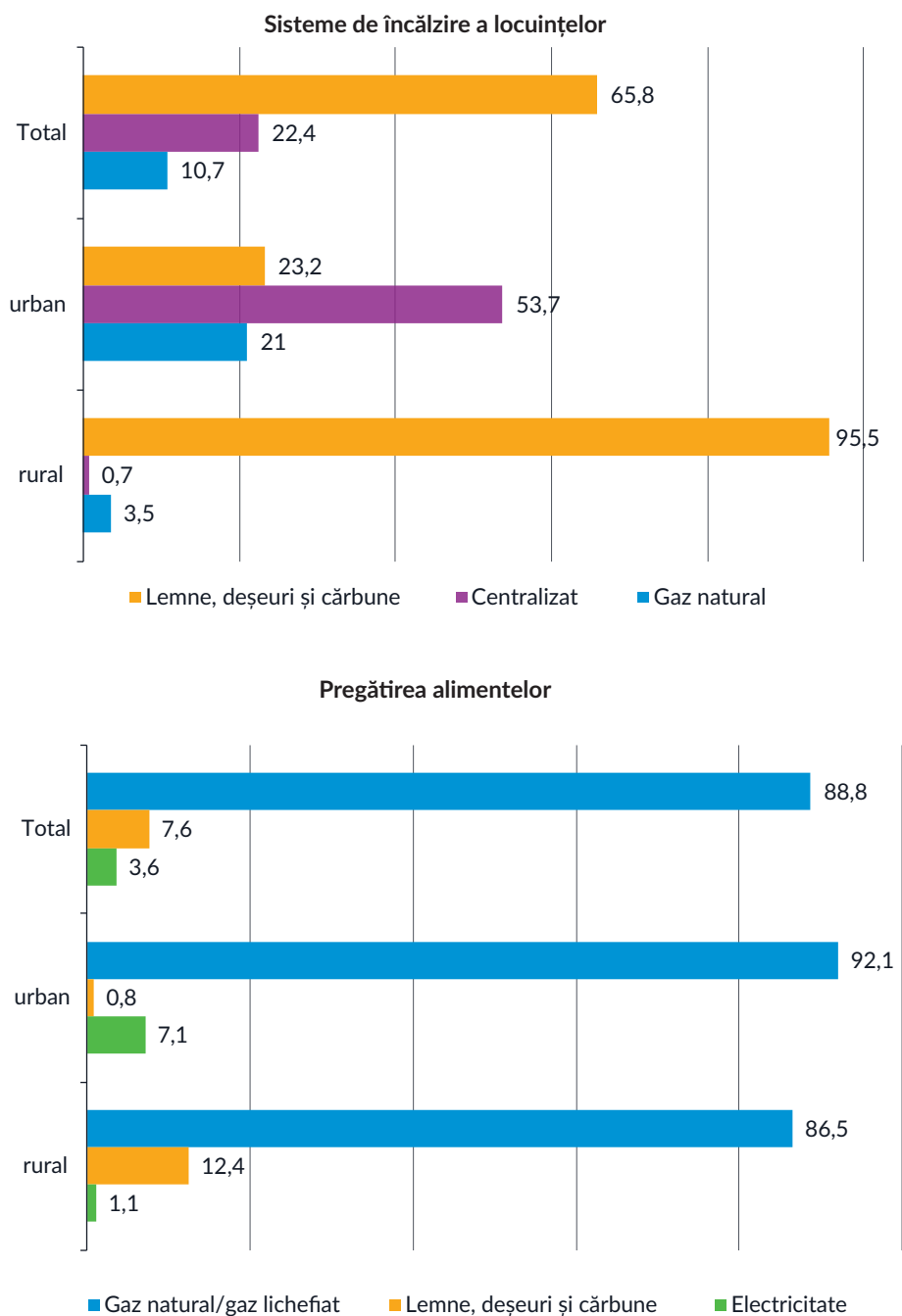

Sursa: Calcule efectuate în baza datelor AEE

Jumătate din consumul de energie este atribuit sectorului rezidențial, peste un sfert revine sectorului transporturilor, aproximativ o zecime revine sectorului serviciilor și mai puțin de o zecime - industriei. Sectorul rezidențial este asigurat cu energie electrică în mod integral. Totodată, structura consumului este una variată, fiind prezente toate resursele energetice.

Figura: 27 PONDERRA GOSPODĂRIILOR CASNICE DUPĂ PRINCIPALELE SURSE DE ENERGIE UTILIZATE PENTRU NECESITĂȚILE CASNICE (PREPARAREA BUCATELOR, ÎNCĂLZIRE), 2015

Sursa: BNS, *Consumul de energie în gospodăriile casnice, Rezultatele cercetării privind consumul de energie, 2016*

Eficiențizarea consumului de resurse energetice și valorificarea energiei regenerabile în sectorul public și privat se regăsește printre acțiunile prioritare menționate în Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, fiind la moment în proces de aprobare. Sunt prevăzute priorități privind creșterea și eficiențizarea alocărilor de resurse publice și private în acest scop.

Strategia energetică a Republicii Moldova³⁷ este un alt document strategic care reflectă prioritățile țării în acest domeniu. Documentul definește obiectivele strategice generale pentru perioada

37 <http://lex.justice.md/md/346670/>, Energy Strategy of the Republic of Moldova until 2030

2013-2030 și obiectivele strategice specifice pentru etapele 2013-2020 și 2021-2030, cu specificarea măsurilor de implementare a acestora. Dezvoltarea durabilă este unul din obiectivele generale stabilite până în anul 2030, alături de următoarele ținte :

1. Asigurarea securității aprovizionării cu energie – obiectiv care ar urma a fi asigurat prin intermediul construcției de noi interconexiuni de energie electrică și gaze naturale cu rețeaua continentală europeană, cu sprijinul financiar al Partenerilor de Dezvoltare – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (BERD), Banca Europeană de Investiții (BEI), Banca Mondială și Comisia Europeană. Eforturile axate pe construcția gazoductului Ungheni-Chișinău (cu un buget de până la 93 milioane EUR, mobilizat în calitate de investiție privată), precum și construcția LEA 400 kV Isaccea-Vulcănești - Chișinău (261 milioane EUR), vor crește considerabil gradul de securitate energetică pe segmentele respective către sfârșitul anului 2020 și 2024, în mod corespunzător.

În același timp, în vederea eficientizării serviciilor de alimentare cu energie termică și, totodată, consolidarea platformei naționale de generare a energie electrice și termice, în perioada 2015-2025 peste 160 de milioane EUR urmează a fi investiți în modernizarea infrastructurii corespunzătoare.

2. Dezvoltarea piețelor concurențiale și integrarea lor regională și europeană – acțiune realizată de autorități prin transpunerea în legislația națională a acquis-ului comunitar în domeniul energetic și a tuturor elementelor indispensabile unei piețe. Respectivele angajamente reies din Tratatul de instituire a Comunității Energetice și Acordul de Asociere semnat cu Uniunea Europeană, pe care statul Republica Moldova s-a angajat să le onoreze în conformitate cu un calendar bine definit.

La nivel sectorial, se impune menționarea Planului integrat de acțiuni în domeniul energiei și climei, pe care ministerele de linie urmează să îl elaboreze și aprobe către finele anului 2021, și a cărui misiune constă în exprimarea viziunii Guvernului cu privire la modul în care își propune să atingă obiectivele de mediu și cele energetice, către orizontul de timp 2030.

3. Asigurarea durabilității sectorului energetic și combaterea schimbărilor climatice – activitate care are la bază politicile de eficiență energetică și promovare a consumului de energie din surse regenerabile, bazate pe legislația comunitară, precum și mijloacele financiare mobilizate în vederea sprijinirii acestor activități. Astfel, doar pentru finanțarea implementării măsurilor de eficiență energetică în sectorul public, cu sprijinul instituțiilor financiare internaționale și alți parteneri de dezvoltare, în perioada 2020-2025 urmează a fi investite peste 100 milioane de EUR. În același timp, pentru atingerea țintelor naționale pe segmentul „energie electrică din surse regenerabile”, autoritățile sunt în proces de definitivare a cadrului juridic și mecanismelor necesare pentru mobilizarea, în termen de trei ani, unor investiții private de peste 250 milioane EUR.

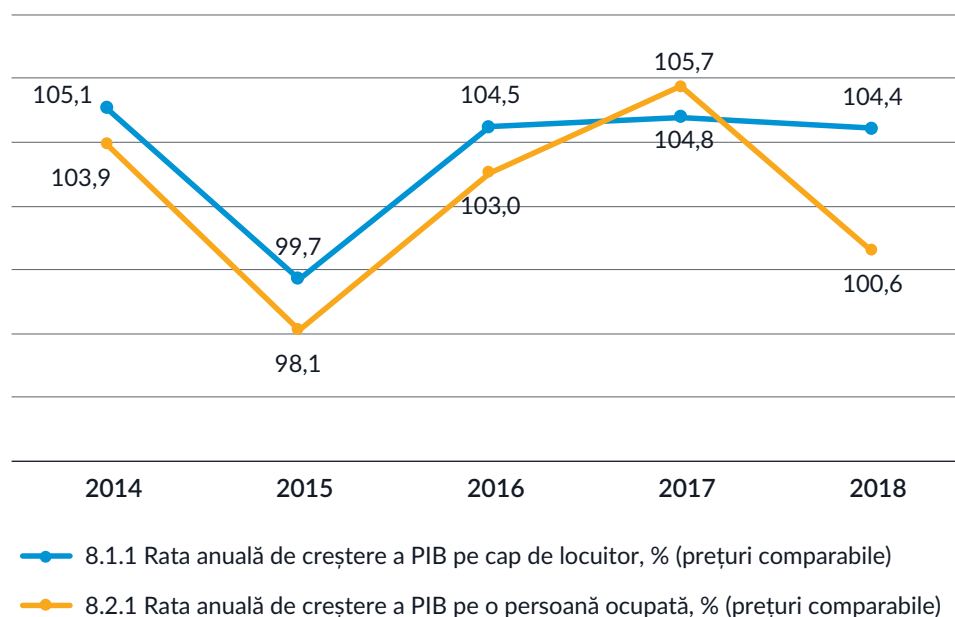
Suplimentar la cele relatate mai sus, odată cu elaborarea Planului integrat de acțiuni în domeniul energiei și climei, precum și a revizuirii Strategiei Energetice până în anul 2030 – acțiune planificată pentru sfârșitul anului 2020, Guvernul va putea prezenta o viziune mai clară asupra dezvoltării domeniului în cea de-a doua parte a deceniului.

LOCURI DE MUNCĂ DECENTE ȘI CREȘTEREA ECONOMICĂ

Creșterea economică înregistrează tendințe pozitive. În perioada 2012-2020, Republica Moldova și-a propus schimbarea paradigmei de creștere economică.³⁸ Modelul de dezvoltare eco-

³⁸ Legea nr. 166 of 11.07.2012 privind aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare 'Moldova 2020', http://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=48697&lang=ro

Figura: 28 RATA DE CREȘTERE ANUALĂ A PIB, %

Sursa: BNS

nomică ținut va atrage investițiile, va dezvolta industriile exportatoare și va promova o societate bazată pe cunoștințe, inclusiv prin fortificarea activităților de cercetare, inovare și transfer tehnologic orientate spre eficiență și competitivitate.

După o cădere înregistrată în 2015, în ultimii trei ani se observă o creștere anuală a PIB de circa 4% pe cap de locuitor, precum și o dinamică pozitivă a PIB pe o persoană ocupată.

În perioada vizată au fost înregistrate un șir de tendințe pozitive a PIB de ordin structural. Astfel, chiar dacă ponderea consumului final al gospodăriilor casnice în structura PIB a rămas înaltă (83,4% în 2018), au fost înregistrate tendințe stabile spre diminuare. Consumul intern public a continuat să fie alimentat preponderent din contul salariilor, plăților sociale și a remitențelor. În același timp dependența economiei naționale de remitențe a scăzut, ponderea acestora în PIB s-a diminuat de la 30,2% în 2010 la 23,7 în 2015 și la 12,4% în 2018.³⁹ Totodată au fost constatate unele îmbunătățiri majore ale comerțului exterior, soldul negativ al exportului net în PIB s-a redus de la 32% în 2010 la 26% în 2018.

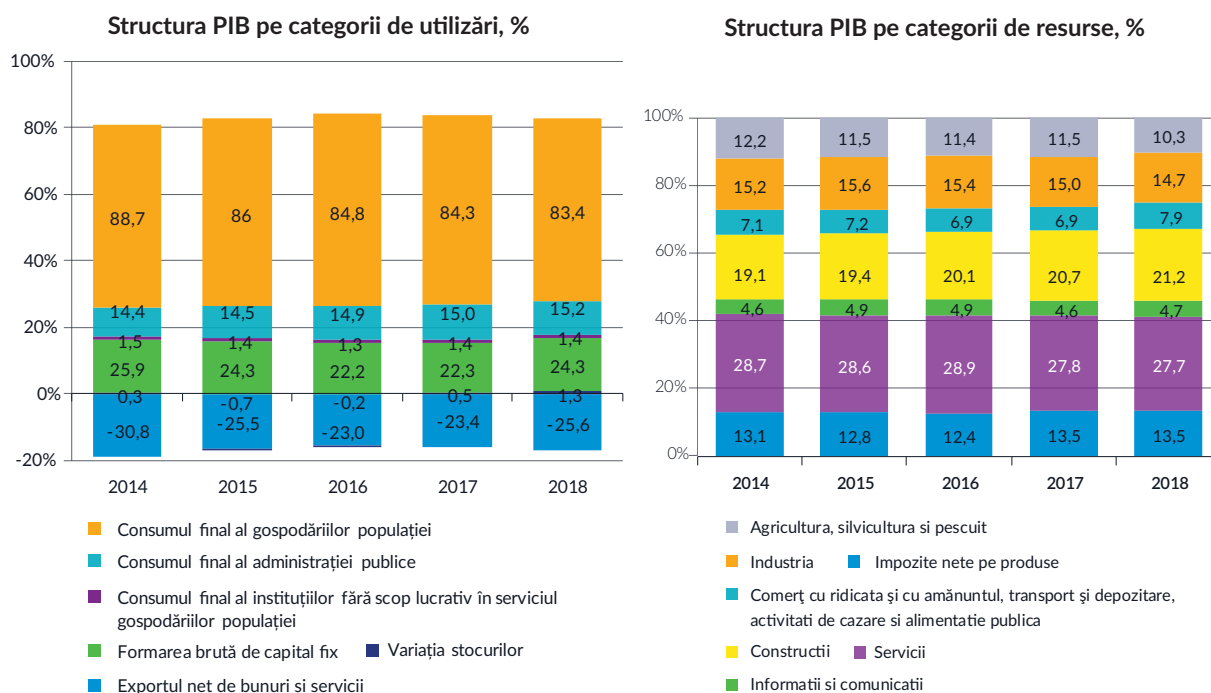
Proporția PIB-ului format din sectoarele productive a scăzut: în agricultură - s-a diminuat de la 12,4% în 2014 la 10,3 în 2018 și în industrie - de la 15,2% în 2014 la 14,7% în 2018. Ponderea comerțului interior de bunuri și serviciile rămâne înaltă (sumar circa jumătate în structura PIB), ceea ce denotă că dezvoltarea economică este încă bazată pe consum, mai puțin pe producție.

În 2018 se accentuează contribuția majoră a sectorului "Construcții" la creșterea economică. Creșterea Valorii Adăugate Brute (VAB) în sectorul "Construcțiilor" a fost determinată de creșterea investițiilor în acest sector, inclusiv în clădiri nerezidențiale (până la 5%), construcții ingineresti (până la 30%). S-au majorat atât investițiile publice, cât și cele private.⁴⁰

39 BNM, Balanța de plăți

40 BNS, Banca de date, Investiții în active fixe pe tipuri de active fixe, 2017-2018

Figura: 29 COMPONENTA PIB, %, 2014-2018

Sursa: Calcule în baza datelor BNS, Banca de date, Produsul intern brut și valoarea adăugată brută

Pozitiv a contribuit la creșterea PIB și sectorul industrial. Cele mai dinamice ramuri industriale care au determinat creșterea sectorului industrial în anul 2018 au fost: industria automotive, și anume producerea de fire și cabluri electrice, de piese pentru autovehicule și motoare (circa 38% la creșterea producției industriale); producția și furnizarea de energie (32%), industria produselor din minerale nemetalice (23%); industria ușoară (24%); industria de prelucrare și conservare a cărnii (16%), fabricarea băuturilor (10%); fabricarea mobilei (7%).⁴¹ Aceste ramuri, în cea mai mare parte, corespund cu cele evidențiate în ODD 8.2, ceea ce arată că politicile implementate sunt orientate în direcția corectă. Extinderea activității Zonelor Economice Libere, în special în ramura industriei automotive, accesarea activă a piețelor externe și valorificarea oportunităților oferite de acordurile de cooperare economică internațională au contribuit la intensificarea activității industriale.

Industria tehnologiei informației devine tot mai valoroasă pentru economia națională. VAB a acestui sector a crescut cu aproximativ 2,8% în 2018. Acest lucru se datorează parțial creării Parcului pentru tehnologia informației „Moldova IT Park”, care a oferit mediului de afaceri o platformă organizațională cu un set de mecanisme și facilități inovative necesare pentru impulsivarea creșterii industriei tehnologiei informației, crearea de noi locuri de muncă și atragerea investițiilor locale și străine.

Complementar Strategiei Naționale de Dezvoltare „Moldova 2030”, care se află în proces de aprobare, cele mai importante documente strategice sectoriale în domeniul economic sunt: Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020,⁴² Strategia privind cadrul de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020,⁴³ Strategia

41 <https://mei.gov.md/ro/documents-terms/situatia-macroeconomica-note-informative-privind-evolutia-social-economica>

42 Hotărârea Guvernului nr. 1021 din 16 decembrie 2013 cu privire la aprobarea Strategiei reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020

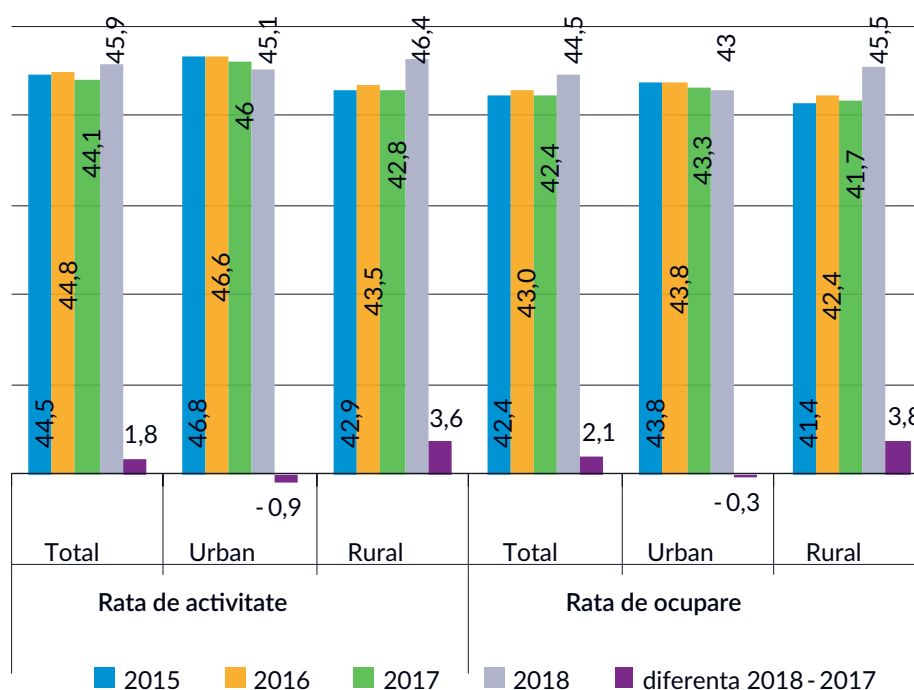
43 Government Decision 1021 of 16 December 2013 approving the Entrepreneurial Activity Regulatory Reform Strategy for 2013-2020

națională de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru 2016-2020,⁴⁴ Strategia de dezvoltare a industriei tehnologiei informației și a ecosistemului pentru inovare digitală în anii 2018-2019 și Programul național în domeniul concurenței și al ajutorului de stat pentru perioada 2015-2020.⁴⁵

Piața muncii se confruntă cu o serie de provocări, totodată înregistrează o dinamică pozitivă. Piața muncii din Republica Moldova se confruntă cu provocări multiple, atât din perspectiva cererii cât și a ofertei de muncă, precum calitatea ocupării, nivelul scăzut al productivității muncii și al salariilor și migrația internațională a forței de muncă. Migrația forței de muncă a condus la pierderea calificării profesionale/descalificarea și la deficite de forță de muncă într-o serie de sectoare. Conform unui studiu OIM din 2019, aproximativ 22 la sută dintre migrații moldoveni în scopuri de muncă au statut precar în țările de destinație ale UE (contracte pe termen scurt, fără contracte, muncă nereglementată sau informală). În urma crizei COVID-19, a pierderii locurilor de muncă, dar și a expirării celor 90 de zile de ședere fără viză în UE, mulți migrații sunt expuși riscurilor:

1. de a rămâne blocați în țările de tranzit, după impunerea restricțiilor de călătorie;
2. de a deveni migrații ilegali odată cu depășirea limitei de 90 de zile fără viză în UE;
3. de a rămâne fără mijloace bănești, în special cei care își pierd locul de muncă/mijloacele de existență: un număr estimativ de 45.000 de migranți moldoveni care lucrează în sectorul de îngrijire la domiciliu în Italia sunt deosebit de vulnerabile, deoarece rămân adesea cu familiile gazdă, iar după declanșarea crizei COVID-19, multe familii gazdă au renunțat la serviciile lor, lăsându-le fără mijloace de subsistență, cazare și acces la facilitățile de trai de bază; între timp, bărbații migrații din Federația Rusă se confruntă cu dificultăți din cauza sistării mai multor proiecte de construcție; iar alte grupuri includ angajații din sectoarele de retail și ospitalitate, care sunt afectate de măsurile de carantină.

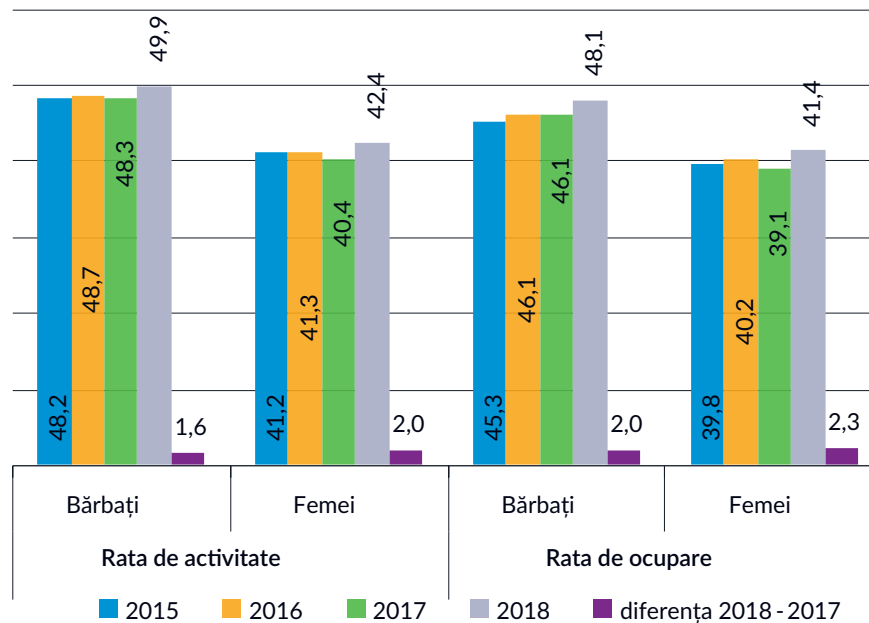
Figura: 30 RATA DE ACTIVITATE ȘI RATA DE OCUPARE, %, 2015-2018

44 Hotărârea Guvernului nr. 511 din 25 aprilie 2016 privind aprobarea Strategiei naționale de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2016-2020

45 Legea nr. 169 din 20 iulie 2017, pentru aprobarea Programului național în domeniul concurenței și ajutorului de stat pentru anii 2015-2020

Sursa: BNS, Banca de date, Rata de activitate, ocupare și șomaj pe Rate, Sexe, Medii, Ani și Trimestre

Deseori se întâmplă ca mulți migranți în procesul de recrutare sunt abuzați și exploatați de către agențiile private de recrutare, care pot percepe taxe de recrutare exorbitante. Ulterior, la începerea lucrului, mulți nu au acces la mecanisme eficiente de depunere și soluționare a plângerilor atunci când întâmpină cazuri de exploatare și de accidente la locul de muncă. Cu toate acestea, piața muncii prezintă semne de îmbunătățire. Atât rata de activitate cât și de ocupare au înregistrat tendințe pozitive, creșterea fiind din contul evoluțiilor înregistrate în mediul rural.

Bărbații sunt mai activi decât femeile pe piața forței de muncă, cu rate de activitate de 49,9% pentru bărbați și 42,4% pentru femei, cu rate de angajare de 48,1% pentru bărbați și 41,4% pentru femei.

Figura: 31 PONDERRA OCUPĂRII INFORMALE ÎN SECTORUL NON-AGRICOL, PE SEXE (ȚINTA ODD 8.3.1), %, 2014-2018

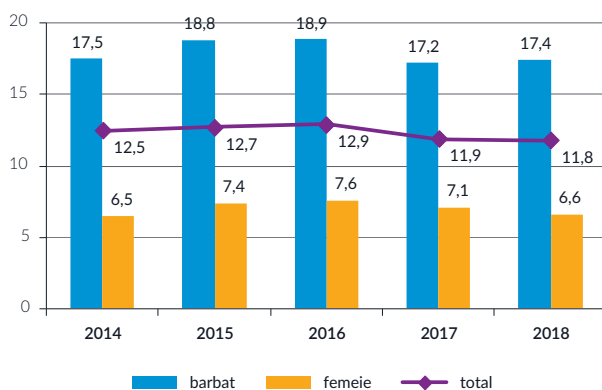
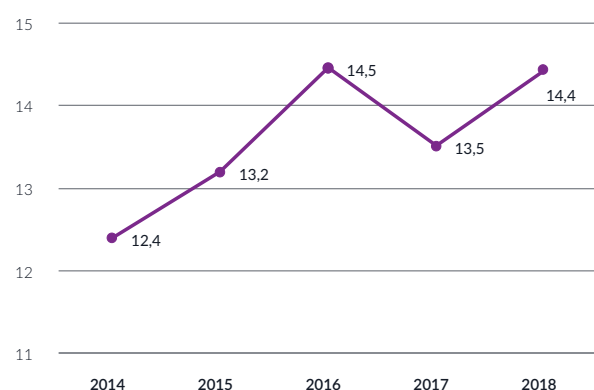

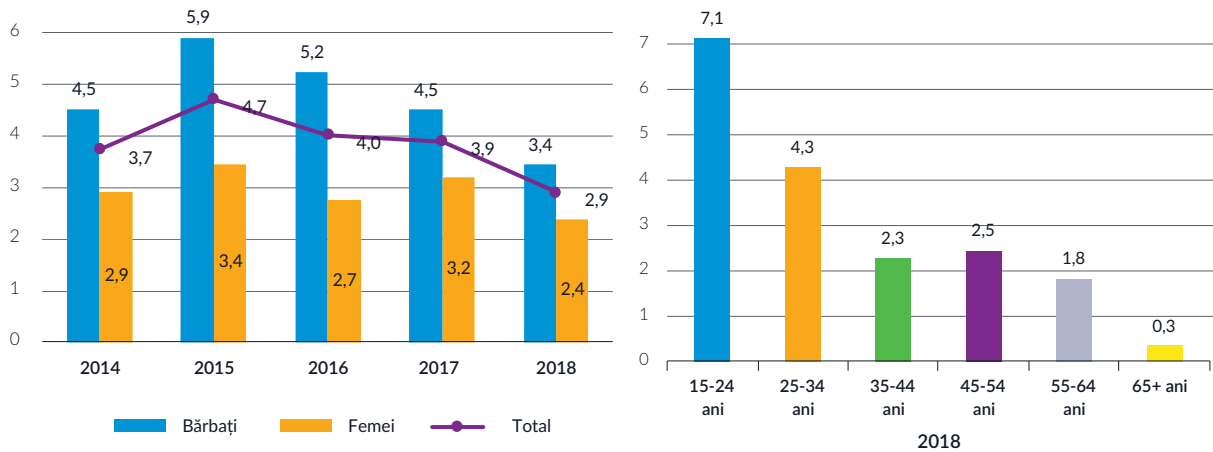
Figura: 32 DISPARITATEA SALARIALĂ DE GEN (ȚINTA ODD 8.5.1), %

Sursa: BNS

Figura: 33 RATA ȘOMAJULUI, DEZAGREGATĂ PE SEXE, GRUPE DE VÂRSTĂ, % (8.5.2)

Sursa: BNS

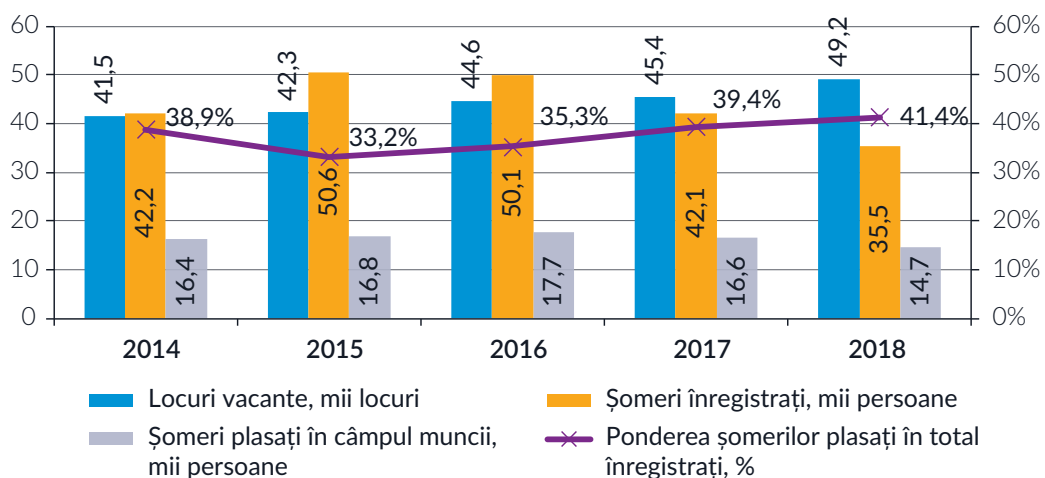
Ocuparea informală rămâne a fi una din provocările înregistrate pe piața muncii din țară. Acest fapt persistă și în sectoarele mai puțin caracteristice fenomenului. Una din zece persoane care muncește în sectorul non-agricol este ocupată informal, mai frecvent în comerț și construcții.⁴⁶

Mai predispuși la angajarea informală în sectorul non-agricol sunt bărbații în raport cu femeile, ponderea bărbaților este aproape triplă în raport cu cea a femeilor (17,4% bărbați versus 6,6% femei în 2018). De menționat că se observă o ușoară diminuare a angajării informale, înregistrată în ultimii doi ani, atât printre bărbați cât și printre femeii.

Disparitatea salarială de gen continuă și crește continuu, de la 12,4% în 2014 la 14,4% în 2018.

Rata șomajului este în descreștere, șomajul este mai pronunțat printre bărbați în raport cu femeile. Cei mai afectați de șomaj sunt tinerii, rata șomajului atingând valoarea de 7,1% printre persoanele de 15-24 ani și de 4,3% printre cele de 25-34 ani.

Figura: 34 LOCURI DE MUNCĂ VACANTE, ȘOMERI ÎNREGISTRAȚI ȘI PLASAȚI ÎN CÂMPUL MUNCII, 2014-2018

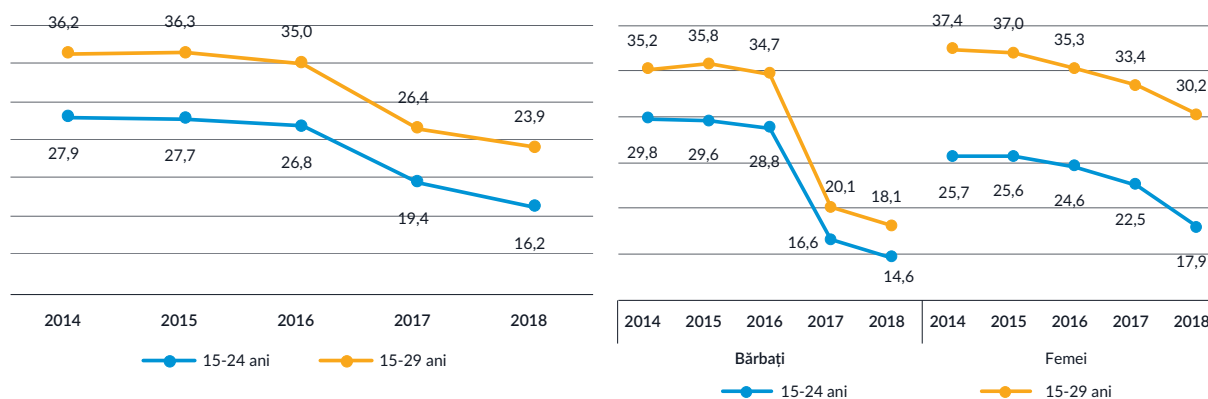

Sursa: MHMSP/ANOFM

46 BNS, Forța de muncă în Republica Moldova: ocuparea și șomajul în 2018, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6328>

Figura: 35 PROCENTUL TINERILOR CARE NU FAC PARTE DIN POPULAȚIA OCUPATĂ, NU STUDIAZĂ PE GRUPE DE VÂRSTE ALE TINERILOR (ȚINTA ODD 8.6.1)

Sursa: MHMSP/ANOFM

Potrivit datelor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă (ANOFM), numărul șomerilor înregistrați a scăzut cu aproximativ 16% între 2017 și 2018. Totodată este în creștere numărul locurilor vacante de muncă, înregistrate la ANOFM. De asemenea a crescut ponderea șomerilor plasați în câmpul muncii în raport cu numărul total de șomeri înregistrați, fiind de 38,9% în 2014 față de 41,4% în 2018.⁴⁷

Tinerii se confruntă cu probleme de angajare, chiar dacă procentul tinerilor NEET (care nu fac parte din populația ocupată, nu învață/studiază în cadrul sistemului formal de educație și nu urmează careva cursuri sau alte instruirii în afara sistemului formal de educație) este în diminuare. În 2018 aceștia au constituit aproape ¼ dintre tinerii cu vârsta de 15-29 ani și circa 16% printre cei de 15-24 ani, valorile indicatorului fiind cu mult mai ridicate față de media UE (12,9% - pentru cei de 15-29 ani și 10,5% - de 15-24 ani), dar și în comparație cu unele țări ale UE. Printre femeii aceste ponderi sunt mai pronunțate, de asemenea și tendințele spre diminuare sunt mai reduse, între 2014 și 2018 printre bărbații de 15-24 ani aceste ponderi s-au micșorat cu circa 15 p.p., printre femeii doar cu circa 8 p.p.

În contextul angajării Guvernului de a promova creșterea economică susținută, deschisă tuturor și durabilă, printr-o ocupare deplină și productivă a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți, este de remarcat necesitatea promovării unei munci decente, inclusiv pentru persoanele vârstnice. În Republica Moldova, discriminarea pe criteriu de vârstă pe piața muncii este destul de frecventă, afectați fiind nu doar cei mai tineri, nou-veniții pe piața muncii, dar și cei mai în vârstă, cu vârste peste 50 de ani. Principala formă de discriminare pe care o resimt angajații vârstnici este cea privind dreptul de muncă (incitare la plecare voluntară, acces mai limitat la formare, dificultăți în găsirea unui loc de munca etc.).⁴⁸

Rezultatele testării locurilor de muncă prietenoase vârstnicilor în cadrul a 30 de instituții/companii din sectorul public și privat din Republica Moldova,⁴⁹ rezultă că 2/3 din organizațiile testate nu satisfac deloc sau aproape deloc necesitățile vârstnicilor și doar 1/3 din organizațiile testate au un mediu oarecum prietenos vârstei. Este nevoie de îmbunătățiri la nivel de aspecte de planificare a resurselor umane, recrutare, formare și dezvoltare profesională, menținerea la locul de muncă. Este necesară organizarea campaniilor de informare și sensibilizare a societății și angajatorilor cu privire la integrarea pe piața muncii a vârstnicilor, dar și instruirea managerilor de resurse umane privind creșterea/adaptarea locurilor de muncă pentru vârstnici.

47 MSMPs, raport_social_anual_2018_final.pdf

48 Help Age International Moldova, Secretariatul Platformei pentru Îmbătrânire Activă

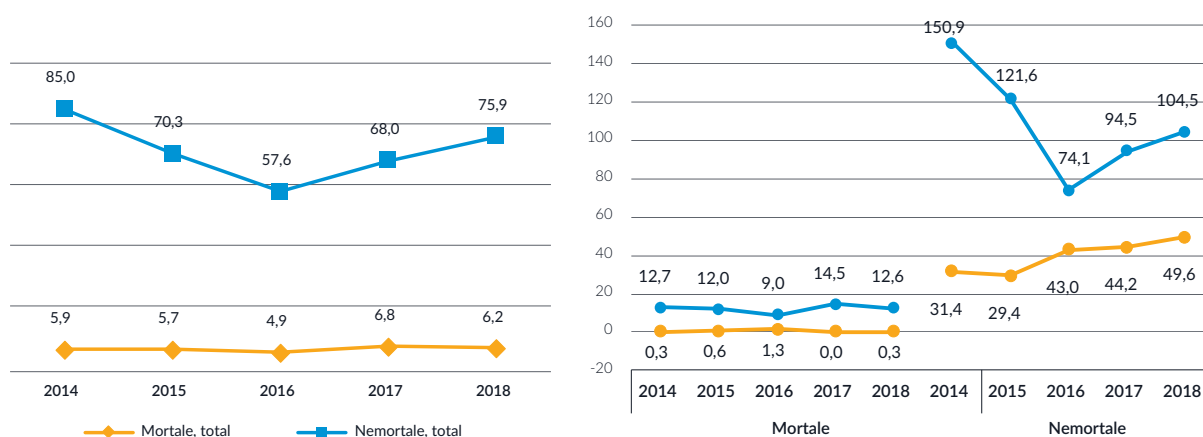
49 Ministerul Muncii, Sănătății și Protecției Sociale, HelpAge International Moldova, rezultatele testării practicilor locurilor de munca prietenoase vârstnicilor în 30 companii/instituții din Republica Moldova

Astfel, Guvernul trebuie să creeze oportunități de angajare și locuri de muncă accesibile pentru persoane de orice vârstă și să adopte politici flexibile de pensionare, astfel încât lucrătorii vârstnici să poată continua activitatea profesională atât timp cât își doresc. Totodată, este importantă crearea locurilor de munca prietenoase vârstnicilor, prin adaptarea condițiilor mediului de lucru și a programului de muncă, care să permită angajaților în vârstă pre-pensionară și pensionară să depășească barierele de a rămâne în câmpul muncii și să beneficieze de mai multe opțiuni de incluziune pe piața muncii.⁵⁰

Accidentele de muncă relatează asupra calității mediilor de lucru, a gradului de securizare a muncii. Rata accidentelor de muncă la 100.000 salariați a crescut în ultimii 3 ani, cele nemortale având tendințe mai pronunțate de ascendență în raport cu cele mortale.

Figura: 36 RATA ACCIDENTELOR DE MUNCĂ, LA 100.000, TOTAL, PE SEXE (ȚINTA ODD 8.8.1)

Sursa: BNS

Strategia Națională privind Ocuparea Forței de Muncă pe anii 2017-2021, care constituie documentul de bază privind politica de ocupare a forței de muncă din Republica Moldova, prevede o abordare integrată a politicilor de ocupare, atât din perspectiva dezvoltării cererii, cât și din perspectiva gestionării eficiente a ofertei pe piața muncii. Obiectivul major al Strategiei rezultă în creșterea nivelului de ocupare formală bazată pe competitivitate economică, competențe și calificări adecvate, în condiții de dezvoltare durabilă și incluzivă. Strategia se implementează începând cu anul 2017 prin intermediul Planurilor anuale de acțiuni, axate pe cele 4 priorități ale Strategiei precum: (i) Crearea oportunităților de angajare formală, non-discriminatorie și productivă, (ii) Dezvoltarea capitalului uman pentru șanse sporite de angajare, (iii) O mai bună guvernare a pieței muncii, (iv) Valorificarea potențialului migrației pentru dezvoltare durabilă.

Guvernul Republicii Moldova susține activitățile de antreprenoriat și implementează politici pentru crearea unui mediu de afaceri favorabil. Au fost elaborate și implementate Strategia de Dezvoltare a sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii pentru anii 2012-2020, Strategia reformei cadrului de reglementare a activității de întreprinzător pentru anii 2013-2020, Strategia Națională de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor 2016-2020, documente menite să favorizeze și să susțină dezvoltarea afacerilor în Republica Moldova.

50 Help Age International Moldova, Secretariatul Platformei pentru Îmbătrânire Activă

Patrimoniul turistic al țării este valorificat insuficient. Republica Moldova este o țară mică cu o diversitate mare de obiecte de interes turistic amplasate la distanțe mici de la principalele orașe și centre hoteliere. Patrimoniul turistic al țării este constituit din peste 15 mii atracții turistice antropice și peste 300 arii naturale importante, peste 1.000 monumente de arhitectură protejate, circa 50 mănăstiri ortodoxe.

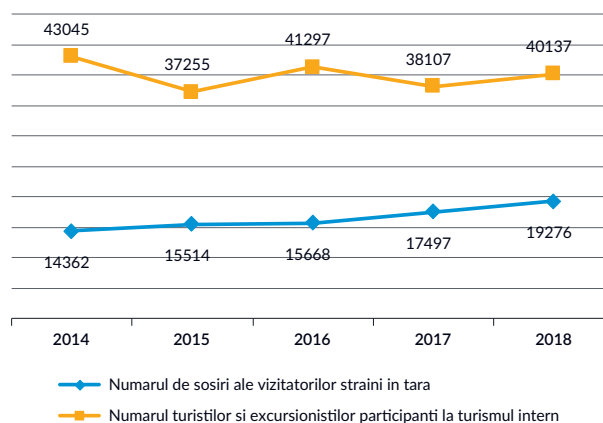
Patrimoniul arheologic imobil al Republicii Moldova cuprinde peste 9.000 de situri de categorii și tipuri diferite, dintre care 180 sunt stațiuni paleolitice, circa 2.650 – așezări deschise datând din neolitic și până în evul mediu târziu, 90 – cetăți sau așezări fortificate din eneolitic, epoca fierului și evul mediu, 5 – fortificații liniare antice sau medievale, 5.950 – tumuli sau mormintele funerare date preponderent în epoca bronzului și 130 – cimitire plane preistorice, antice și medievale.

Obiectivele turistice sunt relativ uniform dispersate pe teritoriul național, iar valoarea acestora motivează suficient vizitele turistice.

Formele de turism sunt valorificate și dezvoltate neuniform, mai răspândit fiind turismul vitivinicol, de afaceri, rural, balnear, religios și de excursii, mai puțin valorificat este turismul cultural, gastronomic, social, sportiv, automobilistic, de week-end, urban, nostalgic și ecologic.

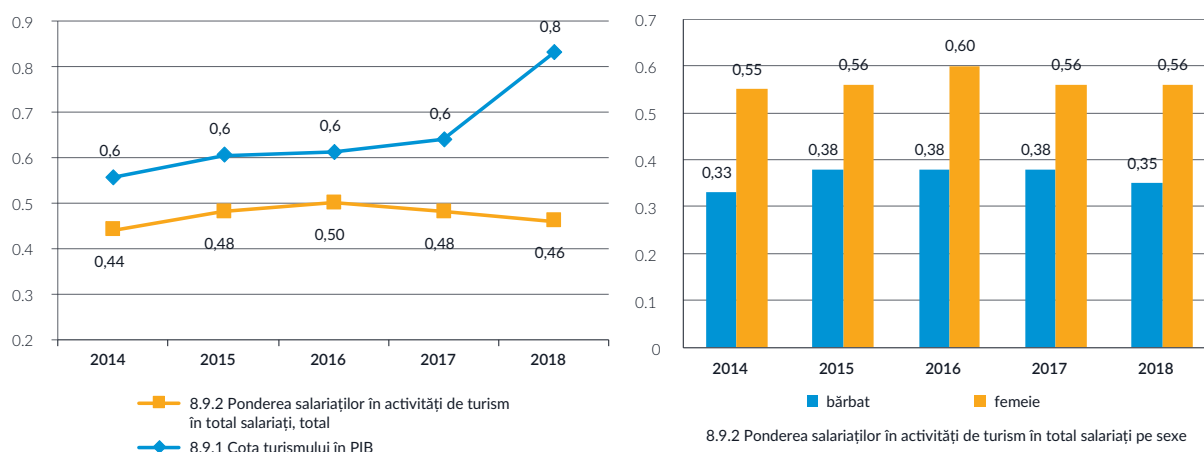
Republica Moldova este o destinație turistică care prezintă interes pentru cetățenii străini. În ultimii ani turismul a evoluat, dinamica vizitatorilor străini și a turismului intern este în ascendență. Totuși este constatat faptul că potențialul formelor de turism este promovat și valorificat insuficient, iar contribuția sectorului la dezvoltare este redusă.

Figura: 37 ACTIVITATEA AGENȚIILOR DE TURISM ȘI TUR-OPERATORI

Sursa: BNS

Figura: 38 TENDINȚELE ODD CU REFERIRE LA SFERA TURISMULUI, %

Sursa: BNS

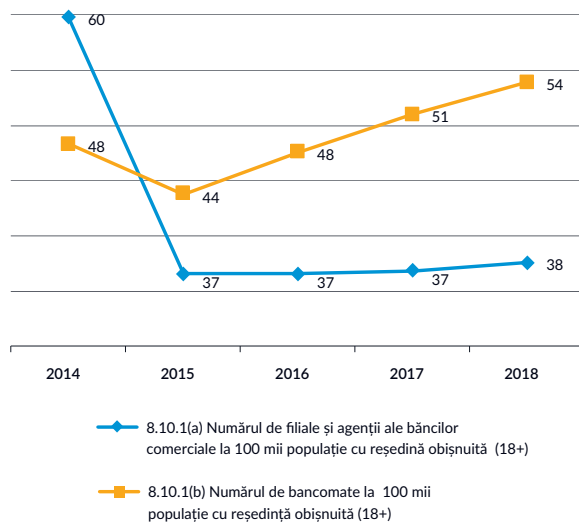
Astfel, ponderea PIB-ului din turism este limitată, deși în ultimii ani a fost înregistrată o anumită creștere. Totodată se observă că oferta de muncă este redusă în sfera turismului, este înregistrată o tendință spre diminuare a ponderii salariilor în activitățile respective. Sectorul turismului este feminizat, cu mai mulți angajați de sex feminin decât de sex masculin.

Impulsionarea activității turistice în Moldova prin dezvoltarea turismului intern și receptor este obiectivul general al Strategiei de dezvoltare a turismului Turism 2020. Strategia stabilește 5 obiective specifice în acest domeniu, precum (i) perfecționarea legislației turistice în conformitate cu cerințele pieței turistice, racordate la standardele europene, (ii) valorificarea potențialului turistic național și promovarea imaginii republicii ca destinație turistică, (iii) dezvoltarea regională a turismului, (iv) sporirea nivelului de pregătire a cadrelor de specialitate și a calității serviciilor turistice, (v) modernizarea tehnologică a industriei turistice prin utilizarea tehnologiei informaționale. Acțiunile preconizate pentru atingerea obiectivelor respective sunt menite să contribuie la creșterea veniturilor din activitatea turistică.

Pentru sporirea atractivității turistice în anii 2009-2019 au fost implementate o serie de proiecte de dezvoltare regională, finanțate din mijloacele Fondului național pentru dezvoltare regională.

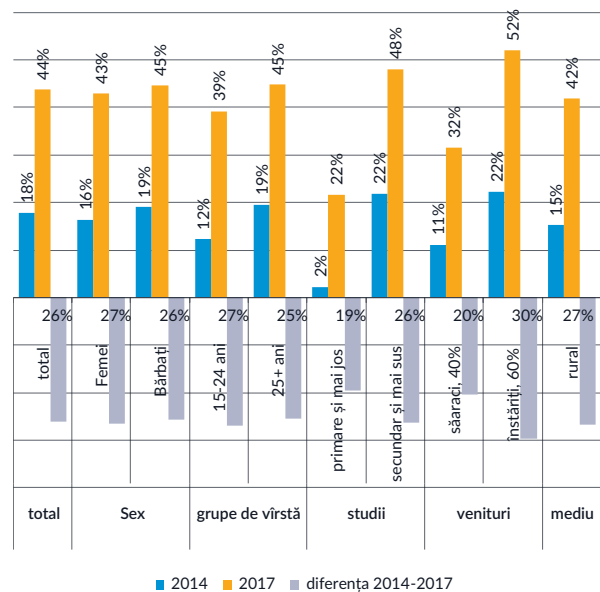
Accesul la instituțiile financiare înregistrează îmbunătățiri. Numărul de filiale și agenții ale băncilor este tot mai mare, în timp ce în 2018 există cu 12% mai multe bancomate decât în 2014. Procentul populației care au conturi bancare a crescut cu 25 de p.p. între 2014 și 2017. Nu se observă diferențe majore în aspect de gen. Astfel, doar puțin peste ¼ dintre persoanele cu studii primare și mai jos dispun de conturi bancare, cu o creștere înregistrată de circa 19 p.p. între anii 2014 - 2017. Printre cei cu studii secundare și mai sus aproape jumătate dispun de conturi, și creșterea a fost mai pronunțată, constituind 26 p.p. Între timp, doar aproximativ o treime din cei mai săraci 40 la sută au conturi bancare (o creștere de 20 de p.p.), în timp ce peste 50% din restul

Figura: 39 ACCESUL LA INSTITUȚIILE FINANCIARE

Sursa: BNS

Figura: 40 PROCENTUL POPULAȚIEI (15+) CARE DISPUNE DE CONT BANCAR (INDICATORUL ODD 8.10.2.1)

populației au conturi bancare, o creștere de 30 de p.p. Proportia persoanelor din mediul rural cu conturi bancare a crescut de asemenea considerabil, de la 15% în 2014 la 42% în 2017.

Depozitele bancare ale populației, formate din economii, inclusiv cele acumulate din migrație în scop de muncă și din remitențe, reprezintă o sursă importantă de finanțare pentru activitatea de creditare în cadrul sistemului financiar-bancar, dar și de investire în dezvoltarea economiei naționale. Pe parcursul ultimilor ani volumul și structura depozitelor în Republica Moldova au fost influențate de o serie de factori cum sunt: încrederea în băncile locale, stabilitatea monedei naționale, rata de remunerare și tendința spre economisire a populației, dar și a firmelor. La sfârșitul anului 2017, depozitele reprezentau 40,3 la sută din PIB, o ușoară creștere de 0,8 puncte procentuale față de anul precedent. Aceasta a rezultat din creșterea încrederii publice în sectorul bancar după măsurile de resuscitare⁵¹ ale Băncii Naționale a Moldovei (BNM) pentru a depăși criza bancară.

La 1 ianuarie 2018 a intrat în vigoare Legea privind activitatea băncilor, care stabilește un cadru principal nou de reglementare și de activitate a acestor instituții financiare, inter alia, prefigurând și tranziția instituțiilor la principiile de supraveghere prudențială Basel III. BNM a aprobat și noul Regulament privind cadrul de administrare a băncii. În martie 2018 a fost constituit Depozitarul Central Unic al valorilor mobiliare (DCU), care va substitui registratorii independenți. Progresele în cauză au fost apreciate de partenerii externi, inclusiv Fondul Monetar Internațional și Uniunea Europeană.⁵²

Comerțul a avansat rapid după anul 2015 și a crescut în medie cu 7,5% anual între 2016 și 2018. Drept urmare, în anul 2018 ponderea comerțului în PIB a crescut de la 13,8% la 15,5%.⁵³

Republica Moldova este deținătoare a 14 acorduri comerciale regionale cu 45 de parteneri, printre care: Uniunea Europeană, Albania, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Federația Rusă, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan, Macedonia de Nord, Muntenegru, Serbia, Tadjikistan, Turkmenistan, Ucraina și Uzbekistan. Republica Moldova este, de asemenea, un semnatar al Spațiului Central Liber de Schimb (CEFTA). Aceste acorduri sunt completate de condiții preferențiale de acces pe piață din Canada, Japonia, Norvegia, Elveția, Turcia și Statele Unite ale Americii, care sunt stabilite în cadrul sistemului generalizat al preferințelor (SPG). Republica Moldova se bucură, de asemenea, de acces preferențial pe piața Uniunii Europene în contextul Acordului de Asociere, care include Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) ce a înlocuit din anul 2014 regimul de Preferințe Comerciale Autonome (ATP).⁵⁴

În 2017-2018, Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) a servit drept un factor esențial care a dus la creșterea exporturilor unor produse industriale și agricole spre piețele europene. La patru ani de la semnarea și punerea în aplicare a Acordului de Asociere cu UE, datele statistice demonstrează că, de facto, creșterea exporturilor cu destinația europeană a compensat integral pierderile suportate după instituirea embargoului comercial rusesc și după declanșarea conflictului armat din Ucraina. În anul 2017, exporturile de produse agricole pe piața UE au crescut cu 235 de milioane USD, depășind substanțial pierderile de 53 de milioane USD pe piața CSI.⁵⁵

51 Expert-Grup (2018). "Republica Moldova 2018. Raport de stare al țării." https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_de_Stare_a_Tarii_2018.pdf

52 Ibid

53 Expert-Grup (2018). "Republica Moldova 2018. Raport de stare al țării." https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_2019_ro_compilat.pdf

54 Organizația Națiunilor Unite (2017). "Bariere de reglementare și procedură în calea comerțului în Republica Moldova. Evaluarea nevoilor." Capitolul 2. http://mei.gov.md/sites/default/files/all_study_for_publication.with_comments_integrated.final.pdf

55 Expert-Grup (2018). "Republica Moldova 2018. Raport de stare al țării." https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/sinteza_raport_pnado_2018-2019_optimized.semnat-2.pdf

Tinerii constituie un grup extrem de vulnerabil pe piața muncii. Accesul tinerilor la piața muncii este influențat de o serie de bariere, precum: (i) tranzițiile mai lungi și mai nesigure de la școală la muncă; (ii) incapacitatea de a răspunde cerințelor angajatorilor, care în condițiile unei economii de piață optează pentru o forță de muncă calificată, cu experiență; (iii) corelarea insuficientă a ofertei educaționale cu cerințele pieței muncii, ce conduce la ocuparea de către tineri a locurilor de muncă de o calitate mai scăzută în raport cu calificările deținute; (iv) nivelul de salarizare oferit de către angajatori mai jos în raport cu cel așteptat; precum și (v) comportamentul migrațional asumat, care s-a format în societatea moldovenească pe parcursul ultimelor două decenii.

Vocea tinerilor

Tinerii aspiră la locuri de muncă atractive acasă, în special în zonele rurale și cer măsuri eficiente de combatere a discriminării la angajare. Tranziția tinerilor de la educație la ocuparea forței de muncă ar trebui să fie consolidată prin crearea de programe de stat care să sprijine reformele pieței muncii și alinierea sectorului educației la piața muncii, precum și furnizarea de oportunități de stagiu plătit, implicând instituțiile din sectorul privat și de stat. În plus, ar trebui să crească numărul beneficiarilor programelor de stat pentru sprijinirea tinerilor antreprenori din Moldova.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

În scopul sporii accesului și prezenței pe piața muncii, dezvoltării oportunităților antreprenoriale și de angajare în rândul tinerilor, în special al celor cu oportunități reduse, Guvernul a aprobat un set de documente strategice, precum: (i) Strategia Națională privind Ocuparea Forței de Muncă pentru anii 2017-2021, Planurile anuale de acțiuni ale acesteia prevede, inclusiv, acțiuni direcționate ocupării tinerilor în câmpul muncii; (ii) Strategia Națională de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020 și Planul de acțiuni de implementare al acesteia.

În vederea realizării politicii de stat în domeniul dezvoltării sectorului de tineret, prin intermediul Programului național de asistență pentru consolidarea și dezvoltarea Consiliilor Raionale/Municipale ale Tinerilor, au fost create condiții pentru o participare incluzivă a tinerilor în viața comunitară. Mai mult de jumătate (54.6 la sută) dintre autoritățile locale implică tinerii în procesul decizional. În anul 2016 a fost creată Rețeaua Națională a Consiliilor Raionale/Municipale ale Tinerilor, care, în anul 2019, s-a extins la 23 raioane/municipii. A fost organizată Reuniunea Rețelei europene a cercetătorilor pe domeniul de tineret, precum și a Corespondenților naționali pe domeniul de tineret, organizată în parteneriat cu Youth Partnership, platformă de cooperare între Consiliul European și UE. A fost desfășurată Conferința Națională a Organizațiilor de Tineret cu trei paneluri de instruire (Project Management, Marketing Social media, Resurse Umane) la care au participat 80 de participanți din 39 de organizații de tineret. În cadrul proiectului „Consolidarea instituțională a organizațiilor de tineret prin dezvoltarea capacităților de planificare și management”, susținut prin intermediul Programului de Granturi 2018 al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării pentru organizațiile de tineret, 143 de reprezentanți ai 16 organizații de tineret au beneficiat de instruirii în vederea dezvoltării instituționale. În cadrul Programului de Granturi 2019 pentru organizațiile de tineret a fost susținut proiectul „Promovarea educației non-formale de calitate în domeniul tineret”, în parteneriat cu Institutul de Instruire în Dezvoltare „Millenium”. În

cadrul acestuia au fost instruiți în jur de 120 de tineri, iar alții peste 500 de tineri au fost informați cu privire la oportunitățile programului Erasmus+ și „Tineri în acțiune”.

În cadrul proiectului „Competențe-cheie pentru piața muncii”, susținut prin intermediul Programului de Granturi 2018 al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării pentru organizațiile de tineret, au fost desfășurate 20 de stagii de formare, în vederea dezvoltării competențelor pentru piața muncii, în cadrul cărora au participat 80 de tineri. În contextul încurajării femeilor tinere pentru alegerea domeniilor netradiționale de studiu și activitate, Direcția Tineret a realizat proiectul „Dezvoltarea oportunităților de educație antreprenorială și inițiere a afacerilor în rândul tinerilor din Republica Moldova”, în cadrul căruia a fost desfășurată activitatea „Startup Grind: a fost desfășurată activitatea Femeilor Fondatoare. Evenimentul a fost dedicat femeilor antreprenoare la nivel global, beneficiarii direcți au fost 143 de fete tinere.⁵⁶

INDUSTRIE, INOVAȚIE ȘI INFRASTRUCTURĂ

Rețeaua infrastructurii de transport este dezvoltată suficient și acoperă întreg teritoriul țării, dar necesită investiții majore pentru reabilitare și modernizare. Republica Moldova este asigurată cu infrastructura de transport suficientă, raportată la suprafață și numărul de populație: un aeroport internațional principal, un port maritim internațional principal, 10.544 km de drumuri și 1.150 km de căi ferate.

Rețeaua de drumuri publice reprezintă principala infrastructură de transport în țară. Peste 90% din drumurile naționale și aproape jumătate din cele locale sunt cu îmbrăcăminte rutieră permanentă și semipermanentă (beton asfaltic, beton de ciment, mixturi bituminoase executate în situ).

O serie de intervenții de reabilitare a infrastructurii drumurilor au fost realizate, inclusiv prin finanțare externă în formă de împrumuturi sau granturi.

Astfel, Programul prioritizat de reabilitare a drumurilor a realizat intervenții ce țin de reabilitare a mai mult de 800 km, cu o investiție totală de peste 630 milioane euro. În 2020 în proces de reabilitare și construcție sau în lansare a lucrărilor sunt 1.000 km de drumuri, cu un cost estimativ de 13950 mil. lei, sunt planificate pe termen mediu/ proiectare 850 km cu un cost estimativ de 15300 mil. MDL lei.

Din Fondul rutier au fost direcționate pentru întreținerea și reparația drumurilor naționale 1718 mil. MDL lei, a celor raionale - 660 mil. lei. A fost lansat Programul de reparație a drumurilor naționale, locale comunale și străzi "DRUMURI 2020", costul fiind de 1000 mil. MDL lei.

În ultimii ani s-a înregistrat o creștere a activității de transport. *Transportul de mărfuri* a crescut cu circa 15%, majorarea fiind generată în special din contul transportului rutier, care s-a mărit cu circa 23% în 2014 în raport cu 2018. Transportul rutier rămâne a fi principalul mod de transportare în Moldova, constituind circa 84% din totalul parcursului de mărfuri transportate, urmat de transportul feroviar. *Transportul de pasageri* a crescut cu 42 la sută. Transportul aerian de pasageri s-a dublat, utilizarea de taxi a crescut cu 3,5, iar a microbuzelor și troleibuzelor – cu aproximativ 24 la sută. Circa jumătate din volumul parcursului de pasageri este realizat prin intermediul transportului rutier, 37%

⁵⁶ https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/sinteza_raport_pnado_2018-2019_optimized.semnat-2.pdf

il constituie cel aerian iar 7% - prin intermediul troleibuzelor (acest mod de transport este utilizat în special în mun. Chișinău și Bălți).

Figura: 41 . PARCURSUL MĂRFURILOR TRANSPORTATE, DUPĂ MODUL DE TRANSPORT (AERIAN, RUTIER, FERROVIAR, FLUVIAL), MIL. TONE-KM (9.1.2)

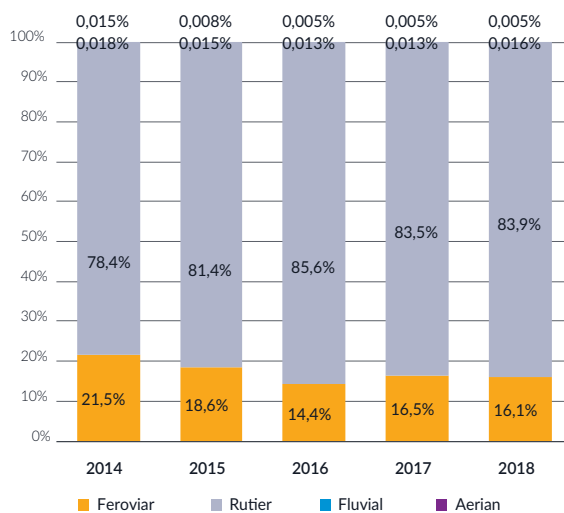
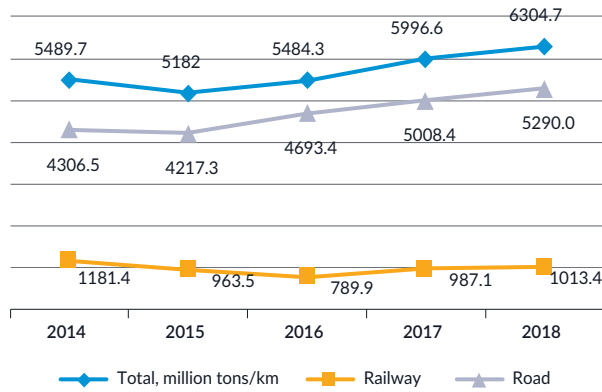
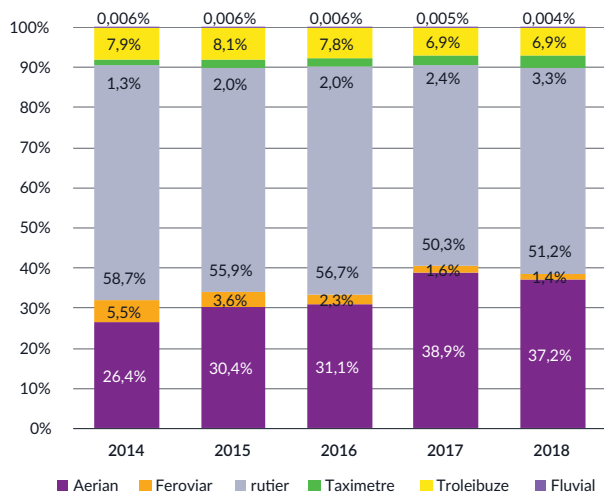
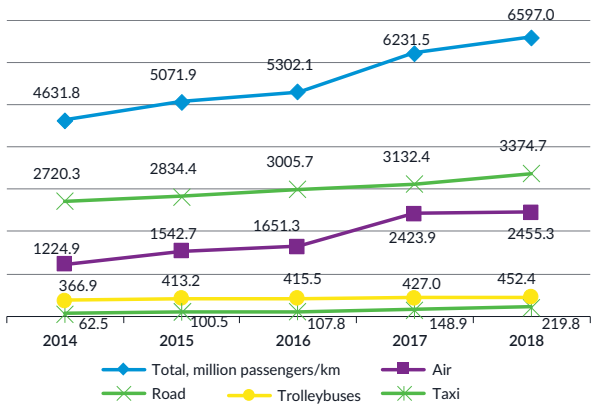

Figura: 42 PARCURSUL PASAGERILOR TRANSPORTAȚI, DUPĂ MODUL DE TRANSPORT (AERIAN, RUTIER, FERROVIAR, FLUVIAL), MIL. PASAGERI-KM (9.1.3)

Sursa: BNS

Viziunea Republicii Moldova în domeniul transporturilor este prezentată în Strategia Transport și Logistică pe anii 2013-2022.⁵⁷ Obiectivele specifice ale acestei Strategii sunt: (i) crearea unui mediu legal, instituțional și adecvat pentru ca sectorul de transport și logistică să faciliteze dezvoltarea economică durabilă a Republicii Moldova; (ii) asigurarea unui cadru ce-ar permite fiecărui tip de transport să contribuie la dezvoltarea economică a Republicii Moldova, orientată spre dezvoltarea comerțului exterior; și (iii) asigurarea transparenței deciziilor cu privire la investițiile și cheltuielile de infrastructură, și stabilirea bazei pentru încheierea unor acorduri cu partenerii externi ai Moldovei, cum ar fi instituțiile financiare internaționale și comunitatea de donatori.

Sectorul industrial. Sectorul industrial din Republica Moldova este concentrat pe patru dimensiuni industriale: industria prelucrătoare (industria alimentară și a băuturilor, fabricarea articolelor de îmbră-

57 HG 827/2013, <https://mei.gov.md/ro/content/transporturi>

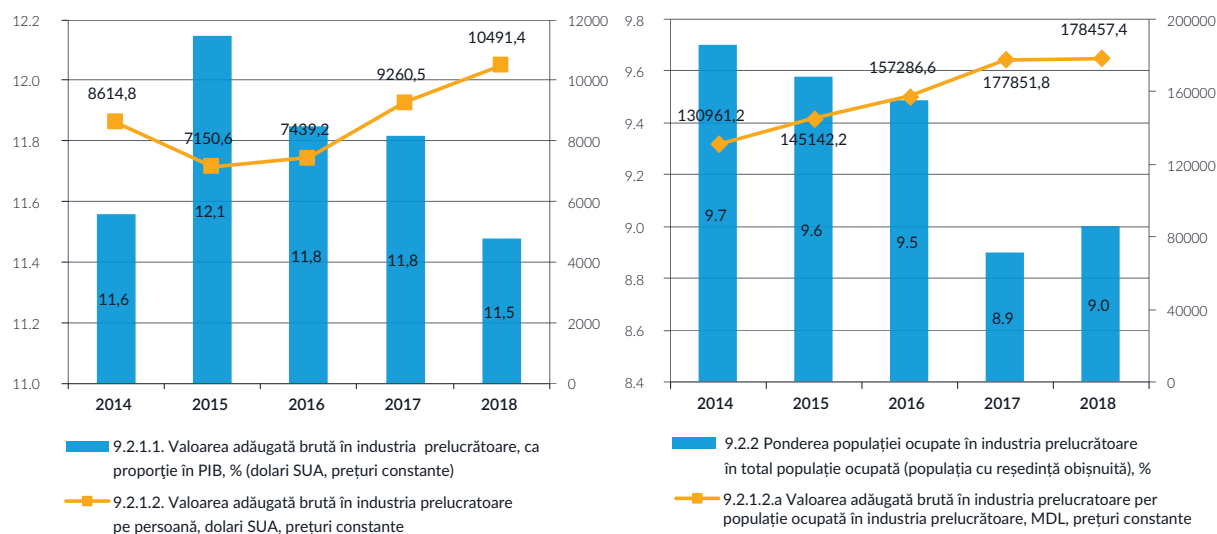
căminite, produselor textile etc.); furnizarea de energie termică/electrică, apă gaze; distribuția apei și salubritate; și industria extractivă.

Producția din industria prelucrătoare reprezintă aproximativ 83 la sută din totalul producției industriale, iar o treime din producția industriale prelucrătoare ține de industria alimentară și a băuturilor. O ramură importantă a sectorului industrial este industria ușoară, ce deține o cotă de circa 10%. Aceasta ocupă circa 15% în PIB-ul național, mai puțin comparativ cu 19% valoarea înregistrată în UE-28⁵⁸. Rata de creștere a indicatorilor din industria prelucrătoare a rămas aceeași între 2014 și 2018. Valoarea adăugată brută în industria prelucrătoare, ca proporție din PIB (USD, prețuri constante) a fost de aproximativ 12% în acea perioadă.

Valoarea adăugată brută în industria prelucrătoare pe persoană (dolari SUA, prețuri constante) a crescut cu circa 20%, iar valoarea adăugată brută în industria prelucrătoare pe o persoană ocupată în industria prelucrătoare, (MDL, prețuri constante) a crescut cu aproape 40%.

Totodată se observă o ușoară diminuare a ponderii persoanelor ocupate în industria prelucrătoare în ultimii ani 2017-2018.

Figura: 43 DINAMICA INDICATORILOR CU REFERIRE LA INDUSTRIA PRELUCRĂTOARE

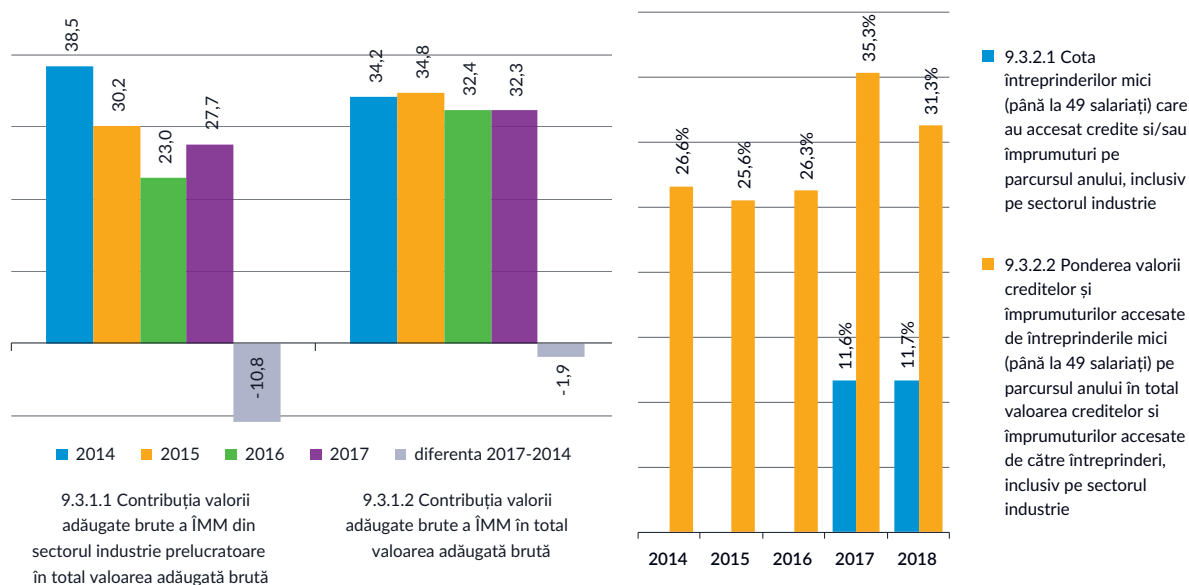
Sursa: BNS

Întreprinderile mici și mijlocii. Accesul la finanțare este un factor principal de facilitare a creșterii economice și competitivității. IMM au nevoie de acces la finanțare la un cost rezonabil pentru a investi în echipamente și alte active, care le-ar putea ajuta să-și îmbunătățească productivitatea muncii și competitivitatea produselor, să-și finanțeze necesitățile pe termen scurt în cadrul ciclului de afaceri și să se ajusteze la schimbarea necesităților pe piață.

Contribuția IMM în valoarea adăugată brută totală în 2017 este de circa 32%, cu o ușoară diminuare înregistrată în ultimii ani. În cazul sectorului industriei prelucrătoare contribuția IMM este de aproape 40%. Aproximativ o treime din toate IMM-urile au accesat împrumuturi, iar aceste împrumuturi reprezintă aproximativ 12 la sută din toate creditele accesate.

58 <http://ec.europa.eu/eurostat>

Figura: 44 DINAMICA INDICATORILOR CU REFERIRE LA ÎMM

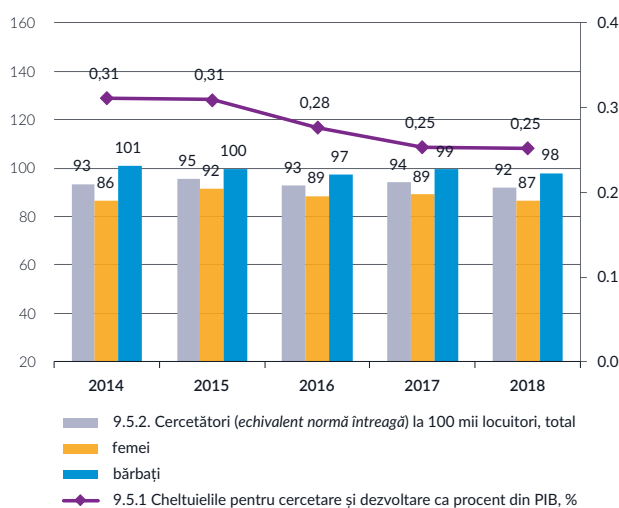

Sursa: BNS

Îmbunătățirea accesului la finanțe reprezintă o prioritate națională setată din 2012 în Strategia națională de dezvoltare "Moldova 2020",⁵⁹ precum și în Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020.⁶⁰ Programul de Atragere a Remitențelor în Economie „PARE 1+1”, Programul de dezvoltare a incubatoarelor de afaceri în RM, Programul „Femei în afaceri”, Programul Național de Abilitare Economică a Tinerilor „PNAET”, „START pentru TINERII: o afacere durabilă la tine acasă”, Programul de promovare a participării agenților economici la târguri și expoziții, Programul pentru Ecologizarea IMM-urilor, Fondul de Garantare a Creditelor gestionate de Organizația pentru Dezvoltarea Sectorului Întreprinderilor Mici și Mijlocii, Programul JNPGA de Susținere și Dezvoltare a Sectorului IMM finanțat de Guvernul Japoniei, Proiectul Ameliorarea competitivității, etc. De acest suport au beneficiat întreprinderile mici și mijlocii, ceea ce este în concordanță cu necesitățile antreprenorilor și obiectivele stabilite la nivel global.

Activitatea de cercetare și inovare este în scădere, cheltuielile pentru cercetare și inovare reprezentând doar 0,25 la sută din PIB și numărul cercetătorilor atingând cifra de 92 de persoane la 100.000 de locuitori (87 la 100.000 pentru femei și 98 la 100.000 pentru bărbați).

Figura: 45 DATE PRIVIND CERCETAREA ȘI DEZVOLTAREA

Sursa: BNS

59 Legea nr. 166 din 11 iulie 2012 pentru aprobarea Strategiei naționale de dezvoltare "Moldova 2020"

60 Hotărârea Guvernului nr. 685 din 13 septembrie 2012 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului IMM-urilor pentru 2012-2020.

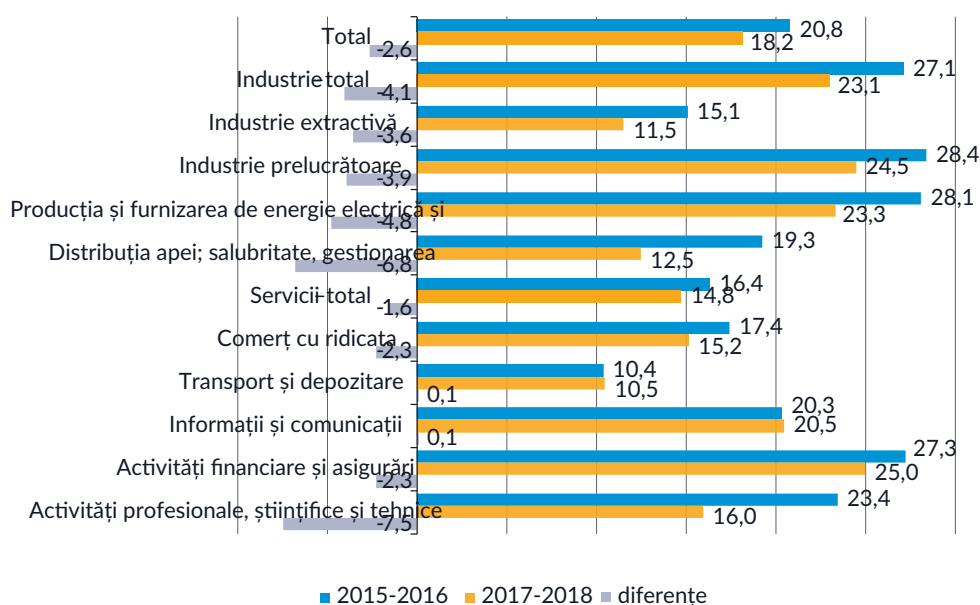

Activitatea de inovare în cadrul întreprinderilor nu este foarte extinsă, fiind observate și tendințe de stagnare. Cercetările BNS în domeniu.⁶¹ au constatat că ponderea întreprinderilor care au desfășurat activități de inovare a scăzut de la 20,8% în 2017 la 18,2% în 2019.

Cercetarea din 2019 denotă că din numărul total al întreprinderilor inovatoare, 40% au realizat concomitent mai multe tipuri de inovări (de produse, procese, metode de organizare și marketing), 20% au realizat inovări de produse și/sau procese, 40% - au realizat inovări de metode de organizare și/sau marketing.

Cele mai inovatoare ramuri ale economiei rămân a fi industria prelucrătoare și sectorul energetic. Aproximativ 24% din companiile producătoare și 23% din companiile energetice desfășoară activități de inovare. În servicii cea mai inovatoare ramură este activități financiare și asigurări cu 25,0% întreprinderi care au realizat activități inovatoare (27,3% conform datelor cercetării anterioare).

Figura: 46 INOVARE ÎN CADRUL ÎNTEPRINDERILOR, PE ACTIVITĂȚI ECONOMICE, 2015-2016, %

Sursa: BNS, Activitatea de inovare a întreprinderilor în Republica Moldova

Datele Organizației Națiunilor Unite arată că proporția valorii adăugate a industriei medii și de înaltă tehnologie în valoarea adăugată totală (indicator ODD 9.b.1) în 2016 a fost de aproximativ 16,38 la sută, aproximativ la fel ca în 2015.

Guvernul Republicii Moldova a aprobat un set de documente strategice care formează viziunea de dezvoltare a domeniului de cercetare și inovare.⁶² Aceste documente stabilesc prioritățile și direcțiile strategice de dezvoltare în domeniile cercetării și inovării și au drept scop creșterea eficienței sistemului național de cercetare și inovare, asigurarea condițiilor optime pentru generarea de noi cunoștințe obținute în baza cercetărilor fundamentale și aplicative și implementarea acestora în vederea sporirii competitivității economiei naționale și a nivelului general de bunăstare.

⁶¹ BNS, Cercetare statistică privind activitatea de inovare în industrie și servicii, perioada de referință a cercetării 2019 a fost anii 2017-2018, din 2017 perioada de referință 2015-2016

⁶² Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023 (Hotărârea Guvernului nr. 381/2019), Foai de parcurs pentru integrarea Republicii Moldova în Spațiul european de cercetare pe anii 2019-2021 (Hotărârea Guvernului nr.1081/2018), Concepția dezvoltării clusteriale a sectorului industrial al Republicii Moldova (Hotărârea Guvernului Nr. 614 din 20.08.2013) Strategiei de dezvoltare a industriei tehnologiei informației și a ecosistemului pentru inovare digitală pe anii 2018-2023 (Hotărârea Guvernului nr. 904 din 24.09.2018)

De asemenea, activitatea de cercetare și inovare este reglementată de un șir de acte normative. Principalele acte legislative ce reglementează procesul inovațional sunt Codul cu privire la știință și inovare,⁶³ Legea cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare, și Legea cu privire la parcurile industriale⁶⁴, și Legea cu privire la parcurile industriale.⁶⁵ Statul a pus în funcțiune diverse instrumente pentru a încuraja inovațiile. Conform Legii cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare rezidenții acestor parcuri și incubatoare, în conformitate cu legislația în vigoare, beneficiază de: a) facilități fiscale și vamale; b) finanțări, obținute prin concurs în cadrul programelor de stat și al proiectelor din sfera științei și inovării, acordate inclusiv pentru crearea și/sau dezvoltarea infrastructurii de inovare; c) investiții și dotări cu echipamente de la persoane fizice și persoane juridice de drept public sau privat și din asistență financiară externă; d) donații, sponsorizări și investiții; e) condiții avantajoase de locațiune, folosire a infrastructurii și a comunicațiilor, inclusiv prin eșalonare a plăților; și f) scutiri sau reduceri de tarife.

De asemenea, Legea cu privire la parcurile industriale prevede că în parcurile industriale se pot desfășura activități de valorificare a cercetărilor științifice și/sau dezvoltare tehnologică într-un regim de facilități specifice în vederea valorificării potențialului uman și material al unei regiuni.

Obiectivele principale ale acestor instrumente sunt atragerea de investiții, crearea unor sectoare competitive ale industriei în baza tehnologiilor moderne avansate și inovaționale, desfășurarea de activități în concordanță cu oportunitățile de dezvoltare specifice zonei respective, inclusiv utilizarea mai eficientă a patrimoniului public și crearea locurilor noi de muncă.

Din 2014, Republica Moldova are statut de stat asociat la Programul-cadru al Uniunii Europene pentru cercetare și inovare „Orizont 2020” (2014-2020). Acest fapt a extins considerabil oportunitățile de accesibilitate la proiecte europene de cercetare și inovare pentru companiile din țara noastră. Această asociere oferă Guvernului susținere practică în identificarea, implementarea și evaluarea reformelor necesare pentru consolidarea calității sistemelor de cercetare și inovare.

În scopul racordării sistemului național de cercetare și inovare la sistemul European de cercetare și inovare, în Foaia națională de parcurs pentru integrarea Republicii Moldova la spațiul European de cercetare pe anii 2019-2021, au fost fixate 6 priorități: (i) sistem național de cercetare mai eficient; (ii) cooperare și competitivitate transnațională optimă; (iii) locuri de muncă accesibile pentru cercetători; (iv) egalitatea de gen în cercetare; (v) circulația optimă, accesul și transferul cunoștințelor; și (vi) cooperarea internațională.

Sectorul tehnologiei informațiilor și comunicațiilor (TIC) este unul din sectoarele prioritare ale economiei Republicii Moldova, contribuind cu aproximativ 11-12% la PIB⁶⁶. Valoarea adăugată brută a sectorului TIC în economia națională a constituit circa 21,7 mlrd. MDL lei în 2018, în creștere cu 4,3% față de anul precedent (prețuri curente).⁶⁷

63 Legea nr.259-XV din 2004 iulie 2004 cu privire la adoptarea Codului cu privire la știință și inovare

64 Legea nr.138-XVI din 21 iunie 2007 cu privire la parcurile științifico-tehnologice și incubatoarele de inovare

65 Legea nr.182 din 15 iulie 2010 cu privire la parcurile industriale

66 https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Femei_barbati_TIC/3_Antreprenoriat_pozitii_decizie_TIC.pdf.

67 Hotărârea Guvernului nr.511 din 25 aprilie 2016 cu privire la aprobarea Strategiei Naționale de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exporturilor 2016-2020.

Accesul la Internet în bandă largă, cu viteze mari de transfer de date, devine tot mai accesibil pe tot teritoriul țării. Companiile au o previzibilitate clară pe termen lung și pot investi eficient în dezvoltarea rețelelor, iar utilizatorii – să se bucure de servicii avansate calitative în orice colț ai Republicii Moldova.

Vocea tinerilor

Tinerii din mediul rural sunt limitați în oportunități datorită lipsei infrastructurii adecvate adaptate la necesitățile acestora (lipsa serviciilor în mediul rural și conexiuni interurbane limitate). Infrastructura rutieră și arhitecturală nu este adaptată bine la necesitățile oamenilor tineri cu dizabilități, care întâmpină bariere considerabile la accesarea bunurilor și serviciilor, fapt ce contribuie la excluderea lor din viața social-economică a țării. TIC și instrumentele digitale, care pot ajuta tinerii să-și îmbunătățească viața și să contribuie la dezvoltarea lor și incluziunea socială, nu sunt accesibile tuturor tinerilor.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

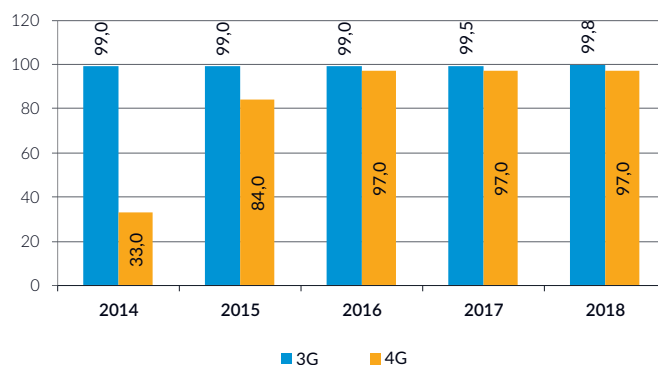
Datele aferente dezvoltării pieței de servicii de internet fix cu bandă largă în 2019 a relevat faptul că cu 670.500 mai mulți abonați au preferat acele servicii în acel an, o creștere începând cu 2018 de 7,6 la sută.⁶⁸

Rata de penetrare a serviciilor de Internet fix în bandă largă, raportată la 100 locuitori, a crescut timp de la an la an cu 2,2 puncte procentuale, ajungând la 25%.

În anul 2019 numărul abonaților care au optat pentru conexiunile care permit viteze mari de transfer al datelor, de peste 100 Mbps, a crescut cu 64,4%, alcătuind circa 103.000 mii, iar numărul celor ce au contractat conexiuni care permit viteze cuprinse între 30-100 Mbps s-a majorat cu 9,2% și au totalizat puțin peste 370.000 mii.⁶⁹

În ultimii ani au fost efectuate investiții considerabile în serviciile și rețelele de comunicare mobilă, confirmându-se teza, că Moldova alege mobilitatea și accesul de oriunde. Ratele de acoperire cu rețele electronice de comunicații mobile este de circa 100%, în ultimii 3 ani inclusiv și cele de tip 4G a atins rata de acoperire de 97%. Rata de penetrare a serviciilor de telefonie mobilă, raportată la 100 locuitori, a ajuns la 134,8%.

Figura: 47 RATELE DE ACOPERIRE A POPULAȚIEI CU REȚELE ELECTRONICE DE COMUNICAȚII MOBILE, DUPĂ TIP 3G SI 4G (INDICATOR ODD 9.C.1)

Sursa: BNS

⁶⁸ MEI, date prelucrate de Agenția Națională pentru Reglementare în Comunicații Electronice și Tehnologia Informației (ANRCETI)

⁶⁹ MEI, potrivit datelor ANRCETI

În anul 2019, principalii indicatori ai pieței serviciilor de acces la Internet mobil în bandă largă au înregistrat cele mai mari rate de creștere în sectorul comunicațiilor electronice din țară.⁷⁰

O asemenea creștere vertiginoasă se explică prin extinderea substanțială a acoperirii rețelelor 4G/LTE, apariția pe piață a terminalelor la prețuri accesibile (doar de 2-3 ori mai scumpe față de terminalele și modemele 3G) și interesul sporit al utilizatorilor pentru avantajele tehnologiei 4G/LTE față de tehnologiile 3G (UMTS/HSPA), în special, pentru viteza mare de transmitere a datelor.

Astfel, în anul 2019 numărul total al utilizatorilor care au accesat Internetul mobil utilizând tehnologia 4G, a înregistrat o creștere semnificativă, de 51,6%, în comparație cu anul 2018, și a însumat 1546300 mil. persoane. Dintre aceștia, aproximativ 1.450.000 au accesat internetul prin intermediul smartphone-urilor, o creștere de 55 la sută și aproximativ 97.000 au folosit internet mobil dedicat (prin modemuri/carduri).

Conform datelor oferite de furnizorii de comunicații electronice mobile, în 2019, numărul total de utilizatori de internet mobil în bandă largă a crescut cu 9,8% până la aproximativ 2,382,000, iar rata de penetrare a serviciilor de acces la internet mobil în bandă largă a crescut cu 9,4 puncte procentuale până la 88,8%.

Viziunea de dezvoltare a sectorului TIC este prezentată în următoarele documente strategice: Strategia națională de dezvoltare a societății informaționale „Moldova digitală 2020”, Strategia de dezvoltare a industriei tehnologiei informației și a ecosistemului pentru inovare digitală pe anii 2018-2023 și Programul de dezvoltare a rețelelor pe bandă largă pe anii 2018-2020.

INEGALITĂȚI REDUSE

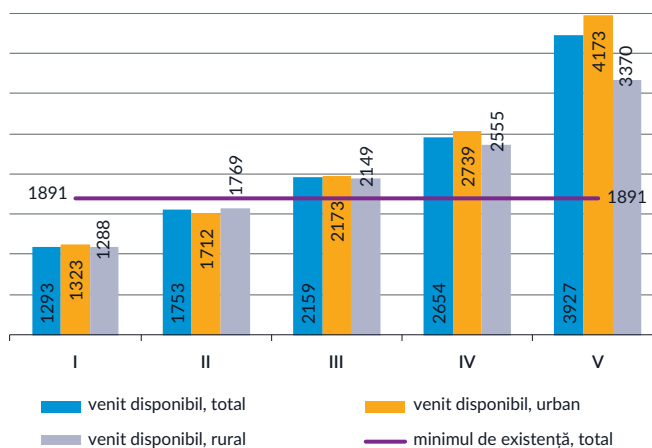
În anul 2018 veniturile disponibile medii lunare pe o persoană în total pe țară au depășit minimumul de existență. Astfel, în medie veniturile pe o persoană au constituit 2357 lei, minimumul de existență total fiind de 1891 lei, iar coraportul constituind 1,25. În cazul mediului rural venitul pe o persoană a fost de 1996 lei, cu 1,11 în raport la minimumul de existență estimat pentru mediul rural, care a fost de 1796 lei.

Totodată persistă inegalități semnificative privind veniturile disponibile pe o persoană între diverse grupuri ale populației.

Veniturile celor mai sărace 40% ale populației sunt sub minimum de existență, atât a celor din mediul rural cât și urban, în cazul celor din cel mai înstărit grup al populației acestea sunt mai mult decât duble.

Cheltuielile de consum medii lunare pe o persoană depășesc veniturile, în total pe țară în anul 2018 acestea au constituit 2389 lei, în mediul rural – 2019 lei.

Figura: 48 VENITUL MEDIU DISPONIBIL PE PERSOANĂ, PER CHINTILĂ, MDL, 2018

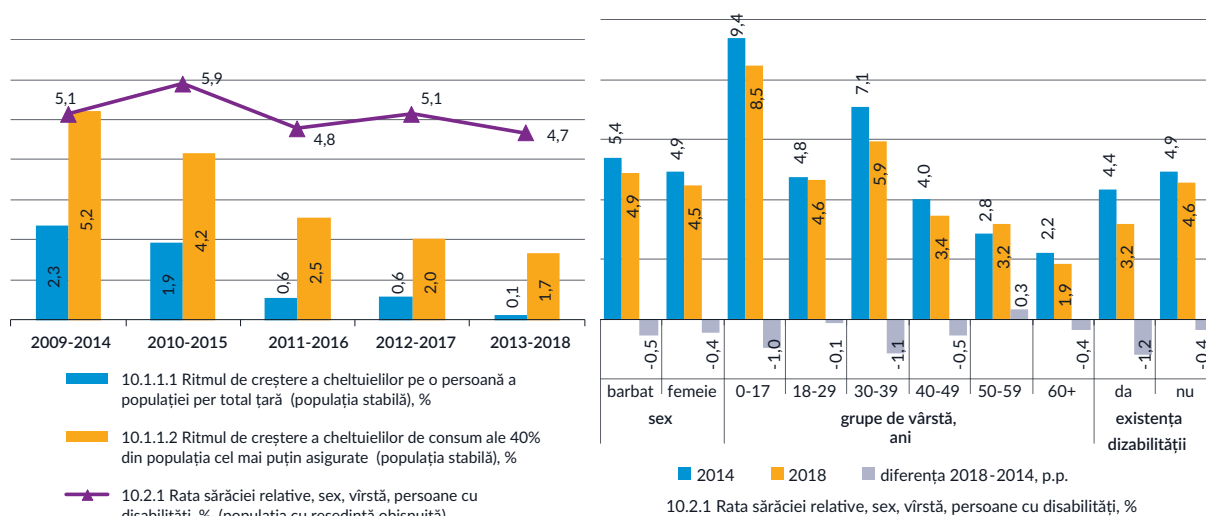

Sursa: BNS

70 MEI, potrivit datelor ANRCETI

Figura: 49 INDICATORII NIVELULUI DE BUNĂSTARE

Sursa: BNS

Ritmul creșterii cheltuielilor de consum pe persoană este în scădere, dar rămâne pozitivă. Pentru cele mai sărace două quintile ale populației, acest indicator a scăzut.

În același timp, rata sărăciei relative este în scădere, ceea ce înseamnă că inegalitatea se reduce. Inegalitatea este mai accentuată în rândul persoanelor cu vârste cuprinse între 0 și 17 și 0 și 39 de ani, care au cele mai mari rate de sărăcie relativă, ceea ce sugerează un risc mai mare de sărăcie în rândul familiilor tinere cu copii.

Aproximativ un sfert din venitul disponibil al 40% din populația cel mai puțin asigurată provine din prestații sociale: pensii, alocații pentru copii și asistență socială. Aceștia sunt pensionari și familii cu copii.

Vocea tinerilor

„Inegalitatea socială este o cauză majoră de nemulțumire între indivizi și grupuri sociale. Învățați să respectați și să apreciați oamenii, indiferent dacă s-au născut în mediul urban sau rural. Inegalitatea este un fapt. Egalitatea este o valoare”, Fată, vârsta de 15 ani, regiunea Nisporeni, 2020

În comparație cu omologii lor din mediul urban, tinerii din zonele rurale au mai puține oportunități de acces la educație informală, servicii de sănătate și timp liber, întrucât acestea sunt localizate de obicei în zonele urbane, iar transportul între orașe și infrastructura sunt insuficient dezvoltate în multe locuri. Inegalitățile afectează și tinerii de etnie romă și cei cu dizabilități atunci când accesează educația, sănătatea sau ocuparea forței de muncă din cauza stereotipurilor sau a infrastructurii inaccesibile pentru tinerii cu dizabilități.

Sursa: YRaport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Efectul negativ al inegalităților se acumulează de-a lungul vieții și au un impact disproporționat la vârsta înaintată, afectând în special femeile. Asigurarea unui cadru legal pentru protecția socială este extrem de importantă pentru susținerea dreptului fundamental al vârstnicilor la securitate socială, în special în ceea ce privește venituri decente și sigure și accesul la servicii esențiale,

precum servicii de sănătate și îngrijire, într-un mod care să promoveze drepturile și demnitatea persoanelor vârstnice. Din acest considerent, este importanta acțiunea de a ratifica articolul 23 din Carta sociala europeană revizuită, privind asigurarea drepturilor persoanelor vârstnice la protecție socială.

Guvernul trebuie să împuternicească persoanele în vârstă să participe ca membri deplin ai societății, prin adoptarea unor politici de protecție socială și politici de sănătate care să reducă inegalitățile în rândul persoanelor vârstnice.⁷¹

De către stat sunt realizate implicări majore privind diminuarea sărăciei și promovarea incluziunii sociale a persoanelor din grupurile defavorizate. Sunt dezvoltate rețele de servicii sociale, de incluziune, reabilitare, recalificare, este îmbunătățit accesul la suport social al grupurilor defavorizate prin oferirea serviciilor relevante, conform necesităților.

A fost elaborat și se realizează Planul de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. A fost aprobat Programul național de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități intelectuale și psihosociale din instituțiile rezidențiale pentru anii 2018-2026,⁷² gestionate de Agenția Națională Asistență Socială. Acest lucru permite realizarea procesului de dezinstituționalizare a persoanelor cu dizabilități din instituțiile rezidențiale prin oferirea serviciilor sociale la nivel de comunitate și transformarea instituțiilor rezidențiale în centre regionale cu atribuții în dezvoltarea și prestarea serviciilor alternative la nivel de comunitate, prin prisma respectării drepturilor omului și a incluziunii sociale.

Politica de stat în domeniul protecției și incluziunii persoanelor vârstnice este implementată în baza Hotărârii Guvernului nr. 1147 din 20 octombrie 2017 cu privire la completarea Programului pentru integrarea problemelor îmbătrânirii în politici (în vigoare de la 5 ianuarie 2018) cu Planul de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active pentru 2018-2021. În ultimii ani a sporit gradul de reflectare a fenomenului îmbătrânirii în politicile naționale din domeniul populației și dezvoltării, precum Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”, care se află în proces de aprobare, Legea bugetului, Legea cu privire la promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj.

A fost elaborată Strategia de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 și Planul de acțiuni pentru anii 2017-2020 privind implementarea acesteia. Pe parcursul anului 2018, de către Agenția Relații Interetnice au fost susținute financiar circa 380 de activități pentru promovarea toleranței și a respectului pentru diversitate, unele dintre acestea cu sprijinul organizațiilor internaționale. Sunt implementate acțiuni privind incluziunea persoanelor de etnie romă, Agenția Relații Interetnice anual elaborează raportul cu privire la implementarea Planului de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020.

Politici fiscale, salariale și de protecție socială. În iulie 2018, în cadrul legislației fiscale au fost operate o serie de amendamente, în baza cărora a fost demarat procesul de „relaxare fiscală”. Astfel, cu începere de la 1 octombrie 2018,⁷³ a fost efectuată trecerea de la sistemul progresiv de impozitare al persoanelor fizice (7% și 18%) la cel bazat pe cotă unică de 12%.⁷⁴ Totodată a fost

71 Government Decision no. 893 of October 12, 2018

72 Law no. 178 of 26.07.2018 amending certain legislative acts. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=376849>

73 Article 15, letter a), Title II 'Income Tax' of Tax Code no. 1163 of 24.04.1997.

74 Article 33, para. 1, Title II 'Income Tax' of Tax Code no. 1163 of 24.04.1997.

dublat și plafonul scutirii personale anuale pentru persoanele fizice de la 11280 MDL la 24000 MDL.⁷⁵ În rezultat persoanele cu venituri brute mai mici decât minimul de existență (1895,7 MDL lunar în semestrul I 2018.⁷⁶) au fost scutite de plata impozitului pe venit, aceasta fiind o măsură în premieră pentru Republica Moldova.

Concomitent cu diminuarea cotelor de impozitare au fost diminuate și cotele contribuțiilor sociale achitate la Bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS) pentru anumite categorii de angajatori. Cota pentru angajatorii sectorului privat, instituțiilor de învățământ superior și medico-sanitare s-a redus de la 23% la 18%; angajatorii sectorului privat, condiții speciale, de la 33% la 26%; și angajatorii din agricultură, de la 16% la 12%.⁷⁷

În ceea ce ține de politica de salarizare, sunt fortificate eforturile în scopul creșterii durabile a salariilor, diminuării discrepanțelor remunerării muncii pe ramuri ale economiei, precum și asigurării creșterii competitivității economice și a productivității muncii.

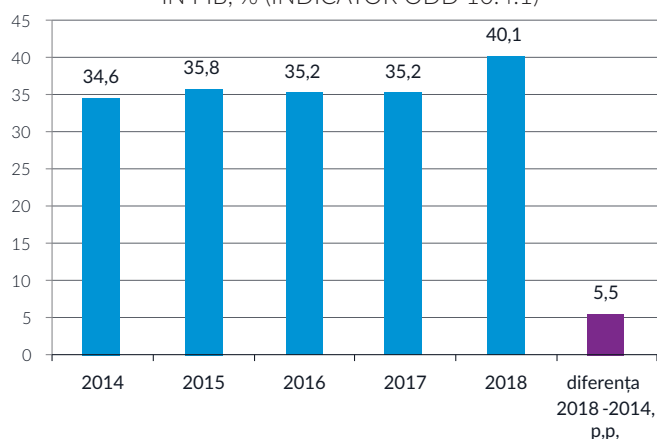
În Moldova este reglementată salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, prin stabilirea cuantumului minim garantat a salariului în sectorul real, precum și introducerea unor norme și garanții de stat (plata sporurilor de compensare pentru munca prestată în condiții nefavorabile, plata orelor de noapte, plata orelor suplimentare, plata pentru orele de staționare și aflarea în șomajul tehnic, etc.).⁷⁸ În 2018, salariul minim garantat a fost stabilit la 2.610 MDL pe lună, cu 9,7 la sută mai mare decât în 2017.

Se implementează o serie de acțiuni precum: sporirea cotei de înregistrare a salariului; sporirea responsabilității angajatorului în protecția drepturilor salariatului; intensificarea controlului în scopul depistării evaziunilor și abordării fenomenului „muncii la negru”; antrenarea sindicatelor în activitate de anihilare a „muncii la negru” și a plății salariilor „în plic”, promovarea politicilor de educație juridică a salariaților.

Ca rezultat, în anul 2018, salariul mediu lunar din economia națională s-a mărit față de anul 2017 în valoare nominală cu 13,2%, iar în termeni reali (ajustat la indicele prețurilor de consum) – cu 9,9%, constituind 6446,4 lei.

Ponderea costului forței de muncă în PIB a crescut de la 34,6% în 2014 la 40,1% în anul 2018, cu o creștere înregistrată de 5,5 p.p.

Figura: 50 PONDERA COSTULUI FORȚEI DE MUNCĂ ÎN PIB, % (INDICATOR ODD 10.4.1)

Sursa: BNS

75 Art. 33, par. 1, Titlul II „Impozitul pe venit”, Codul Fiscal nr. 1163 din 24.04.1997.

76 BNS (2018). „Minimul de existență în semestrul I 2018”. Comunicat de presă. <http://www.statistica.md/newview.php?l=ro&idc=168&id=6129>

77 Art. 3 și Anexa 3 din Legea bugetului asigurărilor sociale de stat pentru anul 2018, nr. 281 din 15 decembrie 2017, inclusiv cu modificările ulterioare <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=373499>.

78 Legea salarizării nr. 847-XV din 14 februarie 2002, Codul muncii, Hotărârea Guvernului nr. 743 din 11 iunie 2002 cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară, Hotărârea Guvernului nr.165 din 9 martie 2010 cu privire la cuantumului minim garantat al salariului în sectorul real

În pofida creșterilor anuale realizate, nivelul de salarizare din Republica Moldova rămâne a fi printre cele mai joase (circa 334 EU) din Europa, ceea ce constituie un factor determinant al participării reduse la piața forței de muncă, dar și a migrației internaționale în scop de muncă. Analizele efectuate arată că aceste creșteri salariale anuale nu sunt corelate cu productivitatea muncii care rămâne a fi destul joasă, stagnând la nivelul de 20% - 23% față de mediile corespunzătoare ale țărilor din ECE și UE.⁷⁹

Pentru reducerea disparităților salariale în sistemul bugetar și creșterea salariilor medii, în iulie 2017 Guvernul a demarat reforma complexă a sistemului de salarizare în sectorul public,⁸⁰ care a rezultat în elaborarea Conceptului privind sistemul unitar de salarizare în sistemul bugetar⁸¹ și a Legii privind sistemul unitar de salarizare în sistemul bugetar (adoptată de legislativ în data de 23 noiembrie 2018⁸²).

Conform prevederilor noii legi raportul de compresie⁸³ a salariilor de bază în sectorul bugetar constituie 1/15 față de cel precedent 1/30. De asemenea, o valoare de referință corespunzătoare coeficientului de salariu 1.00 este stabilită anual în legea bugetului de stat, pentru anul 2019 a fost 1.500 MDL (pentru unele categorii, prin derogare, variază de la 1.300 MDL la 2.600 MDL, în funcție de categorie).⁸⁴

Articolul 27 alineatul (2) din Legea 270/2018 garantează un salariu lunar calculat pentru un loc de muncă cu normă întreagă la 2 000 MDL, care poate fi considerat salariul minim în sectorul bugetar.

Potrivit estimărilor Guvernului, costul implementării acestei reforme în anul 2019-2021 va constitui 3,9 miliarde MDL. Către anul 2021 se preconizează o creștere cu 30% a salariilor medii lunare a angajaților instituțiilor finanțate din bugetul de stat și cu 55% pentru cele finanțate din bugetele locale.⁸⁵

Pe fundalul unei creșteri economice marcate de provocări interne (majorarea deficitului balanței de plăți, inflație volatilă) și externe (tensiuni comerciale internaționale, Brexit-ul), sistemul financiar contribuie destul de modest la redresarea situației economice. Creditarea populației (persoanelor fizice) este în creștere, finanțările fiind acordate atât de sectorul bancar, cât și de cel nebancar, a luat amploare și fenomenul creditării ipotecare.

Sectorul bancar a realizat performanțe financiare satisfăcătoare, menținându-și pozițiile solide de profitabilitate și solvabilitate. Activele totale ale sectorului bancar la finele anului 2018 au constituit 82 152,3 mil. MDL, în creștere cu 4,6 la sută față de valoarea înregistrată în 2017. Sectorul bancar a rămas profitabil și pe parcursul anului 2018, profitul agregat corespunde unei creșteri anuale de circa 7%.

79 Expert Group/Friedrich Ebert Stiftung (2018). „Republica Moldova 2018. Raport de stare a țării”, p. 9. https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_de_Stare_a_Tarii_2018.pdf

80 Dispoziția Guvernului 1-d din 16 ianuarie 2017. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=368856>

81 Dispoziția Guvernului 80-d din 28 iulie 2017. <http://mf.gov.md/sites/default/files/Conceptul%20privind%20sistemul%20unitar%20de%20salarizare.pdf>

82 Legea nr. 270 din 23 noiembrie 2018, privind sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar. <http://lex.justice.md/md/378184/>

83 Raport de compresie - raportul dintre valoarea minimă și valoarea maximă a salariului de bază din sectorul bugetar

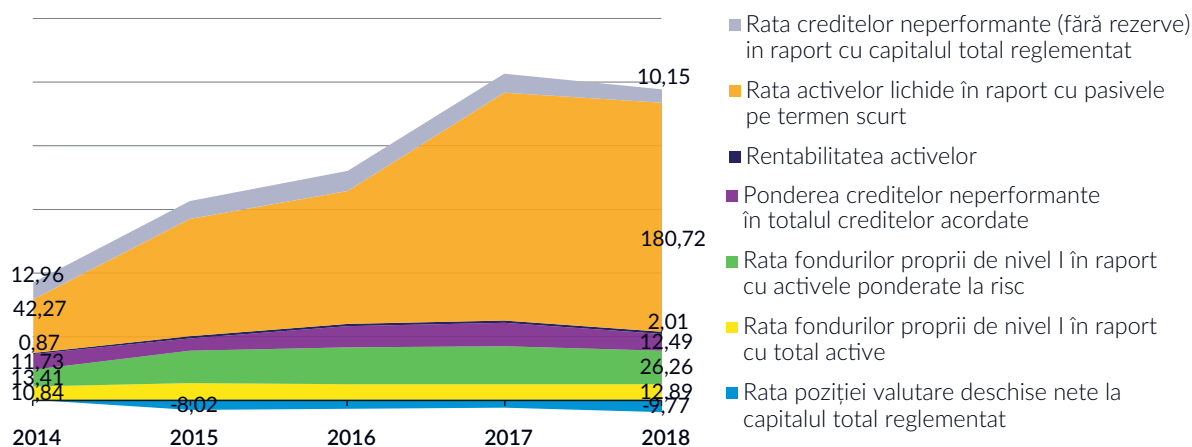
84 Art. 10, par. 1 și 2 din Legea bugetului pentru anul 2019, nr. 303 din 30 decembrie 2018. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=378600>

85 Guvernul Republicii Moldova, <https://gov.md/ro/content/salariile-bugetarilor-vor-fi-majorate-guvernul-aprobat-reforma-salarizarii-sectorul-bugetar>

Indicatorii care relatează asupra stabilității financiare s-au îmbunătățit în anii de referință.

Figura: 51 STABILITATEA FINANCIARĂ, % (INDICATOR ODD 10.5.1.)

Sursa: BNM

Condițiile stabilite pe piața financiară denotă importanța alinierii cerințelor de reglementare și supraveghere ale sectoarelor bancar și nebanca la standardele și practicile internaționale din domeniu. În contextul consolidării stabilității financiare a fost ajustat cadrul de reglementare și supraveghere bancară la Basel III, îmbunătățită schema de garantare a depozitelor bancare și creșterea plafonului de garantare la 20 mii MDL în 2018 și la 2020 mii din anul 2020. A fost aprobată Legea cu privire la organizațiile nebanca de creditare.

Pentru o mai bună gestionare a riscurilor din sistem a fost aprobată Legea privind redresarea și rezoluția băncilor și instituit Comitetul Național de Stabilitate Financiară.⁸⁶ în responsabilitatea acestuia este coordonarea politicii macroprudențiale, gestionarea riscurilor ce amenință stabilitatea financiară și a situațiilor de criză financiară.

Atribuțiile Comitetului vizează și prezentarea propunerilor de politici și măsuri în scopul protejării depozitelor, capitalizării și recapitalizării băncilor; aprobarea acțiunilor menite să restabilească credibilitatea sistemului financiar; aprobarea politicii și a planului de comunicare în situații de criză.

De asemenea, Comitetul garantează transparentizarea procesului decizional și creșterea gradului de răspundere a factorilor de decizie pentru gestionarea și minimizarea riscurilor la nivel de sistem. Toate acestea sunt făcute cu scopul de a asigura o contribuție sustenabilă a sectorului financiar la creșterea economică.

Cadrul național legislativ-normativ a înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește constituirea unei baze comprehensive pentru un sistem eficient de gestionare al migrației. Au fost elaborate și implementate strategii și politici de stat în diferite domenii legate de migrație: gestionarea frontierelor, reintegrarea la întoarcerea migranților, investiția remitențelor în dezvoltare, dezvoltarea IMM-urilor, combaterea migrației neregulate, a traficului și integrarea străinilor. A fost creat Profilul migrațional al țării, instrument de suport în gestionarea migrației, a fost elaborată a treia ediție a Migration Governance Snapshot Report, cu aplicarea Migration Governance Indicators (MGI). Raportul MGI 2020 evidențiază faptul că guvernarea națională a migrației, cadrul politic, legislativ și de reglementare au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește asigurarea unui management consolidat și eficient al migrației. Au fost elaborate și implementate strategii și politici de stat în diferite domenii legate de migrație: gestionarea frontierelor, reintegrarea la întoarcerea

⁸⁶ <https://www.bnm.md/ro/content/legea-privind-redresarea-si-rezolutia-bancilor-nr-232-din-03102016>

migranților, investiția remitențelor în dezvoltare, dezvoltarea IMM-urilor, combaterea migrației ne-regulate, a traficului și integrarea străinilor. Politicile și strategiile legate de migrație sunt coordonate și coerente în cadrul unui mecanism de coordonare interinstituțional instituit în 2017, care include aspecte legate de implicarea, migrația și dezvoltarea Diasporei. Republica Moldova are mecanisme de protecție a imigranților care lucrează în țară și a resortisanților care lucrează în străinătate. Statul asigură, potrivit legislației în vigoare, protecția lucrătorilor imigranți indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Începând cu 2015, Republica Moldova a facilitat procedurile de imigrație pentru multe categorii de străini, valorificând contribuția lor la dezvoltarea țării. În contextul COVID-19, permisele de ședere eliberate pentru străini care expiră în timpul stării de urgență au fost prelungite cu 60 de zile, iar drepturile străinilor care nu au îndeplinit termenele procedurii de imigrare au fost restabilite. Guvernul a extins sprijinul pentru șomaj și protecția socială pentru migrații moldoveni care se întorc pentru a facilita reintegrarea lor. Coordonarea și coerența politicilor și strategiilor legate de fenomenul migrației se realizează în cadrul Mecanismului de coordonare a politicii de stat în domeniul diaspora, migrație și dezvoltare, constituit în 2017.⁸⁷ Politica statului se orientează spre sporirea oportunităților de angajare legală peste hotare, reglementarea imigrării legale a cetățenilor străini în scop de muncă în Republica Moldova, monitorizarea procesului de reîntoarcere și reintegrare a migrațiilor moldoveni.

Astfel, continuă activitățile privind semnarea acordurilor bilaterale în scopul asigurării securității sociale și de muncă a migrațiilor din Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor ani o serie de acorduri privind securitatea socială au fost semnate sau sunt în proces de negociere cu mai multe țări de destinație a acestora.⁸⁸

Până în 2018 au fost semnate acorduri bilaterale privind securitatea socială cu România, Luxemburg, Austria, Estonia, Republica Cehă, Belgia, Polonia, Ungaria, Lituania, Portugalia, Bulgaria, Germania și Turcia.

Acordurile în domeniul securității sociale încheiate între Republica Moldova și alte state, stabilesc o serie de prestații, precum: (i) pensie pentru limita de vârstă, pensie de dizabilitate și pensie de urmaș; (ii) indemnizații de invaliditate cauzată de accidente de muncă sau boli profesionale; (iii) indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă și maternitate (în dependență de acord); (iv) indemnizații la nașterea și îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani (în dependență de acord) și (v) ajutoarele de deces și șomaj (în funcție de acord).⁸⁹

Pe parcursul anului 2018 în baza acordurilor în domeniul securității/asigurărilor sociale încheiate între Republica Moldova și alte țări, bazate pe principiul proporționalității, au fost stabilite pensii pentru 106 de persoane, din care 84 au beneficiat de pensie pentru limita de vârstă, 19 persoane – pensie de dizabilitate și 3 persoane – pensie de urmaș, comparativ cu total 68 beneficiari de pensie în anul 2017.⁹⁰

Republica Moldova are semnate 8 acorduri bilaterale în domeniul migrației de muncă cu Federația Rusă, Ucraina, Azerbaidjan, Belarus, Italia, Israel, Franța (în domeniul reintegrării în Republica Moldova a cetățenilor moldoveni) și Bulgaria (ultimul fiind semnat în anul 2018).

În 2019 a fost purtat dialog bilateral: (i) **în domeniul migrației de muncă** - pentru a negocia Acordul între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Federației Ruse privind colaborarea în domeniul migrației de muncă; Programul-pilot comun între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Statu-

87 Hotărârea Guvernului nr. 725 din 08 septembrie 2017

88 BMA al MAI (2019) Profilul Migrațional Extins al Republicii Moldova 2014-2018.

89 MMPSF (2015). Raportul Social Anual 2014, p.69

90 BMA al MAI (2019) Profilul Migrațional Extins al Republicii Moldova 2014-2018.

lui Israel cu privire la recrutarea și angajarea cetățenilor Republicii Moldova în calitate de îngrijitori ai persoanelor vârstnice cu dizabilități din Statul Israel; (ii) **în domeniul protecției sociale** - pentru a semna Acordul între Republica Moldova și Republica Belarus privind securitatea socială; pentru a definitiva Acordurile cu Grecia, Spania și Federația Rusă; pentru a lansa propunerea de a încheia asemenea tratat cu Kazahstan; pentru a încheia Acordul cu Italia și Amendamentele la Acordul cu Estonia, data și locul semnării acestora urmează a fi identificate conform agendei bilaterale; pentru a încheia Acordul între Republica Moldova și Republica Federală Germania privind securitatea socială și Înțelegerile administrative pentru aplicarea acestuia.

Asigurarea protecției lucrătorilor migranți moldoveni se realizează în conformitate cu prevederile Legii nr. 105/2018 cu privire la ocuparea forței de muncă și asigurare de șomaj, prin înregistrarea, în modul corespunzător, a contractelor individuale de muncă ale cetățenilor Republicii Moldova angajați peste hotare (i) în mod individual, în baza unui contract individual de muncă încheiat cu beneficiarul solicitant înainte de ieșirea din țară; sau (ii) prin intermediul agențiilor private de ocupare a forței de muncă, care dispun de licență. Acestea sunt realizate în conformitate cu prevederile acordurilor bilaterale.

Pe parcursul ultimilor ani sunt observate tendințe ascendente privind numărul persoanelor care lucrează peste hotare cu contracte legale de muncă de la 1.590 persoane în anul 2014 la 4.544 persoane în 2018.⁹¹

Dintre persoanele care au fost angajate peste hotare în anul 2018, 31,6% au fost angajate prin intermediul ANOFM în cadrul acordurilor semnate, iar 68,4% prin intermediul agențiilor private de ocupare.

În domeniul emigrării, la nivelul documentelor de politici, acțiunile sunt îndreptate spre realizarea Strategiei Naționale privind Ocuparea Forței de Muncă 2017-2021, precum și Strategia Națională Migrație și Azil 2011-2020, cât și planurile de acțiuni ale acestora.

Sunt implementate măsuri de creștere a gradului de informare a migranților în scop de muncă, precum liniile fierbinți de informare a potențialilor migrați **migratiesigura.md**, Linia Fierbinte pentru migrațiune sigură și anti-trafic **0 800 77777**, realizate campanii de prevenire a riscurilor conexe migrației.⁹²

Imigrarea cetățenilor străini se realizează în condițiile Legii nr.200/2010 privind regimul străinilor în Republica Moldova, inclusiv în scop de muncă. Actul normativ reglementează condițiile de angajare a categoriilor de străini în funcție de necesitățile pieței muncii. La nivelul documentelor de politici de bază în domeniul imigrării este Strategia națională migrație și azil 2011-2020, precum și planul de implementare al acesteia.

Statul asigură, potrivit legislației în vigoare, protecția imigranților indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere sau origine socială. Începând cu 2015, Moldova a facilitat procedurile de imigrație pentru multe categorii de străini, valorificând contribuția lor la dezvoltarea țării.

91 ANOFM (2019) Raport de activitate pentru anul 2018, p. 16

92 La Strada, http://lastrada.md/pic/uploaded/Lucr%C4%83torii%20migran%C8%9Bi%20ai%20RM_concluzii%20La%20Strada%202019_1.pdf

ORAȘE ȘI COMUNITĂȚI DURABILE

Locuințe și condiții de locuire. La 1 ianuarie 2019 fondul locativ al Republicii Moldova a constituit 87751300 m². Localităților urbane le revin 38697,0 mii m² sau 42,1% din volumul total al fondului locativ, localităților rurale - respectiv 49054,3 mii m² sau - 57,9%.⁹³

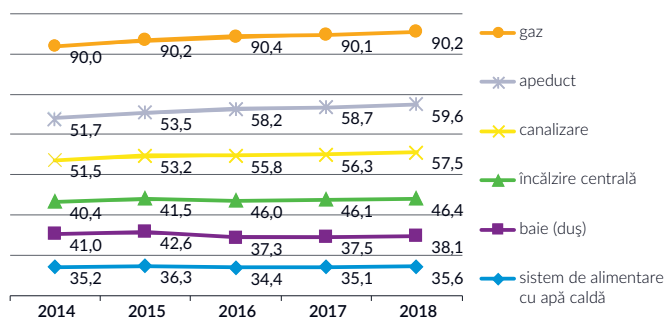
Gradul de acoperire a populației cu spațiu locativ pe locuitor, în medie, pe țară, a fost de 24,8 m² (25,4 m² în mediul urban și 24,3 m² în mediul rural).⁹⁴

Analiza datelor privind facilitățile fondului locativ arată că 59,6 la sută din totalul locuințelor la nivel național sunt aprovizionate cu apă potabilă, 57,5 la sută cu sisteme de canalizare, 46,4 la sută cu încălzire centrală și 90,2 la sută cu gaze naturale și lichefiate. Aceste proporții cresc în fiecare an.

Sunt înregistrate discrepanțe majore dintre localitățile urbane și rurale și regiuni de dezvoltare.

În localitățile urbane gradul de conectare la apeduct și canalizare depășește 85%, în localitățile rurale în medie este de doar circa 36%. Cele mai mari discrepanțe se atestă în cazul asigurării fondului locativ cu încălzire centrală, 83,5% în mediul urban și doar 17,1% în rural. Mai puține discrepanțe se atestă în cazul asigurării cu gaz natural și gaz lichefiat (93,0% în mediul urban și doar 88,0% în rural)⁹⁵.

Figura 52 DINAMICA GRADULUI DE DOTARE CU FACILITĂȚI A FONDULUI LOCATIV, %

Sursa: BNS, data Bank

Cel mai jos grad de dotare cu majoritatea tipurilor de facilități este înregistrat în localitățile rurale din regiunea Nord, cel mai înalt - în localitățile urbane din mun. Chișinău și UTAG.⁹⁶

Cheltuielile pentru întreținerea locuinței cumulează aproape 1/5 din cheltuielile totale de consum ale populației. Totodată, ponderea populației care cheltuie pentru întreținerea locuinței mai mult de 30% dintre veniturile lunare înregistrează tendințe stabile spre diminuare și constituie circa 16%, cu o reducere de circa 4 p.p în 2018 față de 2014.

Supraaglomerarea de asemenea crește lent, dar constant în mediul urban. În anul 2018, aproximativ 6,5% din populație locuia în locuințe cu mai mult de două persoane într-o cameră. Există și unele limitări ale spațiului disponibil pentru locuințe, în special în zonele urbane.

În Republica Moldova, norma de drept pentru spațiul de locuit în locuințe sociale este de 9m² de persoană. Aproape 15 la sută din gospodăriile urbane au sub 9m² de persoană.⁹⁷ În Chișinău, această proporție este de aproape 20 la sută, iar peste 10 la sută din gospodăriile au 7m² sau mai puțin.

93 BNS, Fondul locativ al Republicii Moldova la 1 ianuarie 2019, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6398>

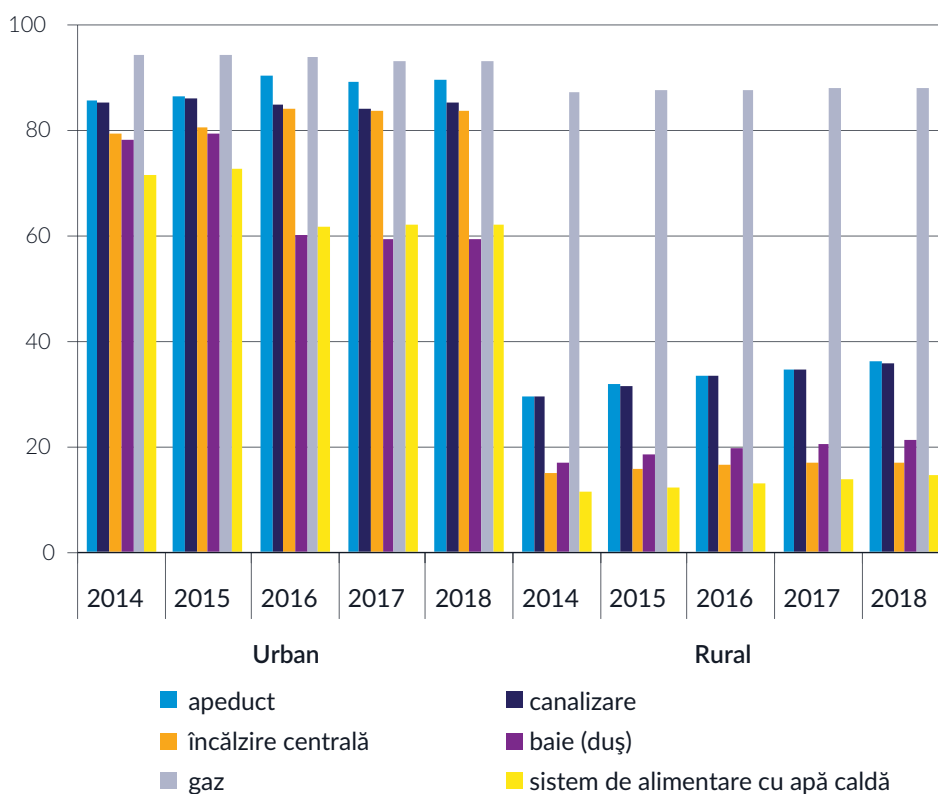
94 BNS, Anuarul statistic 2019, 6.1. Fondul locativ (la sfârșitul anului)

95 Legea nr. 438 din 28 decembrie 2006 privind dezvoltarea regională în Republica

96 BNS, Fondul locativ al Republicii Moldova la 1 ianuarie 2019, <https://statistica.gov.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=6398>

97 Legea nr. 75 din 30 aprilie 2015 cu privire la fondul locativ, <http://lex.justice.md/md/358764/>

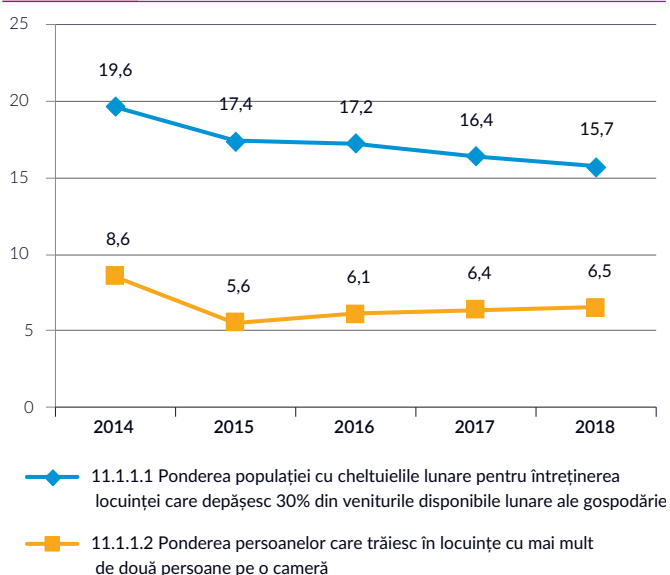

Figura: 53 GRADUL DE ACOPERIRE CU FACILITĂȚI A FONDULUI LOCATIVE (URBAN/RURAL), %

Sursa: BNS, Data Bank

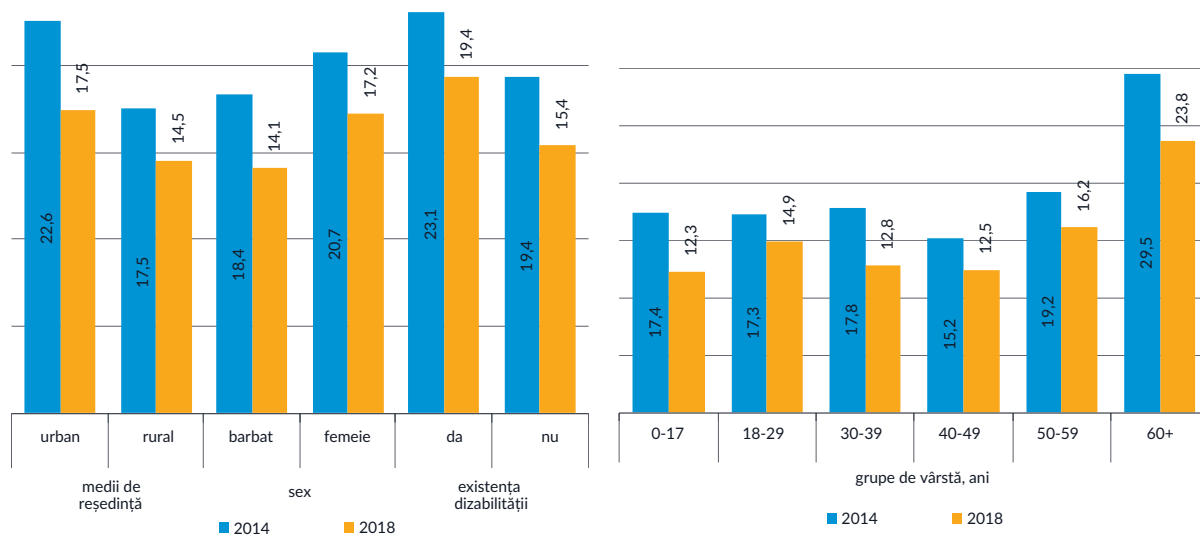
Grupurile cele mai vulnerabile privind accesibilitatea locuinței din punct de vedere financiar sunt printre locuitorii orașelor, printre femei, persoanele cu dizabilități, dar și persoanele vârstnice de 60 ani și mai mult. Printre aceste grupuri circa 1/5 cheltuie pentru întreținerea locuinței peste 30% dintre veniturile disponibile.

Supraaglomerarea este de asemenea caracteristică mediului urban, unul din zece persoane locuiește în locuințe cu mai mult de două persoane într-o cameră. În locuințe supraaglomerate locuiesc preponderent persoanele tinere, care fie că locuiesc împreună cu părinții, fie că arendează locuințe. Supraaglomerarea este mai pronunțată și printre persoanele din quintila cu veniturile cele mai mici.

Figura: 54 ACCESUL LA LOCUINȚE, %

Sursa: BNS, Data Bank

Figura: 55 PONDEREA POPULAȚIEI CU CHELTUIELILE LUNARE PENTRU ÎNTREȚINEREA LOCUINȚEI CARE DEPĂȘESC 30% DIN VENITURILE DISPONIBILE LUNARE ALE GOSPODĂRIEI (ACCESIBILITATE - LOCUINȚĂ ADECVATĂ) (INDICATOR 11.1.1.1)

Sursa: BNS

Vocea tinerilor

„O problemă în orașul meu este lipsa unor locuri sigure destinate activităților de recreere și sport. Există un singur astfel de loc, dar este destinat doar copiilor, celelalte locuri sunt funcționale, dar vechi (unele au fost chiar distruse, din păcate ...). Tinerii nu au unde să-și petreacă timpul liber, cu excepția parcurilor (pe vreme caldă) și a cafenelelor,” Fată, 15 ani, regiunea Strășeni, 2020.

Tinerii sunt preocupați mai ales de lipsa de locuințe accesibile, în special în zonele urbane. Mulți dintre ei nu au venituri constante pentru a-și permite să cumpere locuințe. În „Indicatorul de progres aferent tineretului” pentru anul 2017, Republica Moldova a obținut 4,05 din cele 100 de puncte posibile pentru locuințe accesibile, comparativ cu Belgia, în Georgia cu 55 puncte, Danemarca cu 56,76 puncte și Bulgaria cu 64,86 puncte, cel mai mare punctaj din regiune.

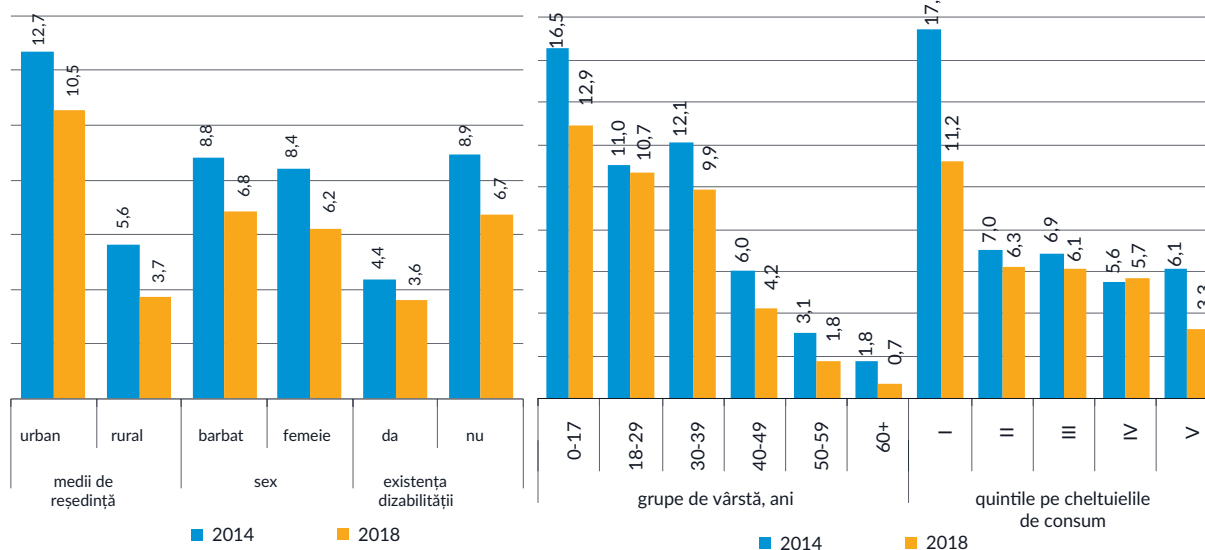
Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Din motivul prețurilor înalte ale locuințelor, peste 9% din gospodării din mediul urban și 13% gospodării care locuiesc în mun. Chișinău nu dispun de case și apartamente și locuiesc în locuințe închiriate. De obicei închiriază locuințe familii tinere, preponderent cu copii, care nu au posibilitatea de a procura o locuință, închiriind spații locative mici, cu o odaie. Totodată și proprietarii care oferă în chirie odăi/ locuințe sunt persoane din grupurile vulnerabile, cu venituri reduse, preponderent pensionarii, mamele solitare sau care nu lucrează, pentru care acesta este un supliment la pensia lor sau la salariul mic.

În scopul ameliorării situației privind accesul la locuințe și condiții de locuire a fost lansat programul de stat „Prima Casă” care prevede acordarea unor credite ipotecare pentru salariații angajați

Figura: 56 PONDERA PERSOANELOR CARE TRĂIESC ÎN LOCUINȚE CU MAI MULT DE DOUĂ PERSOANE PE O CAMERĂ (SUPRAAGLOMERAREA) (INDICATORUL ODD 11.1.1.2)

Sursa: BNS

în sectorul privat, pentru familiile cu copii, pentru angajații din sectorul public. Beneficiar al programului de stat „Prima Casă” poate fi orice cetățean al Republicii Moldova cu vârsta cuprinsă între 18 și 50 de ani la momentul solicitării creditului ipotecar și prevede o serie de facilități, inclusiv compensații bănești pentru persoanele eligibile.

Cu scopul de a îmbunătăți și de a crește fondul de locuințe pentru familiile social vulnerabile au fost implementate mai multe proiecte de finanțare a locuințelor sociale. Este în etapa de finalizare II Proiectul de construcție a locuințelor pentru păturile socialmente vulnerabile.⁹⁸ Suma aprobată a împrumutului este 13,4 mln. Euro, iar costul total al Proiectului constituie 20,4 mln. Euro, din care Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei (BDCE) participă cu 65% din cost, Republica Moldova cu 35%.⁹⁹ În perioada 2013-2019 au fost finalizate la cheie și repartizate beneficiarilor 524 locuințe sociale, alte 153 locuințe se vor finaliza în 2020.

BDCE a exprimat disponibilitatea continuării colaborării întru realizarea fazei III, a fost pregătit un pre-concept al Proiectului nou, care pe lângă construcția locuințelor sociale conține mai multe componente, precum: renovarea/reconstrucția căminelor studentești și profesionale; reconversia imobilelor publice nefolosite în locuințe; reconstrucția/renovarea locuințelor private ale persoanelor vulnerabile, cu o pondere substanțială de grant pentru compartimentul de eficiență energetică la toate componentele Proiectului.

Transport și siguranță rutieră. Asigurarea unui sistem de transport sigur și accesibil pentru populație care ar satisface necesitatea cetățenilor în mobilitate este o condiție pentru asigurarea

⁹⁸ Legea nr. 182 din 11 iulie 2012 pentru ratificarea Acordului-cadru de împrumut dintre Republica Moldova și Banca de Dezvoltare a Consiliului Europei întru realizarea Proiectului de construcție a locuințelor pentru păturile socialmente vulnerabile etapa II.

⁹⁹ Aportul de 35% al Republicii Moldova este realizat prin intermediul autorităților publice locale, pe teritoriul cărora se construiesc spațiile locative și este constituit din aport nefinanciar și aport financiar. Aportul nefinanciar al autorităților publice locale include: valoarea

unei dezvoltări socio-economice durabile.

Factorii care pun în pericol circulația rutieră în țară, sunt: calitatea drumurilor, nivelul de exploatare, calitatea vehiculelor care asigură transportarea mărfurilor și a pasagerilor, alți factori de ordin subiectiv și obiectiv. Cumulate, acestea afectează siguranța rutieră. În ultimii ani în Republica Moldova se atestă un tablou negativ a indicatorilor care măsoară siguranța rutieră. Astfel, rata accidentelor rutiere a crescut cu circa 96.6 cazuri la 100,000 populație în 2018 în raport cu 88,8 cazuri la 100 mii populație în 2014.

Printre provocările majore în orașe, în special în Chișinău, sunt starea nesatisfăcătoare a stațiilor de așteptare, insuficiența locurilor de parcare a automobilelor. Sunt supuse riscurilor preponderent persoanele care nu dispun de automobil propriu: vârstnicii, persoanele cu dizabilități, tinerii, copiii.

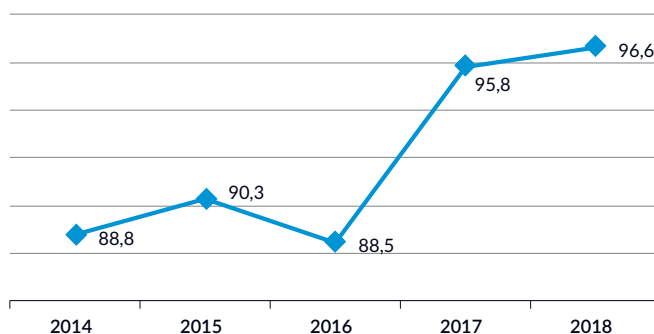
Rămân în utilizare unități de transport învechite care afectează calitatea vieții, în special în mediul urban. Conform rapoartelor Agenției Naționale Transport Auto, doar 59% din unitățile de transport înscrise în Registrul de stat sunt supuse anual inspecției tehnice periodice, fapt care pune în pericol securitatea în trafic. Astfel, rămâne actuală adoptarea noului regulament pentru Inspecția Tehnică Periodică (ITP) a unităților de transport care urmează să transpună Directiva UE 2014/45.

În acest context este de menționat faptul ca gospodăriile formate în exclusivitate sau preponderent din vârstnici, în continuare au acces limitat la servicii comunitare și sunt mai puțin informați și consultați privind deciziile autorităților privind problemele comunitare comparativ cu alte grupuri de vârstă. De remarcat ca doar 14,6% dintre gospodăriile formate numai din vârstnici au acces la rețeaua de canalizare și doar 37,4% au acces la gaze naturale.¹⁰⁰

Între timp, doar 6,6% din respondenții cu vârsta peste 60 ani au participat la elaborarea planului strategic al comunității și doar 7,9% din respondenții cu vârsta peste 60 ani au participat la elaborarea proiectelor comunitare. Guvernul trebuie să asigure dezvoltarea adecvată a infrastructurii localităților din Republica Moldova, prin asigurarea accesului tuturor categoriilor de populație la servicii comunitare de baza sigure și la prețuri accesibile, respectând și principiul participării cetățenilor de toate vârstele la etapele de consultare a proiectelor decizionale pentru planificarea infrastructurii urbane și sociale.¹⁰¹

Asigurarea accesului la sisteme de transport sigure, îmbunătățirea siguranței rutiere și alte măsuri cu referire la acest aspect se regăsesc în mai multe documente de politici, precum Strategia de

Figura: 57 RATA ACCIDENTELOR RUTIERE LA 100.000 MII POPULAȚIE CU REȘEDINȚA OBIȘNUITA (INDICATOR 11.2.2.)

Sursa: IGP al MAI/ BNS

construcției nefinalizate, costul evaluării construcției nefinalizate, valoarea terenului, costul documentației de proiect, costul verificării și expertizării documentației de proiect și costul expertizei tehnice a construcției nefinalizate. În cazul în care aportul nefinanciar constituie mai puțin de 35%, autoritatea locală completează aportul financiar până la atingerea cotei de 35%

100 'Proiectul "Inițiativa Comună pentru Oportunități Egale", 2019, Studiul MOLDOVA INEGALA: Analiza celor mai relevante inegalități din Republica Moldova, https://eef.md/media/files/files/raport_moldova_inegala_final_2482506.pdf

101 Help Age International Moldova, Secretariat al Platformei pentru Îmbătrânire activă

transport și logistică 2013-2022, Strategia Națională de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020, strategiile de dezvoltare ale regiunilor și Planul de acțiuni pentru siguranța rutieră pentru anii 2020-2021.

De asemenea, Programul de promovare a economiei „verzi” printre acțiunile prevăzute include elaborarea mecanismului de stimulare și promovare a înnoirii parcului auto național prin (i) elaborarea stimulentei fiscale pentru importul autovehiculelor cu motor electric și hibride, precum și dezvoltarea infrastructurii naționale necesare pentru autovehiculele electrice; și (ii) aplicarea restricțiilor pentru circulația autovehiculelor (de toate tipurile, inclusiv pentru transportul public și cel industrial/comercial) mai vechi de 15 ani.

Dezvoltare regională și urbanizarea. Republica Moldova implementează politici de dezvoltare regională orientate spre obținerea unei dezvoltări social-economice echilibrate și durabile pe întreg teritoriul țării, reducerea dezechilibrelor de dezvoltare social-economică între regiuni și în interiorul lor, consolidarea oportunităților financiare, instituționale și umane pentru dezvoltarea social-economică echilibrată a regiunilor. La nivel regional sânt constituite agențiile de dezvoltare regională și structuri executive care au rolul de a implementa strategiile de dezvoltare regională.

Principalul document de planificare a dezvoltării regionale în Republica Moldova este Strategia națională de dezvoltare regională pentru anii 2016-2020, care reflectă cadrul strategic național în domeniu și introduce mecanismele naționale ale acestei dezvoltări. Obiectivul general al strategiei este dezvoltarea echilibrată și durabilă asigurată în toate regiunile de dezvoltare ale Republicii Moldova, care se realizează prin trei obiective specifice: (i) asigurarea accesului la servicii și utilități publice calitative; (ii) asigurarea creșterii economice sustenabile în regiuni; și (iii) îmbunătățirea guvernantei în domeniul dezvoltării regionale.

Este important ca noua strategie să fie axată pe procesul de specializare inteligentă. Conform experienței internaționale, implementarea specializării inteligente a regiunilor este una dintre soluțiile cheie pentru crearea sinergiilor dintre politicile naționale și regionale, precum și dintre investițiile din sectorul public și privat. Aceasta presupune identificarea și evidențierea avantajelor competitive ale fiecărei regiuni, iar finalitatea acestui proces constă în diminuarea disparităților economice și revitalizarea zonelor rurale prin acumularea de capital și resurse în domeniile strategice. Noua viziune de dezvoltare trebuie să țină cont de principiile de dezvoltare durabilă și să impulsioneze digitalizarea și dezvoltarea satelor inteligente prin: îmbunătățirea condițiilor de viață, dezvoltarea competențelor digitale, modernizarea și adoptarea noilor tehnologii, în special în serviciile publice, dezvoltarea potențialului local, uman, de mediu și economic, revigorarea sectoarelor tradiționale prin activități cu valoare adăugată mai mare și exploatarea unor noi forme de inovare, precum inovarea deschisă și orientată către utilizator, inovarea socială și inovarea în materie de servicii.

Rolul orașelor în evoluția social-economică a unui stat este unul determinant și de importanță majoră. Generic, orașele sunt locuri în care se produc cea mai mare parte a activităților economice, în care se înregistrează cele mai mari creșteri ale productivității și în care se creează cele mai multe dintre locurile de muncă noi. Orașele regionale reprezintă sursa de dinamism a țării și au un rol esențial în îmbunătățirea performanței economiei naționale și a economiilor regionale.

În Republica Moldova, dezvoltarea urbană a fost întotdeauna strâns legată de organizarea administrativ-teritorială, iar spațiul urban este compus din: 1 municipiu de rang 0, 2 localități urbane de rang 1, 10 localități urbane de rang 2, și 53 de localități urbane de rangul 3.¹⁰²

¹⁰² Legea nr. 248 din 03 noiembrie 2016, LEGEA nr. 764-XV din 27.12.2001 privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova

Gradul de urbanizare (Indicatorul ODD 11.3.3) în Moldova este cel mai mic din regiune și constituie 42,6%, menținându-se aproximativ la același nivel în ultimii ani. Moldova se plasează sub media mondială de 55,3%.¹⁰³ Totodată, pe fundalul diminuării numărului total al populației țării în ultimii ani se observă tendințe de creștere a populației urbane, ceea ce vorbește despre concentrarea populației în orașe, în special în capitală.

În contextul general de promovare a politicii de dezvoltare regională, în cadrul Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a fost inițiată activitatea de elaborare a unui Program distinct menit să susțină accelerarea dezvoltării socio-economice a celor mai puternice centre urbane regionale, în vederea transformării acestora în poli de dezvoltare regională, capabili să susțină difuzarea dezvoltării și în zonele rurale proxime.

Figura: 58 HARTA PRIVIND RANGUL LOCALITĂȚILOR URBADE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

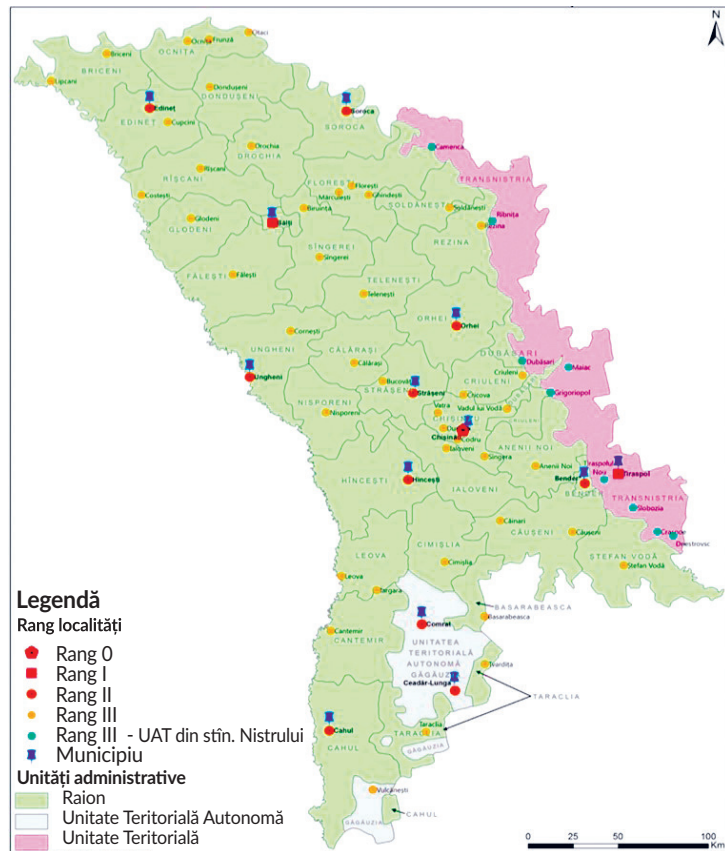
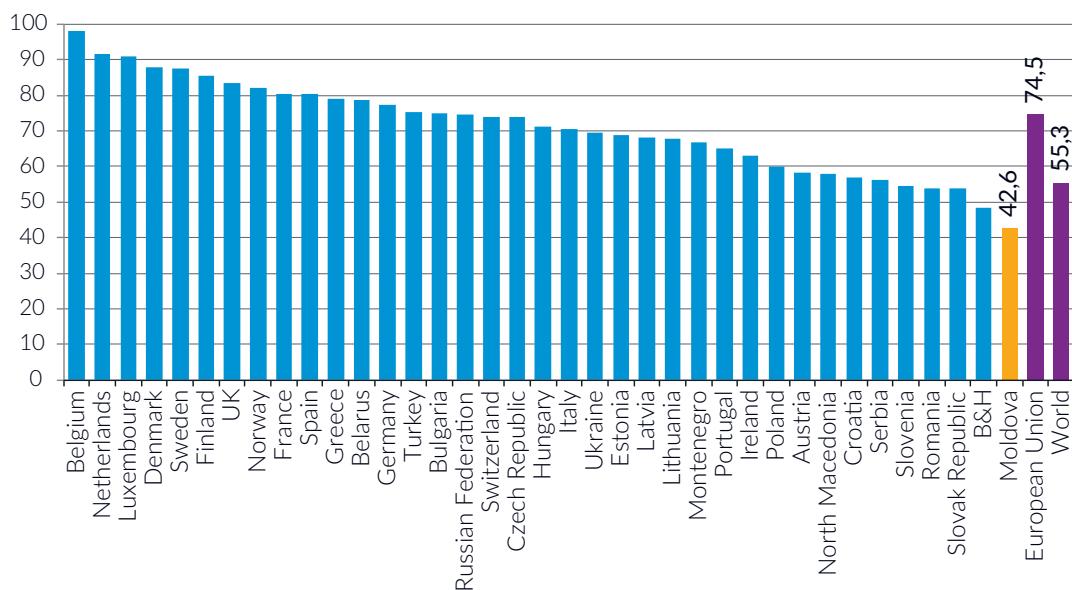

Figura: 59 RATA DE URBANIZARE,%, 2018

Sursa: BM, BM, Unitatea ONU pentru populație, Perspective ale urbanizării mondiale, <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS?locations=MD>

103 <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS>

În contextul general de promovare a politicii de dezvoltare regională, în cadrul Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului a fost inițiată activitatea de elaborare a unui Program distinct menit să susțină accelerarea dezvoltării socio-economice a celor mai puternice centre urbane regionale, în vederea transformării acestora în poli de dezvoltare regională, capabili să susțină difuzarea dezvoltării și în zonele rurale proxime.

Esența Programului constă în crearea în Republica Moldova a unei rețele de centre urbane regionale atractive pentru locuitori, antreprenori și vizitatori care generează creștere, ocupare a forței de muncă și stimulează dezvoltarea zonelor teritoriale adiacente. Activitățile prevăzute de Program sânt orientate spre: (i) îmbunătățirea mobilității și a calității infrastructurii de acces a centrelor urbane de dezvoltare și a legăturilor acestora cu zonele înconjurătoare; (ii) dezvoltarea și echiparea infrastructurilor și serviciilor de suport economic al centrelor urbane de dezvoltare pentru a stimula competitivitatea; (iii) sporirea atractivității centrelor urbane de dezvoltare și a potențialului lor de a genera creșterea calității vieții cetățenilor.

Realizarea acestor activități va contribui esențial la crearea rețelei de centre urbane care ating un nivel mai înalt de dezvoltare, distribuită relativ uniform pe întreg teritoriul țării, asigurarea coeziunii, stimularea competitivității și creșterii economice a zonelor lor adiacente. Concomitent, această rețea va contribui la asigurarea structurii de sprijin instituțional a implementării tuturor celorlalte politici de dezvoltare sectoriale și generale.

În contextul respectiv, în cadrul proiectului „Sprijin administrației publice locale din Republica Moldova în implementarea Strategiei Naționale de Dezvoltare Regională pentru anii 2016-2020 prin prisma dezvoltării urbane integrate și durabile pentru anii 2017-2019”, a fost elaborat proiectul „Linii Directoare ale revitalizării urbane în Republica Moldova”, document ce are menirea de a acorda suport orașelor din țară în vederea elaborării Programelor de revitalizare a zonelor urbane degradate. În baza acestui document, 14 orașe au elaborat propriile Programe de revitalizare urbană, au fost realizate în practică 16 proiecte-pilot de revitalizare.

Realizarea politicilor autorităților administrației publice centrale și locale în domeniul urbanismului și amenajării teritoriului este reglementată prin Legea nr. 835/1996 privind principiile urbanismului și amenajării teritoriului, care prevede realizarea operațiunilor de urbanism și amenajare a teritoriului respective în conformitate cu documentațiile și programele de urbanism și amenajare a teritoriului aprobate. Monitorizarea nemijlocită a activității de urbanism în localități se efectuează de către autoritățile locale, în conformitate cu documentația de urbanism și amenajare a teritoriului

Patrimoniului cultural și natural. Patrimoniul cultural al Republicii Moldova este unul dintre pilonii pe care se sprijină cultura și identitatea țării. Proporția totală a cheltuielilor bugetului public național cheltuite pentru conservarea și protejarea patrimoniului cultural (indicatorul ODD 11.4.1) este de 0.06 la sută.

Patrimoniul cultural al Republicii Moldova este alcătuit din 4 tipuri precum urmează: (i) patrimoniu cultural imaterial; (ii) patrimoniu cultural mobil; (iii) patrimoniu cultural imobil sau arheologic și (iv) patrimoniu cultural construit. Pentru salvagardarea fiecărui dintre aceste tipuri de patrimoniu la nivel național este determinată o structură instituțională bine-conturată și un cadrul legislativ și normativ definit în conformitate cu cele 6 convenții culturale ale UNESCO la care Republica Moldova este parte,¹⁰⁴ dar și alte angajamente internaționale asumate în cadrul colaborării multilaterale în domeniul culturii.¹⁰⁵

104 Republica Moldova este un membru activ al 6 din cele 7 convenții culturale UNESCO existente: (i) Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat împreună cu Protocolul I la Convenție, adoptată la 1954 mai 1954 la Haga ; (ii) Convenția privind protecție patrimoniului mondial, cultural și natural (1972); (iii) Convenția asupra măsurilor ce urmează a fi luate pentru interzicerea și împiedicarea operațiunilor ilicite de import, export și transfer de proprietate al bunurilor culturale (1970); (iv) Convenția pentru protecția patrimoniului cultural subacvatic; (v) Convenția pentru salvagardarea patrimoniului cultural imaterial (2003); și (vi) Convenția pentru protecția și promovarea diversității expresiilor culturale (2005).

105 MECC. Colaborare multilaterală. <https://mecc.gov.md/ro/content/colaborare-multilateral>

Astfel, salvardarea **patrimoniului cultural imaterial** este reglementată prin Legea nr. 58/2012 privind protejarea patrimoniului cultural imaterial, care integrează principiile, definițiile și normele Convenției UNESCO privind Salvardarea Patrimoniului Cultural Imaterial, pe care Republica Moldova a ratificat-o în anul 2003 alături de alte 130 de țări. De asemenea, din anul 2012 la nivel național activează Comisia națională pentru salvardarea patrimoniului național imaterial, a fost instituit și publicat Registrul Național al Patrimoniului Cultural Imaterial. Un rol special în contextul dat i-au fost atribuite organizațiilor din domeniile cercetării și inovării, precum și Centrului Național de Conservare și de Promovare a Patrimoniului Cultural Imaterial, care asigură aplicarea politicilor de protejare în teritoriu, în special în comunitățile purtătoare de patrimoniu, susține prin măsuri concrete viabilitatea patrimoniului cultural imaterial și transmiterea lui către tânăra generație, inventariază elementele acestuia, conservând informațiile pe diverse suporturi moderne.¹⁰⁶

Republica Moldova are înscrise trei elemente ale patrimoniului cultural imaterial pe lista reprezentativă a Patrimoniului Mondial Imaterial (PMI) UNESCO, și anume **Colindatul în ceată bărbătească** (2013), **Tehnici tradiționale de realizare a scoarței în Republica Moldova și România** (2016), **Practici culturale asociate zilei de 1 martie (Mărțișorul)** (2017).

Republica Moldova are 1 sit inclus în Lista Patrimoniului Mondial UNESCO, și anume Arcul **Geodezic Struve** (2005) și 2 situri incluse în Lista Indicativă a Patrimoniului Mondial UNESCO: **Cernoziomurile din stepa Bălților** (2011) și **Peisajul Arheologic Orheiul Vechi** (2017).

Salvardarea patrimoniului cultural mobil este reglementată în principal prin Legea nr. 280/2011, privind protejarea patrimoniului cultural național mobil și Legea muzeelor nr. 262/2017, care la rândul său sunt implementate printr-un set de acte normative cu caracter secundar. Totodată, în calitate de entitate științifică consultativă și de avizare, cu atribuții specifice în domeniul muzeelor și salvardării patrimoniului cultural mobil, din anul 2012 la nivel național activează Comisia națională a muzeelor și colecțiilor. Sunt create 4 registre: (i) Registrul patrimoniului cultural național mobil; (ii) Registrul muzeelor din Republica Moldova; (iii) Registrul restauratorilor acreditați în domeniul patrimoniului cultural național mobil și (iv) Registrul experților acreditați în domeniul patrimoniului cultural național mobil.

Activitățile de salvardare a **patrimoniului național imobil sau arheologic** sunt reglementate prin Legea nr. 218/2010, pentru protejarea patrimoniului arheologic, și Legea 161/2017 privind regimul mormintelor și operelor comemorative de război, aplicarea cărora este realizată printr-o serie de acte normative secundare. La nivel național activează Comisia Națională Arheologică care reprezintă autoritatea științifico-metodică în domeniul protejării patrimoniului arheologic. De asemenea, implementarea politicii de stat în domeniul protejării și valorificării patrimoniului arheologic este asigurată prin intermediul Agenției Naționale Arheologice și instituțiilor cu profil arheologic. Sunt instituite 3 registre: (i) Registrul național arheologic; (ii) Registrul autorizațiilor de cercetări arheologice; (iii) Registrul Arheologilor din Republica Moldova.

Activitățile de salvardare a **patrimoniului istoric** construit sunt reglementate prin Legea nr. 1530/1993, privind ocrotirea monumentelor. La nivel național din anul 2014 activează Consiliul Național al Monumentelor Istorice care reprezintă autoritatea științifico-metodică în domeniul protejării de stat a monumentelor istorice. Totodată, inspectarea pe teren a monumentelor de istorie, artă și arhitectură și a zonelor lor de protecție, precum și controlul/supravegherea respectării prevederilor legislației în vigoare în domeniul ocrotirii monumentelor este realizată de către Agenția de Inspectare și Restaurare a Monumentelor (AIRM). Este creat Registrul național al monumentelor istorice.¹⁰⁷

106 MECC. Patrimoniu cultural. Patrimoniu cultural imaterial. <https://mecc.gov.md/ro/content/patrimoniu-cultural>

107 MECC. Patrimoniu cultural. Patrimoniu istoric construit. <https://mecc.gov.md/ro/content/patrimoniu-cultural>

Capitolul **III**: PLANETA

Suntem hotărâți să protejăm planeta de la degradare, inclusiv prin intermediul consumului durabil, gestionând în mod durabil resursele naturale și luând măsuri urgente pentru combaterea schimbărilor climatice, astfel încât planeta să poată susține necesitățile generațiilor actuale și viitoare.

APA CURATĂ ȘI IGIENA

Securitatea apei este vitală pentru dezvoltarea economică, sustenabilitatea mediului și incluziunea socială în Republica Moldova. Intensitatea provocărilor de securitate a apei este influențată de dotarea naturală a Republicii Moldova cu resurse acvatice, vulnerabilitatea țării la schimbările climatice, emigrarea multor cetățeni, urbanizarea, relațiile regionale și starea instituțiilor sale, informațiile și infrastructura legate de apă. Deși Republica Moldova a realizat unele progrese în reforma instituțiilor sale de apă și de mediu și a armonizat legislația și actele sale cu Directiva-cadru a apei a Uniunii Europene, dezvoltarea socio-economică a țării încă mai este provocată de gestionarea imperfectă a resurselor de apă și de aprovizionarea proastă cu apă a cetățenilor.¹⁰⁸

În comparație cu alte țări din regiune, resursele de apă ale Republicii Moldova sunt relativ limitate. Republica Moldova este țara cu cel mai mare deficit de apă din regiune, cu aproximativ 3 000 m³/cap de locuitor/an de resurse de apă regenerabile, din care doar 400 m³/cap de locuitor/an se formează pe teritoriul țării. Resursele acvatice din Republica Moldova depind în mare măsură de volumele de apă din râurile Prut și Nistru, acumulate în mare parte în afara țării. Acest fapt este deosebit de important, având în vedere că principala sursă de aprovizionare cu apă pentru populație și pentru acoperirea necesităților economiei este apa de suprafață, care constituie 85% din volumul total de apă consumată. Restul 15% reprezintă sursele de apă subterane. În aceste condiții, măsurile de prevenire a poluării și de asigurare a consumului rațional și a gestionării corespunzătoare a resurselor acvatice sunt imperative. Relația cu țările vecine – Ucraina și România, cu care Republica Moldova împarte cele două bazine fluviale – și modul de gestionare a acestor resurse acvatice peste hotare sunt, de asemenea, foarte importante.

În anul 2012, Republica Moldova și Ucraina au semnat Acordul privind utilizarea durabilă și protecția fluviului Nistru, care a intrat în vigoare în anul 2017, când a fost ratificat de Ucraina. Acest Acord oferă o bază legală pentru o platformă de dialog comună pentru gestionarea integrată a resurselor de apă din bazinul râului Nistru, din care Republica Moldova satisface 83% din toate necesitățile sale de apă pentru aprovizionarea cu apă și pentru economie, într-un context trans-frontalier. Astfel, pentru Republica Moldova inițierea acestui dialog este un pas înainte spre îmbunătățirea gestionării resurselor acvatice.

Pentru a gestiona mai bine resursele acvatice, ar trebui semnat un acord trilateral între Republica Moldova, România și Ucraina în scopul protejării râului Prut, care să permită stabilirea unui dialog similar celui pentru râul Nistru. În acest scop, au fost inițiate discuții.

În același timp, cu sprijinul extern, Republica Moldova a început să-și consolideze capacitățile interne de gestionare integrată a resurselor de apă creând Comitetele naționale pentru bazin și sub-bazin și elaborând și adoptând Planuri de gestionare a bazinului hidrografic. Planurile de gestionare raională a bazinului hidrografic atât pentru Dunăre-Prut, cât și pentru Marea Neagră (ciclul I, 2017 - 2022), precum și pentru râul Nistru (2017 - 2022), subliniază necesitatea îmbunătățirii stării de mediu a bazinelor acvatice și restabilirii bazinelor fluviale în amonte. Cu toate acestea, încă mai sunt multe provocări în gestionarea resurselor acvatice din cauza finanțării insuficiente

108 Grupul Băncii Mondiale, Note de politică, Moldova 2019, Susținerea stabilității și revigorarea creșterii: note privind politica Republicii Moldova 2019 <http://documents.worldbank.org/curated/en/588661563433427807/pdf/Sustaining-Stability-and-Reviving-Growth-Moldova-Policy-Notes-2019.pdf>

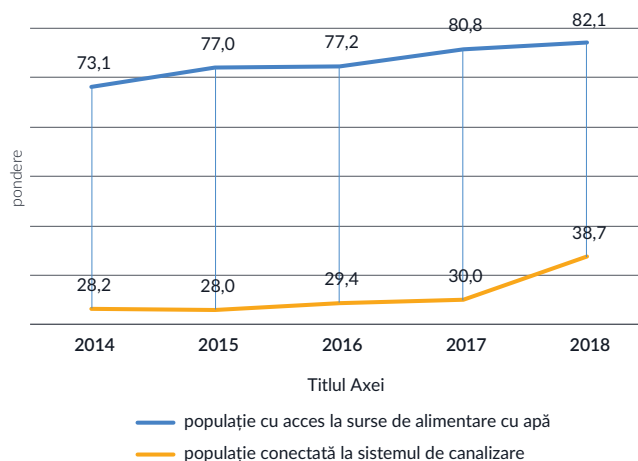

și a necesității de a finaliza reforma instituției responsabile pentru acest sector - Agenția „Apele Moldovei”.

Republica Moldova se confruntă cu numeroase provocări în prestarea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare durabile și de calitate pentru toți cetățenii, în special în zonele rurale afectate de declinul demografic. În pofida progreselor înregistrate de Republica Moldova în ultimii ani, țara are cel mai mare decalaj urban-rural și cel mai mic nivel de acces la serviciile de alimentare cu apă și canalizare din regiunea Dunării.

Astfel, conform datelor oficiale, în perioada anilor 2014 - 2018, accesul populației la sursele de apă a crescut treptat cu 9%, până la 82,1% în anul 2018. Deși investiții în sistemele de alimentare cu apă au fost făcute în principal în localitățile rurale, iar proporția populației rurale cu acces la sursele de alimentare cu apă a crescut de la 56,9% în anul 2014 până la 71,17% în anul 2018, aceasta încă este mult mai mică decât 97,0%ca în localitățile urbane în anul 2018.¹⁰⁹

Figura: 60 PROPORȚIA POPULAȚIEI CU ACCES LA SURSE DE APROVIZIONARE CU APĂ, MEDIUL URBAN/RURAL, %

Sursa: BNS

Vocea tinerilor

“În lipsa unei instalații de epurare, de mai bine de 20 de ani, apele uzate sunt evacuate din sistemul de canalizare al municipiului Soroca în râul Nistru [principala sursă de apă potabilă din Republica Moldova]. Aceasta este o adevărată bombă de mediu.” Băiat, 16 ani, regiunea Soroca, anul 2020

Conform raportului „Youth Progress Index” din anul 2017, Republica Moldova are un scor de 56 de puncte din 100 posibile la capitolul accesului tinerilor la surse de apă îmbunătățite și satisfacției cu calitatea apei, comparativ cu 94 de puncte înregistrate de Belgia sau 95 de puncte înregistrate de Finlanda și Republica Cehă.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Pe de altă parte, populația care are acces la serviciul public de aprovizionare cu apă nu beneficiază în permanență de apă potabilă care corespunde normelor sanitare, deoarece apa aprovizionată prin sisteme deseori nu este potabilă. Astfel, din probele prelevate de Agenția Națională pentru Sănătate Publică în anul 2017, 54 la sută nu au corespuns normelor sanitar-chimice. Proporția probelor care nu corespund normelor sanitar-chimice reflectă o legătură directă cu extinderea sistemelor de alimentare cu apă în zonele rurale. Aceasta se datorează faptului că aprovizionarea

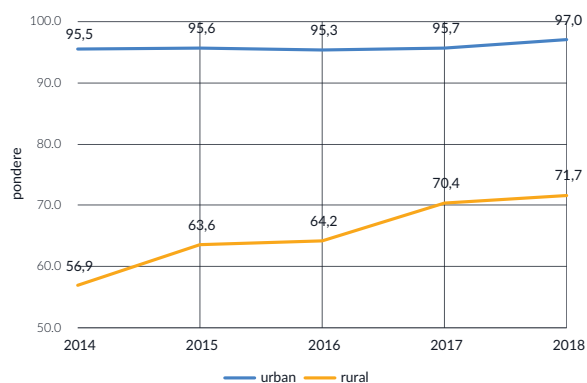
109 Date acordate de Biroul Național de Statistică

cu apă a populației în localitățile rurale este asigurată în principal din resursele de apă subterană, care foarte des sunt afectate de poluarea naturală sau antropică. Cu toate acestea, deoarece bugetele localităților rurale sunt destul de modeste, acestea nu își pot permite să investească în stații de epurare a apei, care sunt costisitoare și ar majora tarifele serviciilor de aprovizionare cu apă; acestea nu sunt întotdeauna accesibile pentru populația rurală, veniturile căreia provin, în principal, din activitatea agricolă și sunt mai mici decât veniturile populației urbane.

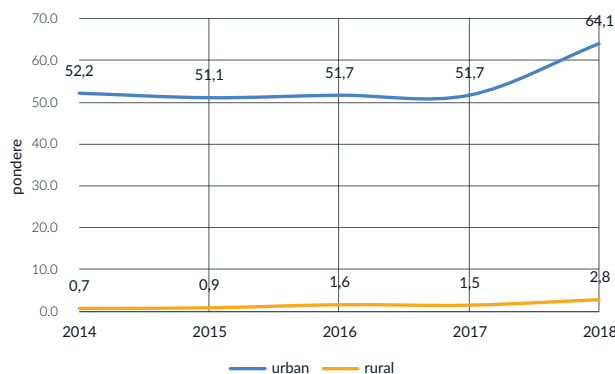
Deși accesul la alimentarea cu apă la nivel național, în general, este înalt, totuși există deficiențe semnificative legate de ponderea populației cu acces la serviciul public de salubritate. Astfel, în anul 2018, doar 29,3% din populația stabilă din Republica Moldova era conectată la un sistem centralizat de canalizare, inclusiv 64,1% în localitățile urbane și doar 2,8% în localitățile rurale.¹¹⁰ S-a înregistrat o creștere mică a investițiilor în sistemele de canalizare până în anul 2017, urmată de un salt cu 6,2 la sută în anul 2018, în principal datorită extinderii sistemului de canalizare în localitățile urbane. În zonele rurale creșterea nu a fost semnificativă. Deși în această perioadă s-au făcut investiții în sisteme de canalizare, atât din surse naționale, cât și din surse externe, acestea s-au dovedit a fi neeficiente din cauza refuzului populației de a se conecta la rețea. Această reticență este explicată atât de motivele economice, cât și de lacunele în legislație, dar și de înțelegerea necorespunzătoare de către populație a necesității unei gestionări corespunzătoare a apelor uzate. Astfel, autoritățile trebuie să-și revizuiască urgent abordarea în toate cele trei dimensiuni pentru a asigura eficiența și

Figura: 61 PROPORȚIA POPULAȚIEI CU ACCES LA SURSE DE APROVIZIONARE CU APĂ ȘI CONECTATE LA SISTEM DE CANALIZARE, MEDIUL URBAN/RURAL, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Figura: 62 PROPORȚIA POPULAȚIEI CONECTATE LA SISTEM DE CANALIZARE, MEDIUL URBAN/RURAL, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

durabilitatea investițiilor în infrastructura de salubritate, o condiție prealabilă pentru îmbunătățirea calității resurselor de apă din țară.

Studiile arată că atunci când populația se conectează la sistemele de alimentare cu apă, consumul de apă crește. În lipsa soluțiilor de epurare a apelor de canalizare și a apelor uzate, aceste sisteme devin surse semnificative de poluare a apei, cum este cazul Republicii Moldova.

Pe lângă decalajul dintre localitățile urbane și cele rurale, în Republica Moldova există o diferență semnificativă între populația cu acces la serviciul public de alimentare cu apă și populația cu acces

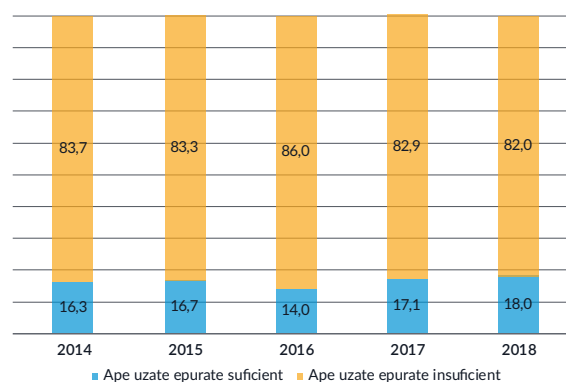
110 suna Data provided by the Biroul Național de Statistică

la serviciul public de canalizare: această diferență de 41,4% în anul 2018 înseamnă că există un risc foarte mare de poluare.

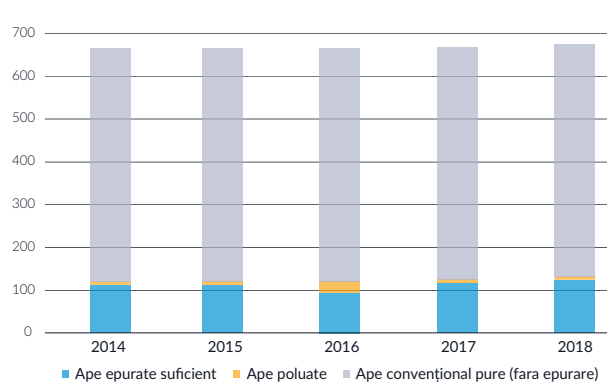
Apele uzate sunt principala sursă de poluare a apelor de suprafață din țară, fapt recunoscut și prevăzut în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care în prezent este în proces de aprobare. Republica Moldova trebuie să-și concentreze toate eforturile pe construirea și reabilitarea sistemelor de canalizare și a stațiilor de epurare, majoritatea cărora sunt degradate și depășite. Datele statistice arată o creștere lentă a volumului de ape uzate evacuate în bazinele de apă, cu o pondere modestă a apelor uzate epurate conform regulamentelor în vigoare. Astfel, în anul 2018, din cele 677 m³ de ape uzate evacuate în emisar, doar 123 m³ (18,17%) au fost epurate suficient.¹¹¹ Restul au constituit apele uzate epurate parțial, deseori trecând doar etapa mecanică, și apele uzate neepurate.

Figura: 63 PONDEREA APELOR UZATE NEMENAJERE NETRATATE ÎN SECTOR, %

Sursa: BNS

Figura: 64 EVACUAREA APELOR UZATE ÎN BAZINELE ACVATICE DE SUPRAFAȚĂ, MILIOANE M³

Sursa: BNS

Pentru funcționarea corespunzătoare a stațiilor de epurare a apelor uzate municipale, este nevoie de o gestiune corespunzătoare a apelor uzate industriale, care astăzi este mai mult ignorată. Astfel, deși există un cadru de reglementare în vigoare, nivelul de supraveghere respectării legislației de mediu este prea mic, motiv pentru care sectorul de afaceri nu este responsabilizat, iar procesele de epurare a apelor uzate, pentru care sunt responsabile autoritățile publice locale, sunt periclitare.

Analiza datelor privind epurarea sau pre-epurarea apelor uzate industriale arată o creștere foarte modestă, înregistrată în ultimii ani, în proporția apelor uzate industriale epurate.

În ultimii cinci ani Republica Moldova nu a înregistrat progrese la capitolul proporției corpurilor de apă de suprafață clasificate ca fiind de „calitate bună” în conformitate cu parametri microbiologici. În acest context, atât autoritățile decizionale, cât și cele de supraveghere ar trebui să se concentreze pe creșterea investițiilor în sectorul gestionării apelor uzate și pe consolidarea controlului asupra respectării legislației. Aceste măsuri, fiind respectate cu strictețe, vor îmbunătăți semnificativ calitatea apelor de suprafață și a apelor subterane și, astfel, vor îmbunătăți calitatea apei furnizate consumatorilor.

111 Date acordate de Biroul Național de Statistică

CONSUMUL RESPONSABIL ȘI PRODUCȚIA

În Republica Moldova gestionarea integrată a deșeurilor se află la etapa inițială de dezvoltare. Există multe provocări, inclusiv o infrastructură practic inexistentă sau care nu corespunde cerințelor actuale de protecție a mediului, finanțare insuficientă, un cadru de reglementare subdezvoltat, statistici neconsecvente și volume crescânde de deșeuri generate.

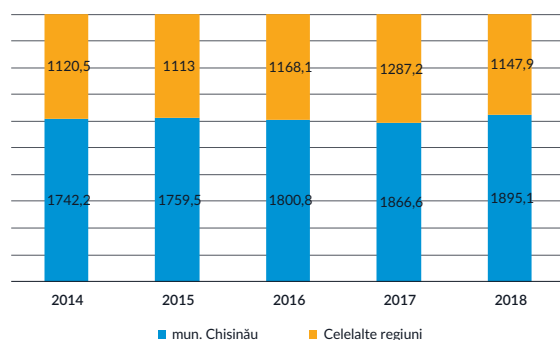
Dezvoltarea sporadică și insuficientă în acest domeniu se datorează lipsei de finanțare necesară pentru a satisface necesitățile investiționale. Cu toate acestea, semnarea în anul 2019 a unui Acord de finanțare între Republica Moldova și Banca Europeană de Investiții pentru gestionarea deșeurilor a făcut posibilă crearea unui sistem integrat de gestionare a deșeurilor, în conformitate cu practicile statelor membre ale Uniunii Europene. Deși Legea privind gestionarea deșeurilor este deja în vigoare, transpunând parțial Directiva-cadru privind deșeurile a Uniunii Europene, cadrul de reglementare a acestui domeniu încă se află în proces de elaborare.

Astfel, responsabilitatea pentru activitățile de gestionare a deșeurilor revine generatorilor, în conformitate cu principiul „poluatorul plătește” sau, după caz, producătorilor, în conformitate cu principiul „responsabilității producătorului”.

În localitățile urbane și mai rar în cele rurale au fost create servicii de gestionare a deșeurilor. Chiar dacă există, aceste servicii nu acoperă toate procesele ciclului de gestionare a deșeurilor. Deseori acestea se limitează la colectare, transportare și depozitare. Regulamentul de eliminare și depozitare a deșeurilor în conformitate cu cerințele de protecție a mediului se află în proces de elaborare, iar depozitarea este realizată în mod clasic, ceea ce creează o sursă majoră de poluare a solului și a apei.

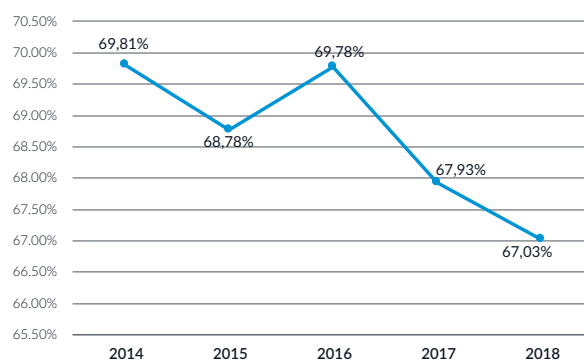
Colectarea deșeurilor a înregistrat tendințe ușor ascendente, iar în anul 2018 a fost cu 3,4% mai mare decât în anul 2014. În pofida tendințelor globale de creștere a colectării deșeurilor municipale, volumul deșeurilor municipale colectate de la populație s-a redus ușor, de la 69,81% în anul 2014 până la 67,03% în anul 2018.¹¹²

Figura: 65 PROPORȚIA APELOR UZATE PROVENITE DE LA UTILIZATORI NONCASNICI DIN SECTOR CARE SUNT TRATATE,%

Sursa: BNS

Figura: 66 TENDINȚE ÎN COLECTAREA DEȘEURILOR MUNICIPALE COLECTATE DE LA POPULAȚIE, 2014-2018,%

Sursa: BNS

¹¹² Data provided by the Biroul Național de Statistică

Principalul generator de deșuri este municipiul Chișinău, unde se concentrează cea mai mare parte a populației Republicii Moldova. Astfel, în termeni medii, în municipiul Chișinău, anual sunt colectate aproximativ 1,5 m³ de deșuri municipale pe locuitor, comparativ cu o medie de aproximativ 0,6 m³ de deșuri pe cap de locuitor pe an la nivel național. În același timp, la Chișinău infrastructura de gestionare a deșeurilor este mult mai avansată decât în alte localități și are loc o recuperare a fracțiunilor deșeurilor municipale, cum ar fi plastic, hârtie, sticlă și metal pentru reciclare. Deoarece înregistrarea voluntară a operatorilor economici care generează sau gestionează deșuri încă nu s-a încheiat, datele statistice disponibile în prezent nu sunt concludente. Astfel, experții în gestionarea deșeurilor recomandă analizarea indicatorilor de reciclare a deșeurilor din Chișinău, întrucât aceasta este singura localitate din țară în care există o linie funcțională de sortare a deșeurilor municipale și, deoarece înregistrează deșeurile transportate către linia de sortare, datele raportate sunt mai aproape de realitate. Ponderea volumului total al deșeurilor municipale sortate la Chișinău în anul 2018 care au fost reciclate a constituit 11%.

După cum am menționat mai sus, sectorul de gestionare a deșeurilor se confruntă cu multe provocări, care trebuie să fie soluționate pentru ca Republica Moldova să poată progresa în acest sens. Din cauza indicatorilor statistici, care nu acoperă întreaga gamă de indicatori necesari, progresul nu poate fi măsurat cu precizie. În unele cazuri, unii indicatori sunt colectați sporadic, în diferite studii și neregulat, motiv pentru care datele lor nu sunt relevante pentru monitorizarea progresului și impactului implementării politicilor naționale de protecție a mediului. De asemenea, unele date nu sunt exacte sau chiar lipsesc, cum ar fi cele referitoare la volumul de deșuri colectate, ponderea deșeurilor reciclate, gestionarea apelor uzate, ponderea populației care a decedat sau a suferit din cauza calamităților naturale etc., ceea ce pune la îndoială faptul că politicile publice reflectă situația actuală și abordează provocările reale cu care se confruntă societatea.

O provocare nu mai puțin importantă pentru sporirea eficienței deșeurilor reciclate și pentru reducerea volumului deșeurilor transportate la depozitul de deșuri este educarea populației. În prezent, campaniile de sensibilizare a publicului sunt desfășurate de societatea civilă și mai puțin de autorități, motiv pentru care aceste campanii sunt sporadice, iar impactul lor nu satisface așteptările. O campanie bine structurată pentru toate grupurile țintă din societate desfășurată la nivel național pentru sporirea ponderii deșeurilor recuperate prin reciclare sau pentru energie este esențială în contextual poluării permanente a mediului, unei economii bazate pe consum și cu resurse minerale interne limitate. În sistemul de învățământ școlar, la disciplinele de protecție a mediului sau la unele discipline opționale sunt dezvoltate anumite abilități. În același timp, pentru creșterea responsabilității pentru mediu este necesară o abordare sistemică și constructivă a educației tinerilor, inclusiv îmbunătățirea programelor de învățământ introducând o disciplină de educație pentru dezvoltare durabilă, pregătirea tinerilor pentru provocări de viață noi, precum efectele schimbărilor climatice, efectele poluării, reciclarea, consumul rațional și altele.

ACȚIUNEA CLIMATICĂ

Responsabilitatea istorică a Republicii Moldova în materie de emisii ale gazelor cu efect de seră este redusă. În anul 2016, Republica Moldova a emis circa 14.58 Mt CO₂ echivalent (fără contribuția sectorului FTSCFTS) și 13.68 Mt CO₂ echivalent (cu contribuția sectorului FTSCFTS), ceea ce constituie sub 0.04% din emisiile totale globale. Emisiile totale și nete pe cap de locuitor au fost de două ori mai mici decât media globală (3.8 t CO₂ echivalent/capita comparativ cu 6.4 t CO₂ echivalent/capita, respectiv 3.6 t CO₂ echivalent/capita comparativ cu 6.8 t CO₂ echivalent/capita). De

asemenea, Republica Moldova are un nivel redus al emisiilor istorice înregistrate începând cu anul 1990, sub 0.05% din emisiile globale (fără FTSCFTS) și sub 0.04% din emisiile globale (cu FTSCFTS). În perioada 1990-2016, emisiile totale de gaze cu efect de seră s-au redus cu circa 67.5%: de la 44.92 până la 14.58 Mt CO2 echivalent¹¹³.

Vocea tinerilor

„Vindecă Pământul, ia o decizie în favoarea naturii! În prezent, suntem înconjurați de plastic, indiferent unde ne uităm, la cer, în apă, pe pământ, plasticul este prezent sub formă de particule mici pe care le inspirăm și care ajung în alimentația noastră, dăunând astfel sistemelor noastre imunitare, ceea ce duce la un risc sporit de îmbolnăvire, iar întreaga planetă devine vulnerabilă la diferite boli și epidemii”, Băiat, 22 de ani, raionul Râșcani, 2020

Tinerii ar trebui să joace un rol mai mare în procesul de luare a deciziilor politice pentru soluționarea problemelor de mediu. Ar trebui să fie create mecanisme formale pentru a auzi vocile tinerilor și pentru a integra opiniile lor la toate nivelurile de guvernare, iar tinerii ar trebui să fie abilitați prin consolidarea capacităților, granturi și inițiative concepute să îmbunătățească rolul lor în protejarea mediului.

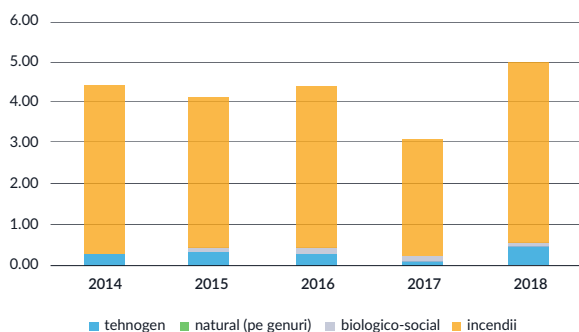
Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Chiar dacă, pe de o parte, Republica Moldova nu este un generator semnificativ de gaze cu efect de seră, pe de altă parte, țara este afectată de consecințele schimbărilor climatice și, deoarece are resurse financiare limitate, implementează măsuri de adaptare la condițiile climatice cu mari dificultăți.

Cele mai frecvente consecințe ale schimbărilor climatice sunt temperaturile anormal de ridicate în anumite anotimpuri, precipitații abundente, care pot cauza inundații pe suprafețe mari, secete de lungă durată, furtuni sau ninsori ca cele înregistrate la sfârșitul lunii aprilie 2017, în plină vegetație.

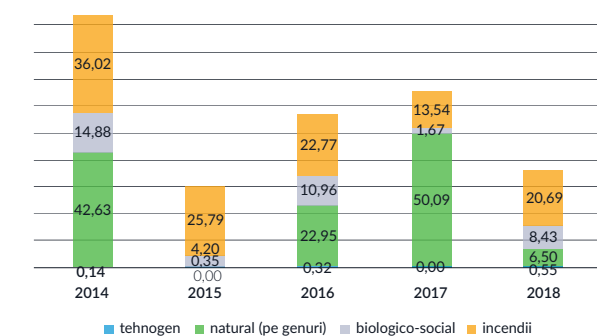
Cercetătorii climatici au observat, de asemenea, că comparativ cu anii anteriori frecvența calamităților naturale a crescut, agravând astfel vulnerabilitatea Republicii Moldova la aceste fenomene și consecințele lor.

Figura: 67 NUMĂRUL DE PERSOANE AFECTATE DE SITUAȚIILOR DE URGENȚĂ LA 100000 DE LOCUITORI

Sursa: BNS

Figura: 68 NUMĂRUL DE PERSOANE AFECTATE DIRECT DE SITUAȚII DE URGENȚĂ LA 100000 DE LOCUITORI

Sursa: BNS

113 Raportul Bialn Actualizat Doi al Republicii Moldova, elaborat pentru a fi raportat către Convenția-cadru a Organizației Națiunilor Unite cu privire la schimbarea climei, Ministrul Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului și Programul Națiunilor Unite pentru Mediu, 2018).

În același timp, în perioada anilor 2014 - 2018, în Republica Moldova nu s-au înregistrat decese cauzate de dezastre naturale sau situații de urgență cauzate de schimbările climatice. Pe de altă parte, dezastrele naturale produc deseori prejudicii materiale cu un impact deosebit asupra producției agricole, deoarece țara este predominant agrară.

Astfel, numărul de persoane afectate de fenomenele provocate de schimbările climatice este fluctuant și imprevizibil din cauza incertitudinii acestor manifestări și a nivelului înalt al vulnerabilității agricultorilor și a altor persoane.

VIAȚA PE PĂMÂNT

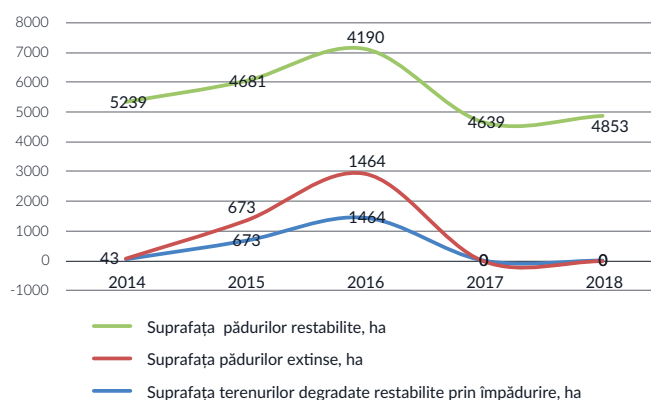
Provocările specifice sunt legate de gestionarea pădurilor și a zonelor protejate, finanțarea insuficientă, care împiedică concentrarea pe protejarea pădurilor și extinderea suprafețelor împădurite, motiv pentru care acestea sunt văzute ca surse de venit, în mare parte prin tăierea copacilor, iar reforma instituțională întârzie.

Astfel, Republica Moldova are cea mai mică suprafață împădurită din regiune – aproximativ 11,2 la sută din suprafața totală a țării. În perioada anilor 2014 - 2018 nu a fost înregistrată o rată netă de schimbare a suprafețelor în suprafețe împădurite, ceea ce înseamnă că orice eforturi de plantare a suprafețelor noi sunt echilibrate de tăierea copacilor.

Majoritatea terenurilor din Republica Moldova sunt proprietate privată. Terenurile aflate sub controlul statului sunt prea mici pentru a fi folosite pentru extinderea vegetației forestiere. Pe de altă parte, din cauza exploatării intense a terenurilor în scopuri agricole, solul este afectat de o degradare continuă și ar trebui să fie restabilit și protejat prin plantații forestiere. Cu părere de rău, țara nu are un registru al terenurilor degradate, în timp ce pentru o gestionare mai bună și implementare eficientă a măsurilor de reabilitare a solului este necesar un sistem de înregistrare în acest sens.

Conform informațiilor neoficiale ale organizațiilor societății civile de mediu, terenurile degradate reprezintă aproximativ 30% din suprafața țării. Cu sprijinul partenerilor de dezvoltare, anumite lucrări de împădurire sunt efectuate pe terenuri degradate în cadrul diferitelor proiecte, însă aceste lucrări durează doar atât timp, cât durează proiectele și doar în măsura permisă de finanțarea proiectelor. Astfel, în perioada anilor 2014 - 2018, lucrările de extindere a suprafețelor împădurite au avut loc doar până în anul 2016, acoperind 2180 ha de teren degradat. Datorită fondurilor dedicate anual, se desfășoară lucrări de reîmpădurire, iar tendința acestor lucrări a scăzut până în anul 2016, apoi a crescut ușor, dar la un nivel mai mic în anul 2018 decât în anul 2014.¹¹⁴

Figura: 69 TENDINȚE DE EXTINDERE A SUPRAFETELOR ÎMPĂDURITE

Sursa: BNS

114 Date acordate de Agenția „Moldsilva”

În total, 5,61% din suprafața terenurilor Republicii Moldova sunt arii protejate; cifră care a rămas constantă în perioada anilor 2014 - 2018. Din această suprafață, 2,22% sunt zone umede de importanță internațională, iar 3,39% sunt zone cu gestionare multifuncțională, rezervații de resurse, rezervații peisagistice, naturale etc.

Cea de-a treia ediție a Cărții Roșii a Republicii Moldova a fost publicată în anul 2015 și a inclus aproape dublul numărului de specii rare sau aflate pe cale de dispariție decât ediția anterioară publicată în anul 2002. Numărul lor a crescut de la 242 până la 427, dintre care 208 sunt plante (din 126) și 219 sunt animale (din 116). Această creștere subliniază provocările în domeniu și necesitatea unor investiții mai mari în protecția și conservarea biodiversității și în domeniul mediului.

Cu toate acestea, principala provocare pentru atingerea obiectivelor propuse de protecție a mediului este lipsa finanțării. Fondurile alocate anual din bugetul național sunt semnificativ mai mici decât necesitățile, care conform strategiilor și programelor sectoriale sunt estimate la sute de milioane de euro. Astfel, finanțarea acestui sector ar trebui reevaluată, iar alocațiile bugetare ar trebui simplificate, astfel încât sursele financiare să fie utilizate transparent și în conformitate cu prioritățile stabilite în documentele de politici.

Pe de altă parte, asistența tehnică și financiară oferită de Uniunea Europeană și țările partenere în domeniul protecției mediului este importantă și urgent necesară pentru asigurarea unei performanțe corespunzătoare în sector. Datorită unei astfel de asistențe externe prin finanțare și prin schimbul de programe de experiență în domeniul protecției mediului, au fost elaborate mai multe acte normative care reglementează acest sector. Sursele importante de finanțare au sprijinit, de asemenea, construcția sistemelor de alimentare cu apă și de canalizare.

În același timp, pentru ca politicile de mediu să producă rezultate vizibile, abordarea protecției mediului trebuie revizuită și plasată la începutul agendei Guvernului, având în vedere că resursele naturale și calitatea mediului sunt condiții prealabile pentru existența vieții și calitatea vieții umane. Reforma instituțională inițiată în anul 2017 a slăbit instituțiile statului abilitate să gestioneze domeniul protecției mediului și schimbărilor climatice, cea mai mare provocare pe care sistemul trebuie să o depășească. Lichidarea autorității centrale de mediu și integrarea acesteia într-o mega-instituție responsabilă pentru gestionarea a trei domenii complexe: protecția mediului, agricultura și dezvoltarea regională, a provocat multe întârzieri și, uneori, chiar o înrăutățire a gestionării protecției mediului. Reforma nu a fost finalizată, iar mai multe instituții din subordinea Ministerului Agriculturii, Dezvoltării Regionale și Mediului, responsabile pentru protecția mediului, trebuie să fie reorganizate, consolidate, iar capacitatea lor trebuie îmbunătățită pentru a-și putea îndeplini misiunea. Recuperarea și consolidarea autorității centrale de mediu este imperativă pentru îmbunătățirea calității mediului și garantarea securității mediului pentru populație.

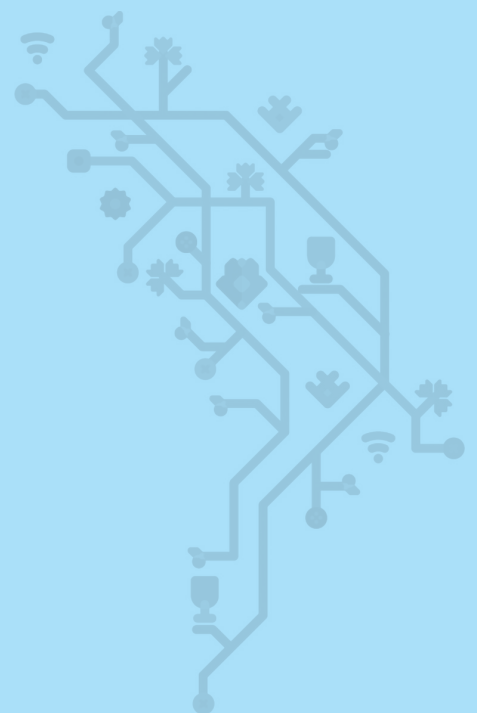
Ultimele date acordate de satelitul Copernicus Sentinel-5P arată o scădere fără precedent a nivelului poluării aerului pe planetă datorită încetării mai multor activități economice din întreaga lume din cauza pandemiei COVID-19. Forța majoră într-o măsură cu care planeta nu s-a confruntat niciodată a reușit să reducă poluarea globală. Dar această reducere a poluării trebuie realizată prin implementarea politicilor de schimbare climatică și protecție a mediului și prin promovarea economiei verzi, a economiei circulare și a afacerilor responsabile pentru mediu. Astfel, realizările în domeniul protecției mediului nu depind de numărul de legi și strategii elaborate pentru atingerea anumitor obiective teoretice, ci de calitatea implementării acestor strategii și legi.

Capitolul **IV**: PACEA

Suntem hotărâți să promovăm societăți pașnice, drepte și inclusive, care sunt libere de frică și violență. Nu poate fi dezvoltare durabilă fără pace și pace fără dezvoltare durabilă.

SECURITATEA

Siguranța fizică și confortul psihologic în comunitate, familie, la școală și în mediul virtual sunt dimensiuni-cheie ale calității vieții, în timp ce securitatea personală are un impact pozitiv asupra dezvoltării. În acest sens, în perioada de referință și cu sprijinul partenerilor de dezvoltare și al societății civile, autoritățile au implementat o serie de reforme cruciale pentru îmbunătățirea siguranței cetățenilor și diminuarea oricăror riscuri pentru securitatea și drepturile fundamentale ale oamenilor în Republica Moldova.

Problematika transnistreană se află pe lista priorităților tuturor programelor guvernamentale. Conflictul transnistrean rămâne principala provocare pentru integritatea teritorială a țării și o barieră-cheie pentru implementarea uniformă, în toată țara, a reformelor structurale de către Republica Moldova. Autoritățile de la Chișinău sunt ferm hotărâte să găsească o soluție pașnică, durabilă și cuprinzătoare a conflictului, respectând suveranitatea și integritatea teritorială a țării, în cadrul hotarelor sale recunoscute internațional, acordând un statut juridic special regiunii transnistrene.

În acest scop, în formatele de negociere actuale și, în mod specific, în formatul 5 + 2 a fost asigurată o dinamică pro-activă. Eforturile partenerilor străini au fost mobilizate pentru a sprijini procesul de soluționare. Se realizează proiecte pentru promovarea măsurilor de consolidare a încrederii și reintegrarea țării, fiind luate măsuri concertate pentru a asigura respectarea drepturilor omului și pentru a găsi o soluție viabilă la problemele cauzate de nesoluționarea conflictului, dar și pentru a face posibilă democratizarea și demilitarizarea regiunii transnistrene sub monitorizarea actorilor internaționali relevanți în scopul asigurării stabilității regionale și contribuiri la pacea și securitatea globală.

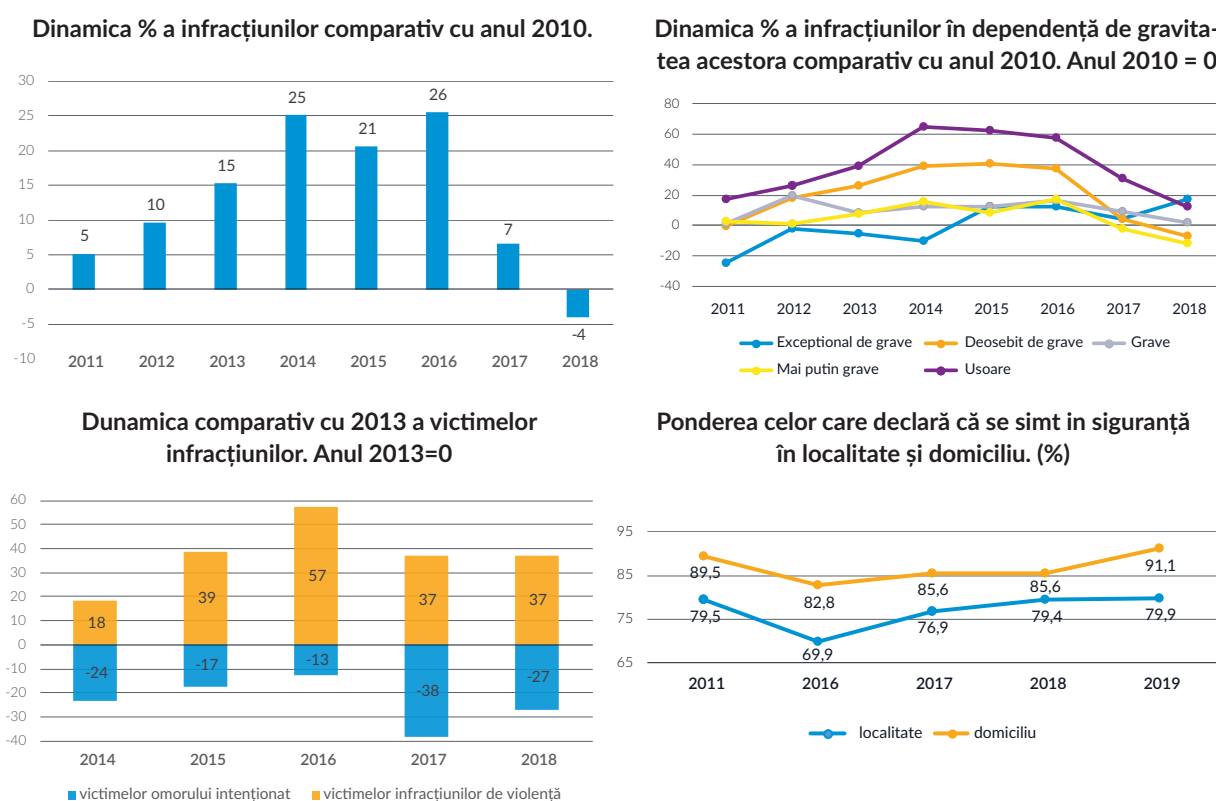
În perioada de referință au fost consolidate capacitățile instituționale pentru asigurarea ordinii și siguranței publice, protecția frontierei de stat, gestionarea eficientă a proceselor migraționale și răspunsul la situațiile de urgență. Mai mult decât atât, au fost adoptate măsuri legislative pentru creșterea nivelului de siguranță publică, în special pentru grupurile vulnerabile și subreprezentate, precum victimele violenței în familie, victimele traficului de persoane și copii. Astfel, pentru a consolida mecanismul de protecție a victimelor violenței în familie, au fost luate următoarele măsuri: lărgirea cercului de victime ale violenței în familie; protejarea victimelor și a membrilor familiei indiferent de locul lor de reședință; criminalizarea încălcărilor comise de către agresori a ordinelor de restricție impuse de instanță; și oferirea poliției a dreptului de a emite ordine de restricție de urgență față de agresori. Pedepsele pentru traficul de ființe umane au fost mai stricte. Autoritățile, împreună cu partenerii de dezvoltare și OSC-urile, au elaborat și au implementat mai multe inițiative privind copiii, inclusiv: Strategia pentru protecția copilului 2014-2020; Legea 140/2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți; mecanisme de cooperare intersectoriale pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențialelor victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului și prevenirea primară a riscurilor pentru bunăstarea copiilor; Legea 299 privind măsurile și serviciile destinate copiilor cu comportament deviant; și măsuri pentru protejarea copiilor în mediul online.

Nivelul criminalității scade. În ultimii ani, nivelul criminalității a înregistrat o dinamică în formă de clopot. Comparativ cu anul 2010, nivelul criminalității generale înregistrată fost în continuă creștere până

În anul 2016, apoi, începând cu anul 2017, a scăzut brusc. În anul 2018, țara a înregistrat o scădere a nivelului criminalității față de anul 2010. O dinamică similară a fost înregistrată la toate tipurile de infracțiuni, cu excepția infracțiunilor excepțional de grave, tendința cărora (precum și indicatorul în sine) s-a dovedit a fi mai volatilă. Numărul victimelor crimelor violente a crescut în același mod, deși, comparativ cu anul 2013, numărul victimelor omuciderilor intenționate a scăzut continuu în fiecare an. Percepția publică a securității (în localitate și acasă) a urmat o traiectorie oarecum similară, scăzând în perioada anilor 2011 - 2016 (deși la un nivel confortabil de 70 la sută) și crescând continuu ulterior până în anul 2019, ultimul an pentru care datele sunt disponibile.

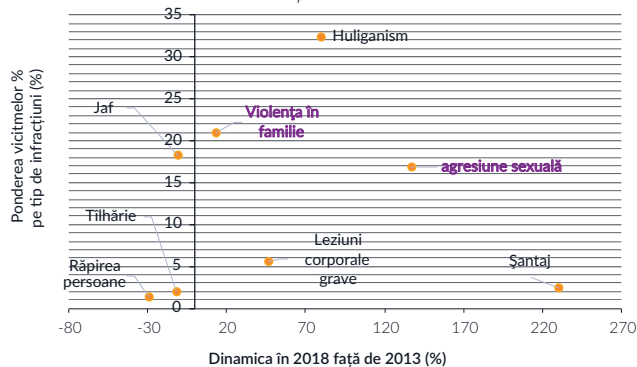
Figura: 70 INDICATORII TENDINȚEI NIVELULUI CRIMINALITĂȚII ȘI SIGURANȚEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA, 2010-2019

Sursa: BNS

Printre persoanele afectate de crimă sunt mai multe femei decât bărbați. Figura de mai jos ilustrează acest lucru. Numărul victimelor violenței în familie și al infracțiunilor sexuale a crescut cu 13% în anul 2018 și cu 137% în comparație cu anul 2013. Acestea au constituit aproximativ 38% din toate victimele infracțiunilor înregistrate în anul 2018. Această situație trebuie examinată în continuare mai detaliat pentru a înțelege factorii de bază. Un factor, care poate explica cel puțin parțial

Figura: 71-A TENDINȚA VICTIMELOR PE CATEGORII DE INFRAȚIUNI ÎN ANII 2013-2018

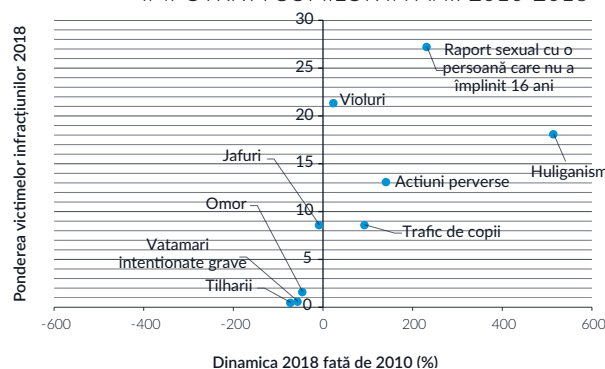
Sursa: BNS

această creștere, este faptul că aceste infracțiuni încep să fie mai bine documentate de poliție¹¹⁵ și serviciile specializate (Centre specializate, Asistență socială etc.).

Infracțiunile comise împotriva copiilor sunt în creștere. În anul 2018, acestea au crescut cu aproximativ 130% față de anul 2010. Deși numărul infracțiunilor, precum omuciderea și vătămările corporale grave intenționate, a scăzut, iar traficul de copii, violurile și alte infracțiuni sexuale au crescut semnificativ

Figura: 71-B TENDINȚA INFRACTIUNILOR COMISE

ÎMPOTRIVA COPIILOR ÎN ANII 2010-2018

Sursa: BNS

Vocea Tinerilor

Calea unui copil prin sistemul de justiție penală din Republica Moldova

În anul 2017, *Terre des hommes Moldova* a revizuit¹¹⁶ situația de facto și de jure posibilă a minorilor suspectați de comiterea infracțiunilor, prinși în traversele sistemului de justiție din Republica Moldova. Revizuirea a depistat:

- Lipsa unor măsuri clare de protecție în cazul minorilor delincvenți;
- Servicii sociale necorespunzătoare în domeniul prevenirii delincvenței juvenile;
- Lipsa unui mecanism juridic deplasare a unui minor în conflict cu legea, în dificultate sau expunerea la risc;
- Lipsa reeducării și a serviciilor de consiliere psihosocială continuă;
- Lipsa unui sistem de justiție separat, specializat în investigarea și urmărirea penală a cazurilor referitoare la minori; și
- Lipsa unei politici naționale și a unui plan de acțiuni pe termen lung pentru a aborda problemele legate de delincvența juvenilă.

În anul 2016, Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) a promovat și a susținut ideea creării serviciilor similare Barnahus (Casa Copiilor) în Republica Moldova. Aceasta ar presupune acordarea asistenței juridice, medicale și psihologice copiilor victime/martorilor în infracțiunilor, sub un singur acoperiș, pentru a preveni revictimizarea acestei categorii vulnerabile.

Ideea creării serviciilor similare Barnahus a fost inclusă în Hotărârea Guvernului Nr. 835/2016 din 4 iulie 2016 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2016-2020 privind implementarea Strategiei pentru protecția copilului pe anii 2014-2020. Această Hotărâre prevede elaborarea unui cadru normativ de organizare și funcționarea Centrului de servicii integrate pentru a însoți copilul victimă la procedurile judiciare. Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS) este organul responsabil pentru implementarea acestuia.

În anul 2018, în vederea deschiderii primului serviciu de tip Barnahus în țară, CNPAC, împreună cu MSMPS, au elaborat proiecte ale Regulamentului de asistență regională prin servicii integrate pentru copiii victime/martorii infracțiunilor, Standardele de calitate pentru acest Serviciu, certificarea și mecanismul de finanțare.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

115 Raport privind violența în familie și violența împotriva femeilor 2018 https://msmps.gov.md/sites/default/files/raport_vf_2018_pdf.pdf

116 Calea unui copil prin sistemul de justiție penală din Republica Moldova, *Terre des hommes Moldova* https://childhub.org/en/system/tdf/library/attachments/studiu_view_1.pdf?file=1&type=node&id=25885

Pentru a-și îndeplini angajamentele de securitate în conformitate cu Agenda 2030, autoritățile vor depune eforturi pentru:

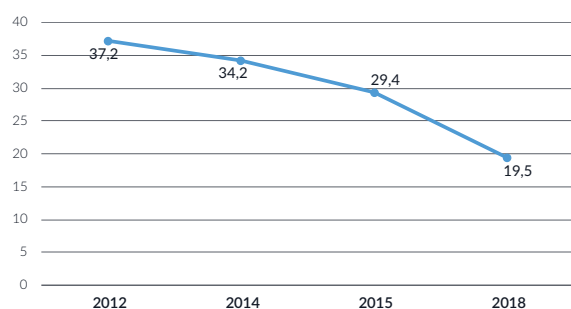
- Reducerea continuă și dinamică a tuturor formelor de violență, în special a violenței în familie și sexuale (ODD 16.1);
- Oprirea abuzului, neglijării, exploatării, traficului și tuturor formelor de violență și tortură a copiilor (ODD 16.2);
- Combaterea oricăror forme de crimă organizată și a traficului de arme (ODD 16.4).

INTEGRITATEA ȘI STATUL DE DREPT

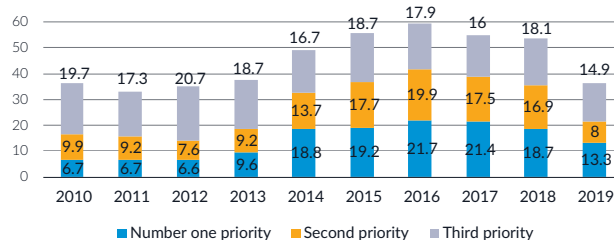
Deși încă mai este răspândit, fenomenul mituirii se reduce ușor, atât în rândul populației generale, cât și în rândul **antreprenorilor**. Ponderea persoanelor, care consideră că corupția este una dintre cele mai presante probleme care trebuie soluționate, este în scădere (un indicator indirect al universalității corupției în viața cetățeanului), de la 60% în anul 2016 până la 38% în anul 2019. Între timp, în anul 2019 mai puțini antreprenori consideră că comparativ cu anul 2017 nivelul corupției a crescut. Datele din anul 2013 arată că un număr mai mare de companii au folosit mita în relațiile lor cu instituțiile publice, iar mai multe companii au perceput corupția ca un impediment pentru dezvoltarea afacerii lor. Această reducere ușoară poate fi explicată prin impactul reformelor care vizează reducerea sarcinii administrative asupra companiilor, reformelor sectoriale (reforma educației și poliției) și prin faptul că mai mulți cetățeni și companii folosesc servicii electronice în relațiile lor cu instituțiile publice.

Figura: 72 INDICATORI SELECȚAȚI REFERITORI LA CORUPȚIE

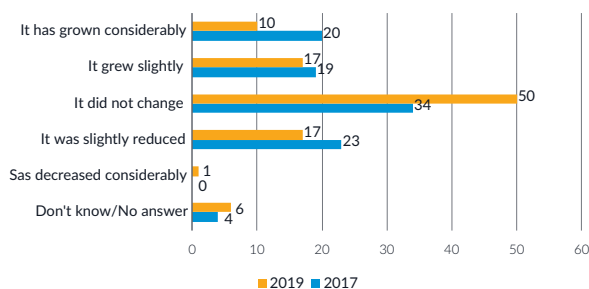
Ponderea persoanelor care au efectuat plăți neoficiale (mită) în ultimele 12 luni

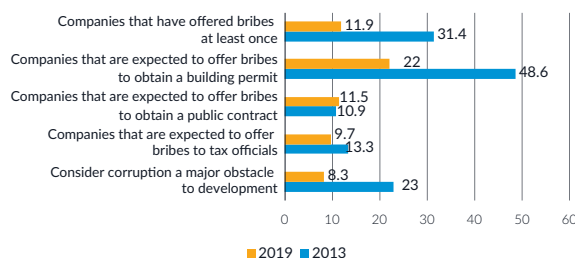
Ponderea celor care consideră că corupția este una din cele mai importante 3 probleme ce trebuie rezolvate în Republica Moldova (%)

Percepțiile antreprenorilor despre corupție (%)

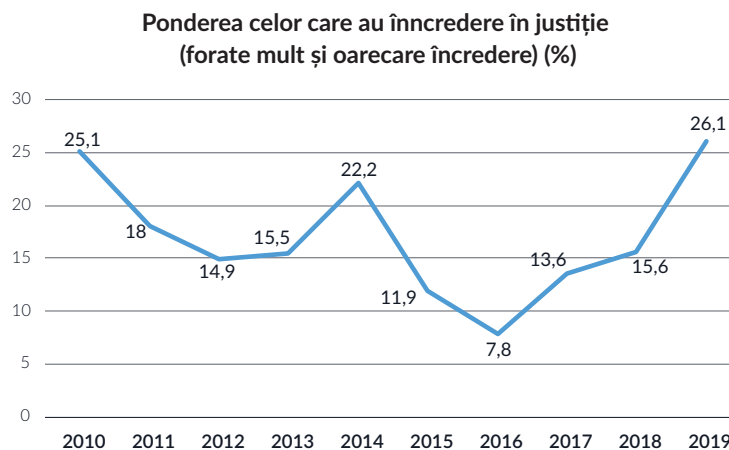
Integritatea activității de antreprenorat în Republica Moldova 2013-2019 (%)

Sursa: Transparency International Moldova, Barometrul opiniei publice (IPP), PNUD Moldova, Banca

În pofda numeroaselor reforme ale sistemului, rezultate majore în combaterea corupției nu s-au produs încă. Republica Moldova a înregistrat un progres moderat în lupta contra corupției de zi cu zi, dar cazurile emblematice nu au fost soluționate și nu sunt tratate cu eficacitate și imparțialitate. Slăbiciunea instituțiilor anticorupție specializate a avut un impact semnificativ, care s-a materializat cel mai clar în fraudă bancară din 2014, în timpul căreia echivalentul a 12% din PIB a fost delapidat din cele mai mari bănci comerciale din țară. Acest lucru a însemnat că în anul 2016 doar 8% din populație a avut încredere în sistemul judiciar.

Figura: 73 NIVELUL DE ÎNCREDERE ÎN JUSTIȚIE, 2010-2018

Sursa: Barometrul opiniei publice (IPP)

Vocea tinerilor

„Numărul de cazuri de violență crește semnificativ, oamenii din comunitatea mea suferă și ei ... Copiii suferă foarte des violență pentru că nu și-au făcut temele, au primit note proaste, au mințit ... iar părinții deseori folosesc violența, ceea ce este absolut greșit! În urma agresiunii, aceștia suferă de consecințele negative asupra sănătății lor fizice și mintale. Părinții ar trebui să le explice copiilor lor, într-un mod prietenos, cum să se comporte astfel încât să înțeleagă ce trebuie să corecteze”, Fată, 15 ani, raionul Strășeni, 2020

De multe ori, tinerii nu se simt în siguranță în comunitatea lor și nu au încredere în sistemul judiciar moldovenesc din cauza suspiciunilor care vehiculează în societate precum că sistemul judiciar este corupt sau că persistă fenomenul „cumătrismului”. Încrederea populației în sistemul judiciar este în scădere, iar Guvernul Republicii Moldova este deseori amendat de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

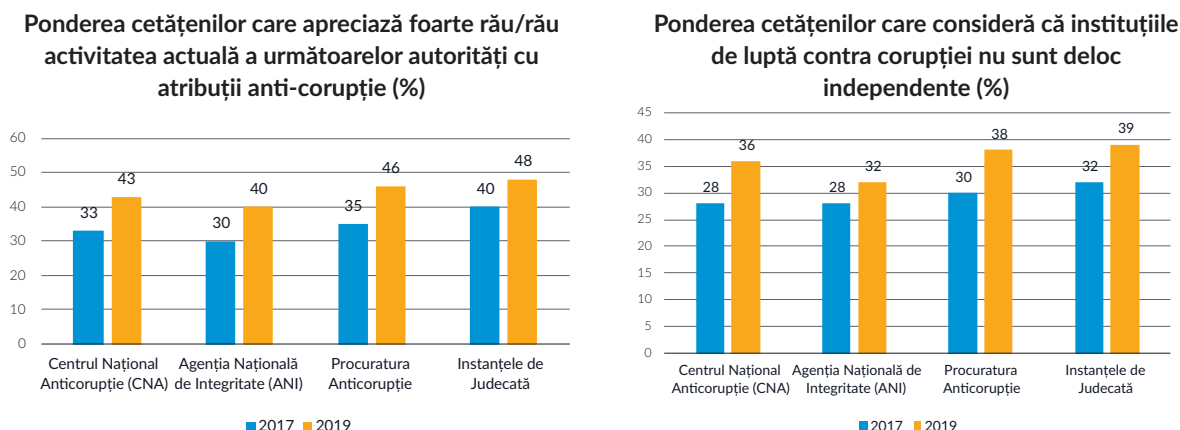
Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Principalele instituții anticorupție specializate încă nu sunt considerate eficiente și independente. În anul 2019, Comisia Internațională a Juriștilor (CIJ) a efectuat o misiune de evaluare¹¹⁷ a sistemului judiciar din Republica Moldova. Prima misiune de evaluare a CIJ a fost realizată în anul 2012. Această misiune a ajuns la concluzia că, în pofda adoptării mai multor strategii, politici și modificări legale relevante, în practică, instituțiile relevante ale sistemului judiciar al Republicii Moldova rămân neeficiente și nu sunt independente. Această opinie este împărtășită de un număr semnificativ de cetățeni (Figura: 74).

117 Promisiunea neîmplinită pentru un sistem judiciar independent în Moldova, CRJM 2019.

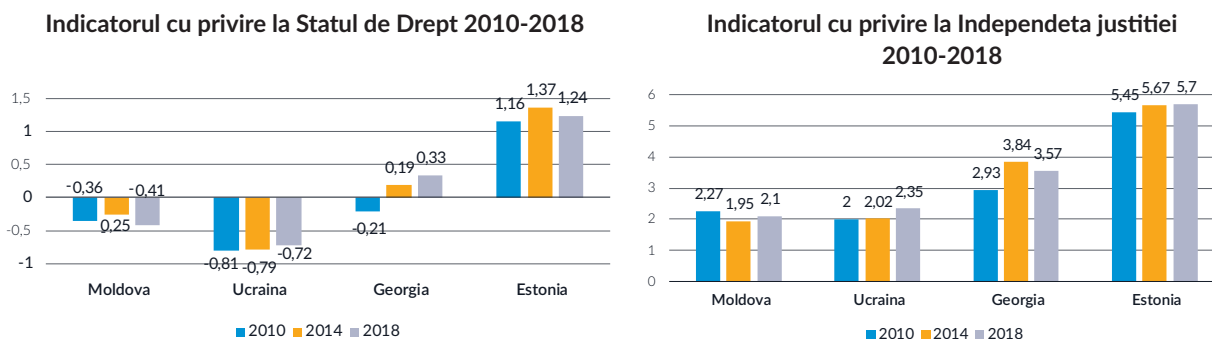
Figura: 74 PERCEPȚIA CU PRIVIRE LA INSTITUȚIILE

Sursa: PNUD Moldova

Comparația cu alte țări din regiune a evidențiat necesitatea unei reforme pentru a asigura statul de drept în Republica Moldova. Pentru comparație, au fost selectați doi indicatori-cheie: *statul de drept* și *independența judiciară*. Primul reprezintă percepțiile în măsura în care diferiți actori au încredere în și respectă regulile societății, în special calitatea executării contractelor, drepturile de proprietate, poliția și instanțele de judecată, precum și probabilitatea comiterii infracțiunii și a violenței. Acest indicator variază de la -2,5 puncte (lipsa statului de drept) până la 2,5 puncte (statul de drept consolidat). Al doilea indicator arată în ce măsură sistemul judiciar este independent de influențele membrilor guvernului, ale cetățenilor sau companiilor. Acest indicator variază de la 1 punct (puternic influențat) până la 7 puncte (absolut independent). Figura de mai jos arată că situația din Republica Moldova este similară cu cea din Ucraina. Un exemplu ilustrativ este tendința din Georgia, care de când era similară cu cea din Republica Moldova în anul 2010, a înregistrat progrese constante pentru ambii indicatori, arătând prețul lipsei de reforme pe care l-a achitat țara în ultimii ani.

Figura: 75 INDICATORII STATULUI DE DREPT ȘI INDEPENDENȚEI JUDICIARE ÎN CONTEXT REGIONAL, 2010, 2014, 2018

Sursa: Banca Mondială, Forumul Economic Mondial

DREPTURILE OMULUI ȘI ACCESUL LA JUSTIȚIE

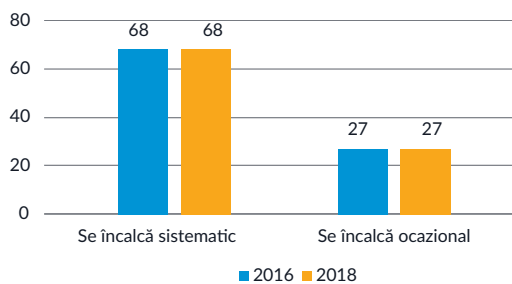
Majoritatea cetățenilor consideră că drepturile omului în Republica Moldova sunt încălcate.

Percepția că drepturile omului sunt încălcate în mod sistematic nu s-a schimbat în anul 2018 față de anul 2016 constituind 68%. Majoritatea cetățenilor încă mai sunt îngrijorați de dreptul la sănătate, ceea ce se poate explica prin prevalența destul de semnificativă a plăților neoficiale (mită) în rândul persoanelor care interacționează cu sistemul de sănătate.

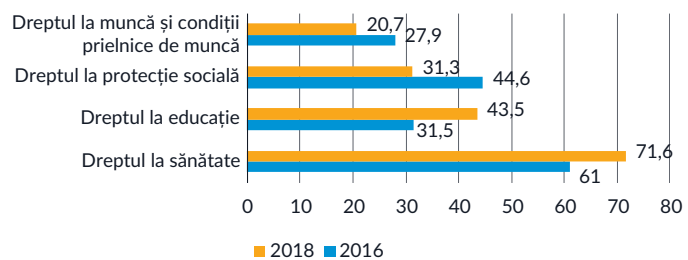
Figura: 76 PERCEPȚIA CETĂȚENILOR CU PRIVIRE LA RESPECTAREA DREPTURILOR OMULUI

ÎN REPUBLICA MOLDOVA, 2016,2018

În opinia dvs., cât de des sunt încălcate drepturile omului în Republica Moldova? 2016 și 2018, %

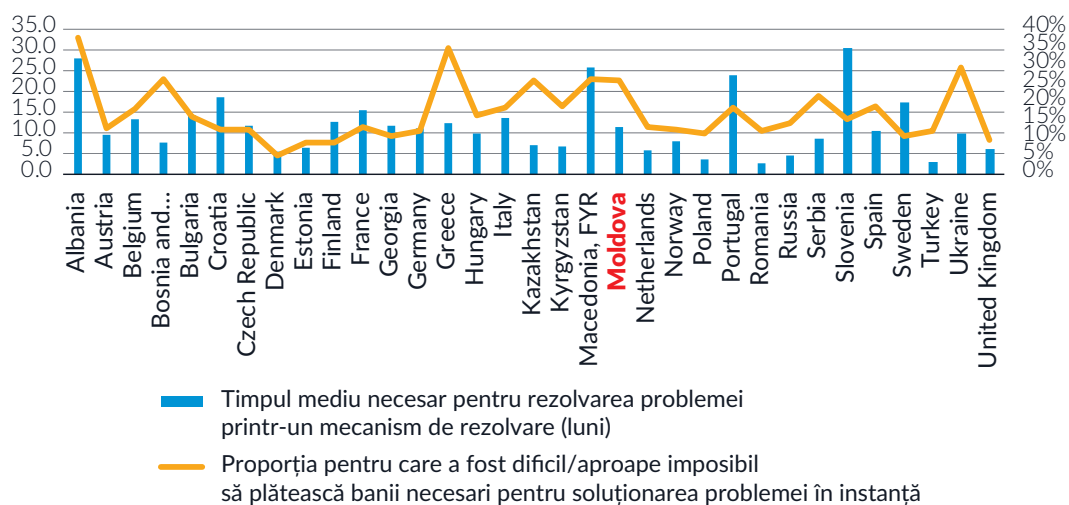
Care în opinia dvs. sunt principalele 3 drepturi și libertăți ale omului în Moldova, care necesită o atenție sporită din partea societății? 2016 și 2018, %, răspuns multiplu

Sursa: PNUD, OÎCDO ONU, FNP ONU

Justiția eficientă pare a fi prea costisitoare pentru mulți cetățeni. Comparativ cu alte țări din regiune, actul de justiție pare a fi destul de costisitor: aproximativ 26% din persoanele care se adresează la instituțiile de justiție afirmă că practic a fost imposibil să acopere costurile financiare aferente. Acest indicator depășește cu mult media regională. În ceea ce privește timpul real consumat pentru a soluționa o problemă, performanța Republicii Moldova este comparabilă cu media regională.

Figura: 77 INDICATORI PRIVIND ACCESUL EFECTIV LA JUSTIȚIE LA NIVEL REGIONAL

Sursa: <https://worldjusticeproject.org/>

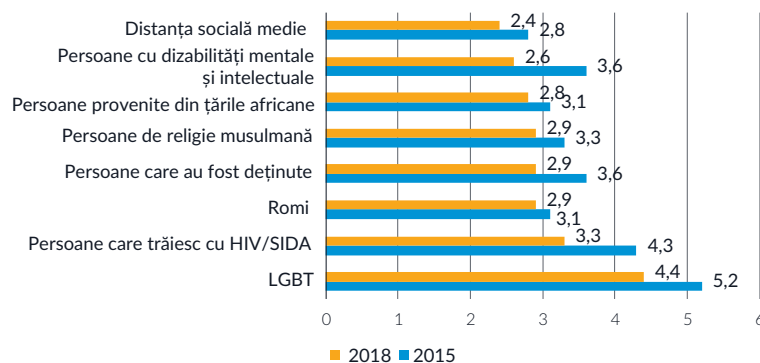

Măsurile destinate sporirii accesului la justiție pentru persoanele vulnerabile. Victimele violenței în familie și ale traficului de ființe umane au obținut dreptul de a beneficia de asistența juridică garantată de stat, iar victimele violenței în familie, care solicită aplicarea măsurilor de protecție, sunt scutite de impozitul de stat perceput pentru procedurile judiciare. O realizare importantă este acordarea dreptului la acces gratuit și complet la justiție persoanelor cu dizabilități mintale.

Nivelul excluziunii sociale a grupurilor minoritare este în scădere.

Acceptarea grupurilor minoritare din Republica Moldova a fost măsurată cu ajutorul scalei distanței sociale Bogarduse¹¹⁸ (distanță socială) în anii 2015 și 2018. Aceasta a arătat că indicele mediu de distanță socială a scăzut de la 2,8 până la 2,4 puncte. Deși atestăm anumite tendințe de îmbunătățire în ceea ce privește sentimentul de excluziune socială, în cazurile persoanelor LGBT și ale persoanelor cu HIV și SIDA, vedem în continuare niveluri semnificative de excluziune.

Figura: 78 INDICELE DISTANȚEI SOCIALE LA DIFERITE GRUPURI MINORITARE DIN REPUBLICA MOLDOVA, 2015- 2018

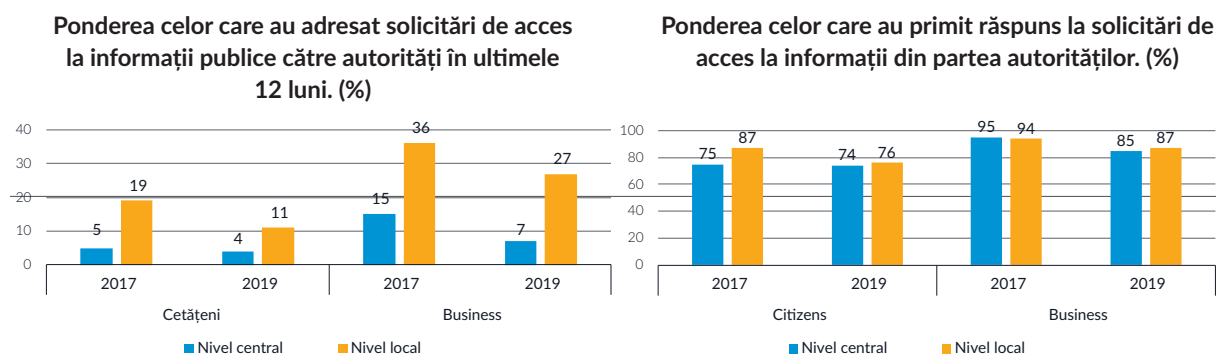

Sursa: Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității în Republica Moldova

BUNA GUVERNARE ȘI PARTICIPAREA CETĂȚENILOR

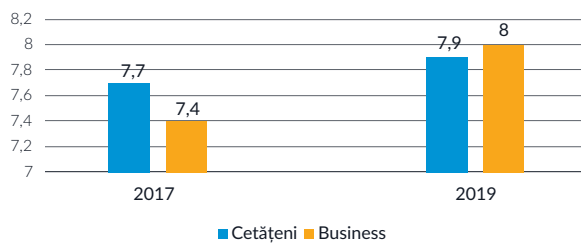
Cetățenii și companiile au un nivel relativ satisfăcător de acces la informații. Această concluzie se bazează pe patru criterii. În primul rând, mulți cetățeni au două surse de informații cotidiene (televiziunea și Internetul). În al doilea rând, mai multe date de interes public sunt puse la dispoziție de către autoritățile centrale: conform Indexului Datelor Deschise, în anul 2015 Republica Moldova s-a clasat pe locul 22 din 122 de țări. În al treilea rând, majoritatea solicitărilor de informații adresate administrației centrale și locale sunt examinate (vedeți figura de mai jos). În al patrulea rând, calitatea răspunsurilor oferite de autorități pare a fi corespunzătoare - cu un scor mediu de 7,4 și 8 puncte din maxim 10 puncte (vedeți figura de mai jos).

Figura: 79 INDICATORI PRIVIND ACCESUL LA INFORMAȚII PUBLICE AL CETĂȚENILOR ȘI COMPANIILOR

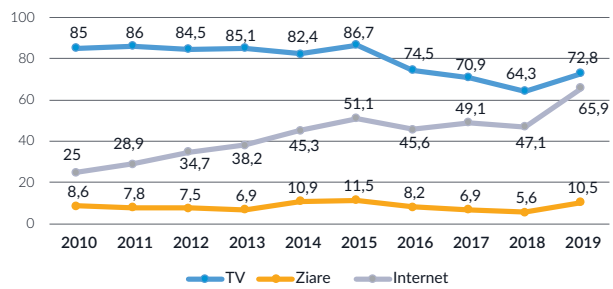

118 Scara este concepută pentru a măsura nivelul de acceptare prin stabilirea contactelor cu persoane din grupuri minoritare care sunt acceptate de către respondent. Cel mai înalt nivel de acceptare are un indice de 0 puncte și arată că respondentul ar accepta o persoană dintr-un grup minoritar în familia sa. În același timp, cel mai scăzut nivel de acceptare are un indice de 6 puncte și denotă faptul că respondentul ar opta pentru expulzarea din țară a membrilor unui anumit grup.

Nivelul de satisfacție al respondenților care au solicitat informație de la instituții publice la nivel central sau local în ultimele 12 luni și au primit răspuns. (%)

Ponderea celor care se informează zilnic din diferite surse. (%)

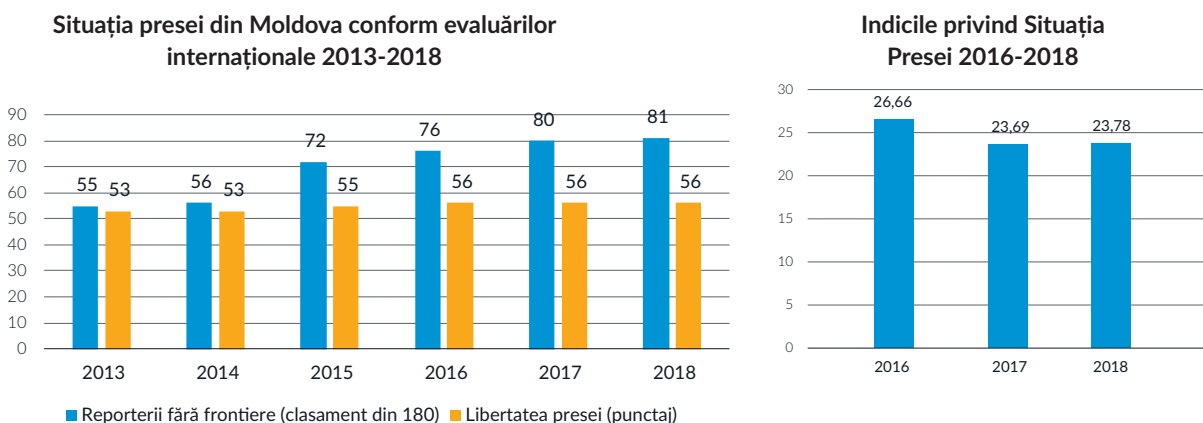

Sursa: Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității în Republica Moldova

Riscul dezinformării este în creștere. Conform unui studiu recent,¹¹⁹ doar 16% din consumatorii de media au declarat că se informează din surse independente și de încredere. Aproximativ 45% din cetățeni nu știu dacă sursele din care se informează sunt independente și nepărtinitoare.

Starea mass-media din Republica Moldova se deteriorează. Comparativ cu anul 2013, Indexul Libertății Presei s-a deteriorat, iar din anul 2016 stagnează. Indexul mai aproape de zero puncte indică o situație favorabilă a presei, în timp ce unul mai apropiat de 100 de puncte este nefavorabil. Clasamentele pe țară întocmite de Reporterii Fără Frontiere (un clasament mai mare indică o stare mai puțin bună a mass-media) arată o reducere mai vizibilă a mass-media libere în Republica Moldova. Evaluările la nivel de țară arată aceeași tendință. Potrivit Indexului Libertății Presei elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent, situația presei din Republica Moldova este marcată de provocări majore. Utilizând o metodă de clasare după puncte cuprinsă între 0 (negativ) și 60 (pozitiv) de puncte, în anul 2018 scorul a constituit 23,78 de puncte, mai rău decât în anul 2016. Organizațiile mass-media din țară se confruntă cu probleme semnificative legate de păstrarea independenței lor financiare și editoriale.

Figura: 80 INDICATORII LIBERTĂȚII PRESEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA, 2013-2018

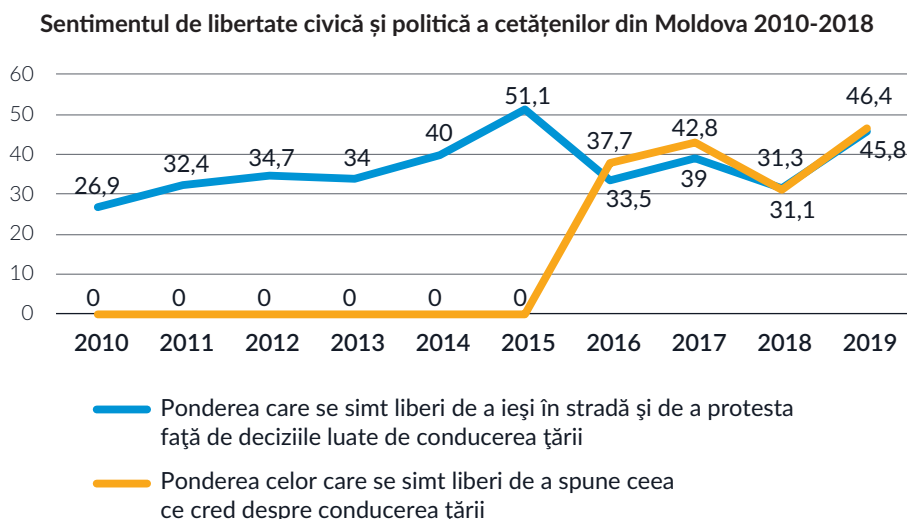
Sursa: Freedom House, Reporterii Fără Frontiere, Centrul pentru Jurnalism Independent

119 Studiul Național privind Percepția populației despre mass-media în Republica Moldova, Internews in Moldova https://internews.org/sites/default/files/2019-02/03_INTERNEWS_Final%20report_25.10.18_EN-web.pdf

Doar jumătate din cetățenii țării se simt liberi. O condiție prealabilă de bază pentru ca cetățenii să participe la procesul decizional (în afară de accesul la informații relevante și corecte) este sentimentul că au libertatea de a critica autoritățile fără repercusiuni. Cu alte cuvinte, criticile la adresa autorităților trebuie să fie fără costuri. Datele sondajelor naționale arată că, deși proporția este în creștere, doar jumătate din cetățeni consideră că pot exercita acest drept în mod liber.

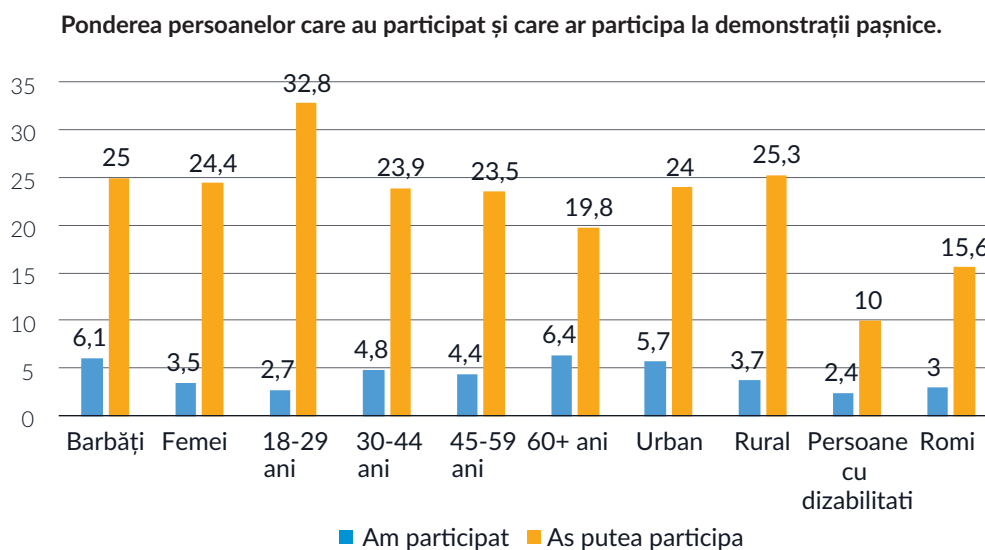
Figura: 81 SENTIMENTUL CETĂȚENILOR DE LIBERTATE CIVICĂ ȘI POLITICĂ, 2010-2018

Sursa: Barometrul opiniei publice, IPP

Participarea eficientă este destul de redusă. Nivelul de participare este scăzut, în special în contextul decalajului de participare. Acesta din urmă este definit ca diferența între ponderea celor dispuși să participe la activități utile pentru comunitate și participarea efectivă. Un decalaj mai mare indică asupra multor bariere semnificative în calea participării. Figura de mai jos arată că

Figura: 82 DECALAJUL DE PARTICIPARE

Sursa: CPD/EEF 2019

cea mai mare diferență există în rândul tinerilor (cu vârsta între 18 și 29 de ani). Nivelul cetățeniei constructive în rândul tinerilor cu vârsta cuprinsă între 18 și 29 de ani este destul de scăzut, constituind 5,0 puncte (din 10) conform Indexului Coeziunii Sociale și Reconcilierii (SCORE) din Republica Moldova. În acest sens, participarea tinerilor este un obiectiv strategic al Strategiei Naționale de Dezvoltare a Sectorului de Tineret 2020. Un aspect îngrijorător este faptul că dorința persoanelor cu dizabilități și a romilor de a participa este mult mai mică decât cea a altor grupuri demografice. Acest fapt sugerează că există bariere semnificative care au contribuit direct sau indirect la marginalizarea acestor grupuri. Astfel, participarea tinerilor și persoanelor cu dizabilități și a romilor în Republica Moldova trebuie să devină mult mai incluzivă.

Pentru a realiza angajamentul de Pace prevăzut în Agenda 2030, autoritățile vor atinge următoarele obiective strategice:

- Promovarea supremației legii și asigurarea accesului egal la justiție pentru toate femeile, bărbații și copiii, în special cei din grupurile vulnerabile (ODD 16.3 și ODD 5.2);
- Reducerea semnificativă a corupției și a luării de mită sub toate formele lor (ODD 16.5);
- Dezvoltarea eficienței, responsabilităților și transparenței instituțiilor la toate nivelurile (ODD 16.6);
- Asigurarea unui proces decizional receptiv, incluziv, participativ și reprezentativ la toate nivelurile (ODD 16.7).

Capitolul VI: PARTENERIATELE

Suntem hotărâți să mobilizăm mijloacele necesare pentru a implementa această Agendă prin intermediul Parteneriatului Global pentru Dezvoltare Durabilă revitalizat, bazat pe un spirit de solidaritate globală consolidată axată în special pe necesitățile celor mai sărace și vulnerabile persoane cu participarea tuturor țărilor, tuturor părților interesate și tuturor oamenilor.

FINANȚELE

Sistemul fiscal național a fost modernizat, iar capacitatea națională de colectare a taxelor și veniturilor a fost consolidată considerabil în urma îmbunătățirii cadrului legal fiscal și vamal și a implementării Strategiei de Dezvoltare a Serviciului Fiscal de Stat (2016-2023), Strategiei de Dezvoltare TI a Serviciului Fiscal de Stat 2016-2020, Strategiei de Comunicare a Serviciului Fiscal de Stat 2016-2020, Strategiei de Dezvoltare Profesională a Serviciului Fiscal de Stat 2017-2020 și Strategiei Serviciului Contribuabililor 2018-2020.

Restructurarea Serviciului Fiscal de Stat (SFS) a favorizat eficiența și modernizarea sistemului de administrare fiscală și a sporit veniturile bugetare și nivelul de conformitate a contribuabililor. Au fost dezvoltate servicii electronice de impozitare, precum „*aplicația electronică*”, „*contul curent al contribuabililor*”, *modulul de generare a facturilor de plată Contul unic, serviciul de achitare online a impozitelor și taxelor și sistemul de decontare a obligațiilor fiscale prin intermediul serviciilor de colectare a impozitelor și taxelor locale*. În prezent, 61,7% din serviciile prestate de SFS sunt disponibile în format electronic. Astfel, în anul 2019, numărul de declarații depuse în format electronic a fost cu 29% mai mare decât în anul 2015. Din totalul declarațiilor fiscale depuse în anul 2019, 87,2% au fost depuse online. În urma modificărilor structurale și operaționale, în perioada anilor 2016 – 2019 au fost standardizate procesele operaționale și a fost elaborat Catalogul proceselor de afaceri al SFS, care în prezent conține 269 de procese. Toate reformele și măsurile menționate mai sus au determinat o creștere dinamică a veniturilor la bugetul național public (BNP). Astfel, dacă în anul 2015, veniturile în BNP au constituit 25,1 miliarde MDL, în anul 2019 BNP a adunat venituri de la SFS în valoare de 39,1 miliarde lei, înregistrând o creștere de 55,7%.

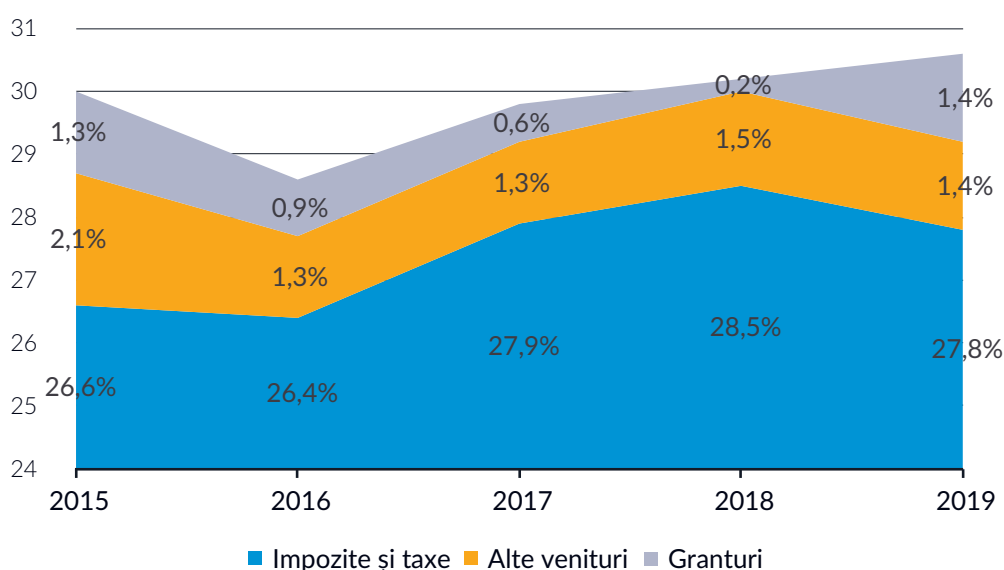
Serviciul Vamal a fost reformat în conformitate cu angajamentele asumate prin Acordul de asociere Republica Moldova-Uniunea Europeană. Au fost introduse proceduri vamale simplificate și a fost dezvoltat conceptul de e-Vamă. În perioada anilor 2015 – 2020 au fost luate măsuri pentru a asigura respectarea voluntară de către întreprinderi a procedurilor vamale cu scopul asigurării colectării integrale a impozitelor și taxelor vamale și depistarea rapidă a taxelor de import nedecarate. Programele simplificate de vămuire, cum ar fi Procedura de vămuire la domiciliu (PVD), Programul Agent Economic Autorizat (AEO) și Exportatorul aprobat sunt utilizate pentru companiile care respectă voluntar cerințele legale. Infrastructura vamală a fost modernizată, iar punctele de trecere a frontierei de stat au fost dotate cu echipamente moderne de înaltă performanță (scanere fixe pentru inspecția mărfurilor transportate cu transport rutier și feroviar și pentru verificarea bagajelor la punctul vamal de la Aeroportul Internațional Chișinău), a fost dezvoltată capacitatea de depistare a mărfurilor nedecarate și de calculare și încasare a taxelor de import pentru acestea, majorând astfel veniturile din mărfurile aduse în țară. Acest lucru a fost realizat datorită resurselor interne și asistenței externe acordate de Uniunea Europeană, Banca Mondială, Țările de Jos, Suedia, Statele Unite și China, prin intermediul a cinci proiecte de cooperare și asistență.

În perioada anilor 2014 – 2019, PIB-ul Republicii Moldova a crescut constant. Cu toate acestea, spre deosebire de alte economii de tranziție sau în curs de dezvoltare, această creștere este modestă. În perioada anilor 2014 – 2018, veniturile BPN au variat de la 28,6% din PIB în anul 2016 până la 30,2% în anul 2018. Veniturile BPN provin în principal din „impozite și taxe” (26,6% din PIB în anul 2015 și 28,5% în anul 2018), iar ponderea „granturilor” a scăzut continuu (1,3% din PIB în anul 2015 și 0,2%

în anul 2018). Între timp, „alte venituri” au constituit 2,1% în anul 2015 și 1,5% în anul 2018. Reducerea „Granturilor” și „Altor venituri” ar putea fi cauzată de criza bancară și este prezentată în figura X. Criza bancară din anul 2015 a sporit riscul pentru partenerii de dezvoltare și i-a determinat să-și reevalueze granturile curente și potențiale; multe parteneriate au fost suspendate din cauza abordării crizei de către autorități și a gestionării proaste a sistemului financiar și bancar. Cu toate acestea, BPN a crescut semnificativ în anul 2018, în special în urma colectării taxelor și impozitelor, iar aceasta a dus la un deficit bugetar sub 1% din PIB. Trebuie menționat faptul că deficitul bugetar țintă pentru anul 2018 convenit cu FMI a constituit 2,8% din PIB. Creșterea veniturilor BPN din taxe și impozite poate fi observată în tabelul 1, care evidențiază faptul că în această perioadă majoritatea categoriilor de taxe au crescut.

Figura: 83 PONDERRA VENITURILOR BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL DIN PIB (% PE SURSE)

Sursa: Ministerul Finanțelor. BNS

Tabelul 03. TOTAL VENITURI BPN ÎN PERIOADA ANILOR 2015-2019 PE CATEGORIE ȘI PONDERE ÎN PIB (%)

	Ponderea veniturilor BPN în PIB	2015	2016	2017	2018	2019
Total venituri BPN		30,0%	28,6%	29,8%	30,1%	30,0%
Impozite și taxe		18,0	18,2	19,3	19,6	19,1
	Impozitul pe venitul personal	1,9%	2,0%	2,0%	2,1%	1,9%
	Impozitul pe profit	1,9%	2,1%	2,3%	2,8%	2,6%
	TVA	9,4%	9,1%	9,4%	9,7%	9,6%
	Accize	2,6%	2,8%	3,3%	3,0%	3,0%
	Impozite comerciale externe	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%	0,9%
	Impozite de proprietate	0,2%	0,3%	0,3%	0,3%	0,3%
	Contribuții de asigurări sociale de stat și prime obligatorii de asigurări de sănătate	8,3	8,3	8,7	8,9	8,8
Alte venituri		2,1%	1,3%	1,3%	1,5%	1,4%
Granturi		1,3%	0,9%	0,6%	0,2%	0,8%

Sursa: Ministerul Finanțelor.

Ponderea bugetului public național finanțat din impozite și taxe a crescut. „*Impozitele și taxele*” au constituit 94,5% din veniturile totale ale BPN în anul 2018, fiind urmate de „*Alte venituri*” de 4,8%, „*Granturile*” au scăzut până la 0,7% în anul 2018, față de 4,4% în anul 2015. În perioada anilor 2015 – 2018 impozitul pe valoarea adăugată a constituit cea mai mare pondere din veniturile BPN, variind de la 31,4% în anul 2015 până la 32,1% în anul 2018. A doua cea mai mare sursă de venituri ale BPN în valoare a fost contribuțiile de asigurare socială, care au contribuit la formarea bugetului cu 21,2% (2015) și 22,5% (2018). Acestea au fost urmate de accize, impozitul pe venit personal și impozitul pe profit și prime de asigurare medicală obligatorie.

Figura: 84 VENITURI BPN PE CATEGORII DE SURSE

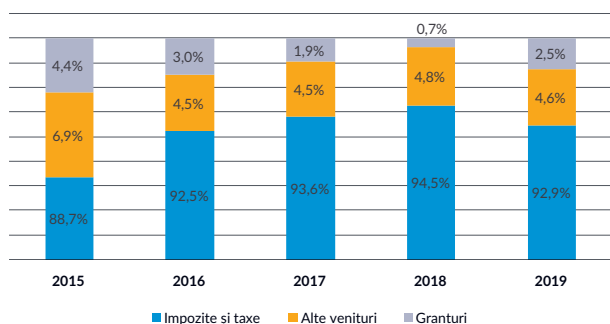
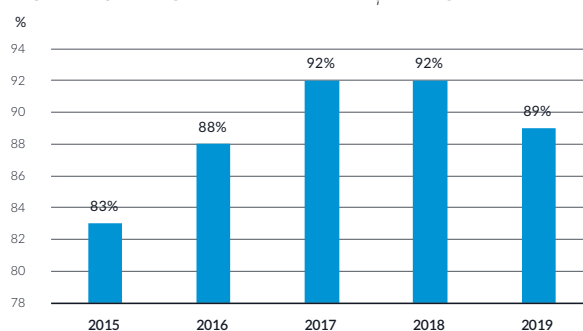

Figura: 85 NIVELUL DE ACOPERIRE A CHELTUIELILOR BPN DIN TAXE ȘI IMPOZITE

Sursa: Ministerul Finanțelor

Nivelul de acoperire a cheltuielilor publice din totalul taxelor colectate este satisfăcător, dar oferă autorităților o flexibilitate slabă în implementarea programelor investiționale la scară largă.

În perioada anilor 2015 – 2018 proporția cheltuielilor publice ale BPN finanțate din impozite și taxe a crescut de la 83% până la 92%.¹²⁰ Dacă în anul 2019 veniturile în BPN din taxe și impozite au crescut cu 6,6% față de anul 2018, proporția cheltuielilor BPN finanțate din impozite și taxe a scăzut cu 3% în anul 2019. Aceasta se datorează creșterii cu 11% a cheltuielilor BPN în anul 2019 față de anul 2018. Bugetul public național a avut un deficit de 3322,7 milioane lei în anul 2019, aproape de două ori mai mare decât deficitul din anul 2018 în valoare de 1150 milioane lei.

De asemenea, la dezvoltare au contribuit substanțial fondurile transferate de lucrătorii migranți moldoveni. Remitențele au constituit 18,7% din PIB în anul 2015 și 15,2% în anul 2018. Deși proporția PIB din remitențe în PIB se reduce, valoarea acestora a crescut cu 293,4 milioane dolari SUA până la 1743,3 milioane dolari SUA în anul 2018, de la 1449,9 milioane dolari SUA în anul 2015.

Pentru implementarea reformelor în diferite domenii, au fost mobilizate și utilizate resurse suplimentare în afara celor naționale, însă valoarea distribuită pe an a scăzut în perioada anilor 2015 – 2019. Volumul total al asistenței acordate Republicii Moldova în această perioadă a constituit 418,804,909 dolari SUA. Suma debursată în anul 2015 a reprezentat 35,4% din totalul fondurilor debursate în perioada de cinci ani, comparativ cu doar 0,14% în anul 2019. Această reducere a asistenței externe debursate a fost generată de situația politică din Republica Moldova, afectată de fraudă bancară.

120 Calculele autorului pe baza „Informațiilor privind executarea BPN pentru anii 2015-2019” acordate de Ministerul Finanțelor

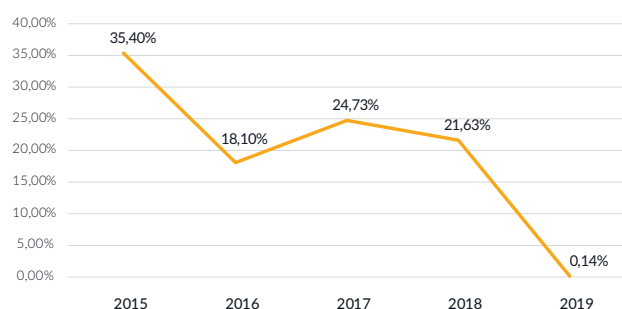

Tabelul 04. VALOAREA ASISTENȚEI EXTERNE ACORDATE REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA ANILOR 2015 - 2019

Anul	Debursări planificate	Debursări curente
2015	US\$70,660,544.3	US\$148,263,125.4
2016	US\$30,616,900.1	US\$75,820,267.4
2017	US\$18,076,448.6	US\$103,551,681.3
2018	US\$8,669,478.9	US\$90,600,880.5
2019	0	US\$568,954.4

Sursa: Platforma pentru gestionarea asistenței externe (februarie 2020).

Conform statisticilor OCDE, Republica Moldova primește a șasea cea mai mare sumă de asistență externă pentru dezvoltare în Europa, cu o medie pentru perioada anilor 2015-2017 de 3% din ajutorul total din regiune, depășind Albania, Macedonia de Nord, Muntenegru și Republica Belarus.

Figura: 84 PONDERRA ASISTENȚEI EXTERNE ÎN TOTALUL ASISTENȚEI PENTRU PERIOADA ANILOR 2015-2019 (% PE AN)

Sursa: Ministerul Finanțelor

Tabelul 05. CLASAMENTUL OCDE AL PRIMELOR 10 ȚĂRI CARE BENEFICIAZĂ DE ASISTENȚĂ EXTERNĂ PENTRU DEZVOLTARE

	Țara	2015	2016	2017	Media pe 3 ani	% din asistența totală
1	Turcia	2,145	3,613	3,142	2,967	38%
2	Ucraina	1,449	1,523	1,166	1,380	18%
3	Serbia	312	633	1,688	878	11%
4	Bosnia și Herțegovina	355	445	441	414	5%
5	Kosovo	438	370	392	400	5%
6	Republica Moldova	313	262	241	272	3%
7	Albania	334	169	157	220	3%
8	Macedonia de Nord	214	168	150	178	2%
9	Muntenegru	100	86	117	101	1%
10	Bielorusia	105	-22	-253	-57	-1%
	Alte țări beneficiare	1,019	908	1,130	1,019	13%
	Total	6,784	8,155	8,371	7,770	100%

Sursa: Statisticile OCDE

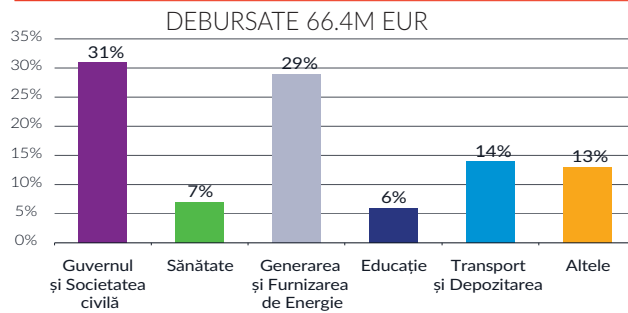
Principalii donatori în această perioadă au fost Uniunea Europeană, agențiile Națiunilor Unite, Banca Mondială, USAID, Agenția austriacă pentru dezvoltare, Consiliul Europei, Elveția, Guvernul Republicii Federale Germania, Guvernul Suediei, Guvernul Japoniei, Fondul Global pentru Combaterea HIV/SIDA, Tuberculozei și Malariei, BERD și BEI. Conform datelor Platformei pentru gestionarea asistenței externe, asistența recepționată în perioada anilor 2017-2018 a fost debursată preponderen în domeniile guvernării și societății civile (31%), generarea și furnizare de energie (29%), sănătatea (7%), educația (6%) și dezvoltarea capacităților de transport și depozitare (14%) (Figura 85¹²¹).

În anul 2017 asistența financiară externă a constituit 8,8% din BPN și 13,9% din bugetul de stat. Această pondere a scăzut în anul 2018 până la 4,9% în BPN și 7,8% în bugetul de stat (Figura 85¹²²).

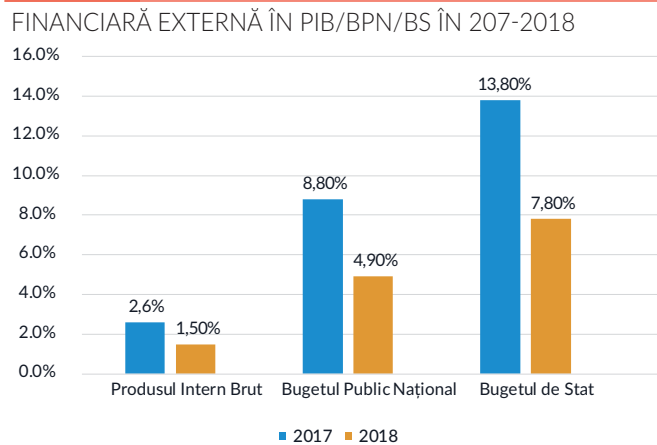
Valoarea asistenței financiare externe debursate în anul 2018 la BPN constituie cca 145 mil. EUR. Conform datelor raportate de către coordonatorii sectoriali ai asistenței externe și/sau beneficiarii naționali, pe parcursul anului 2018, intrările de resurse de asistență financiară externă au constituit cca 120 mil. EUR. Această diferență de valoare a asistenței externe raportată scoate în vileag lacunele existente în sistemul de gestionare a asistenței externe în Republica Moldova. Faptul că valoarea raportată de către coordonatorii sectoriali este mai mică, decât cea real debursată, denotă că coordonatorii sectoriali nu dețin informația deplină privind proiectele de asistență externă în sectoarele patronate. Beneficiarii nu raportează sau implementatorii/donatorii nu partajează informația despre sumele valorificate. Mai multe proiecte sunt în proces de implementare prin gestionarea directă a donatorilor. Lipsa informațiilor veridice despre volumul, caracterul și destinația asistenței externe poate fi explicată prin câteva concluzii de bază: capacitățile tehnice slabe ale AMP; capacitate instituțională și personală limitată în gestionarea AMP; managementul strategic defectuos al asistenței externe.

Figura: 85 TOP SECTOARE UNDE AU FOST

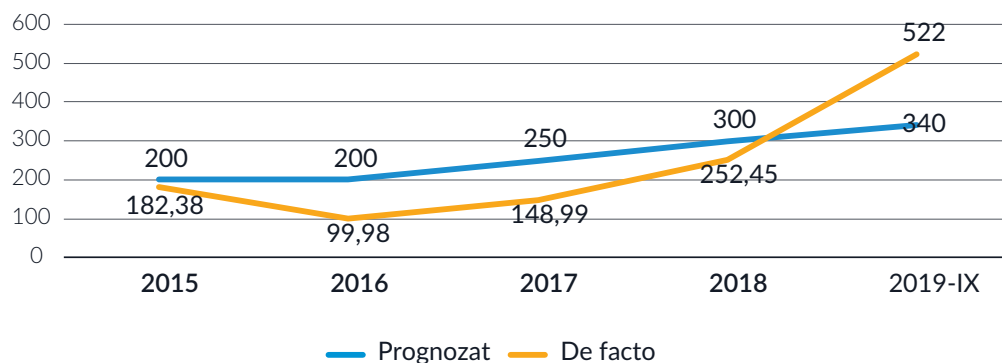
Sursa: Platforma de gestionare a ajutorului extern (februarie 2020).

Figura: 86 PONDERA INTRĂRILOR DE ASISTENȚĂ

Sursa: Platforma de gestionare a ajutorului extern (februarie 2020).

Figura 87. INTRĂRI NETE DE INVESTIȚII DIRECTE ÎN ECONOMIA NAȚIONALĂ (MLN DOLARI SUA)

Sursa: BNM

122 Sursa Figura 6: Raportul privind executarea bugetului de stat, la 31 decembrie 2017 și 31 decembrie 2018

Investițiile străine directe (nete) în economia națională în primele 9 luni ale anului 2019 au constituit 522,25 milioane dolari SUA, depășind prognozele Ministerului Economiei și Infrastructurii pentru anul 2019 cu aproximativ 182 milioane dolari SUA. În termeni comparativi, în anii 2019 și 2017, Ministerul Economiei și Infrastructurii prognozează investiții străine cu aproximativ 100 milioane de dolari SUA mai mult decât investițiile efectiv realizate în anii menționați mai sus¹²³.

Capacitățile naționale de asigurare a sustenabilității datoriei pe termen lung au fost dezvoltate prin modernizarea sistemelor de gestionare electronică; îmbunătățirea capacităților funcționarilor publici responsabili de raportarea datoriei publice în cadrul autorităților publice, întreprinderilor publice și unităților administrativ-teritoriale; îmbunătățirea raportării volumului efectiv al datoriei publice prin implementarea programului „Managementul datoriei publice pe termen mediu (2017-2019, 2020-2022)”; și îmbunătățirea mecanismelor de comunicare cu donatorii pentru planificarea reală a asistenței financiare externe.¹²⁴ Riscurile de refinanțare au fost atenuate prin extinderea scadenței portofoliului de valori mobiliare de stat prin emiterea, pentru prima dată în martie 2018, a obligațiunilor de stat cu scadență de cinci ani. Unele împrumuturi de stat externe au fost convertite din dolari SUA în euro, reducând considerabil deservirea datoriei publice externe și cheltuielile bugetare ale statului în acest sens. Aceasta a fost posibil în urma operațiunilor de conversie efectuate pentru prima dată în martie 2019 cu anumiți creditori străini, precum Banca Mondială și BERD.

În perioada anilor 2015-2019, deservirea datoriei externe publice garantate de stat ca proporție din totalul exporturilor de bunuri și servicii s-a încadrat în limite sigure și nu a implicat riscuri pentru sustenabilitatea macroeconomică a Republicii Moldova. Acest lucru este confirmat și de concluziile Raportului de analiză a sustenabilității datoriilor din Republica Moldova, elaborat de FMI.¹²⁵ Conform acestuia, indicatorul monitorizat PPG debt service-to-exports ratio, atât pe partea de executat, cât și conform prognozei până în 2040, înregistrează valori între 3,5% și 8,1%, fiind cu mult sub limita maximă admisibilă pentru Republica Moldova de 21,0% (în conformitate cu LIC DSF elaborat de Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional).

Deservirea datoriei publice și externe garantate de stat a crescut de 2,1 ori sau cu 112,5 milioane de dolari SUA în ultimii cinci ani, de la 98,4 milioane de dolari SUA în anul 2015 și 210,9 milioane de dolari SUA în anul 2019. Ponderea deservirii datoriei publice și externe garantate de stat în exporturile totale de bunuri și servicii a crescut cu 1,8% în aceeași perioadă, de la 4,0% în anul 2015 până la 5,9% în anul 2019, cu 0,2% mai puțin decât în anul 2018. Creșterea acestui indicator în perioada anilor 2016 – 2018 reflectă rata de creștere a deservirii datoriei publice și externe garantate de stat, care în această perioadă a depășit rata de creștere a exporturilor de bunuri și servicii. Cu toate acestea în anul 2019, exportul de bunuri și servicii a înregistrat o rată de creștere mai mare decât deservirea datoriei publice și externe garantate de stat, iar indicatorul s-a îmbunătățit în mod corespunzător (Tabelul 6).

123 Sursa Figura 7: Anuarul statistic „Conturile internaționale ale Republicii Moldova” 2018, pagina 73 și Conturile internaționale ale BNM din Republica Moldova în anul 2019 (date preliminare), pagina 35

124 Raport de realizare a DSPFM 2013-2020. 2016. http://mf.gov.md/sites/default/files/raport_de_realizare_2016.pdf

125 https://imf.md/press/SR_1MDAEA2020001.PDF

Tabelul 06. EVOLUȚIA DESERVIRII DATORIEI PUBLICE ȘI EXTERNE GARANTATE DE STAT CA PROPORȚIE DIN TOTALUL EXPORTULUI DE BUNURI ȘI SERVICII, 2015-2019

Indicator	Unitate	2015	2016	2017	2018	2019
Deservirea datoriei publice și externe garantate de stat	mIn dolari SUA	98,4	127,4	161,1	205,8	210,9
Exportul total de bunuri și servicii*	mIn dolari SUA	2488,42	2624,47	3120,34	3451,54	3650,85
Deservirea datoriei publice și externe garantate de stat ca pondere în exportul total de bunuri și servicii	%	4,0	4,9	5,2	6,0	5,8

Sursa: Date conform soldului de plăți. <http://bnm.md/bdi/pages/reports/dbp/DBP17.xhtml>

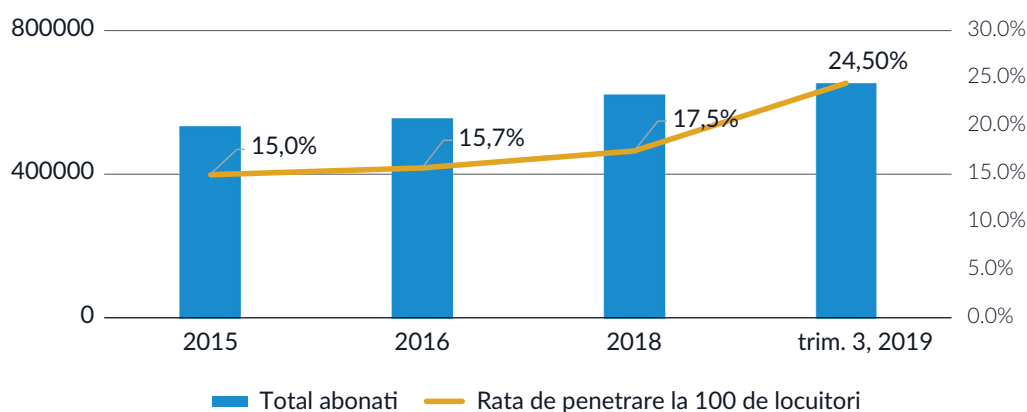
TEHNOLOGII

Sectorul inovării și cercetării este unul dintre obiectivele prioritare ale Guvernului Republicii Moldova, stabilit prin Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care în prezent este în proces de aprobare. În perioada de raportare indicatorii de dezvoltare pentru sector au scăzut și doar o cincime de întreprinderi au raportat activități de inovare. În anul 2017, volumul resurselor specificate (din granturi) pentru sectorul cercetării și inovării a constituit 65,457,000 MDL, din care 23,495,000 MDL au fost debursați sau 35,9% din suma planificată pentru anul respectiv. În același timp, în anul 2018, volumul resurselor alocate pe an a crescut (față de anul 2017) până la 97,001,000 MDL,¹²⁶ dar au fost utilizate doar 29,176,000 MDL sau 30% din suma specificată pentru anul respectiv.

În anul 2014, Republica Moldova s-a asociat cu programul Orizont 2020, beneficiind de aceleași drepturi de participare și aplicare ca și țările Uniunii Europene. Pentru a susține progresul în domeniul cercetării și inovării, în anul 2019 Guvernul a aprobat Planul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023, care are drept scop sporirea eficienței sistemului național de cercetare și inovare și asigurarea condițiilor optime pentru generarea și utilizarea cunoștințelor noi pe baza cercetării fundamentale și aplicate, pentru a spori competitivitatea economiei naționale și nivelul general al bunăstării. Guvernul a stabilit parteneriate și a luat parte la diferite proiecte internaționale în domeniul cercetării, susținerii inovării și promovării cooperării internaționale privind accesul la știință și tehnologie. Astfel, în perioada anilor 2015 – 2019 au fost semnate următoarele acte: i) **74 de memorandumuri, acorduri și protocoale de cooperare specifice în domeniile educației, culturii și tineretului;** ii) **Acordul privind aderarea Republicii Moldova la Statutul Centrului Internațional de Inginerie Genetică și Biotehnologie**, care favorizează parteneriatul pentru promovarea științei, educației și inovării pe o platformă tehnologică și educațională unică pentru a realiza progrese în implementarea Agendei 2030, și facilitează transferul de tehnologii și cunoștințe specializate în domeniul ingineriei genetice și biotehnologiilor, pentru a dezvolta cercetarea în domeniul biotehnologiilor medicale și agricole din țara noastră, a dezvolta industria farmaceutică internă, exporturile și a asigura piața internă cu produse farmaceutice; și iii) **4 protocoale, 5 memorandumuri și 9 acorduri pentru cooperarea academică și de formare profesională în domeniul dreptului și instruirii angajaților instituțiilor de poliție și serviciilor pentru situații excepționale.**

126 Sursa: Sistemul de trezorerie al Ministerului Finanțelor

Figura 88. PROPORȚIA ABONAȚILOR CU ACCES LA INTERNET ÎN BANDĂ LARGĂ LA PUNCTE FIXE

Sursa: Sistemul de trezorerie Ministerul Finanțelor.

În acești ani, serviciile de acces la Internet cu fir au fost printre piețele cele mai dinamice din sectorul comunicațiilor electronice, având un număr de abonați de 30,5% din populația cu vârstă peste 16 ani sau 24,5% din toată populația cu reședință obișnuită în Republica Moldova.¹²⁷ Proportia populației care se abonează la conexiuni cu viteze de la 2 Mbps până la peste 100 Mbps, a crescut cu 9,5% în anii 2015 – 2019, până la 24,5%. Principalii indicatori ai acestei piețe (numărul de utilizatori, traficul de date, volumul vânzărilor) au crescut semnificativ. Tendința ascendentă pe piața respectivă a fost dictată de cererea crescută de servicii de acces la Internet, dezvoltarea infrastructurii globale de acces la rețea bazată pe tehnologia fibră optică și o concurență mai mare între furnizori. Reducerea proporției de conexiune cu viteze mai mici se datorează faptului că sunt înlocuite de conexiuni de mare viteză (conexiunile xDSL înlocuiesc conexiunile FTTx).

Tabelul 07. NUMĂRUL DE ABONAȚI CU ACCES LA INTERNET ÎN BANDĂ LARGĂ ÎN PUNCTE FIXE (ÎN DEPENDENȚĂ DE VITEZA DE ACCES)

	2015	2016	2017	2018
Numărul total de abonați	534,393	557,403	584,330	623,135
Rata de penetrare pe 100 de locuitori, dintre care abonați la conexiuni care permit viteze de:	15,0%	15,7%	16,5%	17,5%
până la 2 Mbps	0,6%	0,6%	0,7%	0,5%
- între 2 Mbps și 10 Mbps	1,5%	0,9%	0,8%	0,2%
- - între 10 Mbps și 30 Mbps	5,1%	5,5%	5,4%	5,5%
- între 30 Mbps și sub 100 Mbps	6,9%	7,7%	8,6%	9,5%
- peste 100 Mbps	0,9%	0,9%	1,2%	1,8%

Sursa: Ministerul Economiei și ANRCETI

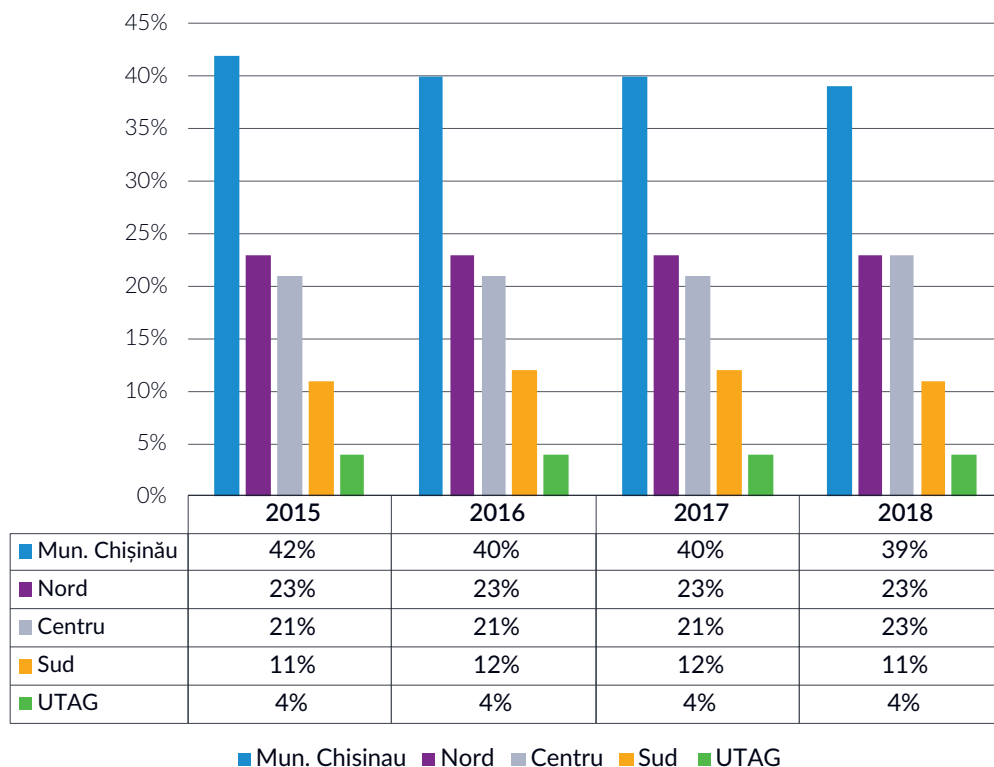
În anul 2018, 39% dintre abonații la Internet în bandă largă în puncte fixe erau din localitățile rurale și 61% din localitățile urbane.¹²⁸ Distribuția pe regiuni prezintă o diferență mare între numărul abonaților din Gagauzia-Yeri și alte regiuni. În anul 2018, în Gagauzia-Yeri erau cu 7% mai puțini abonați decât în regiunea de Sud și cu 21% mai puțini decât în regiunile Centru și Nord.

127 Biroul Național de Statistică. Populația cu reședință obișnuită la 1 ianuarie 2019 era de 2 681 734 de persoane; iar populația în vârstă de 16 ani și peste era de 2 147 160 de persoane.

128 https://www.anrceti.md/files/filefield/2018_Rap_Evol_Piata_26042019.pdf

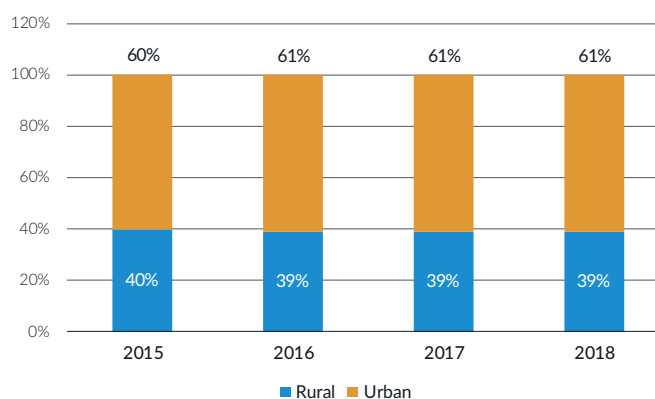
Figura 89. DISTRIBUȚIA ABONAȚILOR CU ACCES LA INTERNET ÎN BANDĂ LARGĂ LA PUNCTE FIXE (DUPĂ REGIUNI)

Sursa: Biroul Național de Statistică

Numărul de abonați la serviciul de acces la Internet cu fir a crescut cu 5,2% până în trimestrul al treilea al anului 2019, față de sfârșitul anului 2018, constituind 655,700, în timp ce numărul utilizatorilor serviciilor de acces la Internet mobil a crescut cu 12% până la aproximativ 2,4 milioane. Față de sfârșitul anului 2018, rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet la puncte fixe pe 100 de locuitori, a constituit 24,5% (o creștere cu 1,6%), iar a serviciilor de acces la Internet mobil a constituit 90,6% (o creștere cu 11,2%). În același timp, rata de penetrare a serviciilor dedicate de acces la Internet mobil a constituit 8,7%.

Figura: 90 DISTRIBUIREA ABONAȚILOR CU ACCES LA INTERNET ÎN BANDĂ LARGĂ LA PUNCTE FIXE

Sursa: Biroul Național de Statistică.

Proporția utilizatorilor de Internet este în continuă creștere, precum și traficul generat de utilizatorii de Internet. În perioada anilor 2015 – 2017, proporția de persoane care au folosit Internetul a crescut cu 7,12%, de la 69% în anul 2015 până la 76,12% în anul 2017.¹²⁹ Trebuie menționat faptul că rata utilizatorilor de Internet din gospodăriile gestionate de bărbați este cu 11,7% mai

129 https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/statistics/2019/Individuals_Internet_2000-2018_Jun2019.xls

mare decât în cazul celor gestionate de femei. În anul 2017, 55,8% din gospodăriile gestionate de bărbați și 44,1% din cele gestionate de femei erau conectate la Internet.¹³⁰

În anul 2019, numărul total de utilizatori care au accesat Internetul mobil folosind tehnologia 4G, a crescut cu 51,6% față de anul 2018, până la 1,546,300 de persoane. Aproximativ 1,450,000 dintre ei au accesat Internetul prin intermediul smartphone-urilor, constituind o creștere de 55%, în timp ce aproximativ 97,000 au folosit Internetul mobil dedicat (prin modemuri/carduri).¹³¹ Datele furnizorilor de servicii de Internet mobil arată că numărul total de utilizatori de Internet mobil în bandă largă (utilizând 2G, 3G, 4G și tehnologii de acces dedicat) a crescut cu 9,8%, iar rata de penetrare a serviciilor de acces la Internet mobil în bandă largă, pe 100 de locuitori, a crescut cu 9,4% până la 88,8%. Traficul generat de utilizatorii de Internet mobil prin intermediul telefoanelor inteligente a crescut cu 47,2%, iar traficul generat de cei care au folosit accesul dedicat la Internet a crescut cu 7,2%. În anul 2019, un utilizator care a accesat Internetul mobil prin telefon a generat un trafic lunar mediu de 2,1 GB, iar un utilizator care a folosit accesul dedicat la Internet a generat un trafic lunar de 18,4 GB.

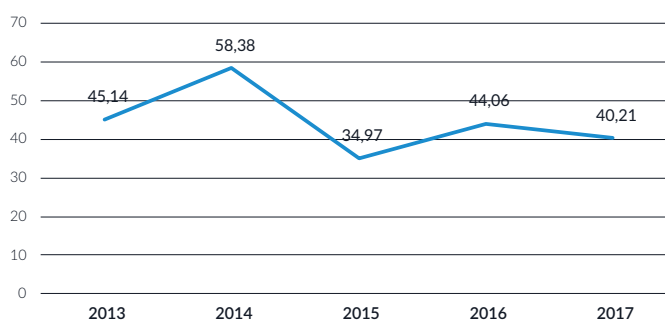
CONSOLIDAREA CAPACITĂȚILOR

Ajutorul oferit de partenerii de dezvoltare ai Republicii Moldova stimulează dezvoltarea economiei naționale, este o sursă importantă de finanțare pentru proiecte de infrastructură prioritare, sprijină dezvoltarea politicilor sectoriale în contextul armonizării cu acquis-ul Uniunii Europene și face posibilă consolidarea capacităților instituționale ale autorităților publice. Asistența tehnică și financiară externă (inclusiv cooperarea nord-sud, sud-sud și triunghiulară) oferită Republicii Moldova pentru consolidarea capacităților și planificarea strategică în perioada anilor 2014 –

2017 s-a redus.¹³² Asistența acordată în anul 2017 a fost mai mică cu 18,17 milioane de dolari SUA decât în anul 2014, iar cea mai mică valoare a fost înregistrată în anul 2015.

Debursarea asistenței externe a fost mai puțin fructuoasă în perioada anilor 2015 – 2019, inclusiv pentru dezvoltarea capacităților de planificare strategică. Provocările majore au fost alimentate de: instabilitatea politică, care a afectat implementarea acordurilor de asistență externă; nerespectarea programului de debursări și restructurare ulterioară, extinderea proiectelor în curs

Figura: 91 VOLUMUL ASISTENȚEI EXTERNE TEHNICE ȘI FINANCIARĂ (INCLUSIV COOPERARE NORD-SUD, SUD-SUD ȘI TRIUNGHIULARĂ) ACORDATĂ REPUBLICII MOLDOVA PENTRU CONSOLIDARE DE CAPACITĂȚI ȘI PLANIFICARE STRATEGICĂ (MIL.USD)

Sursa: Biroul Național de Statistică.

130 https://statistica.gov.md/public/files/publicatii_electronice/Femei_barbati_TIC/5_Accesul_utilizarea_TIC_de_populatie.pdf

131 ANRCETI. Evoluția pieței serviciilor de acces la Internet în bandă largă mobilă în anul 2019. https://www.anrceti.md/files/filefield/2018_Rap_Evol_Piata_26042019.pdf

132 Sursa: BNS <https://unstats.un.org/ODDs/indicators/database/>

de implementare; stagnarea reformelor administrației publice și, în special, a reformei administrativ-teritoriale; evaluarea necorespunzătoare a necesităților la etapa de pregătire a proiectului; lipsa datelor esențiale la nivel național care ar fi oferit toate informațiile necesare pentru implementarea proiectelor și politicilor publice; și capacitățile limitate ale coordonatorilor sectoriali și ale beneficiarilor naționali de a analiza studiile de fezabilitate elaborate de consultanții naționali și internaționali pentru implementarea proiectelor investiționale, afectând astfel durabilitatea proiectelor și costurile de implementare estimate. Chiar și în aceste condiții, partenerii de dezvoltare au alocat resurse considerabile cu impact semnificativ pentru consolidarea capacităților și planificarea strategică.

Capacitățile naționale de coordonare și gestionare a asistenței externe au fost consolidate.

Pentru a spori transparența utilizării asistenței externe, responsabilitatea de a gestiona și valorifica resursele financiare de care beneficiază Republica Moldova, precum și pentru a asigura o informare mai bună în societate despre modul în care este cheltuită, în anul 2014 Cancelaria de Stat (susținută de PNUD) a lansat și a gestionat Platforma pentru gestionarea asistenței externe (AMP), disponibilă online pe site-ul www.amp.gov.md. Platforma conține informații despre mai bine de 2000¹³³ de proiecte în curs de implementare și finalizate. Autoritatea națională responsabilă de coordonarea asistenței externe a fost Cancelaria de Stat. Începând cu anul 2018, aceasta este sarcina Ministerului Finanțelor responsabil pentru programarea, monitorizarea, evaluarea operațională și metodologică, precum și pentru asigurarea transparenței în valorificarea asistenței externe oferite Republicii Moldova de comunitatea donatoare.

Capacitatea Parlamentului a fost consolidată pentru a implementa reforma educației, a dezvolta cadrul legal și politicile naționale în domeniul securității și a elabora legislația privind mass-media la Curtea Constituțională.

Schimbul de cunoștințe, transferurile de tehnologii, sprijinul reciproc și inițiativele bune de vecinătate, precum și agendele comune de dezvoltare au fost finanțate prin Cooperarea Sud-Sud și Triangulară. În anul 2016, au fost implementate 38 de astfel de inițiative, inclusiv a fost stabilită o viziune amplă asupra metodelor și practicilor de gestionare a lucrărilor, standardelor Uniunii Europene, comercializării, utilizării comunicării, publicării și diseminării informațiilor prin intermediul site-urilor web, creării rețelelor și oportunităților de cooperare. Pentru consolidarea guvernării parlamentare în Republica Moldova, în perioada anilor 2016 – 2019 Organizația Națiunilor Unite a oferit asistență în valoare de 3,6 milioane euro. Lituania și-a oferit experiența și lecțiile învățate pentru dezvoltarea jurisprudenței Curții Constituționale a Republicii Moldova.

Capacitățile sistemului de sănătate au fost consolidate la toate nivelurile pentru a elabora și implementa politici și programe. Au fost dezvoltate parteneriate pentru:

- i) îmbunătățirea controlului bolilor transmisibile, promovarea sănătății pe tot parcursul vieții, îmbunătățirea guvernării sectorului sănătății, consolidarea coordonării asistenței oficiale pentru elaborarea, buna coordonare a politicilor și strategiilor din sectorul sănătății, elaborarea documentelor și studiilor noi pentru informarea factorilor de decizie, consolidarea finanțării sistemului de sănătate, controlul bolilor netransmisibile și rolului asistenței medicale primare, îmbunătățirea capacităților Serviciului de Supraveghere de Stat a Sănătății Publice instituit împreună cu Organizația Mondială a Sănătății și cu sprijinul financiar al Agenției Elvețiene pentru Cooperare în valoare de 22,78 milioane dolari SUA,¹³⁴ în cadrul acordurilor de colaborare pentru anii 2015-2019;

133 Sursa: Platforma de gestionare a asistență externă (PGAE)

134 Sursa: Swiss Cooperation Office / Representation of the Swiss Embassy in the Republic of Moldova

- ii) asigurarea accesului egal la servicii de sănătate sexuală și reproductivă și drepturi de reproducere de calitate înaltă, inclusiv pentru cele mai defavorizate grupuri de femei, adolescenți și tineri, cu sprijinul Fondului ONU pentru Populație în valoare de 397,234 de dolari SUA și cu sprijinul Elveției în valoare de 3,600 de dolari SUA;
- iii) consolidarea capacităților Agenției Medicamentelor și Dispozitivelor Medicale a Republicii Moldova, ca instituție națională de reglementare în domeniul medicamentelor, dispozitivelor medicale și activității farmaceutice prin asistența alocată de UE în anii 2001-2019 în valoare de 1,000,000 euro, precum și în valoare de 1,500,000 euro alocați în anii 2015-2018 pentru asistență tehnică și activitățile de consolidare a capacităților în sectorul sănătății pe ambele maluri ale râului Nistru și 2,5 milioane de dolari SUA alocați de către Elveția pentru îmbunătățirea calității serviciilor medicale de pe malul stâng al râului Nistru;¹³⁵
- iv) reducerea și controlul mortalității provocate de tuberculoză și SIDA în Republica Moldova, finanțată cu 11,729,984 euro din Fondul Global pentru Combaterea SIDA, Tuberculozei și Malariei în perioada anilor 2018-2020.

Capacitățile sectorului public din Republica Moldova în domeniul bunei guvernări au fost consolidate cu sprijinul Uniunii Europene și al Organizației Națiunilor Unite. Prin proiectul “Îmbunătățirea Sistemului de Guvernare și Management” experții SIGMA au prezentat Guvernului RM, în mai 2016, raportul de evaluare a administrației publice din RM, realizat în baza metodologiei „măsurări de referință” elaborată pentru țările Instrumentului de Asistență pentru Preaderare (IPA), în cadrul „Principiilor administrației publice”. Acest produs a servit drept bază pentru elaborarea Strategiei de reformă a Administrației publice pentru anii 2016-2020 și a Planului de acțiuni pentru implementarea acesteia pentru anii 2016-2018;

Funcțiile Centrului Național Anticorupție de prevenire și analiză în domeniul corupției au fost consolidate cu sprijinul Organizației Națiunilor Unite (cu un buget de 1,4 milioane euro pentru anii 2015-2017), iar **capacitățile tehnice ale instituțiilor naționale au fost consolidate pentru protecția și promovarea drepturilor omului** (cu un buget de 1,1 milioane euro pentru anii 2015-2018);

Capacitățile de evaluare ale Ministerului Afacerilor Interne și capacitățile de implementare a sistemului de poliție comunitară au fost consolidate cu sprijinul programelor din Statele Unite, Suedia și UE. Funcționalitatea Ministerului a fost analizată, cu evaluarea eficienței activității fiecărei subdiviziuni a Ministerului, și au fost oferite mai multe recomandări pentru îmbunătățirea eficacității instituționale și a serviciilor oferite societății. Aceste recomandări au fost preluate de direcțiile politice și au fost incluse în planurile anuale de acțiuni ale Ministerului, precum și în Planul de dezvoltare sectorială al MAI pentru anii 2017-2019.

Aceasta este doar o parte din ajutorul extern acordat Republicii Moldova pentru consolidarea capacităților și planificarea strategică. Cu părere de rău, forma în care sunt colectate informațiile despre acest indicator astăzi face imposibilă calcularea exactă a volumului de asistență externă oferită în perioada anilor 2015 – 2019 pentru consolidarea capacităților și planificarea strategică. Analiza pe tipuri de asistență externă alocată în perioada anilor 2015 – 2018 arată că 37,5% au fost alocate pentru „asistență tehnică”, 24,2% pentru „sprijin de proiecte”, 38% pentru alte scopuri și 0,3% pentru „sprijin bugetar”.

135 Sursa: Biroul de Cooperare al Elveției / Reprezentanța Ambasadei Elveției în Republica Moldova

Tabelul 08. TIPURI DE ASISTENȚĂ EXTERNĂ OFERITĂ REPUBLICII MOLDOVA ÎN PERIOADA ANILOR 2015-2018

Year	Technical Assistance	Budgetary support	Support for projects	Others	Total, US\$ thousand
2015	92,489.8	1,200.0	85,517.1	96,383.2	190,073.0
2016	132,899.3	1.7	40,163.5	132,901.0	265,802.0
2017	33,216.4	0	50,761.3	33,312.6	66,529.0
2018	21,504.6	0	4,438.5	21,504.6	43,009.3
Total mii dolari SUA	280,110,2	1,201,7	180,880, 4	284,101,5	
Cota %	37,5%	0,3%	24,2%	38%	

Sursa: Platforma pentru gestionarea asistenței externe (februarie 2020)

În perioada anilor 2015 – 2019, Uniunea Europeană a fost unul dintre cei mai importanți și cei mai mari parteneri de dezvoltare ai Republicii Moldova și a oferit sprijin pentru implementarea eficientă a activităților de dezvoltare durabilă. Sprijinul a fost oferit pe baza Cadrului unic de sprijin pentru asistența acordată de UE Republicii Moldova în perioadele 2014-2017-2020 (CUS), care este unul dintre instrumentele UE care sprijină implementarea Agendei de Asociere. Bugetul estimat al CUS în perioada anilor 2014-2020 a constituit între 610 milioane euro și 746 milioane euro și a fost distribuit după priorități. Resursele estimate pentru anii 2014-2017 au constituit între 335 milioane euro și 410 milioane euro, 284 milioane euro și 348 milioane euro în perioada anilor 2017-2020. Sprijinul a fost oferit cu condiția efectuării procedurilor de programare anuală în conformitate cu prioritățile stabilite (vezi Tabelul 9).

Tabelul 09. DOMENIILE PRIORITARE ȘI BUGETUL ESTIMAT AL CUS ÎN PERIOADELE ANILOR 2014-2017 ȘI 2017-2020¹³⁶

Domeniile prioritare în perioada anilor 2014-2017	Valoarea estimată a contribuției, % 2014-2017	Domeniile prioritare în perioada anilor 2017-2020	Valoarea estimată a contribuției, % 2017-2020
Reforma administrației publice	30%	Oportunități de dezvoltare economică, inclusiv de creștere economică durabilă și incluzivă	35% (99,4-121,8 milioane euro)
Agricultura și dezvoltarea rurală	30%	Consolidarea instituțiilor și a bunei guvernări, inclusiv a statului de drept și securității	15% (42,6- 52,2 milioane euro)
Reforma gestionării poliției și poliției de frontieră	20%	Conectivitatea, eficiența energetică, mediul și schimbările climatice	25 % (71-87 milioane euro)
Sprijin suplimentar:	20%	Mobilitatea și contactul între persoane, inclusiv asistența în implementarea punctelor de referință ale Planului de acțiuni privind liberalizarea vizelor, pentru educație, formare și cercetare	10% (28,4- 34,8 milioane euro)
- Consolidarea capacităților și instituțională	15%	Asistență suplimentară pentru dezvoltarea instituțiilor și capacităților	5% (14,2-17,4 milioane euro)
- Societatea civilă	≤5%	Asistență suplimentară pentru dezvoltarea societății civile	5% (14,2-17,4 milioane euro)
		Asistență suplimentară pentru dezvoltarea comunicării strategice	5% (14,2-17,4 milioane euro)

Sursa: Cancelaria de Stat și Cadrul unic de sprijin pentru asistența acordată de UE Republicii Moldova, 2017- 2020

Celelalte programe importante, prin care Republica Moldova a beneficiat de sprijin internațional pentru dezvoltarea durabilă, au fost Programul de cooperare transfrontalieră România-Republica Moldova 2014-2020 (81 milioane euro pentru beneficiari de pe întreg teritoriul Republicii Mol-

136 Sursa: Swiss Cooperation Office / Representation of the Swiss Embassy in the Republic of Moldova

dova și din județele Botoșani, Iași, Vaslui și Galați); Programul de cooperare transfrontalieră pentru bazinul Mării Negre 2014-2020 (49 milioane euro din fondurile ENI + IPA, 8 state participante); Programul transnațional Dunărea 2014-2020 (274,578,077 euro, inclusiv finanțarea UE în valoare de 231,924,597 euro, 14 țări participante).

Cooperarea dintre Republica Moldova și Organizația Națiunilor Unite s-a bazat pe Cadrul de asistență pentru dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite (UNDAF) pentru perioadele anilor 2013-2017 și 2018-2022. UNDAF pentru anii 2018-2022 include patru priorități de asistență: Guvernare, drepturile omului și egalitatea de gen; Creșterea economică durabilă, incluzivă și echitabilă; Durabilitatea mediului și rezistența; și Dezvoltarea socială incluzivă și echitabilă. Pentru realizarea priorităților anunțate, vor fi necesare în total aproximativ 156,7 milioane de dolari SUA. Această sumă include 9,77 milioane de dolari SUA din resursele regulate sau de bază ale agențiilor Organizației Națiunilor Unite și 33,7 milioane de dolari SUA din resurse neregulate sau extrabugetare din surse bilaterale, multilaterale și private. În prezent, se implementează 18 proiecte pentru prioritățile menționate mai sus.

De asemenea, Republica Moldova beneficiază de asistență pentru dezvoltare în cadrul acordurilor bilaterale, iar România este unul dintre partenerii de dezvoltare care a declarat Republica Moldova ca stat prioritar pentru asistența oficială pentru dezvoltare, în conformitate cu Strategia privind politica națională de cooperare internațională pentru dezvoltare și Planul de acțiuni pentru aplicarea acestuia. În perioada anilor 2010 - 2017, a fost consolidată cooperarea în următoarele domenii prioritare: dezvoltarea infrastructurii de transport; educație; asistență umanitară oferită în caz de urgență; sectorul energetic; protecția mediului și schimbările climatice; reabilitarea, extinderea, modernizarea și/sau renovarea clădirilor etc. În cadrul cooperării pentru dezvoltare, au fost donate 100 de microbuze pentru rețeaua de transport școlar, au fost renovate 845 de instituții preșcolare cu 26,631,455,7 de dolari SUA.¹³⁷ În domeniul eficienței energetice, în perioada anilor 2014-2016, au fost alocate 6,114,831,84 euro pentru cofinanțarea proiectului gazoductului Iași-Ungheni. De asemenea, a fost acordată asistență în valoare de 150 de milioane euro în cadrul Acordului privind asistența financiară rambursabilă dintre Republica Moldova și România (2015-2017).

Germania este un alt partener important al Republicii Moldova și a sprijinit Guvernul în implementarea reformelor. A fost unul dintre principalii donatori la nivel bilateral, care în anii 2016-2018, a aprobat finanțarea pentru proiecte în valoare de 12-15 milioane euro anual.¹³⁸ Un impact pozitiv l-a avut și susținerea Germaniei oferită pe dimensiunea reglementării conflictului transnistrean.

Au fost dezvoltate parteneriate bilaterale cu Suedia, Finlanda, Norvegia, Danemarca și Islanda pentru a sprijini Republica Moldova în implementarea Agendei de asociere. Suedia este unul dintre cei mai importanți parteneri de dezvoltare ai Republicii Moldova, deoarece a contribuit cu aproximativ 12 milioane euro anual¹³⁹ pentru susținerea implementării reformelor în Republica Moldova în domenii precum dezvoltarea economiei de piață, consolidarea democrației și statului de drept, mediul și schimbările climatice.

137 456 463151 MDL (1\$ =17,14 MDL, conform cursului BNM din 31 decembrie 2018)

138 Raport privind implementarea Programului de activitate al Guvernului Republicii Moldova pentru perioada anilor 2016-2018, p. 10

139 Raportul privind activitatea Guvernului Republicii Moldova în anul 2019 și primele patru luni ale anului 2020, p. 20

COMERȚUL

La 26 iulie 2001 Republica Moldova a devenit cel de-al 142-lea membru al Organizației Mondiale a Comerțului prin asumarea mai multor angajamente de ajustare a cadrului legislativ pentru a elimina aplicarea discriminatorie a barierelor tarifare și non-tarifare și pentru a reduce treptat taxele vamale negociate la momentul aderării. În general taxele vamale percepute pe importul de mărfuri în Republica Moldova sunt foarte mici și constituie aproximativ 5,3%. Tarifalul mediu simplu a variat de-a lungul anilor de la 4,9% în anul 2001 până la 5,3% în anul 2009 și 6,3% în anul 2015. Republica Moldova a negociat o rată medie pentru toate liniile tarifare de 7,7%.¹⁴⁰ Cele mai favorabile tarife naționale aplicate în anul 2019 față de produsele agricole au o rată medie de 11,2% (față de taxa maximă aplicabilă de OMC de 14,1%). Taxa medie percepută pe mărfurile industriale constituie 4,4%, în timp ce taxa maximă a OMC este de 5,9%. În același timp, nivelul mediu ponderat al tarifelor vamale este de aproximativ 5% (se aplică mai multe tipuri de taxe – pe valoare adăugată, specifice și combinate).

În perioada anilor 2015-2019, **exporturile de mărfuri din Republica Moldova au crescut cu aproximativ 41,29%** (în termeni nominali), iar importurile au crescut cu 46,53%. Această tendință a fost reflectată și la nivel global. Deși cifrele la nivel mondial sunt destul de ne semnificative, ponderea exporturilor de mărfuri din Republica Moldova în comerțul extern global este în continuă creștere (de la 0,012% în anul 2015 până la 0,014% în anul 2018).

În perioada anilor 2015-2016 comerțul extern a fost profund influențat de scăderea prețurilor mondiale la resursele alimentare și energetice, situația geopolitică din regiune, sancțiunile reciproce între Federația Rusă și Uniunea Europeană, restricțiile impuse de Federația Rusă asupra importurilor de vinuri și ale unor produse agricole din Republica Moldova și reducerea remitențelor de la persoane fizice de peste hotare. În același timp, seceta din vara anului 2015 și deprecierea semnificativă a monedei naționale au fost principalii factori interni care influențează comerțul extern. Acești factori luați împreună au dus la o scădere semnificativă a exporturilor și importurilor în anul 2015 (o scădere cu 16% a exporturilor și 25% a importurilor). Acești factori în comun, au determinat descreșterea esențială a exporturilor și importurilor în 2015 (-16% - exporturi; -25% - importuri), iar ulterior, în 2016, odată cu pierderea din intensitate a factorilor enumerați, s-a înregistrat o ușoară revenire în creștere a indicatorilor comerțului exterior (+4% exporturi, +0,8 - importuri).

În anii 2017 și 2018, comerțul extern a înregistrat o tendință ascendentă clară. Exporturile au crescut cu aproximativ 19% în anul 2017 și cu 12% în anul 2018, iar importurile au înregistrat rate și mai mari (în creștere cu 20% în anul 2017 și 19% în anul 2018). Aceste creșteri s-au datorat, în parte, unei cereri externe mai mari, extinderii economiei mondiale, creșterii prețurilor mondiale la resursele energetice și alimentare și aprecierii monedei naționale. De asemenea, acestea s-au bazat pe oportunitățile oferite de acordurile de cooperare internațională, în special de Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, care include Spațiul de Liber Schimb Profund și Comprehensiv (DCFTA), Acordul de Comerț Liber cu Republica Turcia, dezvoltarea îmbunătățită a industriei auto (cu mai mulți investitori interesați de extinderea activității industriale în Republica Moldova), precum și creșterea producției agricole în perioada anilor 2016 - 2018.

140 Data provided by the Ministry of Economy and Infrastructure of the Republic of Moldova

În anul 2019, ritmul de creștere al indicilor comerțului extern a fost modest (exporturile au crescut cu 2,7%, iar importurile cu 1,4%) din cauza scăderii cererii externe, moderării industriei auto din UE (ceea ce a încetinit creșterea exporturilor moldovenești în acest domeniu) și scăderii prețurilor la resursele energetice, în special la gazele naturale. În același timp, noile oportunități oferite de acordurile de cooperare internațională menționate mai sus și deschiderea piețelor noi au menținut creșterea indicatorilor comerțului extern. Trebuie menționat faptul că exporturile au crescut doar datorită livrărilor în Turcia, în timp ce exporturile către țările UE s-au redus, iar cele către țările CSI au înregistrat valori pozitive datorită creșterii reexporturilor. Soldul comercial negativ în anul 2019 a crescut până la 3,062.6 milioane dolari SUA, comparativ cu 3,053.9 milioane dolari SUA în anul 2018. Importurile au constituit 47,6% din exporturi, cu 0,6% mai puțin decât în anul 2018.

Tabelul 10. EVOLUȚIA INDICATORILOR EXPORTURILOR DE MĂRFURI DIN REPUBLICA MOLDOVA
ÎN ANII 2015-2019

Tipul	2015	2016	2017	2018	2019
Exporturi de mărfuri, milioane dolari SUA	1,966.8	2,044.6	2,425.0	2,706.2	2,779.2
Ponderea exporturilor de mărfuri în comerțul extern, %	33,0	33,7	33,4	32,0	32,2
Ponderea exporturilor de mărfuri din Republica Moldova în comerțul exterior global, %	0,012	0,013	0,014	0,014	...
Acoperirea importurilor cu exporturile, %	49,3	50,9	50,2	47,0	47,6

Sursa: Ministerul Economiei și Infrastructurii

PROBLEMELE SISTEMICE DE POLITICĂ ȘI COERENȚĂ INSTITUȚIONALĂ

Vocea tinerilor

„Mijloacele de implementare și revitalizare a parteneriatului global pentru dezvoltarea durabilă trebuie să fie consolidate”, Fată, 16 ani, raionul Orhei, anul 2020

Tinerii afirmă că deseori inițiativele lor sunt ignorate sau nu sunt prioritizate de către factorii de decizie din mai multe motive, cel mai frecvent din cauza lipsei de resurse. Există o necesitate puternică de a stabili platforme și mecanisme funcționale pentru participarea eficientă a tinerilor la procesul decizional la toate nivelurile de guvernare.

Sursa: Raport privind situația tinerilor din Republica Moldova și interacțiunea acestora cu Obiectivele de dezvoltare durabilă.

Reforma administrației publice a modernizat procesul de planificare strategică, de elaborare a politicilor și de luare a deciziilor. Cu toate acestea, capacitățile sectoriale sunt deseori slabe, iar importanța sporirii coerenței politicilor publice naționale nu este întotdeauna suficient de conștientizată. Există câteva mecanisme, proceduri și instrumente politice corespunzătoare pentru promovarea dezvoltării durabile, dar acestea trebuie finalizate, utilizate în mod regulat, îmbunătățite și adaptate pe baza experienței acumulate. Respectarea cadrului de reglementare, care descrie responsabilitățile și procesul de elaborare a politicilor ale autorităților administrației centrale, la nivelul Cancelariei de Stat și al ministerelor, încă mai este o provocare. Calitatea procesului de ela-

borare a politicilor bazat pe dovezi încă nu este absolut consecventă, deoarece analizele încă sunt necorespunzătoare. În același timp, organizațiile societății civile, inclusiv tinerii, nu sunt implicate pe deplin în procesul de politici.

Elementele importante ale mecanismului de coordonare a coerenței politicilor de dezvoltare durabilă sunt Comitetul Interministerial pentru Planificare Strategică (CIPS), Cancelaria de Stat, subdiviziunile sectoriale (SAMEP) din cadrul autorităților publice centrale de specialitate, Strategia Națională de Dezvoltare și Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM).

Comitetul Interministerial pentru Planificare Strategică (CIPS) al Guvernului Republicii Moldova este responsabil pentru coordonarea și monitorizarea activităților Guvernului, și a comisiilor sale responsabile de elaborarea și implementarea Programului de Activitate a Guvernului, Strategiei Naționale de Dezvoltare, a CBTM și a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană, precum și pentru coordonarea asistenței externe. Rolul său constă în asigurarea funcționării unui proces integrat de planificare strategică, care ar trebui să stabilească în mod eficient o corelație a priorităților naționale stabilite în documentele-cheie de dezvoltare strategică ale Guvernului cu politicile elaborate de ministere cu angajamentele internaționale și resursele interne și externe disponibile.

Cancelaria de Stat este responsabilă pentru crearea cadrului general pentru definirea priorităților activității Guvernului și pentru asigurarea suportului metodologic și organizațional pentru sistemul de planificare, dezvoltare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice de către autoritățile administrative centrale. De asemenea, acesta are rolul de „Centru guvernamental”¹⁴¹ responsabil de pregătirea pentru ședințele guvernamentale; coordonarea conformității legale, elaborarea Planului de acțiuni al Guvernului (stabilirea priorităților, planificarea strategică și ajustarea bugetului), coordonarea conținutului documentelor politice (calitatea politicilor) și eliminarea necoordonanțelor și coordonarea priorităților strategice orizontale (integrarea europeană, reforma administrației publice etc.).

Subdiviziunile sectoriale din cadrul autorităților publice centrale de specialitate. Fiecare minister are subdiviziuni de analiză, monitorizare și evaluare a politicilor (SAMEP), care: coordonează elaborarea documentelor de politici publice la nivelul autorităților și, după caz, la nivel intersectorial și sectorial; examinează rezultatele evaluării impactului politicilor publice; asigură interacțiunea dintre procesul de elaborare a politicilor publice și procesul bugetar; și coordonează monitorizarea, evaluarea și raportarea implementării documentelor de politici publice.

Regulile de elaborare și cerințele unificate pentru documentele de politică sunt stabilite prin hotărârile guvernului, iar planificarea pe termen mediu este stabilită prin Legea Guvernului, Legea cu privire la Guvern, Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale, și Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale. Planificarea la nivel național include Programul de activitate al Guvernului, Strategia Națională de Dezvoltare și Cadrul Bugetar pe Termen Mediu. Planificarea la nivel național include Programul de activitate al Guvernului, Strategia Națională de Dezvoltare și Cadrul Bugetar pe Termen Mediu.

Strategia Națională de Dezvoltare Moldova 2020, aprobată în anul 2012, a inclus o agendă de dezvoltare pe termen lung, dar nu a fost susținută de un plan de acțiuni corelat cu CBTM. Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care este în prezent în proces de aprobare, va fi cel

141 Potrivit SIGMA, acesta este un termen generic care se referă la un organ administrativ care servește Premierul și Guvernul, ca organ colectiv de luare a deciziilor.

mai important document de planificare strategică pentru dezvoltarea socio-economică durabilă a țării și va spori coerența politicilor de dezvoltare durabilă. Este un document de viziune strategică, care descrie direcțiile de dezvoltare a țării pentru următorul deceniu. Acest document trebuie, de asemenea, să contribuie la îndeplinirea angajamentelor asumate de țară prin Acordul de asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană și Agenda de Dezvoltare Durabilă 2030.

Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM) este procesul de stabilire a priorităților financiare pe termen mediu. Metodologia CBTM descrie detaliat procesul de elaborare, rolurile și responsabilitățile actorilor-cheie implicați în proces, precum și intervalul de timp pentru elaborarea și aprobarea CBTM. Cu toate acestea, acest proces nu este legat de planificarea politicilor. Lipsa unei metodologii standard pentru stabilirea priorităților de politică pe termen mediu la începutul planificării CBTM duce la priorități formale, care nu asigură o concentrare clară pentru elaborarea CBTM. Astăzi, procesele de estimare a costurilor politicilor se limitează la indicarea necesității de resurse suplimentare și nu asigură coerența corespunzătoare cu CBTM.

Chiar dacă există o claritate a structurilor care au în sarcină lor asigurarea coerenței politicilor naționale, există unele lacune procedurale în stabilirea priorităților sectoriale de politici.¹⁴²

Există peste 300 de documente de politică,¹⁴³ care de multe ori se suprapun sau sunt contrare între ele și nu sunt corelate sau integrate în procesele de planificare bugetară. Deși Cancelaria de Stat oferă îndrumări privind elaborarea priorităților politice, creșterea coerenței acestora și evitarea dublării sarcinilor și investițiilor necesită o metodologie pentru ministere cu îndrumări standard care ar trebui să fie aprobate.

Sistemul de monitorizare nu este utilizat pe deplin pentru a oferi informații periodice cu privire la activitatea Guvernului și nu are un sistem integrat și clar de raportare cu reguli detaliate privind cerințele de formă, intervalul de timp și publicarea rapoartelor de monitorizare. Rapoartele de monitorizare a strategiei sectoriale oferă informații incomplete cu privire la realizarea obiectivelor stabilite și schimbarea calitativă obținută. Informațiile incomplete despre situația reală privind anumite subiecte reduc impactul investițiilor în dezvoltare.

În anul 2017 peste 60% din partenerii de dezvoltare au utilizat cadrele de rezultate ale Republicii Moldova. Sursele naționale existente oferă informații limitate despre măsura în care partenerii de dezvoltare utilizează cadrele de rezultat și instrumentele de planificare. Sursa cea mai informativă la această etapă este AMP, gestionată de Ministerul Finanțelor, care, însă, nu oferă întotdeauna date precise despre acest indicator. Din acest motiv, analiza tendințelor acestui indicator național s-a bazat și pe informațiile oferite de platforma Parteneriatului Global privind Cooperarea pentru Dezvoltare(PGCD).¹⁴⁴

În anul 2017, 94,3%¹⁴⁵ din intervențiile noi lansate de partenerii de dezvoltare au fost aliniate cu cadrele de rezultate ale Republicii Moldova. În același timp, 53,3% din indicatorii de rezultat au fost obținuți din cadrele naționale de rezultate, iar 33,8% din indicatorii de rezultat au fost monitorizați folosind sursele proprii și sistemele de monitorizare ale țării partenere. Mai puțin de un sfert (21,7%) din intervențiile noi prevedeau o evaluare finală cu implicarea Guvernului. În general, în anul 2017, majoritatea partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova s-au conformat cu spațiul de politici al țării pentru dezvoltarea și implementarea politicilor de eradicare a sărăciei și dezvoltării

142 Hotărârea Guvernului nr. 350 privind aprobarea priorităților politicii sectoriale pe termen mediu (2019 - 2021) din 18 aprilie 2018

143 Raportul de evaluare SIGMA (Sprijin pentru îmbunătățirea guvernării și a managementului)

144 <http://dashboard.effectivecooperation.org/viewer>

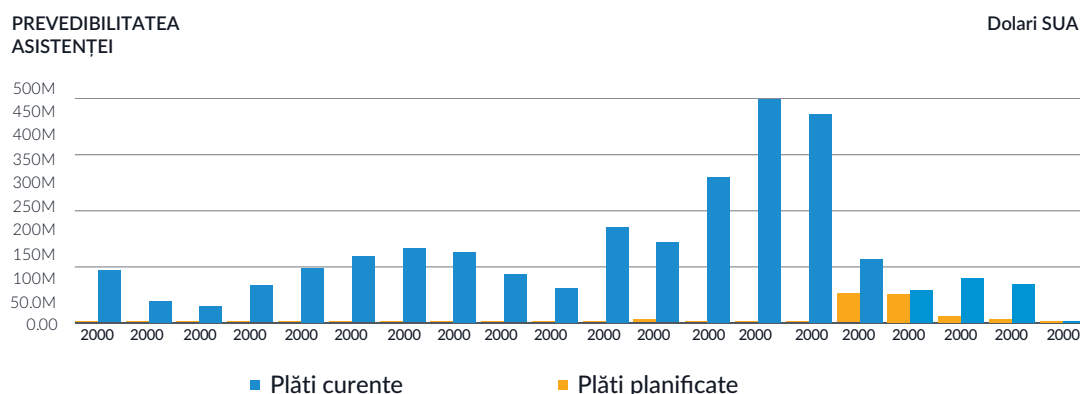
145 Platforma de parteneriat global pentru eficientizarea cooperării pentru dezvoltare, raport din anul 2018

tare durabilă. Acest scor procentual a fost calculat pentru șase cele mai mari intervenții ale partenerului de dezvoltare aprobate în anul 2017 (sau pentru toate intervențiile egale cu sau mai mari de 100000 de dolari SUA, dacă au existat mai puțin de șase intervenții noi). Indicatorul calculează măsura în care partenerii de dezvoltare se bazează pe: (i) obiectivele și (ii) indicatorii de performanță din surse publice, inclusiv instrumentele de planificare naționale, sectoriale și subnaționale; (iii) utilizarea statisticilor și sistemelor de monitorizare a țărilor; și (iv) efectuează evaluări comune. Scorul procentual este calculat prin stabilirea mediei primelor trei componente ale indicatorului.

Nivelul de predictibilitate pe termen mediu a cooperării pentru dezvoltare în Republica Moldova a fost scăzut. În perioada anilor 2000 – 2010, nu au fost efectuate debursări, ci doar plăți curente. În anul 2011, strategia Guvernului pentru negocierile cu partenerii de dezvoltare s-a schimbat, deoarece s-a pus accentul pe sporirea previzibilității asistenței pentru dezvoltare. Astfel, în anul 2011, resursele planificate au constituit 3% din cele debursate, în timp ce în anul 2015 asistența planificată a constituit 47,6% din debursările curente. În perioada anilor 2015 - 2019, ponderea asistenței planificate a fost în continuă scădere, 17,45% în anul 2017, 9,5% în anul 2018 și 0% în anul 2019.¹⁴⁶ Factorii care au dus la această tendință negativă includ instabilitatea și crizele politice care au afectat negocierile planurilor de asistență pe termen lung pentru realizarea ODD-urilor.

Figura 92. PREDICTIBILITATEA ANUALĂ A ASISTENȚEI

Sursa: Platforma de gestionare a asistenței externe (februarie 2020)

PARTENERIAȚELE MULTILATERALE

Mecanismul național de atragere și coordonare a asistenței pentru dezvoltare durabilă oferită Republicii Moldova în baza parteneriatelor bilaterale și multilaterale a fost consolidat. Guvernul a creat Consilii sectoriale de asistență externă pentru a facilita comunicarea cu partenerii de dezvoltare, a spori utilizarea sistemelor și procedurilor naționale în procesul de gestionare a asistenței externe, a evita dublarea (inclusiv cu resursele bugetare) și a asigura participarea tuturor actorilor relevanți la procesul de programare, monitorizare și evaluarea asistenței în sector. A fost implementat Regulamentul cu privire la cadrul instituțional și mecanismul de coordonare și gestionare a asistenței externe¹⁴⁷. Regulamentul definește CBTM ca instrument de programare a asistenței externe și anunță intenția Guvernului de a-și asuma angajamentele internaționale în domeniul raționalizării asistenței externe, cum ar fi Declarația de

¹⁴⁶ <http://amp.gov.md/TEMPLATE/ampTemplate/dashboard/build/index.html>

¹⁴⁷ Hotărârea Guvernului nr. 377 din 25 aprilie 2018

la Paris (2005), Agenda pentru acțiune de la Accra (2008), Angajamentele de la Busan (2011) și Comunicatul de la Mexic (2014).

Cele mai complexe acorduri de asistență bilaterală pentru dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova au fost semnate cu Uniunea Europeană și Organizația Națiunilor Unite. Cooperarea cu UE se bazează pe prioritățile stabilite în Acordul de Asociere dintre Republica Moldova și UE, iar asistența UE este programată anual și face parte din Cadrul unic de sprijin pentru Republica Moldova 2014-2020, unul dintre instrumentele UE de susținere a implementării Agendei de Asociere. Uniunea Europeană a fost cel mai mare donator al Republicii Moldova pentru perioada anilor 2016-2017, oferind, potrivit datelor OCDE, asistență pentru dezvoltare în valoare de 124,6 milioane de dolari SUA. Guvernul Republicii Moldova a semnat acorduri pentru Cadrul Națiunilor Unite de Asistență pentru Dezvoltare (UNDAF) cu ONU pentru perioadele anilor 2013-2017 și 2018-2022,¹⁴⁸ în cadrul cărora părțile se angajează să coopereze într-un mod durabil pentru atingerea priorităților naționale în domeniile drepturilor omului, dezvoltării și îmbunătățirii condițiilor de viață ale tuturor oamenilor din țară, în special ale celor mai vulnerabile și defavorizate. De asemenea, au fost semnate acorduri de asistență bilaterală cu alți parteneri din diverse domenii precum energia, transportul, infrastructura de transport etc.

Parteneriatele multilaterale au reprezentat mai mult de două treimi din ajutorul extern acordat în anii 2017 și 2018. Astfel, în 2017, 77% din ajutorul extern înregistrat de AMP a fost acordat prin intermediul parteneriatelor multilaterale; această proporție a crescut la 85% în anul 2018. Parteneriatele multilaterale în majoritatea cazurilor au fost constituite pentru priorități complexe legate de modernizarea serviciilor publice, sporirea competitivității și dezvoltării capitalului uman, creșterea eficienței sistemului energetic, modernizarea sistemelor cu alimentare termică din mun. Bălți, reabilitarea rețelelor de transport de energie electrică, susținerea dezvoltării afacerilor, reabilitarea infrastructurii căilor ferate și rutiere, precum și consolidarea sistemului ordinii publice. Partenerii de dezvoltare care s-au implicat în parteneriate multilaterale pentru susținerea Republicii Moldova în vederea mobilizării resurselor pentru atingerea ODD includ UE, USAID, Banca Mondială, Guvernul Suediei, Guvernul Regatului Unit, Guvernul României, Guvernul Germaniei, Guvernul Poloniei, Elveției, Parteneriatul pentru Eficiență Energetică și Mediu din Europa de Est, Banca Europeană pentru Reabilitare și Dezvoltare, și agențiile Națiunilor Unite. În cadrul proiectelor investiționale finanțate de către partenerii externi, cu precădere în cele cu Banca Mondială, Guvernul Republicii Moldova de comun cu finanțatorul aplică principiul finanțării în baza rezultatelor livrate, fapt ce contribuie semnificativ la sporirea eficienței utilizării resurselor externe. Guvernul Republicii Moldova apreciază efortul și contribuția tuturor partenerilor săi la creșterea gradului de prosperitatea a poporului moldav precum și la consolidarea ordinii publice și a integrității teritoriale a țării.

Guvernul și-a consolidat dialogul cu autoritățile publice locale, inclusiv în ceea ce privește cooperarea pentru implementarea agendei de dezvoltare durabilă și negocierile privind descentralizarea. Acest proces a implicat Congresul autorităților locale din Republica Moldova, care este un partener de importanță majoră.

În perioada anilor 2015 – 2018 dialogul autorităților publice cu sectorul privat s-a extins în mod continuu. Guvernul încurajează implicarea sectorului privat în procesele de dezvoltare durabilă; care la rândul său a confirmat prin acțiunile sale disponibilitatea sa de a contribui la realizarea ODD-urilor legate de consumul și producția responsabil/ă. Guvernul Republicii Moldova, cu sprijinul PNUD, a reușit să lanseze mai multe inițiative de implicare a mediului de afaceri în implementarea ODD-urilor 12 și 13. În acest context, companiile, aplicând tehnici inovatoare pentru a încuraja populația să consume

148 UN-Republic of Moldova Partnership Framework for Sustainable Development 2018-2022 <https://www.undp.org/content/dam/moldova/docs/Legal%20Framework/UNDAF%20Moldova%20EN.pdf>

energie în mod responsabil, a obținut o reducere de 2% a consumului de energie electrică în rândul a 10000 de familii participante la experiment. Alte exemple includ implicarea mediului de afaceri în cercetarea și analiza mișcării populației în țară, rezultate cărora au contribuit la eficientizarea programului de transport public, care a avut un impact pozitiv asupra mediului. Un alt exemplu este o companie care analizează comportamentul consumatorilor, care a demonstrat disponibilitatea populației de a înlocui pungile de plastic cu cele ecologice, încurajând astfel alte companii să-și schimbe modul de a face afaceri, să devină mai ecologice.

Pentru ca dialogul dintre sectorul public și cel privat să fie continuu și de calitate bună, a fost creat Consiliul Economic¹⁴⁹ ca structură consultativă pe lângă prim-ministrul Republicii Moldova. Din cei 118 membri ai Consiliului, 56 sunt reprezentanți ai asociațiilor de afaceri, 8 sunt reprezentanți ai comunității de cercetare, 11 sunt reprezentanți ai organizațiilor internaționale care lucrează în domeniul reformelor mediului de afaceri și 43 sunt reprezentanți ai autorităților și instituțiilor publice. Consiliul oferă expertiză Guvernului din partea mediului de afaceri în elaborarea politicilor publice din domeniile economic, bugetar-fiscal, al comerțului, monitorizează și evaluează impactului implementării politicilor publice vizate, contribuie la elaborarea deciziilor publice din domeniile economic, bugetar-fiscal, al comerțului și susține eforturile guvernului în identificarea problemelor-cheie, preocupărilor și necesităților întreprinderilor mici mijlocii din Republica Moldova etc.

Dialogul social și implicarea partenerilor sociali în asigurarea consensului și compromisului pentru introducerea cu succes a flexibilității și securității pe piața muncii, asigurarea protecției sociale și promovarea muncii decente, au un loc special pe agenda Guvernului pentru asigurarea dezvoltării durabile. Acest obiectiv este atins prin intermediul Comisiei Naționale pentru Consultări și Negocieri Colective și este confirmat și de Planul național de acțiuni pentru implementarea Acordului de asociere Republica Moldova-UE, care stabilește clar importanța utilizării active a consultărilor trilaterale între partenerii sociali cu privire la problemele de muncă și socio-economice de interes național și coordonarea tuturor actelor de reglementare în domeniul relațiilor de muncă cu sindicatele și angajatorii la nivel național.

Parteneriatele cu organizațiile societății civile (OSC-urile) s-au concentrat pe promovarea diverselor forme de implicare a OSC-urilor în elaborarea, implementarea și evaluarea politicilor publice sectoriale. Mediul pentru participarea societății civile la cooperarea pentru dezvoltare este extins după cum arată rapoartele Parteneriatului Global pentru cooperarea eficientă pentru dezvoltare din anul 2018.¹⁵⁰ În perioada anilor 2015 – 2019, dialogul Guvernului cu societatea civilă a avut loc în mare parte prin mai multe platforme precum Consiliul Național de Participare (CNP), Consiliul Național al ONG-urilor, Consiliul Național al Tineretului din Moldova, Platforma Națională a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic, Platforma societății civile UE-Moldova și Platforma pentru egalitatea de gen. CNP a fost creat în anul 2010 ca o agenție consultativă angajată să contribuie la adoptarea hotărârilor de politici publice care să răspundă intereselor societății. În perioada anilor 2015 – 2019, CNP a fost mai puțin activ decât Consiliul Național al ONG-urilor, care a fost creat pentru a monitoriza adoptarea și implementarea legilor care afectează dezvoltarea ONG-urilor, pentru a facilita dialogul dintre sectorul neguvernamental și autoritățile publice și pentru a contribui la sporirea transparenței și vizibilității sectorului neguvernamental. În același timp, Platforma societății civile UE-Moldova și Platforma Națională a Forumului Societății Civile din Parteneriatul Estic au fost utilizate în conformitate cu prevederile Acordului de asociere cu UE, inclusiv pentru a aborda problemele de dezvoltare durabilă.

149 Government Decision 631 of 22 August 2011. <https://consecon.gov.md/wp-content/uploads/2019/09/Guvernului-RM-nr.-631-Regulament-din-22.08.2011..pdf>

150 <http://dashboard.effectivecooperation.org/viewer>

Există diverse instrumente pentru dialogul, consultarea și implicarea sectorului privat, partenerilor sociali și OSC-urilor implicate în dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, inclusiv participarea actorilor neguvernamentali la consiliile instituțiilor publice, consultări publice, ședințe comune, evaluări independente și comisii tematice mixte. Un instrument utilizat în mod activ în perioada de raportare este, de asemenea, o platformă online pentru consultări cu societatea cu privire la toate proiectele de hotărâri și legi care urmează să fie adoptate de Guvern. Astfel, pe platforma **www.particip.gov.md** au fost consultate 854 de proiecte în anul 2019, 1165 de proiecte în anul 2018, 1033 de proiecte în anul 2017 și 973 de proiecte în anul 2016. În total, în perioada anilor 2016 – 2019, pe această platformă au fost consultate 4025 de proiecte și au fost primite 1109 de comentarii despre acestea.¹⁵¹ Conform datelor transmise de Cancelaria de Stat, 152 70% din toate proiectele aprobate pe parcursul anului 2019 au fost publicate de autoritățile centrale pe site-ul www.particip.gov.md; acestea trebuie să includă o marjă de eroare de aproximativ 15%, deoarece unele autorități centrale, precum Ministerul Justiției, nu au folosit platforma [particip.gov.md](http://www.particip.gov.md) în anul 2019, ci au publicat proiectele de hotărâri pe site-ul său oficial.

Dialogul Guvernului cu OSC-uri a fost dezvoltat pe baza a trei priorități stabilite în Strategia de dezvoltare a societății civile (SDSC) pentru anii 2018-2020: (i) implicarea activă a societății civile în consolidarea cadrului de reglementare privind participarea societății civile la dezvoltarea și monitorizarea implementării politicilor publice, (ii) promovarea și consolidarea sustenabilității financiare a OSC-urilor, și (iii) dezvoltarea spiritului civic activ și a voluntariatului. Pentru a dezvolta un mecanism instituțional de dialog între autoritățile publice și societatea civilă, la nivel guvernamental a fost instituită o unitate responsabilă de cooperare cu societatea civilă în cadrul Direcției Secretariate permanente a Cancelariei de Stat. În ianuarie 2020, Cancelaria de Stat a anunțat realizarea a 83,3%¹⁵³ din acțiunile prevăzute în Planul de acțiuni pentru implementarea SDSC, dintre care: 47,7% au fost implementate integral și 36,3% parțial.

Astfel, în perioada 2018-2020 au fost: i) dezvoltate capacitățile de participare a autorităților publice și OSC în procesul de elaborare și monitorizare a implementării politicilor publice, precum și de stimulare a participării OSC în procesul decizional; ii) elaborate conceptele de consultare a vârstnicilor la nivel local și a mobilizatorilor comunitari și cel al programului de voluntariat pentru vârstnici, care prevede strategiile de implicare a vârstnicilor în activități de voluntariat; iii) dezvoltat și pus în aplicare un mecanism de stimulare a implicării tinerilor în planificarea și elaborarea bugetelor pe componenta tineret la nivel local prin Rețeaua Națională a Consiliilor Locale ale Tinerilor; iv) atrași reprezentanții societății civile în Consiliile consultative sectoriale a Ministerelor. Drept exemplu este consiliul de coordonare al reformei poliției; v) lansat Registrul de stat al actelor locale (RSAL) care a contribuit la sporirea gradului de transparență a procesului decizional la nivel local. Până la finele anului 2019 au fost publicate în RSAL 295 338 acte; vi) implementat mecanismul de desemnare procentuală (2%). Din momentul lansării acestui instrument, chiar dacă resursele oferite de el organizațiilor societății civile sunt încă destul de modeste, se constată o creștere anuală a solicitărilor OSC de a obține dreptul de a beneficia de acest mecanism. Lista beneficiarilor pentru 2020¹⁵⁴ este în creștere cu 15%, în raport cu anul 2019. Din totalul solicitanților 87 la sută sunt asociații obștești, fundații și instituții private (organizații necomerciale), iar 13% din ele o reprezintă cultele religioase. În 2020 au

151 <http://www.particip.gov.md/statistics.php?l=ro>

152 https://cancelaria.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_narativ_2019_completat.pdf

153 Progress report on the implementation of the Action Plan of the Civil Society Development Strategy 2018-2020. State Chancellery. January 2020.

154 <http://www.asp.gov.md/ro/node/3963> List of beneficiaries of the percentage appointment.

fost înregistrate cu 34% mai multe desemnări față de 2017; vii) revăzut cadrul normativ ce vizează determinarea obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit, inclusiv deducerea donațiilor; viii) lansat procesul de perfecționare a Legii cu privire la filantropie și sponsorizare, în vederea asigurării durabilității și independenței organizațiilor neguvernamentale; ix) aprobat Regulamentul pentru validarea educației nonformale și informale; x) constituite 32 Grupuri de Acțiune Locală, reprezentând 263 unități administrativ-teritoriale de nivelul I, centrate pe cooperarea pentru dezvoltare locală; xi) creat Comitetul de Coordonare pentru o Guvernare Deschisă, cu scopul de a asigura implementarea principiilor unei guvernări deschise în sectorul public, care întrunește un număr egal de reprezentanți din autoritățile publice și societatea civilă; xii) aprobat Planul de acțiuni pentru o guvernare deschisă pentru anii 2019-2020, care stabilește activități pentru asigurarea accesului la informație și promovarea utilizării datelor deschise de către cetățeni, sporirea transparenței bugetare și a achizițiilor publice, consolidarea platformelor și mecanismelor de colaborare cu societatea civilă, implicarea Diasporei în procesul decizional, consolidarea mecanismului de responsabilizare a autorităților publice, dezvoltarea serviciilor publice centrate pe cetățean prin optimizarea și eficientizarea proceselor de prestare a serviciilor publice; xiii) aprobat Regulamentului de organizare și funcționare a Comisiei Naționale pentru Antreprenoriat Social și a listei genurilor de activitate ce constituie activități de antreprenoriat social și instituită Comisia Națională pentru antreprenoriatul social; xiv) lansat procesul de perfecționare a mecanismelor de finanțare directă a proiectelor OSC din bugetul public; xv) dezvoltate capacitățile în domeniul particularităților de determinare a obligațiilor fiscale aferente impozitului pe venit și de prezentare a dărilor de seamă pentru ONG; xvi) lansate consultările publice cu privire la ajustarea cadrului legal în domeniul voluntariatului și întreprinderea măsurilor ce se impun în scopul instituirii Centrului Național al Voluntariatului cu statut de instituție publică, astfel încât acesta să devină funcțional la 01.01.2021; xvii) aprobat modelul-tip de raport anual pentru voluntariat, care conține prevederi referitoare la structura formularului de colectare a datelor statistice; xviii) acreditate 31 de instituții gazdă a activității de voluntariat și eliberate 953 carnet de voluntar; xix) aplicat formularul on-line de colectare a datelor statistice privind voluntariatul formal pentru 2019; xx) alocate fonduri de instituțiile administrației publice centrale ca cheltuieli aferente finanțării proiectelor organizațiilor societății civile în 2017 - 2019 pe 7 domenii conform datelor din Tabelul 11.

Tabelul 11. FONDURI ALOCATE DIN BUGETUL DE STAT PENTRU OSC-URI ÎN PERIOADA ANILOR 2017-2019

	Funding programme	Funding in 2017 MDL	Funding in 2018 MDL	Funding in 2019 MDL
Tineri	1.1 Programul de granturi pentru organizațiile de tineret	6,076,372	5,820,542	5,441,818
	1.2 Programul „Capitala Tineretului”	1,303,643	1,384,853	1,168,700
	1.3 Granturi pentru inițiativele tinerilor la nivel local		3,000,000	3,000,000
	1.4 Asistență pentru consolidarea și dezvoltarea consiliilor locale pentru tineret	400,000	1,000,000	1,319,903
Cultură	Granturi pentru asociațiile implicate în cultură	2,000,000	3,974,000	7,409,200
	Asociația publică „Casa Republicană de Cultură a Surzilor din Moldova” și Centrul Național de Informare și Reabilitare a „Asociației Nevăzătorilor din Moldova”	2,409,200	2,409,200	2,409,200
Sănătate	Fondul de bază al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină	8,938,835	10,815,606	12,376,804
	Fondul de prevenire al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină	1,795,498	733,870	1,159,387
Social	Programul MSMPs de granturi mici în domeniul îmbătrânirii active	100,000	100,000	200,000
	Alocări/subvenții de stat pentru 5 asociații publice (sociale și sportive)	15,337,100	19,602,200 ¹⁶¹	24,351,500 ¹⁶²
Politici	Programul de granturi „Diaspora Engagement Hub”	Fondurile nu au trecut prin BRD, ci au fost gestionate de OIM	751,892	300,000
Public	Programul de examinare a experților în politici publice de către organizațiile societății civile	-----	-----	10,000,000
	TOTAL fonduri alocate 1 dolar SUA % - 17,23 mlrd MDL (30 decembrie 2019)	38,360,648 mlrd (222,6387 dolari SUA)	49,592,163 mlrd (2,878,245 dolari SUA)	69,136,512 mlrd (4,012,566 dolari SUA)

Valoarea fondurilor alocate în perioada anilor 2015 – 2019, inclusiv numărul de acorduri de finanțare semnate de autoritățile publice centrale cu OSC-urile naționale, a crescut constant.

Rezultatele enumerate ar fi putut fi consolidate dacă autoritățile publice ar fi elaborat și un mecanism de monitorizare și evaluare a implementării SDSC, care nu a fost finalizată și implementată până în anul 2020, în conformitate cu prevederile SDSC.

Alocările și subvențiile de la stat pentru asociațiile care lucrează cu persoane cu diferite tipuri de dizabilități s-au majorat cu 214% în perioada anilor 2015 – 2019, iar resursele totale alocate acestor parteneriate au constituit 23,693,000 MDL. În perioada 2015 - 2018, trei asociații publice au beneficiat de alocări și subvenții de la stat: Asociația Nevăzătorilor, Asociația Surzilor și Societatea persoanelor cu dizabilități. În anul 2019, cinci asociații publice au beneficiat de aceste alocări și subvenții: Asociația Nevăzătorilor, Asociația Surzilor, Societatea persoanelor cu dizabilități, Asociația Keystone Moldova și Centrul de Reabilitare Medico-Socială pentru Persoane cu Vedere Slabă „Low

¹⁵⁵ Legea bugetului de stat pentru anul 2018, Legea 289 din 15 decembrie 2017, Monitorul Oficial 464-470 din 29 decembrie 2017.

¹⁵⁶ Legea bugetului de stat pentru anul 2019, Legea 303 din 30 noiembrie 2018; Monitorul Oficial al Republicii Moldova 504-511 din 22 decembrie 2018.

Vision". În domeniul social, au fost dezvoltate parteneriate eficiente cu diverse asociații publice și în cadrul Programului de Granturi mici în domeniul îmbătrânirii active, deoarece din anul 2017 până în anul 2019 au fost semnate acorduri de grant cu 13 OSC-uri pentru implementarea proiectelor de promovare a participării persoanelor în etate și îmbătrânire activă, în conformitate cu obiectivele Planului de acțiuni privind implementarea principiului îmbătrânirii active (2018-2021).

Au fost încurajate și dezvoltate parteneriate multilaterale între OSC-uri, autoritățile locale și alți parteneri de dezvoltare în domeniul politicii pentru tineret.

În perioada anilor 2017 – 2019, au fost semnate 75 de acorduri de grant în cadrul Programului de granturi pentru dezvoltarea sectorului neguvernamental pentru tineret din Republica Moldova, care a oferit, în mod competitiv, sprijin logistic și financiar pentru implementarea inițiativelor, programelor și proiectelor pentru tineri. Finanțarea prevăzută pentru cele 75 de proiecte pentru această perioadă a constituit în total aproximativ **17,3 milioane MDL**. Proiectele sprijinite s-au axat pe următoarele priorități: participarea tinerilor; servicii pentru tineri; oportunități economice pentru tineri și consolidarea sectorului tinerilor. Începând cu anul 2017, se implementează Programul de dezvoltare a centrelor de tineret pentru anii 2017-2022 (DPYC-2022), în cadrul căruia în perioada de raportare au fost încheiate 22 de acorduri de parteneriat cu autoritățile publice locale de nivelul II (Consiliile raionale) pentru dezvoltarea centrelor de tineret. Astfel, 22 de Centre raionale de tineret și aproximativ 20 de filiale ale acestora au fost dotate cu echipament tehnic și mobilier, majoritatea fiind conectate la Internet. Acestor parteneriate între APC-urile responsabile de implementarea politicilor pentru tineret și APL-uri li s-au alăturat partenerii de dezvoltare. Astfel, în anul 2017 a fost semnat un Acord de cofinanțare cu Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, care a susținut crearea Fondului comun pentru dezvoltarea serviciilor pentru tineret, inclusiv pentru tinerii cei mai vulnerabili. În anul 2019, acestui parteneriat i s-a alăturat Elveția. Cu eforturile comune ale tuturor partenerilor menționați mai sus, a fost creat „Fondul comun pentru dezvoltarea serviciilor pentru tineri, inclusiv pentru cei mai vulnerabili și civici” al Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, Elveției și Fondului ONU pentru Populație. Pe baza parteneriatului autorității centrale responsabile de implementarea politicii pentru tineret cu 3 autorități ale administrației publice locale de nivelul I și 8 organizații neguvernamentale locale, în cadrul Programului „Capitala Tineretului” au fost implementate 8 proiecte locale pentru tineret în valoare totală de 3,857,195.83 MDL. Participarea și implicarea activă a tinerilor la dezvoltarea durabilă a fost o altă dimensiune a acțiunii comune a actorilor naționali și neguvernamentali. În perioada anilor 2017-2019, a fost implementat Programul de asistență pentru consolidarea și dezvoltarea instituțională a consiliilor de tineret raionale/municipale, care constă în oferirea asistenței financiare și metodologice pentru consolidarea capacităților de organizare și funcționare ale consiliilor raionale/municipale de tineret. În prezent, Rețeaua națională a consiliilor raionale/municipale de tineret reprezintă 23 de consilii municipale/raionale de tineret, care constituie 65,7% din numărul total de unități administrativ-teritoriale ale Republicii Moldova.

DATELE, MONITORIZAREA ȘI RESPONSABILITATEA

Republica Moldova și-a aliniat Politica de Calitate a informației la principiile care garantează că statistica oficială corespunde cerințelor Codului de Practici al Statisticilor Europene și principiilor fundamentale ale statisticii oficiale. Biroul Național de Statistică (BNS) oferă informație

fiabile, la timp și obiective despre situația economică, demografică, socială și a mediului din țară. Conform Legii nr. 93 cu privire la statistica oficială din 26 mai 2017, capitolul VIII, articolele 21-22 și Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național 2016-2020, autoritatea națională responsabilă se obligă să evalueze și să îmbunătățească în mod continuu calitatea statisticilor oficiale: prin identificarea periodică și regulată a punctelor forte și slabe, precum și a riscurilor aferente care sunt luate în considerare în mod corespunzător prin dezvoltarea continuă a cadrului calității. În procesul de pregătirea statisticilor, BNS respectă standardele și bunele practici europene și internaționale. Acest proces de pregătire a datelor statistice este susținut de o metodologie riguroasă,¹⁵⁷ procedurile statistice relevante, monitorizarea și reducerea oricărei sarcini excesive asupra respondenților și respectarea principiului eficienței costurilor. Statisticile publicate corespund standardelor de calitate și necesităților autorităților publice centrale și locale din Republica Moldova, organizațiilor internaționale și europene, organizațiilor din domeniul cercetării și inovării, agenților economici și publicului larg. Datele statistice sunt pregătite pentru a fi relevante, exacte, punctuale, accesibile, comparabile și consecvente.

Cu BNS ca instituție lider, în anul 2017 Republica Moldova a naționalizat 338 de indicatori ODD și a ajustat parțial sistemul național de colectare a datelor, ținând cont de indicatorii naționalizați. Dintre cei 226 de indicatori naționalizați în anul 2017, 113 (50%) erau complet disponibili, 11 (5%) erau parțial disponibili, iar pentru 102 (45%) date disponibile nu erau.¹⁵⁸ În prezent, dintre cei 338 de indicatori ODD revizuiți în anul 2019, 156 (46%) sunt complet disponibili, 104 (31%) sunt parțial disponibili, iar pentru 78 de indicatori (23%) date disponibile nu sunt.

Vor fi întreprinse mai multe acțiuni, inclusiv va fi acordată asistență externă, pentru pregătirea datelor care lipsesc. În anul 2018 și 2019, BNS a revizuit și a actualizat lista indicatorilor naționalizați de ODD cu clasificări disponibile, în consultare cu ministerele și autoritățile sectoriale specializate și OSC-urile. Acest proces avea drept scop reevaluarea gradului de disponibilitate al indicatorilor ODD pregătiți în țară cu privire la lista generală a indicatorilor și evaluarea gradului de conformitate a indicatorilor cu metodologia internațională. Odată cu reorganizarea autorităților publice centrale și a zonelor de activitate gestionate, a fost revizuită lista instituțiilor responsabile de furnizarea și/sau pregătirea datelor, identificarea instrumentelor de colectare a datelor existente și necesitățile de îmbunătățire a capacităților naționale de pregătire și utilizare a indicatorilor ODD. În perioada octombrie-decembrie 2019, au fost colectate date pentru setul de indicatori ODD revizuiți pentru perioada anilor 2010-2018 de la 43 de instituții sursă, care au fost ulterior validate de specialiștii BNS și expediate Cancelariei de Stat, pentru a fi utilizate în pregătirea Raportului de evaluare voluntară națională pentru implementarea Agendei 2030 de dezvoltare durabilă.

Republica Moldova are legislație națională în domeniul statisticilor, care a fost elaborată în conformitate cu Principiile fundamentale ale statisticilor oficiale, precum și un Plan de acțiuni pentru implementarea Strategiei de dezvoltare a sistemului statistic național. La 26 mai 2017, a fost adoptată prin vot Legea nr. 93 privind statisticile oficiale¹⁵⁹ Legea fost elaborată pe

157 Ordinul Directorului general al BNS 52/a din 10 iulie 2017.

158 Raportul privind naționalizarea indicatorilor ODD, martie 2017, pag. 8, Anexa 3, p.35, <https://cancelaria.gov.md/ro/apc/nationalizarea-indicatorilor-pentru-monitorizarea-obiectivelor-de-dezvoltare-durabila>). Datele pentru indicatorii disponibili sunt accesibile la https://statistica.gov.md/insectiunea_obiectivele_de_dezvoltare_durabila.

159 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105689&lang=ro

baza Legii Generale privind Statistica Oficială a UNECE și reglementează organizarea și funcționarea sistemului unic de statistici oficiale și stabilește cadrul legal pentru elaborarea, pregătirea, diseminarea și coordonarea statisticilor oficiale. Legea conține, de asemenea, dispoziții privind principiile fundamentale ale statisticilor oficiale, inclusiv independența profesională, gestionarea calității datelor statistice, extinderea accesului la surse de date administrative pentru a reduce povara asupra respondenților și alte elemente care vizează consolidarea sistemului statistic național. La 30 decembrie 2016, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național 2016-2020 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia,¹⁶⁰ și a stabilit că acțiunile prevăzute în Planul de acțiuni pentru implementarea acestei Strategii vor fi finanțate din alocările prevăzute în aceste scopuri în bugetele autorităților publice implicate, precum și din alte surse, în conformitate cu legislația în vigoare. Nivelul de implementare a programului anual de lucrări statistice a crescut de la 6,9% în anul 2016 până la 19,1% în anul 2018,¹⁶¹ o creștere destul de modestă condiționată de deficitul de fonduri disponibile pentru implementare.

Volumul asistenței externe atrase pentru dezvoltarea sistemului de producere, colectare și analiză a datelor a fost în creștere. Conform Bazei de date a indicatorilor globali ODD a Direcției Statistice a ONU, valoarea asistenței externe în acest domeniu a fost de 177 751,7 dolari SUA în anul 2015, comparativ 481 810,1 dolari SUA alocați în anul 2016. Totodată, conform datelor Biroului Național de Statistică, în calitate de coordonator al sistemului statistic național, în perioada anilor 2015-2019 acesta a beneficiat de asistență în vederea consolidării sistemului statistic național din partea Proiectului comun al agențiilor ONU (480 mii dolari SUA), Delegației Uniunii Europene (2 mln euro), Guvernului Suediei (1,5 mln. dolari SUA). De asemenea, doar datorită suportului partenerilor de dezvoltare ai Republicii Moldova (Biroul de Cooperare al Elveției, Guvernul României, Guvernul Cehiei, UNICEF și UNFPA) a fost posibilă organizarea și desfășurarea Recensământului Populației și Locuințelor din anul 2014 (1,6 mln dolari SUA).

În prezent, BNS implementează câteva proiecte de asistență externă, finanțate de Delegația Uniunii Europene în cadrul reformei administrației publice centrale (1,8 mln euro), Fondul de Parteneriat pentru Dezvoltare India-ONU și UNFPA pentru elaborarea registrului statistic al populației (550 mii dolari SUA), Elveția pentru revizuirea numărului populației în profil teritorial (566 mii dolari SUA), FAO pentru îmbunătățirea statisticii agriculturii (287 mii dolari SUA), UNICEF pentru îmbunătățirea statisticilor de monitorizare a drepturilor copiilor (10 mii dolari SUA).

Tabelul 12. RATA DE ÎNREGISTRARE A NAȘTERILOR ȘI DECESULUI

2015	2016	2017	2018
100%	99,98%	99,6%	100%

Runda 2020 a Recensământului populației și locuințelor este planificată pentru anul 2023. Legea, care va reglementa acest proces complex, este în proces de elaborare. În perioada anilor 2015 – 2018 Republica Moldova a înregistrat o rată mare a nașterilor și deceselor.

160 Hotărârea Guvernului nr. 1451 din 30.12.2016 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=100969&lang=ro

161 Biroul Național de Statistică

CONSTRÂNGERI

- Instabilitatea politică a influențat elaborarea mecanismelor care să asigure coerența politicilor de dezvoltare durabilă și a tergiversat procesul de adaptare a politicilor naționale la ODD. Proiectul Strategiei naționale de dezvoltare „Moldova 2030”, se află în proces de aprobare de mai bine de 1,5 ani;
- Sistemul național de planificare strategică nu este complet dezvoltat. Deși există un cadru de reglementare care prevede responsabilitățile și procesul de elaborare a politicilor al autorităților publice centrale, respectarea structurii documentelor și procedurilor existente în politicile publice și a propunerilor legislative de înaltă calitate încă mai este o provocare;
- Lipsesc estimarea a costurilor în procesul de elaborare a politicilor și formularea strategiilor sectoriale, fiind specificat faptul că politica va fi implementată în cadrul alocărilor bugetare și, astfel, alinierea lor la Cadrul bugetar pe termen mediu nu este asigurată;
- Calitatea procesului de elaborare a politicilor bazate pe dovezi nu este consecventă, deoarece analiza încă nu este corespunzătoare. Sistemul de monitorizare, care ar trebui să ofere informații cu privire la rezultatele activității Guvernului, nu este complet funcțional;
- Schimbările frecvente ale componenței Guvernului au afectat promovarea acordurilor de asistență externă și, ulterior, restructurarea și extinderea proiectelor aflate în derulare. Aceasta a influențat nu doar procesul de debursare, dar și predictibilitatea asistenței externe;
- Evaluarea necorespunzătoare a necesităților la etapa de elaborare a proiectelor, gradul scăzut de corelare între activitățile, obiectivele și rezultatele așteptate ale proiectelor, precum și cazurile frecvente de deviere a implementatorilor de la obiectivele stabilite în documentele de proiect au contribuit ca unele investiții să nu atingă impactul așteptat;
- Sistemul de colectare a datelor de la instituțiile naționale și regionale pentru a măsura progresul în realizarea ODD este subdezvoltat și nu permite colectarea completă a datelor, ceea ce ar contribui la stabilirea domeniilor prioritare de acțiune pentru care este nevoie mai multă atenție și investiții;
- Coordonarea procesului de asistență pentru dezvoltare necesită intervenții majore legate de monitorizarea clară a investițiilor și a impactului acestora în elaborarea și implementarea politicilor, ceea ce ar permite în cele din urmă măsurarea eficienței și impactului investițiilor și obținerea rezultatelor de dezvoltare;
- Cifrele debursărilor efectuate în beneficiul Republicii Moldova uneori diferă de cele incluse în rapoartele prezentate de partenerii de dezvoltare. Discrepanțele sunt, probabil, cauzate de faptul că furnizorii de asistență oficială pentru dezvoltare își folosesc deseori doar propriile sisteme de management financiar;
- Lipsesc mecanisme de colectare și dezagregarea informațiilor cu privire la anumiți indicatori naționalizați. În prezent aceasta împiedică evaluarea progreselor în realizarea lor;
- Capacitățile naționale de absorbție a asistenței externe alocate de partenerii străini sunt subdezvoltate, ceea ce este demonstrat de faptul că în anul 2018 au fost cheltuite doar 34% din alocările planificate din BPN pentru proiectele finanțate din surse externe.

ANGAJAMENTE

În eforturile sale de a realiza **Obiectivele de Dezvoltare Durabilă și de a reduce sărăcia, în următoarea perioadă Republica Moldova:**

- **Va armoniza** procesul de planificare a politicilor, în special a celor relevante pentru procesul de integrare europeană și implementare a Agendei 2030, cu cadrul bugetar pe termen mediu;
- **Va optimiza** și operaționaliza sistemul de planificare strategică și îl va corela cu resursele financiare. Acest proces este planificat să fie consolidat prin Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”, care se bazează pe asigurarea coerenței între politicile naționale și sectoriale și cadrul bugetar. Modificarea modului în care politicile sunt coordonate și armonizate între ele la diferite niveluri și în diferite sectoare, precum și alinierea la cadrul bugetar, va spori semnificativ coerența și eficacitatea politicilor naționale de dezvoltare durabilă;
- **Va insista** ca toate politicile publice elaborate și implementate în Republica Moldova să fie sensibile la gen, creând astfel un mediu favorabil și echitabil pentru abilitarea socială, politică și economică a tuturor femeilor și bărbaților din Republica Moldova;
- **Va spori** capacitățile naționale de negociere și dezvoltare a parteneriatelor cu actori internaționali și naționali pentru a aduna fonduri pentru dezvoltarea durabilă și implementarea Agendei 2030. În același timp, vor fi întreprinse acțiuni pentru sporirea capacității de absorbție și utilizare eficientă a asistenței oferite de partenerii de dezvoltare;
- **Va extinde** în continuare dialogul cu sectorul privat și OSC-urile pentru a le implica pe deplin în procesele de dezvoltare durabilă. Acest obiectiv rămâne o prioritate pe agenda Guvernului, cu accent pe sporirea implicării tinerilor și pe includerea grupurilor subreprezentate în procesele de dezvoltare durabilă;
- **Va elabora** mecanisme care să încurajeze sectorul privat să investească în cercetare și inovare și să-și aplice rezultatele în dezvoltarea socială și economică a țării;
- **Va extinde** parteneriatele economice internaționale pentru majorarea exporturilor de produse și servicii moldovenești;
- **Va spori** investițiile în dezvoltarea sistemului național de pregătire, colectare și analiză a datelor calitative dezagregate în funcție de venituri, sex, vârstă, rasă, etnie, statutul migrației, dizabilități, locația geografică și alte caracteristici relevante pentru contextul național, pentru a ghida cât mai precis posibil eforturile de abordare a celor mai complexe probleme de dezvoltare durabilă și eradicarea sărăciei;
- Va continua să pună accent pe conjugarea tuturor eforturilor actorilor naționali și internaționali în asigurarea bunăstării și prosperității. Obiectivul nostru este sporirea cât mai mult posibil a predictibilității asistenței și disponibilității partenerilor de dezvoltare pentru a susține agenda națională de dezvoltare a Republicii Moldova și implementarea ODD.

Capitolul **VI: REALIZAREA**

**OBIECTIVELOR DE
DEZVOLTARE DURABILĂ
NAȚIONALIZATE
ÎN PERIOADA CRIZEI
CAUZATE DE PANDEMIA
COVID-19**

Pandemia COVID-19 este mult mai mult decât o criză în sectorul sănătății: aceasta afectează societățile și economiile. În timp ce impactul pandemiei va varia de la o țară la alta, cel mai probabil nivelul sărăciei și inegalitățile la scară globală vor spori, necesitând și mai mult urgentarea realizării ODD.¹⁶²

La nivel global, pandemia COVID-19 a declanșat o criză care a afectat grav toate elementele constitutive ale dezvoltării umane: veniturile, sănătatea și educația, dar fără a ține cont de consecințele indirecte mai puțin vizibile, inclusiv violența în familie, care trebuie analizată detaliat. Cu timpul, costurile socio-economice ale blocajelor, distanțarea socială și alte măsuri de sănătate publică luate la nivel mondial și în țară vor deveni și mai acute. Evaluarea impactului crizei COVID-19 asupra societăților, economiilor și grupurilor vulnerabile este fundamentală pentru informarea și adaptarea răspunsurilor guvernelor și partenerilor pentru a se recupera după aceste crize și pentru a se asigura că nimeni nu este marginalizat.

Fără măsuri socio-economice urgente, criza globală va crește, periclitând viețile și mijloacele de trai pentru următorii ani. Răspunsurile de dezvoltare imediată la această criză trebuie întreprinse cu viziunea spre viitor. Căile de dezvoltare pe termen lung vor fi afectate de alegerile pe care țările le fac acum și de sprijinul de care beneficiază.

Având în vedere importanța luării măsurilor ca răspuns la răspândirea virusului COVID-19 la timp și cu urgența cuvenită, interesul public a solicitat luarea măsurilor pentru a asigura intervenții eficiente și mijloace corespunzătoare pentru a gestiona criza care, în același timp, ține cont de necesitatea unei protecții permanente corespunzătoare împotriva virusului de tip nou.

La 7 martie, Republica Moldova a confirmat primul caz de infectare cu COVID-19 în țară. La scurt timp, Guvernul a declarat starea de urgență, care a durat aproximativ două luni (de la 17 martie până la 15 mai 2020). În acest timp, Comisia pentru Situații Excepționale (CES) a aprobat o serie de măsuri restrictive și de susținere, menite să prevină și să diminueze impactul negativ al infecției cu COVID-19.

Până la 15 mai, în Republica Moldova au fost confirmate 5553 de cazuri de infecție cu COVID-19, fiind efectuate 35061 de teste (țara a început să testeze persoane pentru COVID-19 la 26 februarie 2020). Atunci 38213 de persoane se aflau sub supraveghere medicală, iar 375 de persoane cu simptome ușoare se aflau la domiciliu, alte 1175 de persoane fiind internate la spital (269 de persoane în stare critică, 487 în stare moderată și 419 în stare ușoară). Totodată, numărul de persoane care s-au recuperat după infectarea cu COVID-19 a constituit 2228, iar 190 de persoane au decedat. Cazurile de infectare cu COVID-19 în țară au fost grupate după timp, locație geografică și/sau expunere comună.

După ridicarea stării de urgență, au fost menținute măsuri restrictive prin prisma instituirii stării de urgență în sănătatea publică, declarată pe perioada 16 mai - 30 iunie 2020, cu posibilitatea extinderii în dependență de evoluția situației epidemiologice.

În general, măsurile și acțiunile întreprinse de autoritățile publice au fost legate, nu în mod exhaustiv, de următoarele domenii ale ODD-urilor:

Măsurile în domeniul sănătății (ODD 3):

Luate înainte de confirmare a primului caz de infectare cu COVID-19 (3.d. Avertisment timpuriu de sănătate).

Instituțiile medico-sanitare publice spitalicești (IMSP-urile) au trecut printr-un proces de auto-evaluare (bazat pe chestionarul OMS) cu privire la nivelul de pregătire pentru starea de urgență a

¹⁶² Cadrul ONU pentru răspunsul socio-economic imediat la criza COVID 19

spitalului, inclusiv pentru situații de urgență în sănătatea publică, cu accent pe existența la spital a Planului de pregătire și răspuns al spitalului la situații excepționale pentru categoria din care face parte instituția.

În contextul situației epidemiologice legate de COVID-19, directorii adjuncți ai instituțiilor medicale și epidemiologii spitalelor au fost informați la un atelier de lucru despre măsurile de combatere a infectării cu COVID-19 și au fost organizate ateliere de lucru pentru instruirea lucrătorilor din sectorul sănătății din 4 IMSP-uri privind aspectele epidemiologice și managementul clinic al pacienților infectați cu COVID-19.

Toate instituțiile medico-sanitare spitalicești și specializate de ambulatoriu au fost solicitate să asigure realizarea măsurilor de prevenire și control al infectării cu COVID-19, inclusiv prin luarea măsurilor de protecție a sănătății și susținere a personalului; informarea tuturor lucrătorilor din domeniul sănătății și a populației despre noile Recomandări OMS pentru statele membre de reducerea riscului de răspândire a COVID-19; și luarea măsurilor pentru identificarea pacienților cu COVID-19 suspectat atunci când vizitează persoane din secții de ambulatoriu specializate și săli de urgență, în conformitate cu procedura măsurilor pentru persoanele cu semne clinice ale bolii.

Măsurile luate după confirmarea primului caz de infectare cu COVID-19 (3.c. Finanțarea în sectorul sănătății)

Prin modificarea Legii bugetului de stat pentru anul 2020, au fost alocate fonduri pentru luarea măsurilor de combaterea pandemiei COVID-19 și de atenuarea consecințelor stării de urgență pentru sectorul sănătății, în valoare de aproximativ 1 040,4 mln. MDL. În același timp, pentru a asigura în continuare costurile urgente legate de situația epidemiologică cauzată de pandemia COVID-19, fondurile publice de urgență au fost suplimentate cu 488 milioane MDL.

Pentru angajații Agenției Naționale pentru Sănătate Publică, instituțiile de asistență medicală din subordinea Ministerului Afacerilor Interne și Ministerului Apărării și instituțiile penitenciare din cadrul Administrației Naționale a Penitenciarelor care erau direct implicați în prevenirea, controlul și tratamentul infecției cu COVID-19, a fost stabilită o compensație suplimentară lunară pentru munca desfășurată în condiții de risc sporit pentru sănătate. În același timp, din Fondul de intervenție al Guvernului au fost alocate 6 milioane lei pentru a achita indemnizații unice angajaților din sistemul de sănătate infectați cu COVID-19.

În consultare cu specialiștii OMS, au fost aprobate o serie de ordine și regulamente, inclusiv cu privire la:

- acordarea asistenței medicale persoanelor care corespund criteriilor definiției de caz COVID-19;
- acordarea asistenței medicale persoanelor care corespund criteriilor definiției de caz COVID-19 la etapa transmiterii comunitare a infecției;
- redirecționarea fluxului de pacienți cu boli infecțioase;
- asigurarea implementării măsurilor de prevenire și control al infecției cu COVID-19 în unitățile de îngrijire primară;
- aprobarea protocolului clinic standard „Infecție cu COVID-19” pentru medicii de familie;

- organizarea tratamentului la domiciliu al pacienților cu forme de COVID-19 care nu necesită spitalizare, începând cu data stabilită și în raioanele stabilite de Comisia pentru situații excepționale și urgențe de sănătate publică a MSMPS (CSU);
- aprobarea Ghidului practic pentru gestionarea complicațiilor severe cauzate de COVID-19;
- gestionarea cazurilor de deces al pacienților infectați cu COVID-19;
- aprobarea protocolului clinic național provizoriu „Infecția COVID-19”;
- măsurile suplimentare pentru identificarea și monitorizarea contactelor și suspiciunilor pentru infecția cu COVID-19;
- măsurile suplimentare de asigurarea accesului public la îngrijiri medicale în situații de urgență;
- măsurile suplimentare de asigurarea accesului public la serviciile de sănătate mintală, psihiatrică și narcologică în situații de urgență;
- implementarea măsurilor de înregistrare și raportarea datelor privind tratamentul la domiciliu al pacienților cu forme ușoare de COVID-19 și a numărului de persoane care au fost tratate la centrul COVID-19;
- consolidarea anumitor măsuri de transfuzie a sângelui pentru pacienții cu COVID-19, prin care au fost aprobate Criteriile de eligibilitate pentru donatorul de sânge/plasmă pentru colectarea și producerea plasmei recuperate;
- testarea de laborator a pacienților cu COVID-19 tratați la domiciliu, prin care au fost aprobate Instrucțiunile privind selectarea, stocarea și transportul probelor biologice pentru a confirma infecția cu COVID-19 la persoanele tratate la domiciliu; și
- gestionarea cazurilor de deces ale pacienților cu COVID-19 la etapa de transmitere comunitară a infecției.

La 16 aprilie 2020 a fost lansată platforma de monitorizare a situației COVID-19 în timp real, accesibilă prin următorul link: <http://gismoldova.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/d274da857ed345efa66e1fbc959b021b>, iar pentru a informa publicul despre situația COVID-19 a fost organizată linia telefonică fierbinte 080012300.

În perioada 1 martie - 8 aprilie, au fost achiziționate în mod centralizat echipamente de protecție, inclusiv măști medicale - 250000 de unități, mănuși nesterile din latex - 528000 de unități și mănuși nesterile din nitril - 1064000 de unități (începând cu 17 martie 2020), ecrane de protecție facială (viziere) - 200000 de unități și respiratoare cu filtre N95/FFP2 - 500000 de unități (începând cu 24 aprilie 2020); combinezoane de protecție - 31320 de unități. De asemenea, au fost cumpărate 80000 de teste pentru depistarea infecției cu COVID-19.

În martie și aprilie au fost organizate o serie de ateliere de lucru cu experți internaționali OMS și experți din țară. Atelierele s-au concentrat pe măsuri de control și răspuns la infecția cu COVID-19 în IMSP-uri și în unitățile de îngrijire rezidențială pe termen lung, cu participarea specialiștilor în sănătate publică și a Administrației Naționale a Penitenciarelor. De asemenea, în aprilie au fost organizate ședințe cu APL-urile cu privire la măsurile care trebuie luate la nivel local pentru a preveni răspândirea infecției cu COVID-19 și măsurile care trebuie luate în perioada sărbătorilor de Paște. În același timp, au fost organizate sesiuni de formare online/webinarii/ateliere de lucru pe diverse subiecte legate de combaterea infecției cu COVID-19.

Măsuri de sprijin social (ODD 1 privind sărăcia, 5 privind Egalitatea de Gen și 10 privind Reducerea Inegalităților):

Modificările Legii bugetului de stat pentru anul 2020 au inclus alocările pentru măsurile de combatere a pandemiei COVID-19 și de atenuare a consecințelor stării de urgență pentru a sprijini populația cu o sumă de aproximativ 450,000 milioane MDL. De asemenea au fost majorate transferurile în bugetul asigurării sociale de stat și bugetele locale pentru a acoperi parțial veniturile pierdute, inclusiv 682,3 milioane lei în bugetul asigurării sociale de stat și 192 milioane MDL în bugetele locale (1.3. Protecția socială).

Indemnizațiile de șomaj au fost extinse pentru mai multe categorii de șomeri, care de asemenea au fost majorate, constituind minim 2775 MDL. Contribuțiile de asigurare socială au fost rambursate deținătorilor de patente, lucrătorilor independenți și întreprinzătorilor individuali care și-au încetat activitatea pe timpul stării de urgență și care au fost incluși în lista beneficiarilor de indemnizații de șomaj (10.4. Fiscal, salariul și protecția socială).

Ministerul Sănătății, Muncii și Protecției Sociale (MSMPS), în parteneriat cu reprezentanții ONG-urilor și partenerii de dezvoltare cu experiență în violența în familie și violența împotriva femeilor, a elaborat recomandări pentru specialiști, precum și pentru victimele violenței pentru a asigura intervenții eficiente în cazurile de violență în contextul pandemiei COVID-19. Aceste recomandări pot fi găsite accesând link-ul: <https://msmps.gov.md/ro/content/recomandari-cu-pri-vire-la-raspunsul-la-cazurile-de-violenta-familie-contextul-COVID-19> (5.2. Violența pe bază de gen).

În cadrul unei acțiuni lansate de UNFPA în Republica Moldova în parteneriat cu MSMPS, 300 de femei și bărbați cu vârsta peste 65 de ani din țară au primit pachete cu produse de igienă și alimente esențiale în ajunul sărbătorilor de Paște, precum și materiale informaționale privind măsurile de protecție împotriva infecției cu COVID-19 (2.2. Malnutriția). Aceste persoane au beneficiat, de asemenea, de sprijin emoțional din partea a 15 tineri voluntari din centrele de tineret și din Rețeaua Consiliului Național al Tineretului. Acești 15 tineri voluntari au comunicat cu persoanele în etate la telefon pentru a le informa despre măsurile de protecție împotriva infecției COVID-19 și pentru a le oferi sprijin emoțional în perioada de izolare socială. Tinerii au primit îndrumări din partea psihologilor cu experiență din Republica Moldova.

Măsuri de susținerea activității antreprenoriale (ODD 1 privind sărăcia, ODD 2 privind foamea, ODD 8 privind creșterea economică și a numărului de locuri de muncă și ODD 9 privind industrializarea și infrastructura: țintele 8.2. Productivitatea economică, 8.6. Șomajul tinerilor, 8.8. Mediul de lucru, 8.10 Servicii financiare pentru toți și 8.5. Ocuparea totală a forței de muncă, 2.3. Productivitatea agricolă, 2.c. Piețele produselor alimentare și 1.4. Drepturile egale pentru resurse; 9.3. Servicii financiare pentru industrializare)

Au fost luate următoarele măsuri prin modificarea legislației:

- alocarea resurselor financiare bugetare pentru măsuri de sprijinire a economiei în valoare de aproximativ 1034 milioane MDL;
- reducerea cotei TVA de la 20% până la 15% pentru sectorul HoReCa;

- acordarea dreptului de a deduce orice donație făcută în decursul anului 2020 pentru combaterea COVID-19 în conturile bancare deschise de Ministerul Finanțelor în acest scop sau instituțiile medico-sanitare publice;
- îmbunătățirea accesului agricultorilor pentru a beneficia de scutiri fiscale la plata contribuțiilor obligatorii de asigurare socială, prin care statul subvenționează 6% din cele 18%. În prezent, aceste beneficii pot fi primite doar de către producătorii agricoli care desfășoară doar activități agricole;
- subvenționarea întreprinderilor și organizațiilor non-profit care sunt rezidente în Republica Moldova, care au declarat șomaj tehnic și/sau au sistat activitatea în timpul stării de urgență, prin rambursări fiscale și contribuții aferente salariilor plătite;
- extinderea termenelor de achitare a obligațiilor fiscale, precum și a termenelor de achitare a impozitelor locale pentru agenții economici care și-au suspendat activitatea în conformitate cu deciziile CSE;
- oferirea oportunităților băncilor și organizațiilor nebancale de credit de a amâna achitarea ratelor de împrumut ale persoanelor fizice și juridice;
- crearea Programului de rambursare a TVA pentru a oferi contribuabililor TVA dreptul de a solicita restituirea TVA pentru perioada următoare, ceea ce contribuie la îmbunătățirea semnificativă a lichidității întreprinderilor;
- crearea Programului subvenționării ratelor dobânzii, pentru a oferi sprijin prin compensare până la sfârșitul anului 2020 a ratei dobânzii lunare pentru întreprinderile care contractează împrumuturi în cadrul Programului (fără a se limita la scopul lor: salarii, capital de lucru, investiții).

Furnizorii de servicii de telefonie fixă și mobilă au fost încurajați să ofere servicii de comunicare facilitate lucrătorilor medicali de la prima linie (de exemplu, Orange Moldova va oferi 360 de minute de telefonie mobilă gratuită aproximativ 3 000 de lucrători medicali din întreaga țară, precum și servicii de telefonie mobilă gratuită și de acces gratuit la Internet timp de o lună pentru instituții de asistență medicală de stat, profesorii din școlile primare și secundare și alte instituții eligibile – 50 GB de Internet timp de două luni).

Conform deciziilor CSE, după luarea măsurii de suspendare a zborurilor, zborurile charter au fost permise pentru a repatria cetățenii moldoveni și alte persoane eligibile din alte țări. Restricțiile nu au fost impuse transportului de mărfuri.

În sectorul industrial, a fost analizat potențialul industrial al întreprinderilor din industria ușoară de fabricarea echipamentelor de protecție împotriva COVID-19 (măști, combinezoane, viziere). Întreprinderile industriale au fost intervievate pentru a analiza dezvoltarea sectoarelor economice în contextul pandemiei COVID-19, fiind luate alte măsuri de sprijinirea sectorului privat, menite să asigure revitalizarea activității economice a agenților economici și redresarea economică a țării.

Măsurile luate în domeniul educației (ODD 4 privind educația și ODD 9 privind infrastructura):

Situația epidemiologică din țară, cauzată de răspândirea infecției COVID-19, a generat necesitatea unor măsuri urgente și fără precedent pentru a asigura continuitatea educației și formării, folosind, practic pentru prima dată, instrumente și mecanisme de învățare și predare la distanță.

În acest context, au fost întreprinse acțiuni specifice pentru formarea și consolidarea capacităților cadrelor didactice în conformitate cu noile cerințe didactice, pentru adaptarea conținutului educațional la predarea la distanță, pentru evaluarea nivelului în care instituțiile de învățământ, profesorii și studenții/elevii dispun de echipamentul necesar pentru instruirea online. Astfel, pentru a depăși toate dificultățile create de starea de urgență, au fost luate următoarele măsuri (țintele ODD 4.1. Învățământul primar și secundar, 4.c. Cadrele didactice și accesul la TIC):

- Difuzarea, în parteneriat cu televiziunea națională și alte 13 canale de televiziune din țară, lecțiilor video, elaborate ca și parte a proiectului "Educație online" și puse la dispoziția învățătorilor, elevilor și părinților. Mai mult de 300 învățători din 69 instituții educaționale au contribuit la elaborarea conținutului acestor lecții video;
- Organizarea asistenței psihologice pentru studenți, părinți și profesori;
- Alocarea sumei de 20 milioane MDL moldovenești pentru achiziționarea echipamentelor necesare pentru garantarea unui proces educațional de înaltă calitate;
- Furnizarea de formări pentru profesori cu privire la utilizarea resurselor digitale;
- Inițierea de sondaje pe eșantioane din mediul rural și urban în vederea îmbunătățirii calității examenelor naționale.
- Modificarea procedurilor pentru ciclul primar și secundar superior prin anularea examenelor finale și certificarea studenților în baza performanței lor academice..

Suportul primit de Republica Moldova pentru prevenirea răspândirii și reducerea impactului COVID-19 (conform situației de pînă la data de 1 mai 2020) ODD 17 privind parteneriatele, țintele 17.2. Asistența oficială pentru dezvoltare și 17.3. Mobilizarea resurselor suplimentare).

Bilateral, Republica Moldova a primit donații de la:

- **România** – un lot de medicamente și consumabile medicale în valoare totală de 3,5 milioane euro și un grup de 52 de cadre medicale care au oferit voluntar sprijin și au făcut schimb de experiență cu medicii din Republica Moldova timp de două săptămâni;
- **Elveția** – (i) 63700 de măști medicale, 54600 de mănuși de nitril și 760 de litri de produse igienizatoare pentru mâini și dezinfectante de suprafață – o donație în valoare de 50000 euro pentru medici de familie și asistente medicale din 68 de centre medicale și 211 de cabinete ale medicilor de familie din 10 raioane (Fălești, Ungheni, Ștefan Vodă, Cahul, Orhei, Criuleni, Taraclia, Vulcănești, Edineț, Briceni); (ii) 2 acorduri cu PNUD Moldova privind asistența în valoare de 200 000 euro și 570 000 euro, pe baza cărora medicilor li s-au oferit haine medicale de protecție, inclusiv pe malul stîng al Nistrului, precum și 10 ventilatoare pentru plămâni; (iii) în cadrul proiectului PNUD „Migrație și dezvoltare locală”, 35 de localități din Republica Moldova au primit măști, mănuși, dezinfectanți, termometre pentru a proteja comunitățile locale.
- **Suedia**, prin intermediul UN Women și UNFPA, a fost acordată asistență sub formă de măști, dezinfectanți și alte consumabile medicale esențiale pentru 250 de femei victime ale violenței bazate pe gen.
- **Turcia** a donat 30000 de măști N95, 10000 de combinezoane de protecție, 5000 de perechi de ochelari de siguranță, 10000 de perechi de mănuși, 10000 de perechi de încălțăminte de siguranță, 1 tonă de dezinfectant.

- **Polonia** - a creat un Fond de urgență cu un buget de aproximativ 45000 euro pentru necesitățile urgente ale instituțiilor medico-sanitare publice din Republica Moldova, inclusiv donarea echipamentelor medicale spitalelor din țară;
- **Republica Cehă** a anunțat că a alocat 1 milion euro pentru achiziționarea echipamentelor de protecție personală pentru mai multe state, inclusiv pentru Republica Moldova;
- **Franța** a donat 16000 de vârfuri de pipete cu filtre pentru efectuarea testelor de diagnostic RLP COVID-19;
- **Slovacia** a lansat un apel de propuneri de granturi acordate de Asistența oficială pentru dezvoltare a Slovaciei, în valoare totală de 90000 euro. Granturile sunt destinate celor mai afectate spitale de pandemie, precum și altor beneficiari (conform Ghidului de asistență pentru dezvoltare), valoarea fiecărui grant constituind până la 10000 euro;
- **Lituania** a anunțat alocarea a 100000 euro pentru achiziționarea consumabilelor/echipamentelor medicale fabricate de companii lituaniene ca ajutor umanitar pentru Armenia, Georgia, Republica Moldova și Ucraina, în contextul luptei împotriva pandemiei COVID-19;
- **Ungaria** a oferit 100000 de măști de protecție și 5000 de combinezoane de protecție;
- **Austria** a oferit echipament de protecție și dezinfectanți în contextul cererii de activare a Mecanismului de protecție civilă al UE depuse de autoritățile moldovenești la 27 martie 2020;
- **Letonia** a lansat un apel de propuneri de proiecte de asistență tehnică pentru sprijinirea țărilor partenere vulnerabile (PE) în contextul luptei împotriva pandemiei COVID-19. Suma totală alocată pentru aceste proiecte este de 445 253 euro, aproximativ 20 000 – 60 000 euro pe proiect;
- **Germania** - costume de protecție pentru lucrătorii din domeniul sănătății în valoare de aproximativ 1 milion de MDL, fabricate de o companie din Republica Moldova și finanțate din fondurile acordate de Ambasada Germaniei la Chișinău. De la izbucnirea crizei, Germania a sprijinit Organizația Națiunilor Unite și alte organizații de ajutor internațional cu peste 100 de milioane euro pentru a combate virusul în toată lumea mai eficient și mai cuprinzător;
- **Marea Britanie** - echipament de protecție (măști, combinezoane de protecție, termometre, dezinfectanți) au fost donate Spitalului Militar de la Chișinău;
- **Estonia** a contribuit la sprijinirea proiectelor implementate prin PNUD Moldova;
- **SUA** au alocat, prin intermediul USAID, 1,2 milioane de dolari SUA Republicii Moldova ca suport pentru pregătirea sistemelor de laborator, identificarea și monitorizarea cazurilor, efectuarea expertizelor tehnice și consolidarea informării despre riscuri. În același timp, la 8 aprilie 2020, Ambasada SUA la Chișinău a donat 25 de calculatoare Centrului de triaj COVID-19 de la MoldExpo. În afară de aceasta, statul american Carolina de Nord, cu care Republica Moldova are un parteneriat privilegiat timp de 20 de ani, a donat 400 kg de consumabile medicale Spitalului „Emilian Cotaga”, precum și patru paturi pentru spitalul de pediatrie cu echipament de protecție. Inspectoratul General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne a primit o donație de EPP de la Comandamentul European al Statelor Unite prin intermediul Oficiului de Cooperare Militară al Ambasadei SUA în Republica Moldova. Donația a fost oferită la solicitarea Inspectoratului General pentru Situații de Urgență pentru a spori și mai mult siguranța salvatorilor instruiți să prevină răspândirea COVID-19. Donația în valoare de

aproximativ 267000 MDL include: saci de dormit, paturi pliante, combinezoane de protecție, măști, mănuși, ochelari de protecție;

- **Federația Rusă** - un lot de ajutor umanitar, care a inclus 10000 de sisteme de testare a coronavirusului;
- Guvernul **Japoniei** a publicat o listă de țări beneficiare, inclusiv Republica Moldova. Cantitatea pentru Republica Moldova nu a fost specificată oficial. Lotul va fi livrat prin Oficiul ONU pentru servicii de proiect (UNOPS)(în luna mai);
- O donație de echipamente și consumabile medicale din **Republica Populară Chineză**: 2500 de truse de testare diagnostică, 100000 de respiratoare de protecție, 1000 de combinezoane de protecție, 1000 de perechi de ochelari de protecție, 500 de termometre cu infraroșu, bahile și mănuși medicale. Lotul a fost primit.
- Donarea truselor de testare din **Republica Coreea**. Contribuția în natură în valoare de 200000 de dolari SUA pentru achiziționarea truselor fabricate în Coreea. Se preconizează să lotul va fi livrat de DHL (în luna mai).

Asistența primită de la organizații internaționale

- Informarea instituțiilor naționale relevante despre acțiunile întreprinse de structurile ONU pentru a sprijini eforturile statelor membre de a preveni răspândirea și controlul pandemiei COVID-19;
- Fondul Monetar Internațional a aprobat o debursare în valoare de 172,5 milioane de DST(aproximativ 233,9 milioane de dolari SUA). Debursarea a fost asigurată în cadrul Facilității de Credit Rapid (FCR) (echivalentul al 57,5 milioane de DST) și Instrumentului de Finanțare Rapidă (IFR) (echivalentul al 115 milioane de dolari SUA).
- La 28 aprilie 2020, între Republica Moldova și Asociația Internațională pentru Dezvoltare (AID) a fost semnat un Acord de finanțare în vederea implementării unui proiect de răspuns de urgență la COVID-19, în valoare totală de 52,9 milioane euro. Resursele de împrumut ale AID vor finanța măsurile de consolidarea capacității tehnice a instituțiilor medicale, vor sprijini creșterea capacității de depistare a cazurilor, măsurile de asistență pentru îmbunătățirea siguranței personalului aflat la prima linie la toate nivelurile și pentru consolidarea capacității umane și tehnice a secțiilor de terapie intensivă pentru a face față unei creșteri a cazurilor grave. În afară de aceasta, proiectul va sprijini eforturile de asistență socială menite să diminueze efectul restricțiilor asupra săracilor.
- A fost lansat un dialog cu reprezentanții Băncii de Dezvoltare a Consiliului Europei (BDCE) pentru a contracta un împrumut în valoare de până la 70 de milioane euro. Acesta are scopul de a consolida sistemul de sănătate publică și a diminua consecințele socio-economice ale pandemiei și, în special, a sprijini IMM-urile afectate de criza COVID-19.

Concluzii și calea de urmat

Republica Moldova s-a angajat pe deplin să realizeze o dezvoltare durabilă prin Agenda 2030 și implementarea Acordului de Asociere încheiat cu Uniunea Europeană. Procesul de Evaluare națională voluntară participativă cu implicarea mai multor părți interesate, s-a dovedit a fi util pentru identificarea domeniilor-cheie în care Republica Moldova trebuie să accelereze implementarea ODD atât la nivel național, cât și la nivel local.

Oamenii și capacitățile lor sunt principalele bogății ale țării. Însă declinul demografic este o provocare-cheie a Republicii Moldova. Emigrarea, în special a persoanelor tinere și calificate, fertilitatea scăzută, speranța de viață redusă și îmbătrânirea populației generează cumulativ o scădere anuală a populației cu peste 1,7%. Inegalitățile persistă, iar riscurile sărăciei alimentare și energetice sunt mari. Pentru a asigura incluziunea celor mai vulnerabile categorii ale populației și pentru a reduce inegalitățile de venituri și non-venituri, sunt necesare măsuri imediate. Nivelul înalt de vulnerabilitate a sistemului de sănătate la epidemiile globale, de exemplu COVID-19, a demonstrat necesitatea implementării unei reforme pentru a asigura accesul universal la servicii esențiale, medicamente și vaccinuri sigure, calitative și accesibile, scheme de protecție socială robuste și acoperire a venitului de bază.

Dependența țării de sursele externe de energie indică necesitatea de a promova eficiența energetică și de a lua măsuri pentru intensificarea și diversificarea (inclusiv industrială a) resurselor de energie regenerabile disponibile, deoarece acestea sunt esențiale pentru dezvoltarea durabilă a economiei. Utilizarea redusă a inovației și cercetării în soluționarea problemelor societale limitează competitivitatea și capacitatea statului de a răspunde la numeroasele probleme care influențează negativ dezvoltarea durabilă. În ultimii ani, doar o cincime dintre toate întreprinderile au raportat că desfășoară activități de inovare. Sectorul protecției mediului se confruntă cu capacități instituționale limitate și finanțare insuficientă din bugetul public național, deoarece volumul resurselor financiare alocate anual pentru acest domeniu este cu mult mai mic decât cel necesar. Implementarea ODD este condiționată de nivelul de finanțare. Cu toate acestea, subfinanțarea în diferite domenii sociale persistă și sunt necesare mecanisme eficiente de finanțare a ODD.

Soluționarea pașnică a conflictului transnistrean este imperativă. În prezent, acest conflict rămâne o provocare pentru integritatea teritorială și împiedică implementarea reformelor structurale sistemice în întreaga țară, ceea ce ar asigura o dezvoltare durabilă și incluzivă largă. Autoritățile moldovenești s-au angajat profund să soluționeze conflictul într-un mod pașnic, durabil și atotcuprinzător, respectând suveranitatea și integritatea teritorială a Republicii Moldova în limitele hotarelor sale recunoscute internațional.

Integrarea ODD și asigurarea inter-legăturilor și interdependențelor acestora în principalele documente strategice și sectoriale ale țării este un pas important, dar nu este suficient. Republica Moldova va trebui să asigure includerea țintelor și indicatorilor ODD, în special a celor dezagregați pentru a măsura vulnerabilitățile, în politicile sociale, economice și de mediu, implementarea eficientă a cărora va fi asigurată prin alocarea resurselor financiare suficiente.

De asemenea, este esențial ca sistemul de monitorizare și evaluare a implementării ODD să fie îmbunătățit pentru a putea interveni la timp cu acțiuni eficiente, atunci când este nevoie. Sistemul de monitorizare și evaluare a implementării ODD este afectat de lipsa de date pentru aproximativ un sfert din ODD naționalizate și de insuficiența datelor dezagregate pentru peste 30% din indicatori. Pentru implementarea eficientă a ODD este necesar un efort comun prin dezvoltarea unor parteneriate complete și durabile.

Și nu în ultimul rând, este important ca toți oamenii care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, să participe în mod incluziv la implementarea ODD, indiferent de vârstă, sex, etnie, religie, naționalitate sau situație financiară. Agenda 2030 este Agenda tuturor pentru toți, în special pentru oamenii marginalizați.

Prezentarea Evaluării naționale voluntare nu este obiectivul final, ci un început nou pentru următorul deceniu. Concluziile și recomandările, inclusiv provocările întâmpinate, atât în procesul de implementare a ODD, cât și la etapele de monitorizare și evaluare, sunt lecții învățate care ar trebui abordate ca atare. Acestea vor servi drept bază pentru ca Guvernul Republicii Moldova să revizuiască, să coreleze și să continue implementarea politicilor și măsurilor sale, astfel încât următoarea Evaluare națională voluntară să demonstreze progrese vizibile și măsurabile în implementarea ODD.

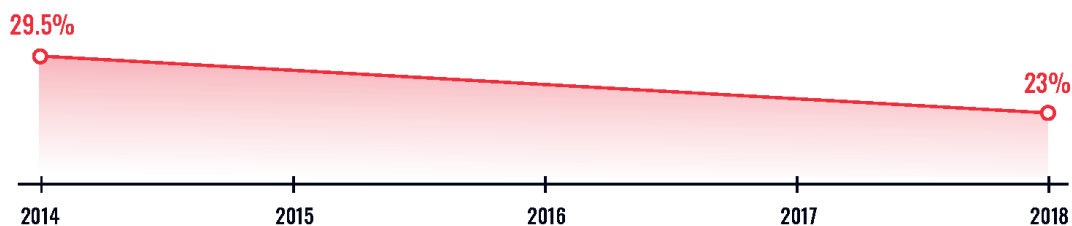

Inforgraficele ENV a RM

POPULAȚIE

RATA SĂRĂCIEI ABSOLUTE NAȚIONALE, %

SURSĂ: BNS

RATA MORTALITĂȚII PE PRINCIPALELE CLASE ALE CAUZELOR DE DECES ÎN DEPENDENȚĂ DE GEN, 2018

<p>Tumori maligne</p> <p>25.3%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>1.7</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Boli ale aparatului circulator</p> <p>31.7%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>2.9</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Infarctul acut al miocardului</p> <p>8.2%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>5.5</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>
<p>Boli ale aparatului respirator</p> <p>6.8%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>5.7</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Pneumonie acută</p> <p>5.5%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>5.9</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Boli ale aparatului digestiv</p> <p>20.2%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>1.7</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>
<p>Ciroze ale ficatului</p> <p>16.2%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>1.6</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Accidente, intoxicații și traume</p> <p>15.9%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>6.3%</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>	<p>Leziuni auto-provocate</p> <p>3.8%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>9.4</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>
<p>Agresioni, omucideri</p> <p>1.1%</p> <p>Rata mortalității pe principalele clase ale cauzelor de deces, %</p> <p>5.6</p> <p>Inegalități de gen (Raportul Bărbați/Femei)</p>		

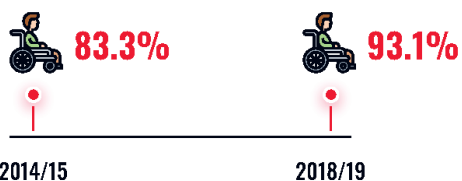
SURSĂ: BNS

ELEVI CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE ȘI CU DIZABILITĂȚI ÎNCADRĂȚI ÎN PROCESUL EDUCAȚIONAL

Ponderele elevilor cu cerințe educaționale speciale și cu dizabilități încadrați în instituții de învățământ general

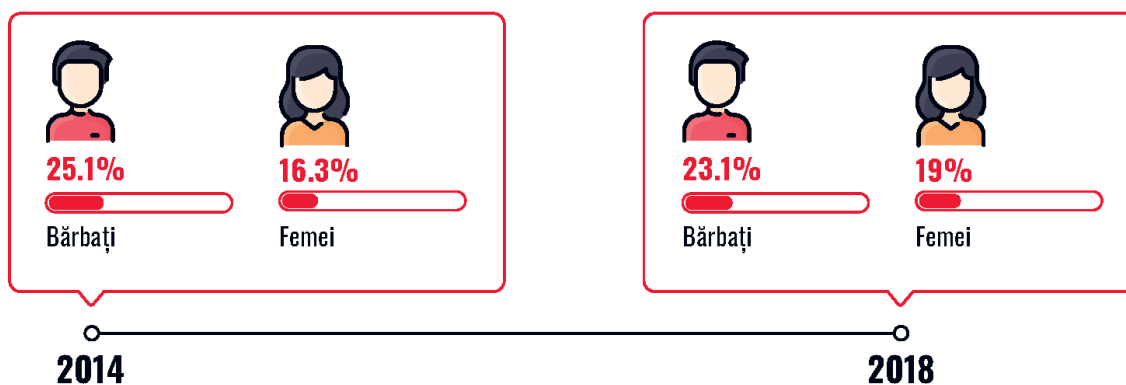

Numărul elevilor în școli pentru copiii cu deficiențe în dezvoltarea intelectuală sau fizică

SURSĂ: BNS

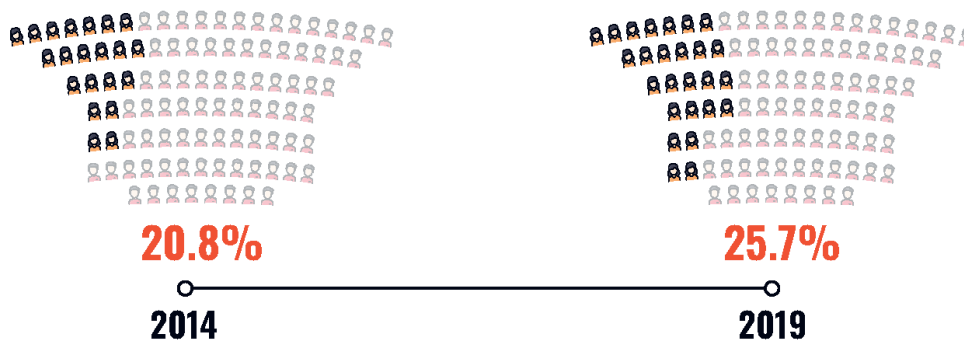
Rata de părăsire timpurie a sistemului de învățământ a populației de 18-24 ani, %

SURSĂ: BNS

PONDEREA FEMEILOR ALESE ÎN PARLAMENT, %

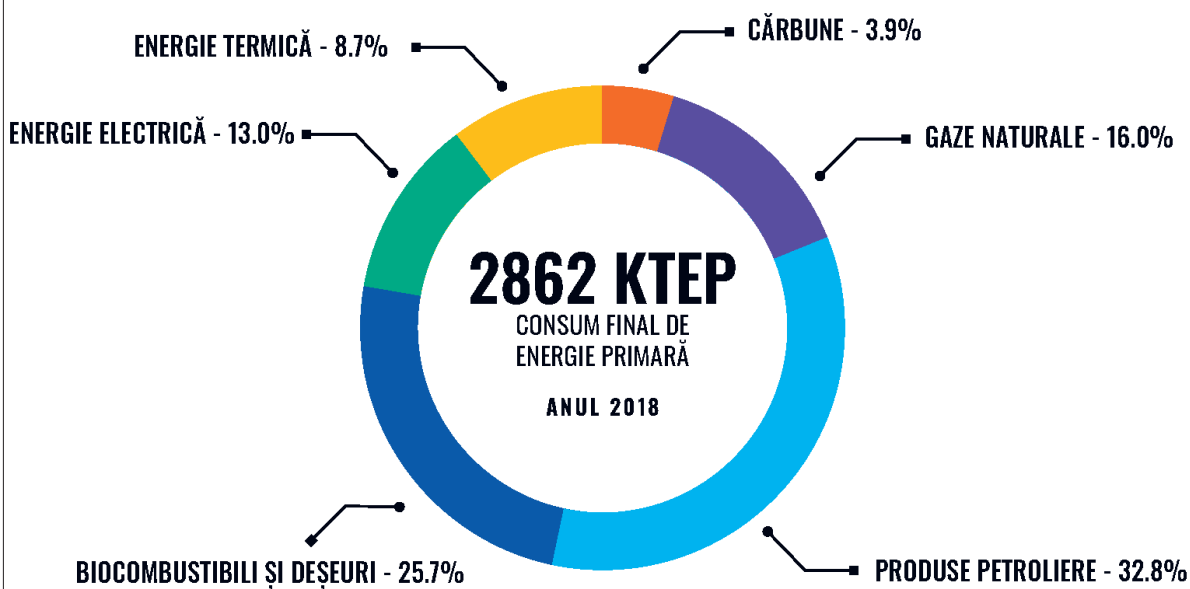
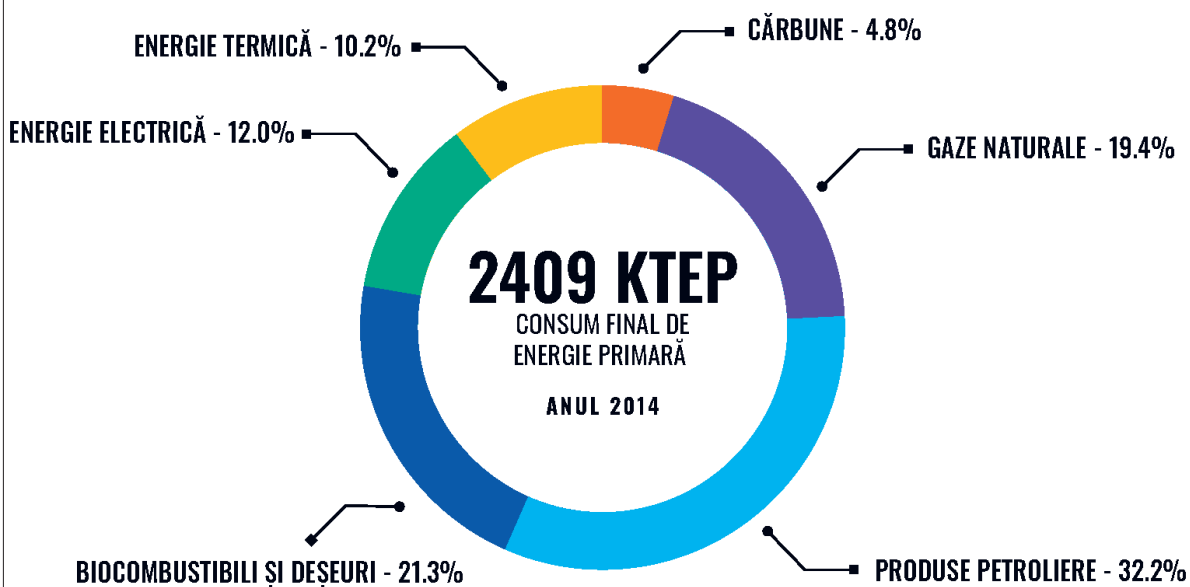

SURSĂ: CEC

PROSPERITATE

CONSUM FINAL DE ENERGIE PRIMARĂ

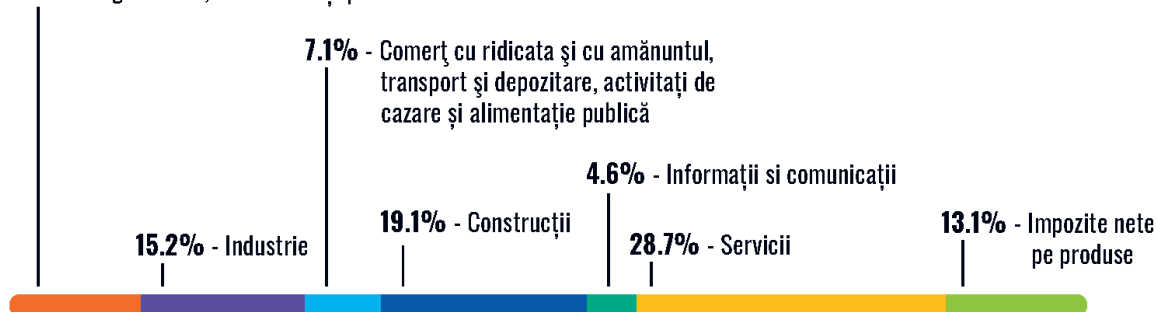

RATA ANUALĂ DE CREȘTERE A PIB PE CAP DE LOCUIȚOR, % (PREȚURI COMPARABILE)

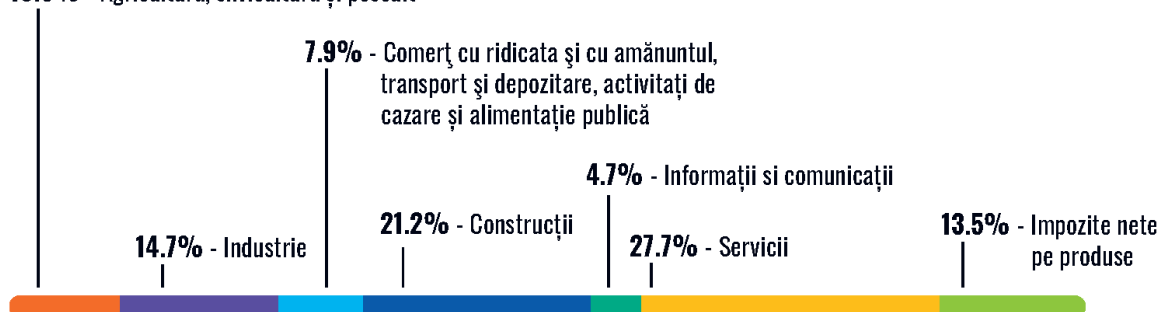
ÎN 2014 CREȘTERE CU **5.1%** ↑

12.2% - Agricultură, silvicultură și pescuit

ÎN 2018 CREȘTERE CU **4.4%** ↑

10.3% - Agricultură, silvicultură și pescuit

RATA ȘOMAJULUI, DEZAGREGATĂ PE SEXE, GRUPE DE VÂRSTĂ ȘI DIZABILITATE (POPULAȚIE CU REȘEDINȚĂ OBIȘNUITĂ)

TOTAL PENTRU 2014

3.7%

DEZAGREGARE PE SEXE:

4.5%

2.9%

GRUPE DE VÂRSTĂ:

15-24 ani **9.3%**

25-34 ani **4.6%**

35-44 ani **4.0%**

45-54 ani **2.5%**

55-64 ani **1.6%**

65+ ani **0.0%**

TOTAL PENTRU 2018

2.9%

DEZAGREGARE PE SEXE:

3.4%

2.4%

GRUPE DE VÂRSTĂ:

15-24 ani **7.1%**

25-34 ani **4.3%**

35-44 ani **2.3%**

45-54 ani **2.5%**

55-64 ani **1.8%**

65+ ani **0.3%**

CHELTUIELILE PENTRU CERCETARE ȘI DEZVOLTARE CA PROCENT DIN PIB, %

TOTAL PENTRU 2014

0.31%

TOTAL PENTRU 2018

0.25%

PONDEREA PERSOANELOR CARE TRĂIESC ÎN LOCUINȚE CU MAI MULT DE DOUĂ PERSOANE PE O CAMERĂ

MEDII DE REȘEDINȚĂ

TOTAL PENTRU 2014

8.6%

TOTAL PENTRU 2018

6.5%

Urban

12.7%

Rural

5.6%

Urban

10.5%

Rural

3.7%

Cu dizabilități

4.4%

Fără dizabilități

8.9%

Cu dizabilități

3.6%

Fără dizabilități

6.7%

PLANETA

PONDEREA POPULAȚIEI CU ACCES LA SURSE DE ALIMENTARE CU APĂ ȘI SISTEME DE CANALIZARE (POPULAȚIE CU REȘEDINȚĂ OBIȘNUITĂ)

Populație cu acces la surse de alimentare cu apă în 2014

73.1%

Populație conectată la sistemul de canalizare în 2014

28.2%

Populație cu acces la surse de alimentare cu apă în 2018

82.1%

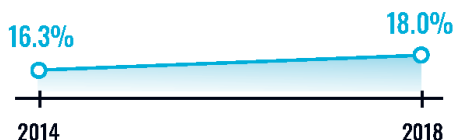
Populație conectată la sistemul de canalizare în 2018

38.7%

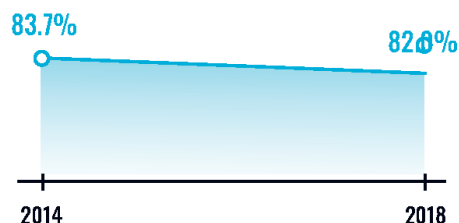

PONDEREA APELOR UZATE EPURATE SUFICIENT DIN TOTALUL DE APE EVACUATE, SECTORUL NON-REZIDENȚIAL, %

APE UZATE EPURATE SUFICIENT

APE UZATE EPURATE INSUFICIENT

DEȘURI MUNICIPALE, MII METRI CUBI

MUNICIPIUL CHIȘINĂU

ÎN ANUL 2014
1739.4 M³

ÎN ANUL 2018
1889.5 M³

CELELALTE REGIUNI

ÎN ANUL 2014
1084.1 M³

ÎN ANUL 2018
1077.1 M³

PACEA

INFRAȚIUNI ÎNREGISTRATE LA 100.000 POPULAȚIE, NUMĂRUL DE CAZURI

ANUL 2014
1.469 cazuri
LA 100.000 POPULAȚIE

ANUL 2018
1.195 cazuri
LA 100.000 POPULAȚIE

SURSA: BNS

PONDEREA PERSOANELOR CARE AU EFECTUAT PLĂȚI NEFORMALE, %

ANUL 2014
34.2%

ANUL 2018
19.5%

SURSA: TRANSPARENCY INTERNATIONAL MOLDOVA

NIVELUL DE SATISFAȚIE AL RESPONDENȚILOR CARE AU SOLICITAT INFORMAȚIE DE LA ÎNSITUȚII PUBLICE LA NIVEL CENTRAL SAU LOCAL, ÎN ULTIMILE 12 LUNI ȘI AU PRIMIT RĂSPUNS, %

BUSINESS
ANUL 2015
7.4%

ANUL 2019
8.0%

CETĂȚENI
ANUL 2015
7.7%

ANUL 2019
7.9%

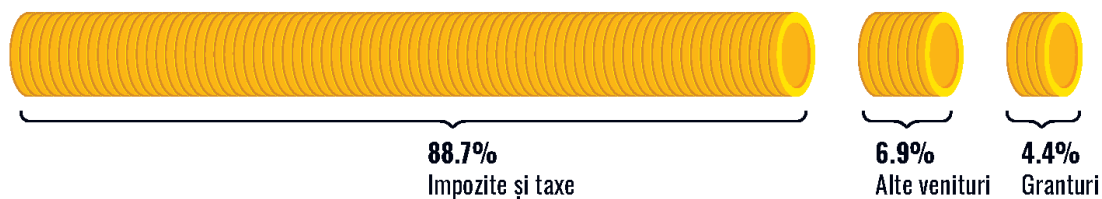

PARTENERIATELE

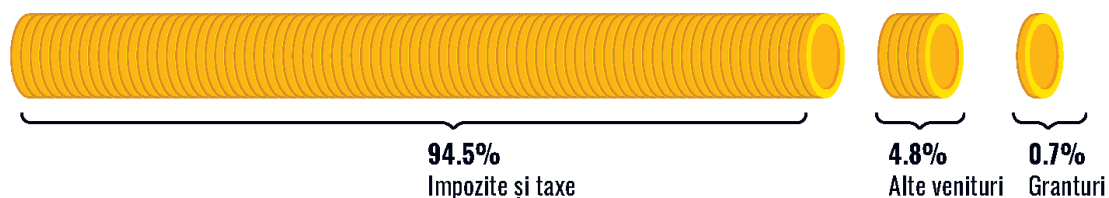

PROPOȚIA BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL FINANȚAT DIN IMPOZITE ȘI TAXE

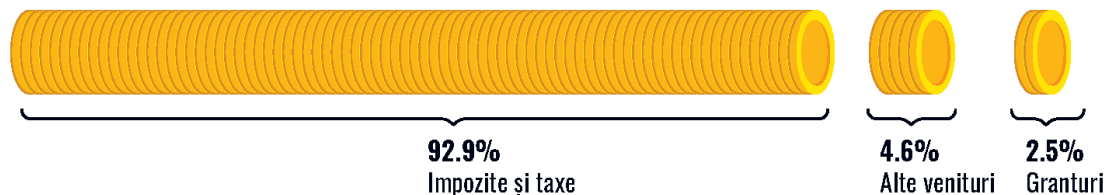
BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL 2015

BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL 2018

BUGETULUI PUBLIC NAȚIONAL 2019

NUMĂRUL ABONAȚILOR CU ACCES LA INTERNET ÎN BANDA LARGĂ LA PUNCTE FIXE, DUPĂ VITEZA DE ACCES

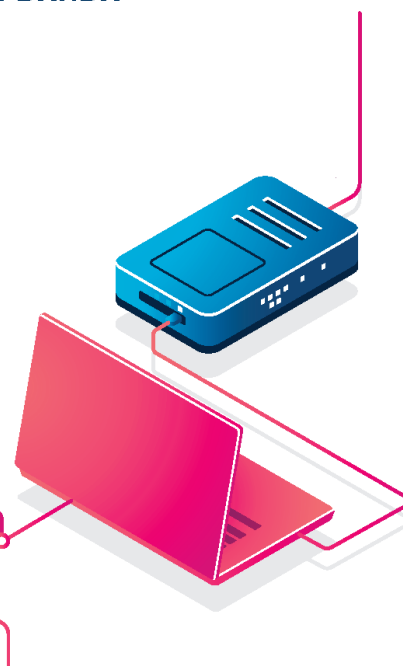
Rata de penetrare la 100 de locuitori

ANUL 2015

15%

TRIMESTRUL 3, 2019

24.5%

**VOLUMUL ASISTENȚEI EXTERNE TEHNICE ȘI FINANCIARE
(INCLUSIV PRIN COOPERAREA NORD-SUD, SUD-SUD, ȘI
TRIUNGHIULARĂ) ACORDATĂ REPUBLICII MOLDOVA PENTRU
CONSOLIDARE DE CAPACITĂȚI ȘI PLANIFICARE STRATEGICĂ, 2017-2018**

